

Filosofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Katedra divadelní vědy

Teatralita renesančního tance: Francie

Diplomová práce

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Eva Stehlíková

Konzultanti: doc. Mgr. Helena Kazárová, Ph.D.

PhDr. Petr Daněk, Ph.D.

prof. Jan Bažant, CSc.

Mgr. Alena Sarkissian

Claire Mádlová, Ph.D.

Marie Kinsky

PhDr. Jaroslav Štichauer

Mgr. Jan Biederman

Mgr. Veronika Kulová

Ing. Roman Vaverka

Mgr. Jana Válková

Mikuláš Bryan

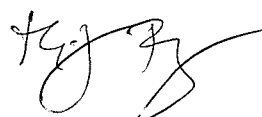
Divadelní věda

2008

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne 1. 9. 2008

Mikuláš Bryan

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Mikuláš Bryan', written in a cursive style.

Obsah

a) úvod.....	i
b) životopisná a dějepisná poznámka.....	ii
c) východiska, cesty a cíl překladu.....	iii
c.a) prameny, literatura, inspirační zdroje.....	iv
c.a.a) text originálu, jeho edice a překlady.....	iv
c.a.b) moderní tematické studie	v
c.a.c) dobové slovníky a korpusy francouzských textů.....	vi
c.a.d) jiná renesanční taneční pojednání.....	vii
c.a.e) české filipiky proti tanci a humanistické traktáty.....	viii
c.b) stylistická úroveň originálu.....	viii
c.c) hudební terminologie.....	ix
c.c.a) obecná charakteristika.....	x
c.c.b) základní pojmy: air, mesure, cadance / nápěv, míra, kadence.....	x
c.c.c) délky not.....	xi
c.c.d) hudební nástroje.....	xi
c.d) taneční terminologie.....	xii
c.d.a) názvy tanců.....	xiii
c.d.b) názvy tanečních kroků.....	xiii
c.d.c) překlady tabulací.....	xiv
c.e) antický odkaz.....	xiv
c.f) přepis francouzských výrazů.....	xiv
c.g) sazba a členění textu.....	xv
c.h) odkazy na on-line dokumenty.....	xv
c.i) shrnutí.....	xv
d) poznámka ke čtení textu.....	xvi
[1. Úvodní strana].....	1
[2. Předmluva nakladatele].....	2
[3. Úvod].....	3
[4. Apologie tance].....	4
[5. O tanci a tanečních spisech].....	7
[6. O tanci a jeho prospěšnosti].....	9
[7. O válečných tancích].....	12
[8. O pochodování].....	15
[9. O pochodových rytmech].....	17
[10. O pochodování ještě jednou].....	29
[11. O flétnách].....	34
[12. O bubnu a jednoruče].....	42
[13. Basse-dance].....	47
[14. Pavane].....	56
[15. Zápisy basse-dance].....	66
[16. Gaillarde].....	76
[17. Kroky do gaillarde].....	79
[18. Tourdion].....	98
[19. Pětikroky do gaillarde].....	103
[20. Jedenáctikroky do gaillarde].....	118
[21. Volte].....	126
[22. Courante].....	130
[23. Allemande].....	133
[24. Branle double].....	136
[25. Branle simple].....	141
[26. Branle gay].....	142

[27. Branle de Bourgoigne].....	144
[28. Branle du Hault Barrois].....	145
[29. Branles Coupepez de Champagne].....	146
[30. Další branles coupepez].....	150
[31. Branle de Poitou].....	156
[32. Branle d'Escosse].....	158
[33. Triory].....	161
[34. Branle de Malte].....	163
[35. Branle des Lavandieres].....	165
[36. Branle des Pois].....	167
[37. Branle des Hermites].....	169
[38. Branle du Chandelier].....	171
[39. Branle des Sabots].....	173
[40. Branle des Chevaux].....	175
[41. Branle de la Montarde].....	177
[42. Branle de la Haye].....	179
[43. Branle de l'Official].....	182
[44. Gavottes].....	185
[45. Morisques].....	187
[46. Canaries].....	190
[47. Pavane d'Espagne].....	192
[48. Bouffons].....	193
[49. Privilegium].....	208
e) glosář.....	I
f) literatura.....	XIV
g) summary.....	XVII
příloha: slovníček pro čtení tabulací.....	

a) úvod

Co dnešnímu divadelnímu světu může přinést zkoumání něčeho tak zdánlivě odtažitého jako jsou společenské tance šestnáctého století? Zeptejme se nechvalně proslulých pánů Tobiáše Říhala a Ondřeje Třasořitky.

To. *What is thy excellence in a galliard, knight?*
And. *Faith, I can cut a caper.*
To. *And I can cut the Mutton too't.*¹

V dalších replikách jednoho z úvodních dialogů Večera Tříkrálového se propletou síti dvojsmyslů a narážek ještě další matoucí výrazy: *carranto*, *jigge* a *sinke-a-pace*. Vtip stihá vtip a jazykové eskamotérství eskaluje, na konci už docela popletený pan Ondřej poskakuje jako o život a pan Tobiáš ho škodolibě povzbuzuje: *Ha, higher: ha, ha, excellent*. Ano, jedná se o extrémně zábavnou a rozpustilou scénu – pokud se ovšem orientujeme v dobové taneční terminologii.

Původně jsem měl v úmyslu zabývat se vnitřní teatralitou tance v renesanční Francii, analyzovat jednotlivé dochované taneční zápisy, dávat je do souvislostí s divadelními představeními a dvorskými slavnostmi, sledovat vzájemné ovlivňování fenoménů podívané a společenského tance: dle mého soudu fascinující výzkum. Při shromažďování materiálů a formulování prvních tezí jsem ovšem záhy došel k názoru, že tak specializovaný text by měl v českém kontextu smysl jen pro extrémně úzký kruh odborníků. Než abych tedy rozebíral odtažitě jednotlivosti, rozhodl jsem připravit půdu pro širší recepci renesančních tanců a pokusit se otevřít odborný diskurs na toto téma.

Součástí původní koncepce práce byl částečný překlad traktátu Thoinota Arbeaua *Orchesographie*, nejobsáhlejší sbírky renesančních společenských tanců². Přišlo mi tedy rozumné přesunout těžiště svého zájmu k úplnému zpřístupnění tohoto zásadního díla české odborné i neoborné veřejnosti. Jelikož se jedná o spis poměrně rozsáhlý a komplikovaný, musel jsem se soustředit převážně na překladatelské problémy. Veškerou tanečně-divadelní analýzu, jakkoliv se často téměř vnucovala, nezbylo než odložit k pozdějšímu rozpracování.

Nakonec tedy vznikl komentovaný překlad stěžejního tanečního traktátu šestnáctého století, jenž umožňuje dalším zájemcům nejen zkoumat postupné prosakování divadelnosti do společenských tanců a obeznámit se s pohybovou kulturou, která stála u zrodu tradice francouzského dvorského baletu, ale především udělat si přesnější představu o stylu a podobě tanců, k nimž odkazuje řada soudobých dramatických děl, například alžbětinského divadla a španělského divadla zlatého věku.

Českým historikům a tanečním, divadelním a hudebním vědcům rozšiřuje základnu pro další

1. Shakespeare, William: *Twelfth Night or what you will* [online], akt první, scéna třetí, citováno podle elektronické edice prvního folia, dostupné na WWW <http://internetshakespeare.uvic.ca/Library/facsimile/book/Bran_F1/275/?size=small&view_mode=normal&content_type=>>.

2. Dlužno dodat, že některé renesanční traktáty jsou co do počtu jednotlivých tanců obsažnější. *Orchesographie* je unikátní především tím, že se vztahuje k měšťanskému i dvorskému prostředí a popisuje celospolečensky rozšířené taneční formy.

výzkum na poli českých renesančních slavností, divadelních produkcí a taneční hudby. Pro praktické divadelníky může být zdrojem obohacujících podnětů pro inscenování renesančních textů. A všem ostatním umožní přinejmenším přecíst si citovanou scénu z *Večera Tříkrálového* novými očima a snad se jí i od srdce zasmát.

b) životopisná a dějepisná poznámka³

Autor *Orchesographie*, Thoinot Arbeau, vlastním jménem Jean (či Jehan) Tabourot, se narodil 17. března 1520 v Dijonu. Od roku 1546 do své smrti 29. července 1595 působil jako kanovník v katedrále Saint-Mammès bohatého města Langres na pomezí Burgundska a Šampaňska.

Pro recepci samotné *Orchesographie* kupodivu nejsou Arbeauovy životní osudy příliš podstatné. Předcházející lapidární medailonek slovníkového ražení vlastně shrnuje všechny informace, které dnešní čtenář nezbytně potřebuje k základní orientaci. Následující odstavce je už jen rozšíří a uvedou do souvislostí.

V roce 1520 už pět let pevně seděl na francouzském trůně František I., který bývá všeobecně považován za prvního renesančního panovníka Francie. Jeho snahy o získání koruny Svaté říše římské sice vedly k vleklým válkám s Karlem V. o sever Itálie a celkově zemi spíš vyčerpávaly, na stranu druhou ale obrátily pozornost k italské kultuře a otevřely tak prostor pro širší přijetí nejnovějších uměleckých směrů. František se v tomto ohledu skutečně činil: na jeho dvoře působili například Leonardo da Vinci, Michelangelo a Tizian. Kromě rozličných forem umění navíc zastřešil svou mecenášskou přízní i zámožské plavby do Nového světa, pověst kulturně osvíceného monarchy si tedy zcela jistě vysloužil právem.

Františkovy vojenské a politické snahy ovšem zdaleka tak pozitivní dopad neměly. Řada bolestivých porážek v italských válkách dokonale zhatila jeho plány na obsazení římského trůnu, v bitvě u Pavie roku 1525 byl dokonce Karlem V. zajat a donucen k mnoha politickým ústupkům. Navíc to byl on, kdo později ostře zakročil proti rodícímu se francouzskému protestantskému hnutí, jeho panovnický odkaz je tím pádem přinejmenším problematický. Právě za jeho vlády se ale pokládají základy Francie Arbeauovy doby: na jedné straně kypící po italském vzoru uměleckým životem a plné fantastických objevů a atrakcí z dalekých krajů, na straně druhé rozervané občanskými náboženskými válkami, které definitivně ukončí až edikt nantský, tři roky po Arbeauově smrti.

Orchesographie vyšla roku 1589, ve stejném roce, kdy na trůn usedl Jindřich IV, vznikala tedy v dobách kulminace vleklých politických i náboženských sporů. Arbeau ovšem o politické situaci důsledně mlčí, těžko říct, z jakých důvodů. Jen na jednom místě stranou utrousí: *Poslední dobou tu ale nevidím nic než zármutek, z čehož jsem zeslábl a zaborůkl.*⁴

3. Pro zřejmě nejsoučasnější a zároveň nejobsáhlejší životopisnou studii o Jeanu Tabourotovi viz Viard, Georges: Jean Tabourot, Chanoine de Langres et Maître à danser (1520-1595), in: Viard, Georges: Jean Tabourot et son temps, Langres 1989, str. 11-57.

4. Viz stranu 150.

Běh takzvaných velkých dějin se v *Orchesographie* odráží jen velmi okrajově a nepřímě. Společenská situace ve Francii nicméně zcela jistě přispěla k tomu, že spis podobného charakteru vůbec vznikl a hlavně že padl na úrodnou půdu. Rok 1589 je totiž zároveň rokem úmrtí královny matky Kateřiny Medicejské, která za svého života proslula nejen jako zdatná politická manipulátorka, ale i jako pořadatelka pompézních dvorských slavností: komponované představení *Ballet Comique de la Reine*, jež uspořádala v roce 1581, je dnes považováno za zakládající dílo baletního umění a francouzského hudebního divadla. Právě Kateřina za pomoci italských tanečních mistrů pozvedla ve Francii tanec ze společenského povyražení na nepominutelný politický nástroj a na dlouhá léta jej tak přesunula do středu pozornosti celé země.

Arbeau tedy svým pojednáním přitakává vkusu doby. Zároveň je ale potřeba zdůraznit, že jeho příspěvek k taneční kultuře vychází z pozic měšťanských a čistě amatérských. Většina tematických dobových spisů pochází z pera tanečních mistrů, kteří působili na významných šlechtických dvorech, v šestnáctém století se obvykle jedná o Italy. Jejich traktáty jsou výrazně normativní: jedná se o podrobné návody pro šlechtice, jak tančit správně.

Na mnoha místech *Orchesographie* sice také najdeme povzdechy nad tím, jak dnešní tanečnost upadá a jak by se tedy mělo tančit správně, nicméně cílem díla není prostá příručka, na níž autor snadno zbohatne, jelikož ji prodá všem svým žákům. Z celého spisu sálá potřeba obhájit tanec proti odpůrcům světským i náboženským jako společensky nezastupitelnou činnost, kultivovat a rozšiřovat všeobecnou tanečnost a v neposlední řadě zanechat památku dalším generacím. Především ale cítíme zájem a zápal. Snad právě proto nám výpověď jednoho tanečního pamětníka zůstává dodnes blízká a srozumitelná.

c) východiska, cesty a cíl překladu

Každý pokus o překlad starého traktátu připomíná průzkum neznámého nebezpečného území. Pojednání dávných učenců se obvykle pohybují na hranici mezi odborným či proto-odborným textem a krásnou literaturou, postihnout obě tyto polohy v plné šíři je nesnadné a vyžaduje to krajní obezřetnost.

Snažil jsem se vytvořit text nejen přesný a srozumitelný, ale i transparentní. Následující odstavce se proto snaží popsat všechny koncepční problémy, jimž musel český překlad *Orchesographie* čelit. Objasnit důvody, které stojí za konečnými variantami řešení sporných momentů a obtížných pasáží, a ve stručnosti popsat průběh často složitých překladatelských rozhodnutí.

Úvodní pasáže se pohybují převážně v obecné rovině, vycházejí ale vždy z textu a jsou doplněné o konkrétní příklady. Obšrnější vysvětlivky k jednotlivostem jsou buď vtěleny přímo do samotného překladu v podobě poznámky pod čarou nebo rozvedeny v glosáři na konci práce.

Ten obsahuje veškeré termíny a ustálená slovní spojení, pro něž byl zvolen jednotný překlad.

c.a) prameny, literatura, inspirační zdroje

c.a.a) text originálu, jeho edice a překlady

Jako výchozí pramen pro překlad posloužila digitální faksimile výtisku prvního vydání *Orchesographie*⁵ z roku 1589 uloženého v americké Kongresové knihovně⁶. Ačkoliv existují i moderní přetisky⁷ originálního textu, dva, jež mi byly dostupné, nemají proti digitální kopii příliš výhod: první z nich⁸ nakládá poněkud svévolně s tanečními a notovými zápisy, druhý⁹ zase sice poskytuje přesný fotoreprint, nicméně až pozdějšího vydání z roku 1596. Pokud tedy dále v textu odkazuji na *Arbeau* nebo *Orchesographie*, mám na mysli verzi z Kongresové knihovny. Použitý obrazový materiál pochází rovněž odtud.

Pro srovnání, snazší rozklíčování obtížně čitelných míst a především pro fulltextové vyhledávání jsem se často uchýlil k přepisu do latinky, který realizoval v roce 2001 Nicolas Graner¹⁰. Jelikož jsem nalezené pasáže vždy pro jistotu konfrontoval s faksimilí, mohu Granerův přepis označit za velmi spolehlivý, celkem jsem v něm narazil jen na dvě místa, kde jsem se po smyslu přiklonil k jinému čtení.

Základní referenční příručkou mi byl nejnovější anglický překlad Mary Stewart Evansové¹¹. Bohužel pouze v tom smyslu, že kdykoliv jsem si nevěděl rady, konzultace s anglickou verzí obvykle ukázala, že si rady nevěděla ani ona. Překlad sám pochází z roku 1948 a rozhodně bychom ho nemohli označit za kritický: poznámkový aparát obsahuje minimální, úvod se omezuje na necelé tři stránky obecných informací, na mnoha místech najdeme nepřesnosti a nijak nekomentované nejasnosti. Celkově splňuje kritéria spíše populárně naučného díla.

Navíc angličtina v tomto případě požívá oproti češtině dvou podstatných výhod. Má s francouzštinou mnoho shodných slovních základů, ve starší lexikální rovině jsou souvislosti pochopitelně výraznější. Kromě toho je terminologie renesančních tanců v anglickém jazyce stále alespoň částečně živá díky Shakespeareovi, jehož hry obsahují četné taneční narážky. Řešení snadno přípustná v angličtině pak nebylo pro český překlad obvykle možné využít ani jako volnou inspiraci.

Druhé vydání téhož anglického překladu z roku 1967 obsahuje poměrně rozsáhlý kritický aparát z pera Julie Suttonové. Ten významně přispívá k využitelnosti jinak zastaralého textu.

5. Arbeau, Thoinot: *Orchesographie* [online], Langres 1589. Kompletní scan textu je dostupný na WWW <[http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/musdibib:@field\(NUMBER+@band\(musdi+219\)\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/musdibib:@field(NUMBER+@band(musdi+219))) nebo <http://lcweb2.loc.gov/musdi/219/>>.

6. Library of Congress provozuje rozsáhlý portál <<http://www.loc.gov/>>. Sběrka starých tanečních manuálů, která obsahuje více než dvě stovky spisů datovaných mezi lety 1490 a 1929, má vlastní podstránku s názvem *An American Ballroom Companion* na adrese <<http://lcweb2.loc.gov/ammem/dihhtml/>>.

7. Překvapivě přesný a navíc aktuální seznam všech vydání a překladů spisu obsahuje heslo *Orchesographie* na francouzské mutaci Wikipedie. Nemám v tomto ohledu, čím bych je doplnil. Dostupné na WWW <<http://fr.wikipedia.org/wiki/Orchesographie#Bibliographie>>.

8. Arbeau, Thoinot: *Orchesographie*, Paříž 1888.

9. Arbeau, Thoinot: *Orchesographie*, Langres 1596, reprint Ženeva 1972.

10. Celý přepis je k dispozici na WWW <<http://www.graner.net/nicolas/arbeau/>>. Mimo kompletní transkripce obsahuje i několik poznámek k lexiku textu, překlad latinských citátů a seznam odhalených tiskových chyb.

11. Arbeau, Thoinot: *Orchesography*, New York, 1967.

Suttonová jednak uvádí na pravou míru značnou část chyb, kterých se překladatelka dopustila (bohužel ne všechny, nemůžeme jí to ovšem příliš vyčítat, taková práce by vyžadovala důkladné srovnávací čtení větu po větě), jednak přidává řadu souvislostí a odkazů na sekundární literaturu. Ačkoliv bádání v oblasti renesančního tance za oněch jednačtyřicet let značně pokročilo, některé její poznámky mi byly cennou inspirací. Vždy jsem se ale snažil přinést vlastní pohled na věc, případně doplnit poznatky modernějších studií, byly-li mi k dispozici.

c.a.b) moderní tematické studie

Pro potřeby poučeného překladu je samozřejmě nejlepší mít k ruce množství odborných pojednání v cílovém jazyce. U nás je bohužel situace poměrně problematická. Například nedávna publikace Boženy Brodské *Dějiny baletu v Čechách a na Moravě do roku 1945*¹² sice věnuje tanečním formám do roku 1723 samostatnou kapitolu, bohužel jen čtyřstránkovou.

Starší kniha Evy Kröschlové *Dobové tance 16. až 19. století*¹³ měla sloužit především jako metodická příručka pro taneční pedagogy bez hlubšího vztahu k historickým tancům. Jakkoliv se jedná o práci ve své době a na naše poměry průlomovou a průkopnické zásluhy Evy Kröschlové jsou na poli popularizace historického tance nepominutelné, pro seriózní zájemce o taneční dějiny je její spis už z podstaty příliš omezený. Navíc vychází, vzhledem k době vzniku publikace zcela pochopitelně, poněkud z kontextu ruského, polského a německého bádání, které rozhodně nestojí v hlavním proudu zkoumání převážně francouzské a italské taneční kultury renesanční západní Evropy.

Ještě o několik let starší skripta Gabriely Rumlové *Historické tance XV.-XVII. století*¹⁴ jsou (přínejmenším ve své renesanční části, barokní si netroufám posuzovat) plná hrubých zobecnění, mohou sloužit jako velmi přibližná, mnohdy až zavádějící učebnice pohybů pro taneční školy, kritéria vědecké práce na ně nicméně klást nelze.

Stále nepřekonanou všeobecnou prací co do rozsahu, hloubky i exaktnosti zpracování zůstává pozoruhodné dílo Čenka Zíbrta *Jak se kdy v Čechách tancovalo*¹⁵. To se ovšem zabývá tancem především ze společenského a historického hlediska, analýzu tanečních kroků bychom u Zíbrta hledali marně. Jeho síla tkví především v práci s dobovými prameny: shromažďuje na jednom místě široký přehled mnoha českých dobových pojednání a provádí z nich důkladný výtah. Některá nabízí vůbec prvně v moderním přetisku.

V posledních letech se u nás situace kolem historického tance zlepšuje. Nové práce¹⁶ jsou ale výrazně specializovanější a většinou se věnují buď jiným obdobím nebo dílčím jednotlivostem, které s tématem mého překladu souvisejí jen odtaziť. Řadu problémů jsem tedy musel řešit

12. Brodská, Božena: *Dějiny baletu v Čechách a na Moravě do roku 1945*, Praha 2006.

13. Kröschlová, Eva: *Dobové tance 16. až 19. století*, Praha 1981.

14. Rumlová, Gabriela: *Historické tance XV.-XVII. století*, Praha 1977.

15. Zíbrt, Čeněk: *Jak se kdy v Čechách tancovalo*, Praha 1895.

16. Například: Barochová, Hana: *Taneční mistr a jeho role v historii tance*, diplomová práce, HAMU, Praha 2000. Kazárová, Helena: *Barokní taneční formy*, Praha 2005.

v českém kontextu vůbec poprvé.

Zahraníční studie naopak pokrývají množství témat hudebního, tanečního, společenského i obecně historického charakteru. Nejtěsněji se k *Orchesographie* váže sborník z konference Langreské historické a archeologické společnosti¹⁷ uspořádané ke čtyřístému výročí sepsání tohoto díla, tedy v roce 1988. Přímo k taneční problematice se sice nevyjadřuje, obsahuje však řadu podnětných historických pojednání, především pak důkladný příspěvek k životním osudům samotného Jeana Tabourota.

Prošel jsem samozřejmě i řadu textů dalších zahraničních badatelů, vzhledem k jejich množství se ale jedná jen o jistý výsek, částečně jsem byl omezen i ztíženou dostupností specializovaných periodik v našich knihovnách. Ty studie, jež jsem při své práci shledal užitečnými, uvádím standardním způsobem v použité literatuře. Jelikož jsem vždy usiloval o to, aby má překladatelská rozhodnutí vycházela z porozumění pojednávaným tématům a ze znalosti širšího dobového tanečního kontextu, byla mi díla zahraničních badatelů především vodítkem k lepšímu pochopení překládaného textu, často také poskytla cenné srovnání s jinými tanečními traktáty, obvykle italské provenience.

Hlubší průzkum nejnovějších poznatků a jejich aplikace na Arbeauův spis by vydaly na samostatnou knihu. Obdobně důkladné pojednání se ukázalo být mimo rámec této práce, snažil jsem se tedy v první řadě věnovat poctivé překladatelské službě a nezahlcovat text samoučelnými odkazy, které bych nedokázal patřičně rozvinout. Kritické zasazení *Orchesographie* do kontextu nejnovějšího bádání, a především pak do kontextu českého, je jedním z témat, která tato práce otvírá.

c.a.c) dobové slovníky a korpusy francouzských textů

Mimo běžně dostupných moderních francouzských slovníků, synchronních i diachronních, jsem byl často odkázán na slovníky dobové. Zřejmě nejúplnější elektronický korpus slovníků šestnáctého a sedmnáctého století obsahuje projekt *Éditions Champion Électronique*¹⁸. Jedná se bohužel o placenou službu, mně ji laskavě zpřístupnili pracovníci CEFRES. Pro rychlé konzultace z domova velmi dobře posloužila databáze ARTFL¹⁹.

Rokem vydání jsou *Orchesographie* nejbliž slovník Nicotův²⁰ a Cotgraveův²¹. První z nich je ovšem poměrně stručný, navíc kombinuje hesla výkladová s hesly pouze latinskými. Nejvíce se tedy osvědčil velmi obsáhlý francouzsko-anglický *Cotgrave*, a to dokonce natolik, že jsem si

17. Viard, Georges: Jean Tabourot et son temps, Langres 1989.

18. Korpus je předplatitelům dostupný on-line na WWW <<http://www.champion-electronique.net/>>. Obsahuje následující slovníky: Estienne, Robert: Dictionnaire françois-latin, Paříž 1549. Nicot, Jean: Thresor de la langue françoise, tant ancienne que moderne, Paříž, 1606. Cotgrave, Randle: A Dictionarie of the french and english tongues, Londýn, 1611. Ménage, Gilles: Les Origines de la langue françoise, Paříž, 1650. Richelet, Pierre: Dictionnaire françois, Ženeva, 1680. Furetière, Antoine: Essai d'un dictionnaire universel, Amsterdam 1687. Furetière, Antoine: Dictionnaire universel, La Haye a Rotterdam 1690. Ménage, Gilles: Dictionnaire étymologique ou Origines de la langue françoise, Paříž, 1694. Le Dictionnaire de l'Académie françoise dédié au Roy, Paříž 1694. Corneille, Thomas: Le Dictionnaire des Arts et des Sciences, Paříž 1694.

19. Veřejně dostupná on-line databáze na WWW <<http://www.lib.uchicago.edu/efts/ARTFL/projects/dicos/>>.

20. Nicot, Jean: Thresor de la langue françoise, tant ancienne que moderne, Paříž 1606.

21. Cotgrave, Randle: A Dictionarie of the french and english tongues, Londýn 1611.

nakonec i vytiskl a svázal volně dostupnou digitální faksimili²². Pokud dále v textu používám výraz **dobové slovníky**, jsou do tohoto označení zahrnuti především *Nicot a Cotgrave*, navíc ještě starší *Estienne*²³, z nějž Nicot v mnoha ohledech vychází, a *Ménage*²⁴ z roku 1650.

Kolokace jsem nejčastěji ověřoval v korpusu *Le Tresor de la Langue Française informatisé*²⁵. Na internetu se zároveň nachází řada elektronických edic díla Françoise Rabelaise umožňujících snadné fulltextové vyhledávání, pro kolokace se mi nejvíc osvědčila databáze ABU²⁶. Jako poslední záchrana mi v některých případech posloužilo zadání hledané fráze do vyhledávače Google a omezení vyhledávání na francouzské stránky, výsledky byly obvykle zcela nepoužitelné, občas ale poskytly alespoň mírně smysluplné vodítko.

c.a.d) jiná renesanční taneční pojednání

Ačkoliv můžeme *Orchesographie* bez obav označit za nejvýznamnější francouzský taneční spis do roku 1700, při jeho hlubším studiu se neobejdeme bez znalosti několika předchůdců a jednoho následovníka. Stejně tak je obohacující znalost italských tanečních traktátů přelomu šestnáctého a sedmnáctého století. Opět je ale nutné podotknout, že jsem se studiu těchto pramenů věnoval především z důvodů lepšího pochopení Arbeauova textu v problematických pasážích, podrobná studie na téma vývoje francouzského tanečního repertoáru od prvních písemných pramenů po taneční reformu baroka stále čeká na důstojné zpracování.

Nejpodstatnějším referenčním textem, k němuž se Arbeau na několika místech přímo odvolává, je spis označovaný moderními badateli nejčastěji jako *Ad suos compagnones*²⁷. Toto ve své době extrémně populární dílo Antonia Areny je nezbytné pro pochopení a kritické zhodnocení pasáží o *basse-dance*. Vzhledem k tomu, že Arenův text je psán v makarónských verších latinsky a provensálsky, vycházel jsem z anglického překladu²⁸. V textu je dále označován jako **Arena**.

Zároveň jsem u problematiky *basse-dance* přihlížel i ke starším traktátům věnujícím se této tématice, jmenovány jsou na příslušných místech v poznámkách pod čarou.

Provedení některých tanců jsem rovněž konfrontoval se spisem Françoise de Lauze *Apologie de la danse*²⁹ z roku 1623.

Italských tanečních spisů souvisejících do jisté míry s *Orchesographie* je hned několik. Jejich podrobné srovnání by, zvláště u některých tanců (např. *volte*, *pavane*, *gaillarde*), opět vydalo na obsáhlejší studii. Já jsem se pro potřeby překladu omezil na rychlé konzultace s anglickými

22. Plná digitální faksimile je volně k dispozici na WWW <<http://www.pbm.com/~lindahl/cotgrave/>>.

23. Estienne, Robert: Dictionnaire françois-latin, Paříž 1549.

24. Ménage, Gilles: Les Origines de la langue françoise, Paříž 1650.

25. Volně dostupný na WWW <<http://atilf.atilf.fr/>>.

26. Dostupný na WWW <<http://abu.cnam.fr/BIB/auteurs/rabelaisf.html>>.

27. Plný bibliografický údaj jednoho z vydání uloženého ve francouzské národní knihovně zní Arena, Antoine: Antoinius Arena, Provincialis de bragardissima villa de Soleris, ad suos compagnones studiantes, qui sunt de persona friantes, bassas dansas in gallanti stilo bisognatas et de novo per ipsum correctas et joliter augmentalas cum guerra Romana totum ad longum sine require, et cum guerra Neapolitana et cum revolta Gennuensi et guerra Avenionensi, et epistola ad falotissimam garsam, pro passando lo tempus alegrementum mandat; villa de Leone 1538. Tato varianta textu je dostupná i jako digitální faksimile na WWW <<http://gallica.bnf.fr/document?O=N071525>>.

28. Arena, Antonius de: Rules of Dancing by Antonius Arena, in: Dance Research, roč. 4, č. 2, 1986, str. 3-53.

29. Lauze, Francois de: Apologie de la danse et de la parfaite methode de l'enseigner tant aux cavaliers qu'aux dames, 1623, reprint Genève 1997.

kritickými vydáními dvou nejpodstatnějších italských sbírek: *Nobilità di dame*³⁰ Fabritia Carosa (originál z roku 1600) a *Le Gratie d'Amore*³¹ Caesare Negriho (originál z roku 1602).

c.a.e) české filipíky proti tanci a humanistické traktáty

České renesanční spisy posloužily především jako cenná inspirace při hledání vhodných výrazů, nejen terminologických, ale i zcela obecných. Například pro překlad Arbeauova spojení *matrones sages & modestes* byla příjemným vodítkem Žalanského obdoba *počestné matrony*³².

Za mnohé příspěvky hudebního rázu vděčím spisům Jana Blahoslava a Jana Josquina, podrobněji viz kapitolu o hudební terminologii. Blahoslavova *Musica*³³ byla podnětná i v tom směru, že se v roce 1558 paradoxně potýkala s podobnými problémy jako můj překlad: většina terminologického názvosloví byla v cizím jazyce (u Blahoslava, pravda, v latině), cílovou skupinou díla byli ale primárně lidé tímto jazykem nevládnoucí. Podrobněji o tom viz kapitolu o terminologii taneční.

c.b) stylistická úroveň originálu

Arbeauův traktát je, laskavě řečeno, stylově nevyvážený. Dialogy jsou jednou plynulé a lehké, jindy násilně a neživotně didaktické. Výklad na jednu stranu oplývá zdařilými (ač pro moderního čtenáře často zbytečně květnatými) pasážemi v duchu renesanční rétoriky, na stranu druhou se objevují i věty překvapivě toporné a neobratné. Například v popisu *Branle des Lavandieres* najdeme následující pasáž (tučně zvýraznění moje):

[...] *est ainsi appelé, parce que les danseurs y font du bruit avec le tappement de leurs mains, lequel represente celui que font les batoirs de celles qui lavent les buées sur la riviere de Seyne [...]*³⁴

Vrstvení vedlejších vět předmětných mechanicky uvozovaných podobami zájmena *který* rozhodně není ukázkou uvážlivého psaní. Popisy tanců obecně jeví známky jistého chvatu či ledabylosti, úvodní teoretické části díla jsou na výrazně lepší stylistické úrovni. Snažil jsem se nicméně postihnout, místy s jistým sebezapřením, tyto dva póly stejně věrně.

Složitě konstruovaná souvětí jsem se snažil nedělit, pokud to česká moderní syntax byla s to unést. Vždy měla ale přednost srozumitelnost výsledné pasáže.

Dvojtečky, jež mají v textu funkci významově slabších teček, jsem často nahrazoval středníky, když to ale celková výstavba souvětí a jeho význam dovolily, byly ponechány na svém místě. Spojka *&* má nejčastěji standardní význam *a*, někdy ale zřejmě znamená i *čili* nebo *tedy*. Jelikož vedle sebe Arbeau často staví slova, která mají ve slovnících velmi podobné významy, bývá problém rozlišit, o kterou variantu se jedná. V takovém případě *&* pouze převádím na *a*.

30. Caroso, Fabritio: *Courtly Dances of the Renaissance*, New York 1986.

31. Kendall, Gustavia Yvonne: *Le Gratie d'Amore 1602 By Cesare Negri: Translation and Commentary*, disertační práce na Stanford University, Stanford 1985.

32. Zibrť, Čeněk: *Jak se kdy v Čechách tancovalo*, Praha 1895, str. 88.

33. Blahoslav, Jan: *Musica*, to jest knížka zpěvákům náležitě zprávy v sobě zavírající, Ivančice 1558, prepis in: Hostinský, Otokar: *Jan Blahoslav a Jan Josquin*, Praha 1896.

34. Pro český překlad viz stranu 165.

Překlad jsem nijak násilně nearchaizoval, například inverzní větnou stavbou nebo staršími tvary infinitivů na *-ti*. Zároveň jsem se ale snažil vyvarovat plochému jazyku dnešní „kuchyňské češtiny“, kterým trpí i řada odborných pojednání. Pro netradiční lexikum, obzvláště terminologické, jsem často čerpal inspiraci v českých humanistických spisech. Ve spojení s poměrně košatými a složitě stavěnými souvětími získává text i tak dostatečnou jazykovou patinu.

Nejzávažnější problém celé *Orchesographie* z moderního pohledu je pak její terminologická nejasnost. Stanovit, které slovo má v rámci traktátu terminologickou platnost, často vyžadovalo téměř detektivní bádání, obzvláště proto, že v tom podle všeho někdy nemá docela jasno ani sám autor. Měřítko moderní vědecké práce na renesanční spis zkrátka klást nemůžeme. Proto jsou obecným terminologickým řešením věnovány následující dva oddíly úvodu, na jednotlivé nejasnosti pak upozorňují v textu poznámky pod čarou.

c.c) hudební terminologie

Renesanční chápání hudby se od našeho v mnoha ohledech liší. Je především uvolněnější a přirozenější, z dnešního exaktního pohledu tedy nepřesnější a zamlženější: chybí tu striktní určení tempa, marně bychom hledali taktové čáry³⁵. Notový zápis, takzvaná *bílá menzurální notace*, je přímým dědicem středověké tradice, ač o něco sofistikovanějším a jemnějším. Tomu odpovídá i volnější terminologie.

Pro srozumitelnost překladu se nejprve zdálo být nejvhodnější používat moderní výrazivo. Postupně se ale ukázalo, že to s sebou nese dva podstatné problémy.

Za prvé je renesanční hudební terminologie velmi úzce propojená s taneční a naopak: i sám Arbeau říká, že se tanec odvozuje od hudby a od změn v ní. Například výraz *cadance* v celé *Orchesographie* označuje nejen zakončení hudební fráze, ale i seskok či jiné uzavření taneční vazby. Mechanickým nahrazením moderními výrazy *fráze* a *seskok*, prvním v konotacích hudebních a druhým v konotacích tanečních, by se tato souvislost ztratila.

Za druhé dochází použitím současných hudebních termínů k nežádoucímu zanesení textu nepatřičnými konotacemi. I za tak zdánlivě jednoduchými výrazy jako je *nota půlová* cítí hudebně vzdělaný čtenář komplexní systém – bohužel systém nepříliš souznějící s tím renesančním.

Použití dobových výrazů z českého prostředí se rovněž ukázalo jako problematické. Renesanční hudební terminologie by sice často poskytla přesný ekvivalent, bohužel za cenu výrazného snížení srozumitelnosti textu. Nejčastěji se totiž jedná o slova přejatá z latiny nebo o jejich doslovné překlady.

Následující řešení se tedy především snažila být věrná duchu renesančního uvažování o hudbě a přitom si zachovat relativní sdělnost i pro laického čtenáře. Předkládám je s vědomím, že nejsou

35. Svislé čáry v notových ukázkách připomínající modernímu oku čáry taktové od sebe ve skutečnosti oddělují jednotlivé krokové vazby či vzorce. Vymezené úseky tedy nejčastěji odpovídají hudební frázi.

dokonalá. Byla nicméně zvolena po důkladné úvaze a mnoha konzultacích.

c.c.a) obecná charakteristika

Základní pojmy Arbeauova hudebního slovníku vykazují očividnou příbuznost s principy tzv. *musique mesurée*³⁶, stylu formujícího francouzskou světskou hudbu, v první řadě píseň, zhruba od šedesátých let šestnáctého století do prvních desetiletí století sedmnáctého.³⁷

Hlavním cílem průkopníků *musique mesurée*, umělecké skupiny *Plejáda*, bylo maximálně přizpůsobit hudbu textu, melodie měla v podstatě mechanicky kopírovat rytmus verše: dlouhým slabikám přiřazovat dlouhé noty, *minimy*, krátkým krátké, *semiminimy*. Pracovalo se samozřejmě podle antických vzorů, tedy časoměrně. Odtud i celý název metody: *musique mesurée à l'antique*, tedy *hudba rozměřená na antický způsob*.

Ambiciózní projekt *Academie de Poésie et de Musique*, který měl principy *musique mesurée* rozvíjet a šířit, neměl vinou vnějších okolností dlouhého trvání. Vnesl však do francouzské hudby nové impulsy, které žily ještě dlouho po jeho zániku. Řada skladatelů přijala principy *musique mesurée* za své a skrze populární vícehlasé písně je rozšířila do všeobecného povědomí.

Francouzská hudební terminologie konce šestnáctého století zákonitě reaguje na všechny tyto podněty. Jedná se ovšem o poměrně krátké období záhy ústící do hudební revoluce baroka. Renesanční čeština pochopitelně neměla čas ani příležitost vytvořit si pro tak pomíjivé názvosloví patřičné ekvivalenty. Ani moderní studie věnované problematice terminologického úzu v období mezi *musique mesurée* a nástupem baroka u nás nenajdeme, pro naše účely tedy bylo nezbytné zavést některé termíny vůbec poprvé.

c.c.b) základní pojmy: air, mesure, cadance / nápěv, míra, kadence

Pro melodii používá Arbeau výhradně poněkud nestandardního termínu *air*. Všechny dobové slovníky bez výjimky obsahují i obvyklejší výraz *melodie*. Zřejmě se tu jedná o vliv tzv. *air de cour*, populární písňové formy konce šestnáctého století založené na principech *musique mesurée*. Vzhledem k tomu, že se jedná vždy o vokální skladby, ať už jednohlasé s doprovodem nebo vícehlasé, zvolil jsem pro potřeby překladu termín *nápěv*. Melodie tanců jsou ostatně často opravdu písňové nápěvy, ať už se posléze k tanci zpívaly nebo jen hrály.

Jako základní metrická jednotka se v celém spisu důsledně používá *mesure*. Není nijak teoreticky podložená, z kontextu spisu se dá nicméně odvodit, že označuje prostě skupiny not určité délky. Arbeau se k tomu vyjadřuje následovně (tučné zvýraznění moje):

*Vous estes musicien, & scavés bien que c'est des mesures, du temps, les unes sont binaires, les autres sont ternaires, & que de toutes ces deux sortes de temps il en y a de pesantes, de moyennes, & de concitées.*³⁸

36. Doslova *rozměřená hudba*.

37. Pro podrobnější seznámení s vývojem myšlenky *musique mesurée* nelze než doporučit obšírnou studii Romana Dykasta *Francouzský akademický projekt* in: Dykast, Roman: *Hudba věku melancholie*, Praha 2005, str. 173-218.

38. Pro český překlad viz stranu 14.

Víme tedy, že *mesures* mohou být *binaires* nebo *ternaires*, což je zřejmě určení jejich délky či metra. Zároveň se jimi ale určuje i tempo, základní řada je: *pesantes*, *moyennes* a *concitées*. Vzhledem k tomu, že *mesure* má opravdu sloužit k *rozměření* hudby a přímo souvisí s časoměrným veršovým systémem, zvolil jsem nakonec jako český ekvivalent poněkud archaizující výraz *míra*³⁹. V textu se tedy setkáme s *mírami dvojnými*, které označují skupinu dvou *minimes blanches*, a *mírami trojnými*, v nichž jsou *minimes blanches* analogicky tři. Všechny *míry* zároveň mohou být *pomalé*, *střední* a *rychlé*.

Arbeau někdy popisuje charakter skladby i dalšími výrazy, například *grave* či *legier*. Ty překládám v kontextu vždy po smyslu a nepřisuzuji jim vyloženě terminologickou platnost.

c.c.c) délky not

Arbeau v textu používá nejčastěji tři názvy pro noty: *minime blanche*, *minime noire* a *crochue*. Jedná se o francouzské variace na původní latinský úzus bílé menzurální notace, který označuje stejné hodnoty jako *minima*, *semiminima* a *fuzza*.

Nevhodnost moderních ekvivalentů *nota půlová*, *nota čtvrtová* a *nota osminová* jsem nastínil výše. Grafická podobnost not bohužel neodpovídá jejich významu: zatímco *minime blanche* vypadá na první pohled jako moderní *nota půlová*, má ve skutečnosti funkci jako *nota čtvrtová*, *minima* i *čtvrťka* jsou totiž v rámci svého systému považovány za základní délku. Kdybychom se tedy spolehli na optickou podobnost not, zapsané melodie bychom hráli v polovičním tempu, než bylo původně zamýšleno. Při převedení na ekvivalentní délky by se zase čtení notových ukázek v souvislosti s textem nepříjemně znesnadnilo: čtenář by si musel neustále připomínat že to, co se v textu označuje jako *nota čtvrtová*, vypadá na osnově ve skutečnost zhruba jako *nota půlová*.

Ani česká renesanční terminologie v tomto směru bohužel není příliš praktická. Blahoslav navrhuje pro latinské názvy *minima*, *semiminima* a *fuzza* následující ekvivalenty: *nejmenší* nebo *nejkratší*, *černá* nebo *běžná*, *běžnější*⁴⁰. Jejich použitím by překlad získal na přesnosti jen za cenu výrazného snížení srozumitelnosti; výrazy jsou to zkrátka příliš obecné a jejich terminologickou platnost by si čtenář osvojoval jen pomalu a obtížně.

Francouzská adaptace původního latinského systému označování not staví především na jejich optické podobě, doslova je to: *bílá minima*, *černá minima* a *zabnutá*. Pro taneční traktát, v němž čtenář neustále srovnává psaný text s notovými a tanečními zápisy, je to optimální řešení. Především z důvodů transparentnosti textu i pro neoborníka tedy volím téměř doslovný překlad francouzských termínů: *bílá nota*, *černá nota* a *zabnutá nota*.

c.c.d) hudební nástroje

K pojmenování hudebních nástrojů jsem se snažil pokud možno používat českou dobovou terminologii. Pokud se jedná o nástroj málo běžný, například *cinke*, dodávám vysvětlující poznámku pod čarou.

39. Stejný termín používá v překladech renesančních textů věnovaných *musique mesurée* i Roman Dykast, viz poznámku 37.

40. Celý Blahoslavův systém viz Blahoslav, Jan: *Musica*, to jest knížka zpěvákům náležitě zprávy v sobě zavírající, str. 15, in: Hostinský, Otakar: Jan Blahoslav a Jan Josquin, Praha 1896.

Některé typicky francouzské nástroje, například *tabourin*, ponechávám v původním znění a opět opatřuji vysvětlivkou. Vzhledem k tomu, že mají obvykle poměrně specifickou podobu i způsob použití, snahy o jejich opis přímo v textu vedly vždy k nepříjemnému zkreslení.

c.d) taneční terminologie

Náležité převedení taneční terminologie je pro překlad tanečního traktátu pochopitelně klíčové. V průběhu práce jsem vyzkoušel několik řešení, z nichž ani jedno nebylo lze s klidným svědomím prohlásit za plně uspokojivé. Předkládaný výsledek je založen na několika ne zcela vědeckých, leč důkladně uvážených kompromisech.

Původně jsem měl v úmyslu všechny termíny v textu nepřekládat, sázet kurzívou a vysvětlit na konci práce v glosáři. Tato metoda narazila na dvě zásadní úskalí. Pokud pomineme názvy tanců, u nichž je situace poměrně jasná, je nesnadné určit, které z výrazů můžeme podle dnešních kritérií skutečně prohlásit za termíny. Řada tanečních pojmenování u Arbeau vychází ústrojně z jazyka a zdá se, že se jedná často o výrazy nově zaváděné, ostatně to autor sám u popisu kroků zmiňuje.

Když si při sledování dobrých tanečnicků gaillardů všimnete, že dělají nějaké jiné [pohyby], zapíšte si je a pojmenujte, jak se vám zlíbí.⁴¹

Zároveň pak slova používaná pro popis kroků často vstupují v odvozených tvarech do jiných jazykových vazeb, což ustrnulá kodifikace sázená kurzívou nedokáže pružně reflektovat, takže v překladu docházelo k nežádoucímu vršení kostřbatých opisů a infinitivních vazeb.

Opačné řešení, tedy důsledný překlad veškerého terminologického výraziva do češtiny, naráží na současný jazykový úzus. Ačkoliv se renesanční tanec netěší velké pozornosti odborné veřejnosti, existují skupiny převážně amatérských nadšenců, které se jeho provozování v různé podobě věnují. V tomto prostředí se pochopitelně používá směs výrazů originálních, počestěných a osobitě hantýrky⁴². Vzhledem k tomu, že nejvstřícnější recepti českého překladu Arbeau očekávám právě v těchto kruzích, nechtěl jsem násilně zavádět novou, nepřirozenou normu. Snažil jsem se naopak vzít v potaz stávající situaci a každé jednotlivé řešení znovu přezkoumat z funkčního hlediska. Přirozená inteligence jazyka mi v mnoha případech prokázala nemalou službu.

Hledal jsem tedy nakonec metodologii překladu, která by dala vzniknout textu smysluplnému pro odborníka, čitelnému i pro laika a zároveň srozumitelnému pro amatérského zájemce o renesanční tanec. Textu, který by byl ve výsledku co nejpřesnější, ale zároveň se nezapletl do nesrozumitelné terminologie a houštiny poznámek pod čarou nezbytných k jeho pochopení. Nakonec jsem s poněkud smíšenými pocity zvolil přístup blízký humanistickým překladům. Ukázalo se, že pro renesanční traktát má své nezpochybnitelné výhody.

41. Viz stranu 97.

42. Jako referenční příručku pro jazyk současných českých amatérů pohybujících se na poli renesančního tance jsem nejčastěji používal Encyklopedii historického tance [online] RNDr. Hany Tillmanové dostupnou na WWW <<http://tanec.tillwoman.net>>.

U tanečních pasáží tak často čtenář nenajde jen doslovný překlad původního textu, za některé názvy a popisy kroků přidávám i originální znění, je-li u nás běžně v užívání. Zvýrazní se tím spojitosti s originálem a zároveň je možné v případě potřeby pracovat s původními doslovnými významy jednotlivých terminů. Přísnou odbornost si naopak zachovávají poznámky pod čarou, které komentují sporná místa v textu a doplňují jemnější odstíny, které nejsou pro hladké čtení hlavního textu vysloveně nezbytné. Cílem je, aby text byl po taneční stránce srozumitelný sám o sobě a poznámkový aparát nesloužil jako odkládiště komplikovaných termínů, ale coby rozšiřující komentář.

c.d.a) názvy tanců

Názvy typů tanců ponechávám převážně v původní podobě, pro větší jazykovou pružnost se přikláním ke stávajícímu úzu a mírně je uzpůsobuji českému skloňování, například z *allemande* tak vzniká *allemanda* (genitiv *allemandy*), z *gaillearde* počestěná *gaillarda* (genitiv *gaillardy*).⁴³ Tvary v originále kolísající, např. *basse dance* a *basse-dance*, *tordion* a *tourdion*, jsem v překladu sjednotil do častějšího či výhodnějšího znění.

Vzhledem k tomu, že zrcadlová sazba umožňuje čtenáři okamžitou a snadnou kontrolu původního znění, složená jména jednotlivých tanců překládám, například *pavane d'Espagne* jako *španělská pavana* nebo *branle des lavandieres* jako *branle prادلen*.

c.d.b) názvy tanečních kroků

Jak již bylo nastíněno výše, Arbeau u názvů tanečních kroků zřejmě částečně používá „lidové“ výrazivo a částečně vytváří nová pojmenování. Snažil jsem se tedy vycházet z toho, jestli s tím kterým slovem Arbeau sám nakládá jako s neměnným termínem a jestli je jeho doslovný význam zásadní pro pochopení textu. Pomyslná linie, kterou tím vedu, je samozřejmě do značné míry sporná.

Například *greve* znamená v renesanční francouzštině mimo jiné *holeň*; to je sice zajímavé, nicméně je to informace, která v žádné části spisu není pro vedení výkladu nezbytná. Názvy tohoto typu tedy ponechávám převážně v originále a o český význam je doplňuji jen při prvním výskytu nebo tam, kde to kontext vysloveně vyžaduje.

Jako příklad názvu opačného typu poslouží *pieds largis*, tedy *rozčkročené nohy*. V tomto případě se jedná o termín, který není třeba složitě vysvětlovat. Zároveň se setkáme i s jeho modifikacemi, můžeme mít například ukročenou jen jednu nohu. V zájmu srozumitelnosti textu je tedy výhodnější podobné názvy překládat a pro udržení vztahu s původní francouzskou terminologií jen čtenáři na vhodných místech připomenout původní znění.

⁴³ Bylo by samozřejmě možné překládat doslovně i tyto názvy, výrazy jako *keřpka* nebo *běhaná* mají svou osobitou poetiku. Vzhledem k tomu, že některé názvy tanců jsou ale díky barokním kompozicím na bázi tanečních svět stále v relativně běžném užívání, přidržel jsem se běžnějších termínů a nesnažil se planě inovovat. Etymologické rozbory se tak přesouvají do glosáře na konci práce.

c.d.c) překlady tabulací

Sazba tanečního zápisu k originální vertikální notové osnově je mimo rámec mých technických možností. Jeho překlad proto v českém textu umíst'uji do složených závorek pod kopie zápisu původního. Jelikož jména jednotlivých kroků si čtenář může snadno dohledat, překládám jen složitější doplňující informace k provedení tance. Pro snazší orientaci jsem na konec práce zařadil stručný referenční slovníček.

Překlady názvů konkrétních tanečních skladeb v záhlaví tabulací jsou pouze orientační, často se jedná o první verš neznámého písňového textu a bez znalosti kontextu si nemůžeme být docela jisti jeho přesným významem.

c.e) antický odkaz

Orchesographie se, jak už tomu u renesančních traktátů bývá, hojně vztahuje k antickém reáliím. Snažil jsem se vždy dohledat originální znění textů, k nimž Arbeau ve svém výkladu odkazuje, a v případně významných nesrovnalostech přidat vlastní stručný komentář. Práce nyní může tím pádem sloužit i jako překvapivě obsáhlý pramen k recepci antického tance v renesanci.

Někdy je ovšem těžké odlišit, jestli Arbeau vychází přímo z původních spisů nebo jen cituje dobové filipiky proti tanci. Například Lukianovo *De Saltatione* zřejmě zná důkladně, pracuje s ním často a relativně přesně, dokonce je na jednom místě i zmiňuje jako „doporučenou literaturu“. U mnoha citací z jiných děl naopak narážíme na různé nepřesnosti: může se jednat jak o Arbeauovy neověřené parafráze, tak i o chyby přejaté od soudobých autorů.

Český přepis antických jmen a místních názvů byl sjednocen podle principů vyslovených v úvodu slovníkové publikace Jiřiny Hůrkové *Antická jména*⁴⁴, která se snaží výrazně zpřehlednit a zjednodušit stávající úzus.

Latinská i řecká slova jsou v originálním textu často vzdálená od svých původních tvarů, na těch i těch je vidět vliv francouzštiny, na řeckých navíc i latiny. Pokud se nejednalo o vyložené významotvorný prvek, jako jsou římské verze jmen řeckých bohů, snažil jsem se transkribovat francouzské novotvary do u nás standardní varianty toho kterého původního jazyka.

c.f) přepis francouzských výrazů

Přes snahu převést většinu textu do libozvučné češtiny bylo nevyhnutelné ponechat část terminologie v originálním znění. Pro přepis do latinky jsem se přidržel pravidel, podle nichž postupoval i Nicolas Granet. V hrubých obrysech se jedná o převod na modernější pravopisný úzus: tam, kde to moderní psaní vyžaduje, se hlásky *u* převádějí na *v* a hlásky *i* na *j* (například původní *greue* je přepisováno jako *greve*). Dvě podoby hlásky *s*, tedy *f* a *s*, byly sjednoceny na *s*. Tilda nad samohláskami byla nahrazena podle kontextu hláskou *m* nebo *n* těsně za samohláskou.⁴⁵

Zeměpisné názvy jsem převedl do moderní podoby, například tedy *Langres* místo staršího

44. Hůrková, Jiřina: *Antická jména: jak je správně číst a skloňovat*, Praha 2005.

45. Podrobněji viz Règles de transcription [online], dostupné na WWW <<http://www.granet.net/nicolas/arbeau/regles.php>>.

Lengres, případně nahradil českou variantou, pokud se běžně používá, tedy *Seina* místo *Seyne*, *Paříž* místo *Paris*. Jména osob ponechávám v původním psaní.

c.g) sazba a členění textu

Text překladu je sázen tak, aby se graficky pokud možno co nejvíce blížil originálu a usnadnil tak porovnávání obou znění. Pomineme-li titulní list a předmluvu nakladatele, plyne Arbeauův traktát jako jeden dlouhý dialog. Graficky jej člení pouze názvy tanců, ty se navíc často objevují ve chvíli, kdy už se o tom kterém tanci dávno hovoří. Pro snazší orientaci jsem tedy překlad rozdělil do tematických kapitol, jelikož se jedná o informaci mimo rámec originálu, uvádím jejich názvy v hranatých závorkách. Stejně tak v hranatých závorkách doplňuji jména promlouvajících osob na místech, kde v originále očividně chybějí.

Překlady textů u obrazového materiálu uvádím v závorkách složených. Neustále se opakující názvy tanečních kroků v tabulacích nepřekládám, čtenáři může být k ruce slovníček na konci práce, v němž nalezne jejich kompletní soupis včetně českých ekvivalentů.

c.h) odkazy na on-line dokumenty

U dokumentů dostupných on-line neuvádím oproti normě datum návštěvy, platnost všech odkazů a jejich aktuálnost vzhledem k textu jsem ověřil jednorázově 17. srpna 2008. Ke všem citacím elektronických dokumentů je tedy možné pomyslně dodat povinný údaj [cit. 17. srpna 2008].

c.i) shrnutí

Celkově překlad usiluje o věrný text, nikdy ovšem na úkor srozumitelnosti. V obecných pasážích si dovoluje volnější interpretaci, u popisů tanců dbá naopak úzkostlivě na přesnost, a to do nejmenších jazykových detailů. Pokud ale není možné učinit zadost přesnosti i požadavkům českého jazyka, má vždy přednost čeština a problematické místo je doplněné o poznámku pod čarou.

Poznámkový aparát směřuje mimo nezbytného doplnění reálií a biografických údajů především k nejasným pasážím a výkladu jejich řešení.

Spletitá problematika překladu terminologie byla částečně vyřešena zrcadlovou sazbou originálu naproti textu. Vzhledem k tomu, že pro hudební termíny neexistuje obecně vžitý úzus, jsou převedeny do češtiny. Taneční termíny ústrojně vyšlé z jazyka jsou rovněž počestěny, často je ale hned za ně v duchu humanistických překladů kladen originál. Zachovají se tak jazykové souvislosti a zároveň se čtenář neodcizí originálnímu výrazivu, které se často používá i mezinárodně. Názvy tanců jsou v zájmu plynulosti textu přeloženy nebo počestěny do sklonných variant.

Podstatnou součástí překladu je glosář na konci práce, který podává podrobnější výklad k jednotlivým termínům.

d) poznámka ke čtení textu

Jakkoliv je *Orchesographie* nesporně nejpodstatnějším primárním pramenem pojednávajícím o tancích šestnáctého století, musíme k ní při čtení přistupovat s nemalou dávkou kritické obezřetnosti. Svou unikátní pozici si Arbeauv traktát totiž nevydobył ani tak svou přesností, odborností či srozumitelností, jako spíš jistou univerzálností. Popisuje tanec z pohledu člověka, který má zkušenosti se zábavami šlechticů a zároveň se snaží vytvořit dílo pro nejširší čtenářskou obec, takže často zachycuje zvyklosti vrstev mnohem nižších. To je nepochybně zajímavé a přínosné, nicméně to s sebou přináší některé problémy, na něž je záhodno poukázat.

Předně musíme mít vždy na paměti, že Arbeau promlouvá z pozice starce, který v mnoha ohledech nemusí držet krok se současnými tanečními trendy. Často z jeho slov cítíme potřebu navrátit údajně zdegenerovaným či pozapomenutým tancům jejich původní lesk a slávu. Některé návodné pasáže tedy musíme brát spíše jako pohled na taneční život dob jeho mládí, tedy zhruba poloviny šestnáctého století. Taneční praxi osmdesátých let naopak mnohem častěji reflektují uštěpačné poznámky o neschopnosti dnešních mladíků a všeobecné zpuštění mládeže vůbec.⁴⁶

Další faktor, který musíme brát při čtení v potaz, je lokální omezenost spisu. Arbeau popisuje převážně taneční mravy v Langres, občas zavzpomíná na studentská léta v Poitiers. Nemáme záruku, že se všechny tance ve všech koutech Francie tančily stejně, dokonce je to krajně nepravděpodobné. Můžeme samozřejmě předpokládat, že nejrozšířenější společenské kusy jako *pavana* a *gaillarda* si byly v hrubých obrysech všude podobné, nicméně technika provedení se může lišit region od regionu. Každou generalizaci je potřeba důkladně rozvážit.

Rozsah spisu je také pochopitelně omezený: pokud jde o informace o stylu tance a jeho nejrozšířenějších společenských formách, nemá sobě rovného, když si ovšem uvědomíme, jak často Arbeau říká, že další jednotlivé tance nebo přesné provedení kroků se snadno naučíme od hudebníků nebo od přátel, pochopíme, že se nám odkrývá jen příslovečná špička ledovce. Podlehnutí při čtení pocitu, že se nám dostává ponaučení o všech podobách renesanční tanečnosti, je sice lákavé, nicméně zcela neoprávněné.

Přes všechny uvedené výtky si ale traktát kanovníka Jeana Tabourota alias Thoinota Arbeaua zaslouhuje, abychom k němu přistupovali zároveň s jistou pokorou a úctou; už jen proto, že jiný pramen pokrývající renesanční společenský tanec v takové šíři a podrobnosti nám po sobě nikdo další nezanechal.

46. Nakolik *Orchesographie* ovlivnila taneční styl v dalších desetiletích se pro nedostatek pramenů těžko posuzuje, nicméně vzhledem k tomu, že se spis dočkal dotisku, nemohl si zřejmě na nezáměr čtenářů stěžovat.

ORCHESOGRAPHIE.
ET TRACTE EN FORME DE DIALOGVE,
PAR LEQUEL TOUTES PERSONNES PEUVENT
facilement apprendre & pratiquer l'honneste
exercice des dances.

Par Thoinot arbeau demeurant a Lengres.

Eccle. 3.
Tempus plangendi, & tempus saltandi.

Imprimé audict Lengres par Jehan des preyz Imprimeur.
& Libraire, tenant sa boutique prochel'eglise
Saint Mammes dudict Lengres.

M. D. LXXXIX.

ORCHESOGRAPHIE^{47 48}.
POJEDNÁNÍ V PODOBĚ ROZMLUVY,
PODLE KTERÉHO MŮŽE KAŽDÝ
osvojit sobě a provozovat početné
umění tance⁴⁹.

Sepsal Thoinot Arbeau žijící v Langres.

*Kaz. 3.
Tempus plagendi, & tempus saltandi.⁵⁰*

{Taková jest sláva člověčí.}

Ve zmíněném Langres vytiskl Jehan des Preyz, tiskař
a knihkupec, jenž má v řečeném Langres
krámeček nedaleko kostela Saint-Mammès.
M. D. LXXXIX

47. Zřejmě Arbeauův novotvar, složenina řeckých slov *orchēstris, tanec a graphein, psát*. V dobových slovnících se nevyskytuje, zřejmě ale postupně proniká do obecného povědomí. Na začátku osmnáctého století použije výraz *Orchesographie* John Weaver jako titul svého překladu Feuilletova tanečního spisu *Chorégraphie, ou L'art de décrire la danse*, jednoho ze stěžejních děl barokní taneční kultury, v jehož předmluvě se Feuillet přímo hlásí k Arbeauově odkazu. A o století a půl později, v *Dictionnaire de la langue française* (Émile Littré) z let 1872 až 1877, už najdeme heslo *orchestographie* s významem: „Umění tanečního zápisu, který se provádí vyznačením kroků a pohybů pod notový záznam.“

48. Některé moderní přepisy přidávají ostrý akcent nad první *e*, vzniklý tvar *orchésographie* lépe odpovídá dnešním pravidlům francouzského pravopisu. V Arbeauově spisu se slovo vyskytuje pouze bez akcentu, ovšem nepočítáme-li titul verzálkami, kde se akcenty nepoužívají, narazíme jen na jeden další výskyt, takže se může jednat o tiskovou chybu. Vzhledem k dalším dobovým výskytům slova, v nichž rovněž akcent chybí (viz předcházející poznámku), se příkláním k Arbeauově variantě.

49. Výraz *umění* tu musíme chápat ve smyslu technické dovednosti. Francouzská vazba *exercice des dances* není zdaleka tak vznošná a vypovídá spíše o užitátním přístupu, který Arbeau projevuje i ve zbytku díla, nejvýrazněji v šesté kapitole.

50. *Čas smutku a čas proskakování*. Podle Bible Kralické, Kazatel 3, 4: „Čas pláče a čas smíchu, čas smutku a čas proskakování.“

Maistre Guillaume Tabourot, filz de noble homme & sage maistre
Estienne Tabourot, Conseillier du Roy nostre sire & son
Procureur au Bailliage de Dijon,
sieur des Accordz,

Dernierement que i'estois a Dijon, voyant les armories De vostre noble
famille, ou sont un lion dz sable en un chef d'argent, & trois tambours
avec un cheuron d'or en champ d'azur, il me souuint qu'entre les papiers
reictez & brouillez, que i'ay recueillez aultreffois soubz maistre Thoinot
arbeau demeurât à Lengres, mon premier maistre, il y auoit certains discours
qui parlent du tambour, que ie proposay deslors vous enuoyer si tost que ie se-
rois de retour audict Lengres. Est aduenu que les feuilletant de plus prez, i'ay
trouué qu'ilz parlent principalement des dances, & accessoirement du tam-
bour. I'ay imprimé le tout que ie vous enuoye, encor que ledict sieur Arbeau
m'eust deffendu de ce faire, disant telles choses qu'il auoit brouillées seulement
pour tuer le temps, ne meriter l'Impression, & encor moins vous estre presen-
tées: couseffois, i'ay estimé que prenant ceste hardiesse de le vous presenter,
i'auray cét heur de vous faire penser que i'ay bonne affection de vous seruir
en quelque chose de meilleur.

Vostre humble seruiteur
Iehan des preyz.

*Panu Guillaumovi Tabourotovi*⁵¹, synu urozeného pána a učeného
mistra⁵²

*Etienna Tabourota*⁵³, rádce našeho pána Krále a královského
žalobce na Dijonském městském soudě,
pána z *Accordů*.

*Když jsem posledně navštívil Dijon, povšiml si tam erbu Vaší
vznešené rodiny, na němž je černý lev ve stříbrném poli v horní
části štítu a tři bubny se zlatou kroví v blankytném poli.⁵⁴
Připomnělo mi to, že mezi odloženými pomíchanými papíry, které mi
zbyly po Thoinotu Arbeauovi z Langres, mém prvním učiteli,
se nachází jisté dílo, v němž je buben zmiňován. Ihned jsem si
usmyslil, že Vám je neprodleně po návratu do řečeného Langres pošlu.
Při zevrubnějším pročtení onoho spisu se ukázalo, že se zaobírá
v první řadě tancem, bubnem pouze mimochodem. Vytiskl jsem jej
v úplnosti a předkládám jej Vám, ač mi to již zmíněný pan Arbeau
zakázal říka, že celá věc, jelikož ji naškrábal jen aby zabil čas, si
nezasluhuje vyjít tiskem, tím méně pak být předložena Vám.⁵⁵ Přesto
doufám, že Vás mé opovážlivé chování přesvědčí jen o mé upřímné
snaze být Vám co nejvíce k užítku.*

*Váš oddaný služebník
Jehan des preyz*

51. Příbuzenské vztahy rodu Tabourotů nejlépe osvětluje vlastní životopis Théodecta Tabourota, syna zmíněného Guillaumea. Když poněkud složitě předevo rozpleteme, ukáže se, že Guillaume Tabourot je Arbeauův prasynovec, mohl být tedy docela dobře předobrazem Capriola. Pro úplnou genealogii viz Viard, Georges: Jean Tabourot, Chanoine de Langres et Maître à danser, in: Viard, Georges: Jean Tabourot et son temps, Langres 1989, str. 59.

52. Oslovení *noble homme* & *sage maistre* je poněkud netradiční, v dobovém kontextu se častěji objevuje epiteton *honorable homme et sage maistre*, ani to se ovšem nezdá mít vyložené kodifikovaný význam. Podle všeho titul *sage maistre* označuje osoby s právnickým vzděláním, které mají často navíc nějakou funkci spojenou s nejvyšší šlechtou, například správu financí nějakého vévody a pod. V tomto případě se očividně vztahuje k pozici královského rádce.

53. Étienne Tabourot (narozen 1547 v Dijonu, zemřel 1590 ve Verdunu), je dnes ve Francii považován za nepřiliš významnou postavu domácí renesanční literatury, znám je především jako autor drobných jazykových hříček a epigramů. Podílel se i na dobovém rýmovém slovníku.

54. Heraldicky úplnější popis erbu Tabourotů by byl následující: francouzský štít stříbrno-modře dělený, v hlavě štítu kráčející černý lev na stříbrném poli, v dolním modrém poli zlatá krově obklopená třemi bubny, jedním v každé výšce.

55. Arbeau v šesté kapitole uvádí svůj věk: šedesát devět let. Vzhledem k tomu, že se narodil v roce 1520 a Orchesographie získala královské

2
63
**DIALOGVE DE LA DAN-
CE ET MANIERE DE DANCER.**

Par Thoinot arbeau, demeurant à
Lengres

Capriol.

Monsieur Arbeau, ie vous viens saluer, vous ne me cognoissez plus, il y à six ou sept ans que ie partiz de ce lieu, de Lengres pour aller a Paris, & de là à Orleans: ie suis vostre disciple à qui vous aprinste le comor.

Arbeau.

Certes de premier front ie vous ay mescogneu, parce que vous estes deueny grand depuis ce temps là: & croy que vous auez aussy agrandy vostre esprit par vertuz, & sciencés: Que vous semble de l'estude des loix: y ay estude aultreffois.

Capriol.

Ie treuve que c'est vn art fort beau & necessaire a la chose pu blique, mais ie me repens qu'estant à Orleans i'ay negligé d'ap prendre la ciuilité, de laquelle plusieurs escoliers se munissent, pour accompagner leur scauoir, car estant de retour, ie me suis treuue ez compaignies, où ie suis demeuré tout court sans lan gue & sans piedz, estimé quasi vne buche de bois.

Arbeau.

Vostre reconfort a esté que les vieux docteurs vous ont excu sé faisans ce pendant compte du scauoir que vous auez acquis.

Capriol.

Il est ainssy, mais i'eusse bien acquis là dextérité de dancier, aux heures que lon intermet l'estude graue, chose que me rendroit v'oulontiers veu d'vn chacun.

ROZMLUVA O TAN- CI A TANEČNÍCH ZPŮSOBECH.

Sepsal Thoinot Arbeau žijící

v Langres.

Capriol.

Přišel jsem vás pozdravit, pane Arbeau. Sotva mne už poznáte; je tomu šest či sedm let, co jsem odjel odsud z Langres do Paříže, a odtamtud posléze do Orléans. Jsem váš bývalý žák, učil jste mne kalendárním výpočtům⁵⁶.

Arbeau.

Vskutku, na první pohled jsem vás nepoznal, neboť jste od té doby notně povyrostl; věřím, že stejně vzrostl i váš duch co do ctností a vědění. Co soudíte o studiu práv? Sám jsem se mu kdysi věnoval.

Capriol.

Shledávám jej vznešeným uměním nezbytným pro celou společnost. Lituji ovšem, že jsem v Orléans zanedbával učení se vybraným mravům, mnozí studenti se v tomto směru vzdělávali zároveň se studiem. Když jsem se nyní vrátil, zjistil jsem, že ve společnosti mi, abych to řekl zpříma, vážně řeč a těžknou nohy, takže mě ostatní mají za poleno.

Arbeau.

Jistě vás uchlácholilo, že učení profesoři pomíjeli tento váš nedostatek pro jiné vědomosti, kterých jste nabyl.

Capriol.

Tak jest. Ale měl jsem raději ve volném čase nabýt i tanečních dovedností, abych byl všude přijímán s otevřenou náručí.

povolení vyjít tiskem už v listopadu roku 1588 (viz privilegium na úplném konci spisu), o nějakých odložených a pomíchaných papírech může být sotva řeč. Navíc to byl právě Arbeau, kdo se v Langres roku 1582 zasadil o zřízení tiskařské dílny Jehana des Preyz (podrobněji viz Viard, Georges: Jean Tabourot, Chanoine de Langres et Maître à danser, in: Jean Tabourot et son temps, Langres 1989, str. 54.). Celou předmluvu tedy můžeme brát vážně jen jako zdařilou ukázkou dedikační mystifikační rétoriky.

⁵⁶ Původní francouzský termín *compot* označuje všechny výpočty související s kalendářem, především pak určování pohyblivých církevních svátků. Jehan Tabourot vydal v roce 1588, tedy rok před publikací *Orchesographie*, v Paříži spis *Compot et manuel calendrier*. Jemná aluze na vlastní dílo je o to humornější, že i *Compot et manuel calendrier* je psán formou lehkého dialogu mezi žákem a učitelem Arbeauem.

ORCHESOGRAPHIE

Arbeau.

Ce vous sera chose facile à acquerir en lisant les liures françois pour vous aguiser le beq, & aprenant l'escrime, la dance, & le ieu de paulme, pour auoir familiarité avec les hommes, & les dames.

Capriol.

J'ay prins plaisir en l'escrime & ieu de paulme, ce qui me rend bien voulu & familier des ieunes hommes: Mais j'ay deffault de la dance pour complaire aux damoiselles, desquelles il me semble que depend toute la reputation d'un ieune homme à marier.

Arbeau.

Vous le prenez fort bien, car naturellement, le masse & la femelle se recherchent: & n'y a chose qui plus incite l'homme à estre courtois, honneste, & faire acte genereux que l'amour: & si voulez vous marier, vous debuez croire qu'une maistresse se gaigne par la disposition & grace qui se voit en vne dance, car quant à l'escrime & au ieu de paulme, les dames ny veulent assister de craincte d'une espée rompue, ou d'un coup d'estceuf, qui les pourroit endommager: vous souuient il pas des vers virgiliens parlans de Turnus, & de la belle Lauinia fille du Roy Latinus sa maistresse.

Illum turbat amor, figitque in virgine vultus:

Ardet in arma magis. &c.

Il y a bien plus, car les dances sont practiquées pour cognoistre si les amoureux sont sains & dispos de leurs membres, à la fin desquelles il leur est permis de baiser leurs maistresses, afin que respectiuenent ilz puissent sentir & odorer l'un l'autre, silz ont l'alaine souefue, & silz sentent vne senteur mal'odorat, que l'on nome l'espaule de mouton: de façon que de cét endroit oultre plusieurs commoditez qui reüssissent de la dance, elle se treuue necessaire pour bien ordonner vne societé.

Capriol.

J'ay bien consideré quelquefois ce que venez de dire, & que

Arbeau.

Toho lze snadno dosíci čtením francouzských knih ku nabroušení ostrovtípu; a osvojením si šermu, tance a tenisu, abyste mohl mít tu čest s pány i šlechtičkami.

Capriol.

V šermu i tenise jsem našel potěchu, díky tomu jsem dobře a přátelsky vycházel s mladými pány. Neznám tanečních způsobů, nedokázal jsem se ale zalíbit dámám. A právě na nich, jak soudím, závisí celá pověst svobodného mladého muže.

Arbeau.

Soudíte správně, neboť mužské a ženské se přirozeně přitahují a nic tak nepodněcuje muže ke dvornému, ctnému a šlechtnému chování jako láska. A pokud se toužíte oženit, měl byste si uvědomit, že svou vyvolenou si nejlépe nakloníte právě schopnostmi a půvaby, které se uplatňují při tanci; šlechtičky totiž bývají zřídka přítomny šermu či tenisu, ze strachu, že by je mohla poranit odletivší zlomená čepel či zbloudilý tenisový míček. Jistě si pamatujete na Vergiliovu verše⁵⁷ o Turnovi a jeho milé, překrásné Lavinii, dceři krále Latina.⁵⁸

Illum turbat amor, figitque in virgine vultus:

*Ardet in arma magis etc.*⁵⁹

A to není vše, tančí se totiž také, aby se zjistilo, zda se ctitelé těší dobrému zdraví a mají všechny údy v pořádku: na konci tance je dovoleno políbit svou milou, přičemž se milenci navzájem dotknou a přivoní k sobě, čímž se ujistí, že je jejich vyvolený dobře stavěný a nepáchne, jak se říká, jako kozel. Z toho je zjevné, i kdyby se odhlédlo od jeho dalších předností, že je tanec ve spořádané společnosti nezastupitelný.

[4. Apologie tance]

Capriol.

Již jsem kdysi důkladně přemítal o tom, co jste právě řekl, a také o tom,

57. V několika následujících oddílech Arbeau staví zcela v renesančním duchu poněkud okatě na odív své široké humanistické vzdělání – hojně odkazy k antickým autorům souvisejí s výkladem mnohdy jen vzdáleně.

58. Hovoří se o pasáži, ve které se Turnus, král Rutulů, rozhodne kvůli Lavinii vyhlásit válku Aeneovi.

59. „Turnus pomaten láskou a napjatě na dívku hledě, / do boje vzplane tím více.” Vergilius, Aeneis XII, 70-71, přel. O. Vaňorný.

non sans cause, ez republiques on auoit admis les ieux & les dances, mais ce que m'en a degousté, c'est que plusieurs ont vituperé les dances, voire mesmes treuue deshonneste de les regarder comme estant acte muliebres, indigne de la grauité de l'homme, j'ay leu que Ciceron fit reproche a Gabinius consulaire qu'il auoit dancé. Tiberius chassa de Rome les danceurs. Domitian osta du nombre des senateurs, aucuns qui auoient dancé. Alphonse roy d'arragon blasmoit les gaulois parce qu'il les voioit delecter aux dances. Le S. prophete Moÿse se courrouça voyant dancer les enfans d'Israel.

Arbeau.

Pour vn qui les a blasmees, vne infinité d'autres les ont louées & estimées. Le S. prophete royal dauid dâça au deuant de l'arche de Dieu: Et pour le regard du S. prophete Moÿse, il ne se courrouça pas de veoir dancer, mais il estoit marry que ce fust a l'entour d'un veau d'or, qui estoit vne ydololatrie: Quant a Cicero il auoit des varices & iambes enflées, & blasmoit ce qu'il n'eust sceu faire, disant qu'il ne voioit guieres dâcer ceulx qui estoient à ieun. Appius claudius ayant triumphe, les appreuua. Les indes saluent le soleil en dancant, Et ceulx qui ont voyagé ez terres neufues rapportent que les sauages dancent quant ilz aperçoient le soleil se monstrer sur l'orizon. Socrates apprint a dancer de Aspasia. Les saliens tresnobles prebstres de Mars dancoient en leurs sacrifices. Les choribantes en frigie. Les lacedemoniens & ceux de Crete n'alloient a l'assault contre leurs ennemis sinõ en dancant. Vulcan grava sur vne targue vne dance cõme chose tresbelle a veoir. Museus & Orpheus, voulurent que leurs byrnes qu'ilz auoient composées en l'honneur des dieux, fussent chantées avec dances. Bacchus conquesta les indes, par trois sortes de dances. En l'eglise primitiue la coustume continuée iusques en nostre temps, a esté de chanter les hymnes de nostre eglise en dancant & ballant, & y est encor en plusieurs

že hry a tanec jsou státem povoleny jistě odůvodněně; rozhořčilo mě tehdy, když jsem si vzpomněl, že mnozí tanec zatracovali, ba dokonce i pouhé jeho sledování odsuzovali coby zženštilé počínání nedůstojné pravého muže. Četl jsem⁶⁰, že Cicero káral konsula Gabinia⁶¹ za to, že tančil. Tiberius vyhnal tanečníky z Říma⁶². Domitianus zbavil funkce všechny senátory, kteří se provinili tancem⁶³. Alfonso, král Aragonu⁶⁴, odsoudil Galy, protože je viděl, jak se oddávají tanečním slastem⁶⁵. Tanec synů Izraele vyvolal hněv proroka Mojžíše.

Arbeau.

Za každého, kdo hanobil tanec, lze najít bezpočet jiných, kteří jej chválili a chovali v úctě. Král David tančil před Archou Úmluvy; a pokud jde o proroka Mojžíše, toho nerozhněval tanec sám o sobě, ale to, že se odehrával kolem zlatého telete a stal se tak prostředkem modloslužby. Co se týče Cicerona, ten měl křečové žíly a nateklé nohy; říka, že nerad vidí tančit ty, jenž drželi půst, odsuzoval, čeho nebyl sám mocen. Appius Claudius⁶⁶ naopak při oslavách vítězství tanec schvaloval. Indiáni tancem uctívají slunce: ti, kdo cestovali do Nového světa, nám podali zprávu o tom, že se divoši dávají do tance, když vidí slunce vyjít nad obzor. Sokrates se naučil tančit od Aspasiae⁶⁷. Saliové⁶⁸, vznešení Martovi kněží, tančili při přinášení obětí. Frygičtí Korybanté⁶⁹, Lakedaimoňané⁷⁰ a Kuréti⁷¹ nevyraželi do útoku proti nepříteli jinak než tančíce. Vulkán vytepal do štítu vyobrazení tance jako něco krásného.⁷² Musaios a Orfeus projevíli přání, aby byly hymny, které složili na počest bohům, zpívány k tanci. Bakchus si třemi druhy tance podmanil Indii. Za starých časů bývalo v chrámech zvykem při zpěvu chvalozpěvů tančit a pohupovat se do rytmu, ostatně tento zvyk přežil dodnes a na některých

60. Následující apologie tance v mnoha bodech vychází z Lukianova spisu *De Saltatione* (O tanci). Lukianos byl řecký řečník, filosoficky laděný spisovatel a satirik druhého století n. l., který se ve svém spise z epikurejských filosofických pozic ostře staví proti všem kritikům tanečního umění. Při čtení následujícího Arbeauova výkladu (nebo spíše Arbeauova převyprávění Lukianova výkladu) musíme mít ovšem na paměti, že Lukianos se věnuje výhradně pantomimu. Hranice mezi pantomimem a tancem je sice tenká a prostupná, pro nás je ale zásadní jedno: pantomimus je ryze scénická forma, zatímco Arbeau se věnuje převážně společenskému tanci. Je to jeden z příkladů, ve kterých se ukazuje, jak málo Arbeau mezi tancem společenským a scénickým rozlišuje a s jakou mírou volnosti nakládá s antickým odkazem.

61. Aulus Gabinius, římský generál, tribun lidu a konzul prvního století př. n. l., významná postava politiky pozdní republiky. Cicero v různých spisech opakovaně kritizuje jeho zhýralý život a zpustlé mravy.

62. Císař Tiberius Augustus vydal roku 23 n. l. zákon, kterým vypověděl z Itálie herce pantomimu.

63. Zde Arbeau vychází zřejmě ze Suetoniových Životopisů dvanácti císařů. V životopise Domitiana 8, 3 stojí: „Když převzal starost o nápravu mravů, zarazil zlozvyk, aby si v divadle mohl kdekdo sedat na jezdecká místa. Hanopisy šířené mezi lid, v nichž byli napadáni přední mužové a ženy, potlačil, a to ne bez potupy pro jejich původce. Jistého muže kvestorské důstojnosti vyloučil ze senátu pro jeho zálibu v mimice a tanci (v orig: *gesticulandi saltantique studio*, překlad E. Stehlíková).“ I tady se zřejmě jedná o pantomimus.

ORCHESOGRAPHIE

lieux obseruée. Pollux & Castor, aprindrent les Cariens à danser. Neoptolemus filz d'Achiles enseigna vne dance appellée la pirrichie a ceulx de crete pour s'en aider en la guerre. Epaminundas en vsoit fort dextrement, au choq d'vne bataille, affin que tous ensemble marchassent contre l'ennemy. Xenophon rapporte que ló fit dances & mascarades pour recepuoir les capitaines de Cirus. Les roys & princes, cômádent dances & mascarades, pour festoier, recepuoir, & faire recueil ioyeux, aux seigneurs estrangiers. Nous practiquósteltes resiouissances aux iours de la celebration des nopces, & ez solemnités des festes de nostre Eglise, encor que les reformez abhorrent telles choses mais ilz meritoient d'y estre traittez de quelque gigot de bouc mis en paste sans lard.

Capriol.

Vous me mettez en voluté d'y apprendre & me faictes repentir que ie n'y ay appliqué quelques heures gaillardes, car on peult prendre plaisir honnestes sans se maculer de luxure & mauuaises affections. Il me souuient que le poëte met les danceurs entre les bien heureux, disant en son sixieme des *Aeneides*,
Pars pedibus plaudunt choreas & carmina dicunt.

Arbeau.

Vous pouuez encor alleguer, que nostre seigneur (en Saint Mathieu vnzieme & Saint Luc 7) reprochoit aux pharisiens, rebours & mal affectionnez, *Nous auons chanté & fluté, & vous n'auex pas dansé.* Je vous diray, il vous fault faire comme fit Demetrius lequel ayant blasmé les dances, après qu'il eut veu danser vne mascarade en laquelle ó represétoit l'adultere de Mars & Venus, confessa qu'il n'y auoit si belle chose au monde. Vous pouuez en peu de temps recouurer ceste perte cõsideré mesme ment que vous estes musicien, & que la dance est dependant de la musique & modulations d'icelle, qui est vn des sept arts liberaux.

Capriol.

místech ho ještě můžeme pozorovat. Pollux a Castor⁷³ naučili tančit Kary⁷⁴. Neoptolemos, syn Achilleův, naučil Krét'any tančit pyrrhický tanec, který jim měl pomoci v boji⁷⁵. Epameinondas⁷⁶ jej pak obratně využíval v bitevní vřavě, aby jeho vojáci pochodovali vstříc nepříteli jako jeden muž. Xenofon⁷⁷ píše, že na uvítanou Kyrových vojevůdců byly pořádány tance a mumraje⁷⁸. Králové a princezny si tance a mumraje poroučejí, když chtějí přijmout, pohostit a příjemně rozptýlit šlechtice z ciziny. Podobných kratochvílí se účastníme i při svatebním veselí a při obřadech připadajících na významné církevní svátky, a to i naproti odporu církevních reformátorů, kteří by ovšem při podobných příležitostech neměli dostat nic než kozlí kýtu zapečenou v těstě bez sádla⁷⁹.

Capriol.

Naplňujete mne touhou učit se tanci a lituji nyní, že jsem mu nevěnoval rozpustilé⁸⁰ chvíle svého života, zdá se totiž, že může člověku přinést počestné potěšení nezakalené chlípností či zhoubnými vášněmi. Vzpomínám si, že Básník zahrnul tanečníky mezi blažené, napsav v šesté knize Aeneidy,

*Pars pedibus plaudunt choreas et carmina dicunt.*⁸¹

Arbeau.

Mimo toho byste mohl citovat i našeho Pána kárajícího (ve svatém Matouši 11 a svatém Lukáši 7) farizeje pro jejich zatvrzelost a zlou krev: „Pískali jsme vám, a netančili jste.“⁸² Víte, teď se musíte zachovat jako Demetrios⁸³, odpůrce tance, který se po zhlédnutí mumraje znázorňujícího zamilovaného Marta a Venuši vyznal, že právě viděl nejkrásnější věc na světě⁸⁴. Jelikož jste hudebník a tanec se odvozuje od hudby, jednoho ze sedmi svobodných umění, a od změn v ní, své nedostatky rychle doženete.

Capriol.

64. Bohužel se nepodařilo vypátrat, kterého z pěti Alfonsů Aragonských má Arbeau na mysli.

65. Je pozoruhodné, jak jsou si renesanční filipiky proti tanci podobné po celé Evropě. Posledost argumentací antickými precedenty a dostupnost stejných pramenů vede místy k téměř totožným textům. Ve spisu Jana Thadea Meziříčského Vysvětlení o stavu manželském artikulí některých, jako o původu, příčinách, požehnání a kříži stavu manželského z roku 1605 čteme následující věty: „Tiberius císař všechny tanečníky z Říma vyhnal. A Alfonsus král slyšíc jednoho schvalujícího tanec, že prý k občerstvení myslí a obveselení člověka sloužil, posměšně odpověděl: Tanečník, prý, od nemoudrého ničím jiným se nedělí, než že onen, pokud skáče, tento, dokud živ jest, nemoudrý jest.“ (Přepis in: Zíbrt, Čeněk: Jak se kdy v Čechách tancovalo, Praha 1895, str. 94.)

66. Opět se nedaří zjistit, o kterém z mnoha nositelů tohoto jména Arbeau hovoří.

67. Aspasia z Milétu, družka Perikla, všeobecně vzdělaná žena, která se stýkala mimo jiné i se Sokratem, zmínku o ní najdeme v dílech Platona, Aristofana i Xenofonta. Nezaměňovat s peripatetickým filosofem prvního století n. l. Aspasiem, autorem komentářů k Aristotelovi.

68. Starořímské kněžské kolegium. V tomto případě tzv. *palatinskí saliové*, dvanáctičlenný sbor složený ze zástupců významných rodin. Na začátku a na konci tradičního válečného období, tedy v březnu a v říjnu, tančili oblečení po starobylém vojenském způsobu v průvodu městem tanec zvaný *tripudium*. Jméno *saliové* je zřejmě odvozeno od slovesa *salire*, tedy *křepčít*.

DE THOINOT ARBEAU.

Je vous prie donq monsieur Arbeau, m'en apprédre quelque chose car ie seay bien que vous estes musicien & qu'avez en vostre ieunesse receu la reputation d'estre bon danceur, & fort dextre a mil gaillardises

Arbeau.

Dance vient de dancier, que lon dit en latin *Saltare*: dancier c'est à dire sauter, saulteloter, caroler, baler, treper, trepiner, mouuoir & remuer les piedz, mains, & corps de certaines cadances, mesures, & mouuementz, consistans en saultz, pliement de corps, diuatications, claudications, ingeniculations, eleuations, iactations de piedz, permutations & aultres contenances desquelles Atheneus, Celius, Scaliger, & aultres font mention: aucunefois on y adiouxte les masques pour monstret les gestes d'un personnage que lon veult représenter. Lucian en a fait vn traicté, où vous pourrez veoir ce qu'il en dit plus au long: Iulius pollux en fait semblablement vn chappitre bien ample.

Capriol.

Ie pense auoir quelquefois fait lecture de ces aulteurs, & aultres semblables: et si i'ay bonne souuenance ilz recitent trois sortes de dances, vne graue, nommée Emmelie: vne gaye, qu'ilz nomment Cordax: vne aultre nommée Siccinnis, entremeslée de grauité & gaieté: ilz parlent aussi de la dance nommée Pirrichie & plusieurs aultres sortes, comme il me souuiét aussi qu'ilz font mention de plusieurs sortes de mascarades, mesmement d'une qu'ilz appellóient la Tricorie, composée de trois chœurs & assemblées de vieulx, d'adolescétz: & de ieunes enfans, qui chantoient, nous auons esté, nous sommes, & nous serons. Ie comprendz bien tout cela en generale notiõ, mais ie voudrois estre appris de quelz piedz & mouuementz cela se faisoit, apprenez le moy sil vous plait.

Arbeau.

Anthoyne arena prouençal à escript ce que vous demandez en vers macaronés.

Capriol

Žádám vás tedy, abyste mě v těchto věcech vzdělal, pane Arbeau, neboť vím, že i vy sám jste hudebník a v mládí jste si získal pověst dobrého, velmi obratného a vpravdě křepkého tanečníka.

[5. O tanci a tanečních spisech]

Arbeau.

Tanec pochází od tančit, latinsky saltare. Tančit znamená skákat, povyskakovat, kroužit⁶⁵, křepčit⁶⁶, dupat, podupávat, hýbat a pohybovat nohama, rukama a tělem v jistých kadencích a mírách. To zahrnuje poskoky, ohýbání těla, rozkračování se, napadání na jednu nohu, krčení v kolenou, zdvihy na špičkách, prudké pohyby nohama, výměny a další pohyby⁶⁷, o kterých se zmiňují Athenaios⁶⁸, Caelius⁶⁹, Scaliger⁷⁰ a další. Kdysi se při tanci ke zvýraznění gest zobrazované postavy používaly masky. Lukianos na toto téma napsal pojednání⁷¹, ve kterém se můžete šířeji obeznámit s jeho domněnkami. Dlouhý oddíl této věci věnoval i Julius Pollux⁷².

Capriol.

Domnívám se, že tyto autory jsem kdysi četl, a stejně tak i další jim podobné. Pokud se pamatuji správně, vyprávějí o třech druzích tance: jednom vážném, zvaném emmeleia⁷³, jednom živém, kterému se říkalo kordax⁷⁴ a o dalším, ve kterém se snoubila vážnost s živostí a který se nazýval sikkinis⁷⁵. Mluví i o tanci pyrrhickém⁷⁶ a několika dalších, také si vzpomínám, že se zmiňují o různých druzích mumrajů, zvláště o jednom, kterému se říkalo trichoria⁷⁷ a při kterém tři sbory, složené jeden ze starců, jeden z jinochů a jeden z dětí, zpívaly: „Byli jsme, jsme a budeme.“ Hrubé povědomí tedy o těchto věcech mám, rád bych se ale nechal vzdělat v tom, jaké kroky a pohyby se v těchto tancích používaly. Poučte mě o tom, prosím.

Arbeau.

Anthoyne Arena z Provence⁷⁸ sepsal to, po čem voláte, v makarónských verších.

Capriol.

69. Démoni tvořící průvod Kybely a Attída. Na počest bohyně provozovali extatické tance ve zbroji a se zbraněmi.

70. Tedy Spart'ané. Ve Spartě byly válečné tance běžnou součástí života.

71. Horší démoni z Kréty, kteří svým hlukem zachránili malého Dia před Kronovou obžerností. Obdoba Korybantů spojená s krétskou variantou Kybely Rheou.

72. „Zde zase Salie v tanci a Luperky vytepal nahé, / čepice s vlněnou stužkou a spadlé z oblohy štíty.“ Aeneis VIII, 663, přel. O. Vaňorný.

73. Dioskúrové bývají některými považováni za původce řeckých válečných tanců vůbec.

74. Tedy obyvatelé Karie v Malé Asii. „Spart'ané, kteří jsou patrně z Řeků nejschopnější, si počínají ve všem ve shodě se zásadami Múz, a to až po sám boj z doprovodu flétny, v rytmu a v dobře uspořádaném šiku, a to od doby, kdy se od Kastora a Polydeuka naučili karytickému tanci (takový druh tance, který byl vyučován v lakónských Karách). Flétna udává Spart'anům i první znamení k bitvě. A právě proto, že jim velela hudba, všechny přemáhali.“ Lukianos, O tanci 10, přel. A. Sarkissian.

75. Neoptolemovo alternativní jméno je Pyrrhos, bývá tedy někdy považován za původce tohoto tance. Můžeme předpokládat, že Arbeau opět vychází z Lukiana: „Ale mohu vyjmenovat i mnoho dalších hérůů, kteří jsou vycvičení ve stejných dovednostech a kteří udělali z té činnosti umění. Za nadaného považuji Neoptolema, syna Achilleova, který převelice vynikl v umění tance a dal mu nejkrásnější podobu. Byl podle něj nazván

ORCHESOGRAPHIE

En ces vers que vous dictes il a parlé du mouuement qu'il fault tenir aux branles, & basses dances seulement, & des conté-
tenances que doibuent obseruer les danseurs, mais la necessité
des vers la rendu obscur, occasion de quoy, ie vous prie m'en e-
claircir dauantage. *Arbeau.*

Quant aux dances anciennes, ie n'en scaurois que dire, car
l'ignorance du temps ou la paresse des hommes ou la diffi-
culté de les descrire a esté cause de nous en oster la co-
gnoissance, & aussi vous n'en debuez auoir soucy, parce que tel-
les façons de dancer sont hors de pratique, voire nous auons
veu du temps de noz peres, aultres dances que celles de present
lesquelles en sont de mesmes tant sont les hommes amateurs
de nouveaultez: il est vray que nous pouuons comparer lemme
lie a noz pauanes, & basses dances: le cordax, aux gaillardes, tor-
dions, voltes, corantes, gauottes, branles de champaigne & de
bourgoigne, branles gayz & branles coupeez. Le Siccinnis
aux branles doubles & branles simples. La pirrichie a la dance
que nous appellons bouffons ou matachins.

Capriol.
Je preuoy donq que nostre posterité sera ignorante de tou-
tes ces nouuelles dances que venez de nommer, par les mes-
mes causes qui nous ont esté la cognoissance de celles de noz
anciens.

Arbeau.

Il le fault ainsi coniecturer.

Capriol.

Monsieur arbeau ne permettez cela de vostre pouuoir puis
que y pouuez remedier: mettez en quelque chose par escript
cela sera cause que i'apprendray ceste ciuilité, & en l'eseruant,
il vous semblera raieunir & auoir les mesmes compaignies
qu'auiez en vostre ieunesse, & prendrez autant d'exercice
d'esprit & du corps aussi, car difficilement vous obtiendrez

vous.

Ve verších, o kterých mluvíte, se věnuje jen pohybům, které se mají vykonávat při branlech a basse-dances neboli nízkých tancích, a chování tanečníka; veršuje ale tak komplikovaně, že smysl jeho slov mi zůstal zahalen, proto žádám vás, abyste mě poučil důkladněji.

Arbeau.

Co se týče starých tanců, mohu vám říci pouze to, že zub času, lidská lenost či snad nesnadnost jejich zapsání nás připravili o veškeré povědomí, které bychom o nich mohli mít. Navíc není důvod, proč byste se jimi měl zatěžovat, tyto způsoby tance se dnes už nepěstují; ba dokonce ani tance, jež byly k vidění v dobách našich otců, se nepodobají těm, které se tančí dnes. A ty stihne stejný osud, protože lidé mají v lásce novoty. Je ovšem pravda, že emmeleia by se dala přirovnat k našim pavanám a basse-dances, kordax ke gaillardám, tourdionům, voltám, courantám, gavottám, šampaňským a burgundským branlům, veselým branlům neboli branles gays a branlům prokládaným čili branles coupepez, sikkinnis k dvojitým branlům zvaným branles doubles a jednoduchým branlům zvaným branles simples. A pyrrhický tanec k tancům, kterým říkáme kašpaři, tedy bouffons nebo mattachins.⁹⁹

Capriol.

Tak se mi zdá, že naši potomci zůstanou neznalí všech těchto nových tanců, jež jste právě jmenoval, a to ze stejného důvodu, z jakého jsme my byli ochuzeni o vědomosti o tancích našich předků.

Arbeau.

To můžeme předpokládat.

Capriol.

Nedovolte, aby k tomu došlo, pane Arbeau, je ve vašich silách tomu zabránit. Zapište všechno o těchto věcech, abych se v této dovednosti mohl vzdělat; bude vám při tom zapisování, jako byste omládl a navrátil se do jinošských let, navíc si tím procvičíte mysl i tělo, neboť se jistě nedokážete udržet

pyrrhichion. Když tohle nadání Achilleus u dítěte rozpoznával, radoval se z toho snad více nežli z jeho krásy či dalších jeho schopností. A tak si jeho tanec podmanil i Ílion, do té doby nedobytné, a rozvrátil je do základů.“ Lukianos, O tanci 9, přel. A. Sarkissian. O Neoptolemově pyrrhickém tanci se zmiňuje například i Euripides v Andromase, verš 1135, v českém překladu Jaroslava Krále ovšem tuto spojitost nenajdeme: „Děsivou skočnou byl bys vidět křepčit synka, / jak střelám uhýbal!“

76. Thébský vojevůdce čtvrtého století př. n. l., výrazně se podílel na pádu vojenské hegemonie Sparty. Cornelius Nepos o něm píše, že byl všestranně vzdělán, mimo jiné i v tanci, zároveň ale předesílá, že on to neschvaluje: „Než budeme psát o tomto muži, je třeba připomenout čtenářům, aby cizí zvyky nesrovnávali se svými a aby se nedomnívali, že ty, které jim přijdou nedůstojné, byly stejně posuzovány i u ostatních. Vždyť víme, že hudba se podle našich zvyků nehodí k předním mužům a tanec je pokládán za špatný zlozvyk.“ (Cornelius Nepos, De excellentibus ducibus exterarum gentium [online], Epameinondas 1, přeložil Jan Ctibor, dostupné na WWW <http://ctibi.webzdarma.cz/de_ducibus.htm#_EPAMINONDAS>). Výrazně inovoval řeckou vojenskou taktiku, především bitevní formace. Nepředstavujeme si v tomto případě pod válečnými tanci nic jiného než pochod ve formacích, který Arbeau z pro nás ne zcela pochopitelných důvodů zahrnuje do tanečního umění – dále je mu dokonce věnována samostatná kapitola.

77. Řecký historik čtvrtého století př. n. l., účastnil se jako žoldnér nástupnické války v Persii pod velením perského prince Kyra mladšího.

78. Zřejmě se jedná o následující kouzelnou pasáž: „Když vykonali úlitbu a zapěli slavnostní píseň, povstali nejprve Thrákové a za zvuků flétny

vous de remuer les membres, pour m'enseigner les mouuemēts y necessaires: Vray est que vostre methode d'escriture est telle, qu'en vostre absence, sur vos theoriques & preceptes, vn disciple pourra seul en sa chambre apprendre vos enseignements. Et en premier lieu ie vous veulx prier, me dire en quelle estime la pluralité des gens d'honneur tient la dance.

Arbeau.
La dance ou saltation est vn art plaissant & profitable, qui rend & conserue la santé; conuenable aux ieunes, agreable aux vieux, & bien feant a tous, pourueu qu'on en vse modestement en temps & lieu, sans affectation vicieuse: ie dis en temps & lieu, parce qu'elle apporteroit mespris a celluy qui comme vn pillier de sallé y feroit trop assidu. Vous scaues que dit l'ecclésiaste.

Cum muliere saltatrice non sis assiduus.

Les enfans des senateurs romains au sortir des escolles alloient apprendre à dancier. Homere tesmoigne la dance estre vne partie & appendice des banquets, tellement que personne ne se peut vanter d'auoir accompli vn braue festin, si n'y a appliqué la dance: laquelle est comme vn corps entier accompagné de son bel esprit, si on y ioinct les masquarades. Quant on recitoit dedás les theatres áciennement les tragœdies, comœdies, & bergeries, les dances & gesticulations n'y estoient oubliées, en la partie desdicts theatres qui pour cesté occasion estoit appellée Orchestre: que nous pourrions appeller en nostre langue françoise, le dançoir.

Capriol.

Puis que c'est vn art, il depend donq de l'vn des sept arts liberaulx.

Arbeau.

¶ Ie vous ay ia dit, quelle depend de la musique & modulations d'icelle: car sans la vertu rithmique, la dance seroit obscure & confuse: daultant qu'il fault que les gestes des membres accom

a vlastními údy se jmete předvádět příslušné pohyby. Nejlépe by bylo psát tak, aby se žák podle vámi zapsaných pouček a předpisů dokázal vše naučit i za vaší nepřítomnosti v soukromí svého pokoje. A pro začátek bych vás požádal, abyste mi osvětlil, nakolik si vlastně vznešená společnost tance považuje.

[6. O tanci a jeho prospěšnosti]

Arbeau.

Tanec neboli saltation¹⁰⁰ je příjemné a prospěšné umění přinášející a uchovávací zdraví; je patřičný pro mladé, těší staré a je vhodný pro každého, pokud se ovšem dbá na způsobilost času a místa a netančí se ve zlém rozpoložení. O času a o místě hovořím, protože ten, kdo by věčně vymetal taneční sály, se dočká jen posměchu. Víte, co se říká v knize Sírachovcově:

*Cum muliere saltatrice non sis assiduus.*¹⁰¹

Děti římských senátorů se učily tanci hned, jak dostudovaly. Homér podává svědectví o tom, že tanec byl nedílnou součástí hostin; natolik, že se nikdo nemohl vychloubat tím, že uspořádal skutečné hody, pokud je nenechal doprovodit tancem. Pokud se k němu navíc přidružily mumraje, hostina byla zdravá na duchu i na těle. Když se ve starých divadlech hrávaly tragédie, komedie a pastorály¹⁰², nikdy v nich nechyběly tance a posunky. Část divadla, která jim byla vyhrazena, se nazývala orchestra, což bychom snad mohli do francouzštiny přeložit jako dançoir¹⁰³ a do češtiny jako tančistiště.

Capriol.

Jelikož je tanec umění, musí tím pádem spadat pod jedno ze sedmi svobodných umění.

Arbeau.

Již jsem vám jednou řekl, že se odvozuje od hudby a od změn v ní; bez rytmické povahy by byl totiž tanec nejasný a zmatený, protože posunky končetin musejí doprovázet

zatančili se zbraněmi. Lehce vyskakovali do výše a mávali meči. Nakonec jeden druhého mečem udeřil, takže všichni mysleli, že toho muže zasáhl. Zasažený předstíral, že padl, a Paflagonové vykřikli. Vítěz sebral zbraně svého druhu a odcházel zpívaje píseň na počest Sitalkovu. Ostatní Thrákové druhého odnesli, jako by byl mrtev, nic však se mu nestalo. / Nato vystoupili Ainiánští a Magnétové a tančili se zbraněmi takzvanou karpaji. Karpaia se tančí tak, že jeden tanečník zbraně odloží a zasévá a pohání spřežení. Často se ohlíží, jako by se bál. Potom se přiblíží loupežník. Jakmile ho orač spatří, popadne zbraně a o spřežení s ním bojuje. Tak tančili v rytmu za zvuků flétny. Nakonec loupežník muže sváže a spřežení odvede. Někdy však i orač sváže lupiče. Potom ho zapřáhne s rukama do zadu svázanýma vedle volů a pohání ho. / Dále pak vystoupil jeden Mýs maje na každé ruce jeden štít a tančil, brzy jako by bojoval se dvěma protivníky, brzy zase, jako by se dvěma štíty bránil jednomu, pak se opět točil dokola a dělal se štíty přemety, takže byla radost se na něj dívat. Nakonec tančil po perském způsobu, tloukl štíty o sebe, klesal do dřepu a zase vyskakoval, to všechno do taktu za doprovodu flétny. / Potom vystoupili Mantinejští a někteří další z Arkadánů odění ve zbroj co nejkrásnější a kráčeli za doprovodu flétny v taktu podél bojového tance, zpívali paián a tančili jako při procesích k chrámům bohů. Přihlížející Paflagoni se velice divili, že se všechny tance konají se zbraněmi. Když Mýs viděl, jak žasnou, domluvil se s jedním Arkadánem a přivedl zajatou tanečnici, kterou ustrojil co nejkrásněji a dal jí lehký štít. Zatančila velice svižně ohnivý tanec pyrrhiché. Strhl se ohromný potlesk a Paflagonové se ptali, zda v řadách Řeků bojují i ženy. Řekové odpověděli, že právě ony zahaly krále z tábora na útěk. Tím vystoupením noc skončila.“ Xenofon: Anabaze 6, 1, 5-13, přel. Jaroslav Šonka.

ORCHESOGRAPHIE

paignent les cadances des instruments musicaux, & ne fault pas que le pied parle d'un, & l'instrument d'autre. Mais principalement tous les doctes tiennent que la dance est vne espece de Rhetorique muette, par laquelle l'O'rateur peut par ses mouuemens, sans parler vn seul mot, se faire entendre, & persuader aux spectateurs, quil est gaillard digne d'estre loué, aymé, & chery. N'est-ce pas à vostre aduis vne oraison qu'il faiçt pour soy-mesme, par ses pieds propres, engendre demonstratif? Ne dit-il pas tacitement à sa maistresse (qui le regarde dancier honnestement & de bonne grace) aymés moy, desirés moy? Et quāt les mascarades y sont ioinctes, elle ha efficace grāde de mouuoir les affectiōs, tantost à cholere, tantost à pitie & commiseration, tantost à la hayne, tantost à l'amour. Cōme nous lisons de la fille d'Herodias, laquelle obtint ce quelle demanda au Roy Herode Antipe, après quelle eut dancé au bâquet magnifique qu'il fit aux princes de sō royaume, à mesme iour qu'il estoit né Comme aussi Roscius le faisoit bien paroistre à Ciceron, quant il adjançoit ses gestes & actions muettes de telle façon, qu'au iugement de ceulx qui en estoient arbitres, il mouuoit aultrant ou plus les spectateurs, que Ciceron eut peu-faire par ses elocutions oratoires.

Capriol.

Roscius estoit vn histrion, & me semble que nos loix tiennent telles gens notés d'infamie.

Arbeau

Roscius estoit tenu & réputé (par messieurs du senat, & par tous les romains qui assistoient ordinairement au theatre pour le veoir) fort honneste & habille homme: tellement que quant on vouloit alleguer quelque artisan parfait, on disoit que c'estoit vn Roscius en son art. Ciceron plaida pour luy en vne cause qu'il auoit contre Fannius, & obtint victoire par la faueur de tout le senat, qui l'aimoit, prisoit, & honoroit.

kadence hudebních nástrojů, ne aby noha mluvila o voze a nástroj o koze. Obecně ale mají učenci za to, že je tanec jistý druh rétoriky beze slov, pomocí které může vypravěč bez vyřčení jediného slova dosáhnout jen pohyby toho, aby diváci porozuměli tomu, co se snaží vyjádřit, a přesvědčit je, že je křepký mladík hodný jejich uznání, obdivu a lásky. Není snad takový tanec oslavnou řečí na tanečníka samého, kterou přesvědčivě pronáší vlastníma nohama? Neříká mlčky své drahé, která přihlíží jeho důstojnému a půvabnému tanci, miluj mne, buď mne žádostiva? A když se k tanci přidají všelijaké mumraje, snadno se dosáhne velkého citového pohnutí, tu vzteku, tu lítosti a soucitu, tu nenávisti, tu lásky. Přesně jak to čteme o dceři Herodiady⁷⁹, které král Herodes Antipas vyplnil její přání poté, co zatančila na hostině, již pořádal pro prince svého království u příležitosti svých narozenin. A stejně tak Roscius⁸⁰ dokázal totéž Ciceronovi, když jen posunky a němohrou dovedl podle názoru těch, kdo to měli posoudit, pohnout diváky více, než to svedl Cicero svou výmluvností.

Capriol.

Roscius byl komediant, a to, pokud vím, podle našich zákonů nejsou počestní lidé.

Arbeau.

Roscius byl členy senátu a všemi Římany, kteří chodili do divadla na jeho představení, považován za velmi čestného a schopného muže. Natolik, že když chtěli vychválit dokonalost nějakého řemeslníka, řeklo se o něm, že je ve svém oboru hotový Roscius. Cicero jej zastupoval, když byl žalován Fanniem⁸¹, a jeho při vyhrál jednohlasným verdiktem senátu, který jej miloval, ctil a vážil si jej.

79. Popis podivného pokrmu je i ve francouzštině kostrbatý. Zřejmě proto, že výsledný recept má být zcela nepoživatelný – nemaštěné těsto při pečení dosáhne tvrdosti daleko přesahující možnosti lidských zubů.

80. Arbeau zde používá výraz *heures gaillardes*. Ačkoliv je jinde v textu *gaillarde* překládáno důsledně jako *křepký* (bývá spojováno především s osobami a nese v sobě pozitivní konotace), kontext tohoto odstavce si vynutil nedokonalé řešení ad hoc.

81. „Jiní s dupotem tančí a přitom zpívají písně.“ Vergilius, Aeneis VI, 644, přel. O. Vaňorný.

82. Matouš 11, 17.

83. Míněn kynický filosof. Žil za vlády Caliguly a Nerona. Seneka jej považoval za vzor ctností.

84. „A to prý zažil Démétrios Kynikos. I on posuzuje taneční umění stejně jako ty. Tvrdí, že tanečník je pro flétnu, píšťaly a ostatní zvuky něco nadbytečného, sám drama o nic neobohacuje, pohybuje se beze slova, zbytečným a marným pohybem a nedává mu žádný smysl. Lidé jsou však u vytržení nad syrským kostýmem a nádhernou maskou, nad flétnou, drnkáním a lahodným hlasem pěvců. Zdobit se tím vším není věru žádná tanečnickova zásluha. Jeden slavný herec v době Neronově, nijak hloupý, jak říkají, a vynikal v paměti historie (pokud kdy vůbec někdo) i krásou pohybu, požádal Démétria o podle mne velice rozumnou službu: aby se naň podíval, jak tančí, a pak teprve ho odsuzoval. A podrobil se tomu předvést se bez doprovodu flétny a zpěvů. Potom provedl tohle: za mlčení bubeníků, flétnistů a pokynů chóru jen on sám zatančil o smilstvu

DE THOINOT ARBEAV.

Ceux véritablement lesquels pour gagner argent, admertent vn chacun indifferemment à veoir leurs ieuz & farces, sont comptez entre les infames: mais la loy n'y a iamais compris ceux qui s'exhibent gratuitement, pour se donner du plaisir, & recreer les Roys, les Princes, les seigneurs, les habitans d'une ville, ou quelques compagnies particulieres: soit par actions de tragédies, comédies, & bergeries, representées a visage decouvert ou par dâces qu'on fait avec musiques, ou autres vestures & portementz gracieux, par maniere de resiouissance: & ainsi le resoult l'Empereur en l'vnzieme du Code, au chappitre des leuz publiques.

Capriol.

Je croy fermement qu'il se doit ainsi entendre. Ne tardés donc plus dauantage à exaulcer ma requeste, & me deduisés par le menu, comme le font les mouuements des dances, afin que ie m'y exerce: & qu'il ne me soit reproché ce que disoit Lucian à Craton, que i'aye vn cœur de porc, & vne teste d'asne.

Arbeau.

Lucian n'adresse ce reproche, à ceux qui ne veulent, ou bien qui veulent, mais ne peuuent apprendre cét art, mais il attaque ceux qui le veulent blasmer & regetter, comme action mauuaise, non considerans, qu'il en est de deux sortes: les vnes seruent à la guerre, force, & deffence de la republique, les autres sont recreatiues & ont avec soy vne vertu d'attirer les cœurs & concilier l'amour, & sont vn préparatif & cautelle (comme ie vous ay ia dit) pour cognoistre si les personnes sont point maleficiées de gouttes ou lours és iambes, & si elles ont bonne contenance & modeste. Nous lifons que Clistenes ayât veu dâncer & morguer impudemment Hypoclide, luy refusa sa fille en mariage disant qu'il auoit dedancé les nopces.

Capriol.

Dieu mercy, ie n'ay point telles infirmités & n'ay qu'une sœur

Je pravda, že ty, kdo pro peníze vpouštějí na své hry a frašky bez rozdílu každého, považujeme za nepočetné, zákon mezi ně ale nikdy nezahrnoval ty, kdo je předvádějí zdarma a jen pro potěchu a rozptýlení králů, princů, šlechticů, měšťanů nebo vybrané společnosti. Lhostejno, zda hrají s tváří nezakrytou¹⁰⁷ tragédie, komedie a pastorály, tančí za doprovodu hudby nebo předvádějí převleky a honosné oděny jako při kratochvích. Tak to nařizuje Císař¹⁰⁸ v jedenácté knize *Zákoníku*¹⁰⁹, v kapitole o veřejných hrách¹¹⁰.

Capriol.

Pevně věřím, že je to tak správně. Neoddalujte tedy už chvíli, kdy vyhovíte mé prosbě a podrobně mi vysvětlíte, jak se provádějí taneční pohyby, abych si je konečně osvojil a nemohl být kárán jako Kraton od Lukiana, že mám prasečí srdce a oslí hlavu¹¹¹.

Arbeau.

Lukianos svou výtku nemířil na ty, kdo nechtěli nebo neměli příležitost ovládnout toto umění; útočí na ty, kdo je zatracovali a zavrhovali jako něco špatného neberouce v potaz, že tanců jsou dva druhy: jedny slouží ve válce k posílení a obraně republiky, druhé jsou pro zábavu¹¹² a skrývají v sobě ctnostnou schopnost vábit srdce jedno ke druhému a probouzet lásku. Navíc jsou vhodnou záminkou (jak už jsem vám řekl) k tomu, aby se poznalo, zda někdo není postižený pakostnicí nebo rakem v nohách a jestli jsou dívky dobře vychované a cudné. Čteme, že Kleisthenes, vida, jak Hypoklides nestydatě tančí a pitvoří se, odmítl za něj provdat svou dceru řka, že protančil své zasnuby.¹¹³

Capriol.

Díky bohu jsem prost těchto slabostí a nemám než dvanáctiletou sestru,

Afrodítu a Área, předvedl Héliá a Héfaista, jak jim připravoval nástrahy, je oba, Afrodítu a Área v poutech, toho, který je chytal, a všechny bohy stojící okolo, Afrodítu, která se stydí, dopadeného Área, jak úpěnlivě prosí, a vše, co k tomu příběhu patří. A tak se Démétrios převlece zarádov nad tím, co se před ním odehrávalo, a věnoval tanečnickovi tuhle nesmírnou chválu: „Človče, vždyť já slyším, co hraješ! Nejen že to vidím, nýbrž se mi zdá, že svými rukama přímo mluvíš!“ Lukianos, *O tanci* 63, přel. A. Sarkissian.

85. Arbeau používá výraz *caroler*, snad ve starém významu *tančit krubové tance* (obvykle za doprovodu zpěvu). Nicot uvádí jen: „Caroller, id est, Danser, Saltare.“

86. Arbeauův výraz *baler* je podle francouzských dobových slovníků synonymem pro *dancer*, už v roce 1694 je považován za zastaralý. Cotgrave ovšem pro odvozený výraz *baladin* uvádí: „A common dauncer of gailards, and other stirring, or liuely Ayres.“ Zdá se, že *baler* (ev. *baller*) tedy má spojitost spíše se živými a rychlými tanci. Zároveň může souviset s *balletem* a vztahovat se k tanci předváděnému na scéně, čemuž odpovídá i posun k modernímu významu: v soudobé francouzštině se slovem *baladin* označují komedianti a kočovní herci. Český výraz *keřpět* byl použit především pro onu souvislost s *gaillarde*. Podrobněji viz glosář.

87. Arbeauův výčet má výrazně odbornější charakter, používá řadu ustálených termínů (*claudication, jactation* ap.), jejichž opis působí poněkud těžkopádně.

ORCHESOGRAPHIE

qui est aagée de douze ans que i'y feray apprendre quant vous m'aurez enseigne.

Arbeau.

Galien dit en son liure du regime de la santé, que toute chose naturellemēt desire de se mouuoir; & que lon se doit exercer par mouuements doux & temperés comme est la dance, que ceulx d'ionie iuuentérent à cēt effect: pour ceste occasion elle fert grandement à la santé, mesmement des ieunes filles, lesquelles estans ordinairement sedentaires, & ententiues à leur lanifice, broderies, & ouurages desguille, font amas de plusieurs mauuaises humeurs, & ont besoing de les faire exhaler par quelque exercice temperé.

Capriol.

La dance leur est vn exercice propre car elles n'ont pas liberte de se promener, & aller ça & la dehors & dedans les villes, ainsi que nous pouuons faire sans reprehension, tellement que n'en auons besoing comme elles: neantmoins, ie suis desireux d'apprendre cēt art si ancien & si honneste & profitable.

Arbeau.

Pour vous complaire, ie vous en diray ce que i'en scay encor qu'il me sera mal seant (en l'aage de soixante neuf ans ou ie suis) de traicter & practiquer telle matiere.

Parlons donq premierement de la dance guerriere, puis nous parlerons de la recreatiue. Les instruments seruants a la marche guerriere, sont les buccines & trompettes, litues & clerons cors & cornets, tibies, fifres, arigots, tambours, & aultres semblables, mesmement lesdicts tambours.

Le tambour des perses (duquel vsent aucungz allemands le portans à l'arçon de la selle) est composé d'vne demye sphere de cuyure bouchée d'vn fort parchemin, d'environ deux pieds & demy de diametre: & fait bruit comme d'un tonnerre, quant ladicte peau est touchée avec batons.

kterou naučím, co vy mi vysvětlíte.

Arbeau.

Galenos ve svém spise o zdraví píše, že všechny věci mají přirozenou touhu po pohybu a že bychom se měli procvičovat jemnými a umírněnými pohyby jako je tanec, který Iónové vymysleli právě za tím účelem¹¹⁴: je to totiž velmi zdravá záležitost, obzvláště pro mladé dívky, které obvykle žijí sedavým životem a věnují se předení, vyšívání a ručním pracím, čímž se v nich hromadí špatné šťávy, které je třeba vypudit skrze umírněné cvičení.

Capriol.

Tak na to je pro dívky tanec jako stvořený, jelikož se nemohou procházet a chodit si jen tak sem a tam po městě, což my bez pokárání můžeme, takže ani nepotřebujeme jako ony tančit. Přesto ale toužím se tomuto starému, počestnému a prospěšnému umění naučit.

Arbeau.

Když tak prosíte, řeknu vám vše, co o něm vím: ačkoliv už není případné, abych se ve svém věku šedesáti devíti let tímto věcem věnoval a provozoval je.

[7. O válečných tancích]

Pohovořme nejdříve o válečných tancích, pak si řekneme o tancích společenských. Do pochodu se hrává na businy¹¹⁵ a trumpety, krumhory¹¹⁶ a klaríny¹¹⁷ rohy a cinky¹¹⁸, flétny, polní píšťaly¹¹⁹, flažolety¹²⁰, bubny a další bubny podobné nástroje.

Perský buben (používají jej i někteří Němci, kteří ho převážejí v rozsoše sedla) se skládá z jedné měděné polokoule uzavřené silným pergamenem o průměru asi dvou a půl stopy; když se do řečené blány udeří paličkami, zvuk připomíná hromobití.

88. Helénistický filosof působící na přelomu druhého a třetího století n. l., autor spisu *Deipnosophistae* pojednávajícího převážně o stolování, okrajově o dalších věcech souvisejících s hostinami: hudbě, zpěvu, tanci, hrách a podobně.

89. V orig. Celsius, těžko říct, na kterého z mnoha Caeliů Arbeau naráží. Vzhledem k tomu, že dobová kuchařka nejasné datace *De re coquinaria* připisovaná Caeliovi Apiciovi se na rozdíl od Athenaiova spisu (viz předcházející poznámku) zabývá opravdu pouze přípravou pokrmů, jedná se snad o Caelia Aureliana, římského lékaře pátého století.

90. Zřejmě Julius Caesar Scaliger, italský humanista šestnáctého století, mimo poetiky se zabýval i antickým divadlem a lékařstvím – obojí by mu poskytl příležitost pojednat i o pohybu.

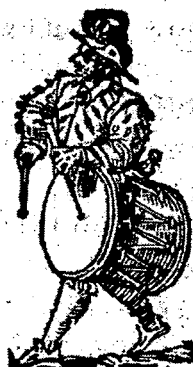
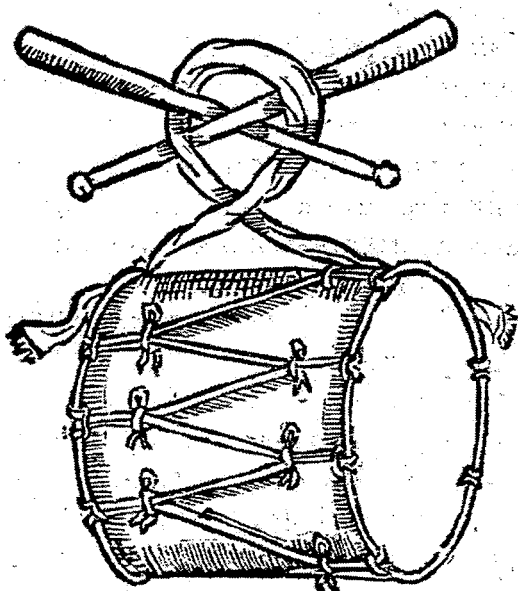
91. Řeč je o již zmíněném *De Saltatione*, tedy Lukianovu spisu o scénickém tanci pantomimu.

92. Julius Pollux z Naukratidy, rétor řeckého či egyptského původu narozený v Alexandrii a působící v Athénách během druhého století n. l. Ve slovníkovém díle *Onomastikon* pojednává mimo jiné i o tanci a o divadle. Tyto pasáže česky viz Šourek, Petr: Julius Pollux: *Onomastikon* – slovníková hesla věnovaná divadlu [online], Divadelní revue, 2. 3. 2006, dostupné na WWW <<http://www.divadlo.cz/art/clanek.asp?id=10235>>.

93. Vážný a důstojný skupinový tanec, kterým v řecké tragédii doprovází sbor své verše. Originální choreografie s výraznou gestikou se pečlivě sestavovaly pro účely té které konkrétní hry.

94. Lascivní a obscenní tanec staré řecké komedie. Sestával zřejmě především z kroucení kyčlemi.

Le tambour duquel vsent les françois [assés cogneu par vn chacun] est de bois caue long d'environ deux pieds & demy, est ou pé d'vn cousté & d'autre de peaux de parchemin, arrestées avec deux cercles d'environ deux pieds & demy de diametre, bandées avec cordeaux affin qu'elles soient plus roides: & fait [comme vous pouuez auoir ouy plusieurs fois] vn grand bruit, quant lesdictes peaux sont frappées avec deux battons que cel luy qui les bat tient en ses mains. La figure en est assés cogneue à vn chacun, touteffois ie la mettray icy puis que nous en sommes en propos.

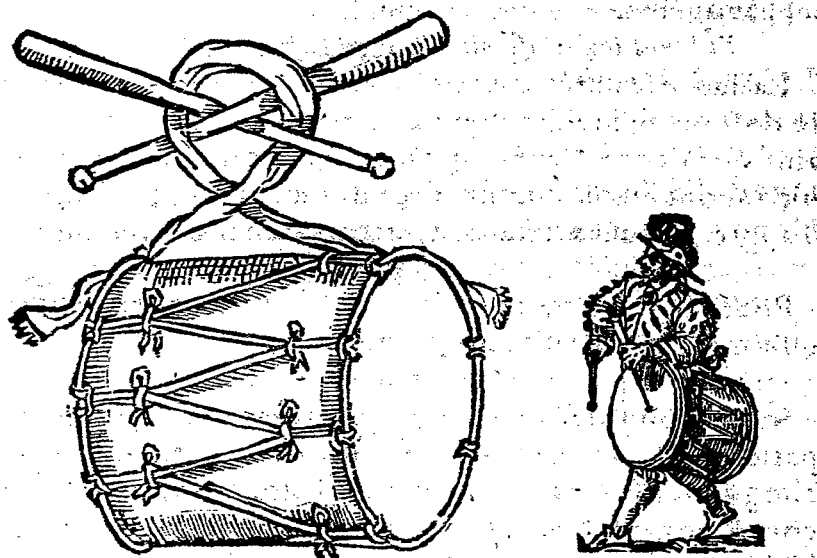
Capriol

Vous mettrés des petits liens & boucles, à chacune reflexion des cordeaux du tambour.

Arbeav.

Bij.

Buben, který používají Francouzi, je, jak všichni dobře víme, z dutého kusu dřeva dlouhého asi dvě a půl stopy. Ten je na jedné i na druhé straně uzavřen pergamenovými blánami přidržovanými dvěma obručemi o průměru asi dvě a půl stopy a svázanými provazem, aby byl pergamen napnutý. Jak jste jistě měl mnohokrát příležitost zaslechnout, když se do řečených blan tluče dvěma paličkami, jež drží bubeník v ruce, dělá tento buben pořádný rámus. Každý dobře ví, jak to vypadá, i tak sem ale dám obrázek, když na to přišla řeč.

Capriol.

Nakreslil jste do míst, kde se provazy na bubnu kříží, malé šňůrky s klíčkami.

Arbeau.

95. Divoký a bujarý akrobatický tanec, který ve staré řecké satyrské hře provozovali přímo satyrové.

96. Obecný název pro hromadné tance se zbraní, které byly v Řecku běžnou součástí vojenského výcviku. Mají bezpočet lokálních variant. V některých státech se tančily jen pro zábavu, někdy je předváděly dokonce i ženy.

97. Spartskou trichorii popisuje například Plutarchos v životopise Lykurga, oddíl XXI: „Vždyť to byly obvykle pochvaly mužů velebených za to, že padli za Spartu, jindy zase hanlivé výtky strašpytlům, jaký to vedou ubohý a nešťastný život, a též přísliby a vychloubačné ujišťování týkající se statečnosti, jak je to právě přiměřené tomu či onomu věku. Na důkaz toho nebude nevhodné uvést zde aspoň jediný příklad. Poněvadž se v čas slavnostní sestavovaly tři sbory podle tří věků, začínal zpívat sbor starých: *My bývali jsme kdysi statní jonáci*. Na to odpovídal sbor mladých mužů: *My ale jsme; a přejíš-li si, zkus to!* A do třetice sbor chlapců: *My ale budeme jednou mnohem silnější!* (přel. Rudolf Mertlík)

98. Antonius Arena, též Antoine Arène, francouzský právník a básník první poloviny šestnáctého století. Autor populárního a během šestnáctého a sedmnáctého století opakovaně vydávaného spisu *Ad suos compagnones studentes*. Kromě líčení zážitků z válečných tažení, mimo jiné i sacco di Roma, vyplenění Říma vojáků Karla V. roku 1527, obsahuje spis i část nazvanou *Leges Dansandi*, tedy *Taneční pravidla*. Arbeau populární Arenův spis pochopitelně znal a vycházel z něj především při popisu *basse-dance*, jeho závěry jsou ovšem, jak uvidíme dále, často přinejmenším sporné.

99. O jednotlivých zmíněných renesančních tancích se Arbeau dále obsírně rozepisuje v textu. Přesto je na místě zdůraznit, že paralely nastíněné

ORCHESOGRAPHIE,

C'est pour bander les peaux quant on le veut battre, en approchant lesdits liens près du meillieu: & pour les desbander quant on le veut laisser à repos en approchant lesdits liens des cercles & bords, Je ne scay si les enfans d'Israel ysoient du tambour à vn fonds, comme on faisoit à Romme au sacrifice de la mere des dieux: mais le quinzieme chappitre d'Exode rapporte, que Marie sœur de Moÿse & d'Aaron, battoit fort bien le tambour. Virgile au sixieme de l'Æneide parlant de Misenus, trompette d'hector, puis d'Ænée, dit ces mots,

Quo non præstantior alter

Ære ciere viros, martemque accendere cantu.

Et peu après.

Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.

Le bruiet de tous lesdits instruments, sert de signes & aduertissemens aux soldats, pour desloger, marcher, se retirer: & à la rencontre de l'ennemy leur donne cœur, hardiesse, & courage d'affaillir, & se deffendre virilement & vigouteusement.

Or pourroient les gens de guerres marcher confusémét & sans ordre cause qu'ils seroient en peril d'estre réuersés & deffaits, pourquoy nosdits françois, ont aduisé de faire marcher les rens & iougs des escouades avec certaines mesures.

Capriol.

Comment cela.

Arbeau.

Vous estes musicien, & scaués bien que c'est des mesures, du temps, les vnes sont binaires, les aultres sont ternaires, & que de toutes ces deux sortes de temps il en y à de pesantes, de moyennes, & de concitées

Capriol.

Cela est vray.

Arbeau.

Vous me confesserés que si trois hommes se promenoient &

Těmi se napínají blány: když chceme na buben hrát, posuneme řečené šňůrky ke středu, když chceme buben odložit, povolíme naopak blány tím, že řečené šňůrky posuneme k obručím a okrajům. Nevím, jestli synové Izraele používali jednohlavý buben, který sloužil v Římě při obětinách matce bohů¹²¹, v patnácté kapitole Exodu ale stojí, že Maria, sestra Mojžíše a Arona, byla skvělá bubenice.¹²² Vergilius v šesté knize Aeneidy píše o Misenovi, Hektorově a později Aeneově trubači toto:

Quo non præstantior alter

*Æere ciere viros, martemque accendere cantu.*¹²³

A o kousek dál:

*Et lituo pugnas insignis obibat, et hasta.*¹²⁴

Hlasu všech popsaných nástrojů se používá coby signálu a povelu vojákům k rozbití tábora, k pochodu nebo k ústupu. Při srážce s nepřítelem jim dodává srdnatosti, odvahy a kuráže k útoku nebo k mužné a udatné obraně. Bez něj by vojáci pochodovali zmateně a neuspořádaně, takže by mohli být přemoženi a poraženi: proto je u nás Francouzů zvykem nechávat v jednotkách pochodovat řady vojáků a jejich velitele v jisté míře.

Capriol.

A to jak?

Arbeau.

Jste hudebník, takže víte, že máme určité míry, určité takty, jedny jsou dvojně, jiné trojně; a že oba tyto druhy taktů mohou být pomalé, střední a rychlé.

Capriol.

To je pravda.

Arbeau.

Jistě mi dáte za pravdu, že když společně vyrazí a vykročí tři muži

v Arbeauově působivém výčtu jsou poněkud absurdní. *Pavane* i *basse-dance* jsou sice opravdu charakterem vážné a reprezentativní, zde ale veškerá podobnost končí. Především proto, že *emmelia* je primárně určená pro scénické předvádění, zatímco *pavane* i *basse-dance*, ačkoliv jejich rytmu a tanečních kroků (pravděpodobněji je to u *pavane*) mohlo být užíváno v tanečních představeních, jsou tance především společenské a párové. Obscenní hrubá komika *cordaxu* a *sikkinis* má sotva co společného s tanci pro nejširší společnost jakou jsou všechny vyjmenované *branles*, velmi odtažitá souvislost by se snad našla s točivou volte, které si Arbeau podle všeho příliš necení, nebo mírně komickou *courante*. Jediné alespoň částečně odpovídající je srovnání *bouffons* s *pyrrhickým tancem*.

100. Anticizující novotvar odvozený od latinského slovesa *saltare*. Podle šestého vydání slovníku Académie française (1832-1835) zahrnuje výraz i další oblasti pohybového umění: pantomimu a jevištní akci na divadle. Ve starších slovnících se nevyskytuje.

101. „Nestýkej se s tanečnicí, aby tě nepolapila do svých nástrah.“ Nepřesný citát z knihy Sírachovec 9, 4. Překlad vychází z alternativního čtení *saltatrice* / *psaltrice*, takže se odlišuje od standardního ekumenického, kde stojí „Nestýkej se se zpěvačkou, aby tě nepolapila do svých nástrah.“

102. Arbeau používá výraz *bergeries*, který zahrnuje všechno okolo chovu ovcí. Snad má na mysli řecké satyrské hry.

103. V dobových slovnících se nevyskytuje, zřejmě se tedy jedná o kalk. Doslova *tančičště*.

104. Tento opis používá pro Salome i Bible.

DE THOINOT ARBEAV

2

marchoient ensemble, & chacun deulx vouloit aller à part selô l'vne des trois diuersités ils ne l'accorderoient pas: car il faudroit que tous trois marchassent, ou vittement, ou bellement, ou mediocrement.

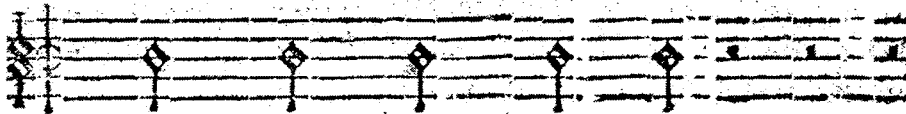
Capriol.

Il n'y à point de doubte.

Arbeau.

C'est pourquoy, en la marche de la guerre, le françois à fait seruir le tambour pour tenir la mesure, suyuant laquelle les soldats doibuent marcher. combien que la plus grand part des soldats n'y sont guieres bien exercés, non plus qu'en tout le reste de l'art militaire, mais pour cela ie ne laisseray d'en escrire les modes.

La mesure & battement du tambour, contient huit minimes blanches, desquelles les cinq premieres sont battues & frappées scauoir les quatre premieres chacune d'un coup de baston, seul & la cinquieme des deux battons tout ensemble, & les trois aultres sont teues & retenues, sans estre frappées.

Tan tan tan tan tan.

Pendant le son & battement de ces cinq blanches & trois soupirs le soldat fait vne passée, c'est à dire, il passe & extend ses deux iambes tellement que sur la premiere notte, il pose & assiet son pied gaulche, & durant les trois aultres nottes, il leue le pied droit, pour le poser & assieoir sur la cinquieme notte, & durant les trois soupirs qui equipolent à trois nottes, il releue son pied gaulche pour recommancer vne aultre passée comme auparauant: Et ainsi consequemment tant que le chemin dure en sorte qu'en deux mil cinq cents battements de tambour le

a každý z nich půjde bez ohledu na ty ostatní, nikdy nebudou v souladu. Na to by bylo třeba, aby všichni tři pochodovali společně, ať už rychle, volně nebo prostředně.

Capriol.

O tom není pochyb.

Arbeau.

Proto si s sebou Francouzi do pochodu berou bubeníka, jenž udává míru, podle které mají vojáci pochodovat. Většina vojáků v tom ovšem není dostatečně vycvičena, jako ostatně ani ve zbytku válečného umění; to ale není důvod, abych vám nepopsal řádné provedení.

[8. O pochodování]

Jedna míra úderů na buben se skládá z osmi bílých not, z nichž prvních pět se hraje a tluče, a to tak, že první čtyři každá jednou paličkou a pátá oběma naráz. Zbylé tři zůstanou bez úderu, prázdné a tiché.

Za zvuku úderů těchto pěti bílých not a tří pomlk udělá voják jeden pochodový krok, což znamená, že popojde oběma nohama tak, že na první notu došlápne a postaví se na levou nohu, během dalších tří not zvedne pravou nohu, aby ji mohl položit a postavit se na ni na pátou notu, a během tří pomlk, které se rovnají třem notám, zvedne levou nohu, aby mohl začít další krok zase od začátku. Když se tímto způsobem pochoduje celou cestu, ujdou vojáci

105. Quintus Roscius Gallus, nejslavnější římský herec, žil na přelomu druhého a prvního století př. n. l. Ačkoliv byl komik, Cicero u něj bral hodiny herectví, později často v přátelském duchu měřili síly.

106. Římský občan Fannius Chaerea. Roscius měl naučit tanci Fanniova otroka Panurga, odměnou mu měla být polovina jeho výtěžků. Když byl Panurgos zabit jistým Quintem Flaviem, vymahatelná finanční náhrada se stala předmětem sporu. Ciceronova řeč na Rosciovu obhajobu je považována za jednu z výstavních ukázek římské rétoriky.

107. Zřejmě bez použití masek, Arbeau už pravděpodobně hovoří o soudobé praxi.

108. Myšlen je byzantský císař Justinian I. žijící v šestém století našeho letopočtu, který podnítl rozsáhlou revizi římského práva.

109. Justinianův zákoník v dnešní terminologii označovaný jako *Corpus iuris civilis*. Sestaven v šestém století n. l. na popud císaře Justiniana I. Významně ovlivnil středověké a renesanční právo, značnou měrou přispěl k tomu, že se římské právo stalo základem právních systémů po celé Evropě.

110. Justinianův zákoník opravdu v jedenácté knize obsahuje několik zmínek o veřejných hrách (kapitola 41., 42. a 46.), myšleny jsou ovšem především různé závody. Pasáž, která by výrazněji souzněla Arbeauovým výkladem, se nepodařilo dohledat.

111. Arbeau se zřejmě opírá o následující pasáž: „Těchhle několik záležitostí a prostředků tanečního umění jsem ti, příteli, vylíčil, aby ses příliš

ORCHESOGRAPHIE

soldat marche la longueur d'une lieue.

Capriol.

Pourquoy faites vous marcher le pied gauche le premier?

Arbeau.

Parce que la plus grand part des hommes sont droitiers, & que le pied gauche est le plus foible, & s'il aduenoit que le pied gauche vacilast par quelque inconuenient, le pied droit seroit incontinent prest pour le soulager.

Capriol.

Il me semble qu'une passée, en latin *passus* est dictée de l'expansion des deux bras, & non des deux pieds,

Arbeau.

Regardés bien & treuerés en le mesurant que la passée des deux pieds est de mesme longueur, que l'expansion ou extension des deux bras, que les geometriens estiment être de cinq pieds

Capriol.

Vous forcomptés vous point, de dire qu'il fault pour vne lieue marcher deux mil cinq cents battemens de tambour car la lieue ne tient que deux mil passées qui font deux mil battemens de tambour à prendre comme vous dictes, à chacun battement de tambour vne passée.

Arbeau.

Vne seule passée, tient veritablement cinq pieds, & en fault deux mil pour la lieue, mais quant on fait sous le tambour plusieurs passées l'une après l'autre, chacune passée n'a que quatre pieds, d'autant que le pied de la cadance de la premiere passée sert de position à la deuxieme: & ainsi de passée en passée tellement que lesdictes passées ne contiennent chacune que quatre pieds, & par ainsi fault pour vne lieue deux mil cinq cents passées, qui font deux mil longueurs de cinq pieds geometriques.

Capriol.

na dva a půl tisíce zabubnování jednu míli.

Capriol.

Proč se vykračuje levou nohou?

Arbeau.

Protože většina mužů jsou praváci a tím pádem mají levou nohu slabší¹²⁵: kdyby na levé noze nějakým nedopatřením zavravorali, byla by pravá noha neprodleně připravená ji podpořit.

Capriol.

Mám pocit, že jeden pochodový krok, latinsky passus, by měl mít délku rozpětí paží, a ne dvou stop.

Arbeau.

Prozkoumejte to důkladněji a přeměřením zjistíte, že pochodový krok oběma nohama je stejně dlouhý jako rozpětí paží, jehož délku geometři vyměřují na pět stop.

Capriol.

Nepřepočítal jste se, když jste říkal, že jedna míle se ujede na dva a půl tisíce zabubnování? Vždyť míle je dohromady jen dva tisíce pochodových kroků, což by bylo podle vás dva tisíce zabubnování, pokud na každé zabubnování připadne jeden pochodový krok.

Arbeau.

Jeden pochodový krok opravdu měří pět stop a bylo by jich tak do míle dva tisíce, ale když se pochoduje do rytmu jeden krok za druhým, každý pochodový krok má jen čtyři stopy, protože noha, která dokončila kadenci prvního pochodového kroku, už zůstává na místě a začíná se z ní druhý pochodový krok, a tak to jde jeden za druhým, takže každý pochodový krok má jenom čtyři stopy. Proto je potřeba dvou tisíc pěti set pochodových kroků na jednu míli, která obsahuje dva tisíce délek pěti geometrických stop.

nermoutil, že se na ně dívám s láskou. Kdyby ses ke mně chtěl při té podívané připojit, vím dobře, že bys byl rázem získán, a napříště bys začal po tanci bláznit. Vůbec ti pak nebudu moci říkat Kírčina slova: „Žasnu, žes vypil ta kouzla, a zůstal nedotčen čáry!“ protože budeš očarován, a při Diovi, nebudeš mít oslí nebo prasečí hlavu, ale jasnější rozum a radostí se nebudeš s nikým dělit ani o kapku toho čarovného nápoje. Jak říká Homér o zlatém Hermově prutu, že jím lidem podle své vůle bdícím uspává oči a spící zas budí“ to dělá i tanec naprosto stejně, jelikož očarovává oči a způsobuje bdění, budí rozum ke všem činnostem.“ Lukianos, O tanci 85, přel. A. Sarkissian.

112. Arbeau zde používá slovo *recreative*, pro které ve zbytku překladu v souvislosti s tancem volím výraz *společenský*. Zde by to vzhledem k Arbeauově snaze o vytvoření stylistického kontrastu mezi válkou a mírem bylo výjimečně zavádějící. Proto se přikláním k doslovnému významu. Podrobněji viz glosář, heslo *společenský*.

113. „Když přišel rozhodný den, kde se mělo zalehnout ke svatební hostině a kdy se měl Kleisthénés vyslovit, koho si ze všech vybral, obětoval sto býků a vystrojil hostinu pro nápadníky a všechny obyvatele Sikyónu. Když vstali od hodů, nastal mezi nápadníky spor o hudbu a o věci, jichž se týkala společná rozmluva. Pítka však pokračovala a Hippoklidés, který měl na ostatní velký vliv, přikázal píšťci, aby mu zahrál k tanci. Píšťec poslechl a Hippoklidés se dal do tance. Tančil pro své potěšení, ale Kleisthénés se na celou věc díval s nelibostí. Hippoklidés na chvíli přestal a potom si dal přinést nějaký stůl. Když mu ho přinesli, tančil na něm nejprve lakónské tance (pozn. překl.: mimická napodobenina ze života lidu, v tónu hrubé lidové komiky), potom attické a do třetice se postavil na hlavu a do taktu klátil nohama. Při prvních i při druhých tancích se se již

Capriol.

Le le comprends fort bien maintenant.

Arbeau.

Oultre ce vous debués penser que quant les battements du tambour sont diuersifiés, ils en sont plus agreables, & pour ceste cause ceulx qui le battent mectent quelquefois les cinq minimas blâches & les trois souspirs, comme dessus à esté noté, quelquefois en lieu des blanches, ils mectent deux minimas noires ou quatre crochues, comme il leur vient en phantasie, mais ce pendant il fault que la cinquieme note soit entiere blanche, si ce n'est qu'ils veuillent continuer deux ou trois ou plusieurs battements, car lors il ne font point les trois souspirs fors au dernier.

Capriol.

J'entends quasi cecy, mais ie voudrois bien auoir exemple de ces diuersités.

Arbeau.

Les diuersités se font par les entremeslements des blâches, noires, & crochues.

Capriol.

Donnés m'en veoir vne liste, ou tabulature.

Arbeau.

Vous scaués bien qu'une minime blanche emporte deux noires: & qu'une minime noire emporte deux crochues: ainsi pendant le temps d'une blanche, on en peult battre deux noires ou quatre crochues, & pour le mieulx remarquer appellons le son d'une minime blanche qui se fait par vn coup de baston appellons le dis-ie Tan. ou Plan. Et le son de deux minimas noires, qui se fait par deux coups de bastons appellons le Tere, & le son de 4 crochues qui se fait par 4 coups de bastons Fre. Entremeslons puis après ces diuersités les vnes avec les autres, & nous en treuuerons de maintes sortes desquelles voicy vne tabulature, en laquelle vous choisirez les sortes qui vous plairont le mieulx.

C

Capriol.

Ted' už tomu naprosto rozumím.

[9. O pochodových rytmech]

Arbeau.

Ještě je třeba, abyste si uvědomil, že se bubnování různě obměňuje, aby bylo příjemnější; a proto někdy bubeník nechá pět bílých not a tři pomlky tak, jak bylo popsáno výše, někdy místo not bílých použije dvě noty černé nebo čtyři noty zahnuté, jak ho zrovna napadne. Pátá nota musí být ale vždycky bílá, pokud nechce rytmus dvakrát nebo třikrát opakovat: v takovém případě udělá tři pomlky jen na konci.

Capriol.

Myslím, že tomu zhruba rozumím, ale rád bych nějaký příklad těch obměn.

Arbeau.

Obměn se dosahuje střídáním bílých, černých a zahnutých not.

Capriol.

Ukažte mi nějaký seznam nebo tabulaci.

Arbeau.

Víte, že jedna nota bílá v sobě obsahuje dvě černé, a že jedna nota černá obsahuje dvě zahnuté. Můžeme tedy na délku jedné bílé zahrát dvě černé nebo čtyři zahnuté; aby se to snáze rozlišilo, říká se zvuku jedné noty bílé, která se hraje jedním úderem paličkou, tan čili bum¹²⁶ nebo plan čili bim. Zvuku dvou not černých, které se hrají dvěma údery paliček, se říká tere čili tata a zvuku čtyř not zahnutých, které se hrají čtyřmi údery paliček, se říká fre čili ratata¹²⁷. Když je všechny různě střídáme, získáme mnoho variací, které naleznete v následující tabulaci. Můžete si z ní vybrat ty, které vám budou nejmilejší.

Kleisthénés rozhodl, že Hippoklidés pro ten nestydatý tanec jeho zetěm nebude, zdržel se však, protože ho nechtěl plísnit. Když ho však viděl klátit nohama, nemohl se udržet a řekl: „Synu Tisandré, protancoval jsi svou svatbu.“ Hippoklidés mu na to odpověděl: „Z toho si Hippoklidés nic nedělá.“ Od té doby se toho používá jako úsloví.“ Herodotos VI, 129, přel. J. Šonka.

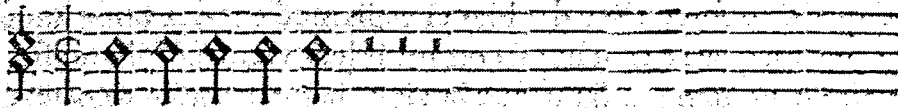
114. Zmiňovanou pasáž se nepodařilo dohledat, Galenos se na různých místech opravdu zmiňuje o tom, že věci mají přirozený sklon k pohybu nebo k růstu, o *proctičování jemnými a uměřenými pohyby* ovšem mlčí.

115. V orig. *buccins*, druh dlouhé snižcové vojenské trumpety. Je ovšem možné, že Arbeau má na mysli jednoduchou antickou římskou polnici s názvem *buccina*.

116. V orig. *lituus*. Krumhory byly dřevěné dechové nástroje výrazného bzučivého zvuku se vzdušnicí, dvojitým plátkem a zahnutým tělem. Pro malý tónový rozsah se na ně obvykle hrávalo v kvartetu nebo v dechovém orchestru. Význam originálního francouzského termínu je poněkud nejasný, překlad *krumborn* nabízí Julia Sutton v poznámce k anglickému vydání (Arbeau, Thoinot: *Orchesography*, New York 1967, str. 211.), vzhledem k poněkud nejasné souhrnné poznámce o použitých pramenech se nepodařilo zjistit, o co přesně svůj vývod opírá. Krumhory mají ve srovnání s trubkami a šalmajemi výrazně tišší zvuk a jejich využitelnost ke hraní do pochodu je sporná. Je tedy možné, že má Arbeau namysli římskou zahnutou trubku *lituus*. V takovém případě bychom mohli úvodní pasáž číst: Do pochodu se hrává na *bucciny* čili trumpety a *lituy* čili klaríny...

Tabulature contenant toutes les diuersités des battements du tambour.

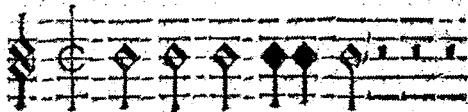
La premiere façon, est composée seulement de cinq Tan, comme deuant à esté notté.

Tan tan tan tan tan.

Les autres battements sont composés par les meslanges de Tan avec Tere, Dudi & Tan avec Fre, & des trois ensemble Tan, Tere, & Fre.

Et premierement meslange de quatre Tan, & vn Tere, se peult faire en quatre sortes.

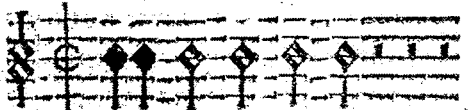
Tan tan tan tere tan,

Tan tan tere tan tan.

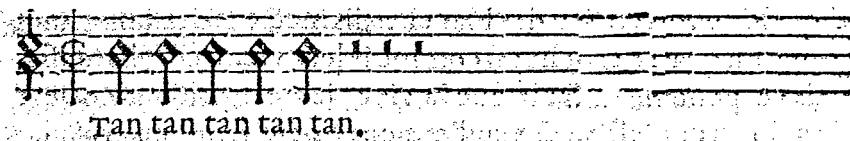
Tan tere tan tan tan,

Tere tan tan tan tan.

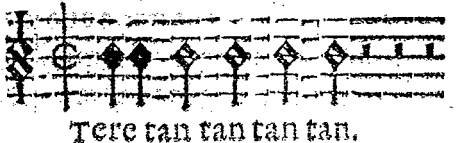
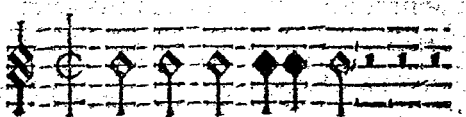
Tabulace s výčtem všech možných zabubnování na buben.

První způsob se skládá jen z pěti bum, jak je znázorněno níže.

Další údery se skládají z kombinace bum s tata, řečeného bum s ratata a všech tří dohromady, bum, tata a ratata.

Zprvė kombinace čtyř bum a jednoho tata, kterou lze vytvořit čtyřmi způsoby.

117. Trubky se zahnutou trubicí a čistým, jasným zvukem.

118. V orig. *cornets*. V románské jazykové oblasti jsou běžnější různé tvary slova *cornetto*, u nás se vžila počestěná podoba německého názvu *zink*. Jedná se o unikátní dechový nástroj, který kombinuje mírně zakřivené dřevěné nebo kostěné tělo podobné flétnovému s nátrubkem blízkým žesťovým nástrojům. Má kultivovaný zvuk podobný lidskému hlasu.

119. V orig. *ffifes*. Jde o krátké příčné flétny s pronikavým vysokým zvukem. Jeden z mála opravdu ryze vojenských nástrojů v tomto výčtu.

120. V orig. *arigots*. Termín může označovat různé druhy přefukovaných zobcových fléten, soudě dle následujícího textu má Arbeau na mysli variantu se šesti otvory, čtyřmi vpředu a dvěma vzadu.

121. Zřejmě Rheia-Kybele. Součástí frygických orgií, které se pořádaly na její počest, byla i divoká hudba. O bubnech se v této souvislosti zmiňují Ovidius, Diodoros Sicilský a další.

122. „I vzala Maria prorokyně, sestra Aronova, buben v ruku svou, a vyšly za ní všechny ženy s bubny a s píšťalami.” Exodus, 15, 20.

123. „[Misenus] jenž uměl nad jiné lidi / polnicí volat mužstvo a k zhoubné je roznítit bitvě.” Vergilius, Aeneis VI, 164-5, přel. O. Vaňorný. Ve Vergilioví stojí Martenque místo martenque.

DE THOINOT ARBEAV.

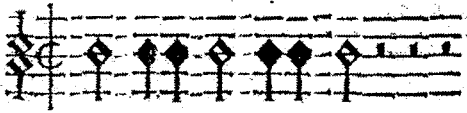
Melange de trois Tan, & deux tere.

Tan tan tere tere tan.

Tan tere tere tan tan.

Tan tere tan tere tan.

Tere tere tan tan tan.

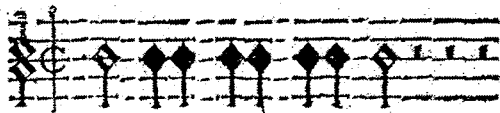

Tere tan tere tan tan.

Tere tan tan tere tan.

Melange de deux Tan, & trois Teré.

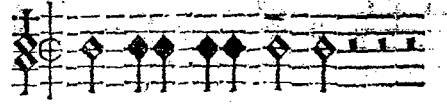

Tan tere tere tere tan.

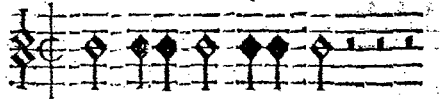
Kombinace tří bum a dvou tata.

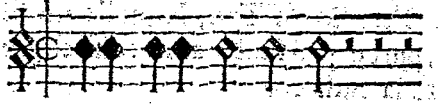
Tan tan tere tere tan.

Tan tere tere tan tan.

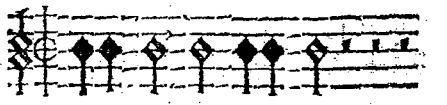
Tan tere tan tere tan.

Tere tere tan tan tan.

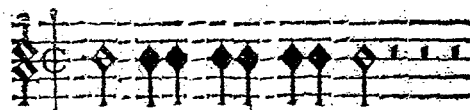

Tere tan tere tan tan.

Tere tan tan tere tan.

Kombinace dvou bum a tří tata.

Tan tere tere tere tan.

124. „Chodíval v boje, jak v zápase rek, tak v troubení mistr.“ Vergilius, Aeneis VI, 167, přel. O Vaňorný.

125. Dnes se obecně u praváků považuje za silnější levá noha, těžko říct, o co Arbeau svůj názor opírá.

126. Zvuky bubnu mají ovšem ve francouzštině poměrně propracovaný systém, který se používal jako rytmická pomůcka při výuce hry na hudební nástroje nebo při tanci. Česká tradice bohužel zdaleka nemá odpovídající výrazivo, pro příjemnější čtení jsem se nicméně pokusil o nedokonalý převod.

127. Francouzština Arbeauovy doby ještě používá výrazné, ryčné rolované er, které svým zvukem může připomínat virbl.

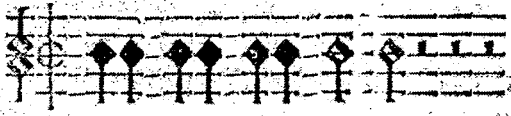
ORCHESOGRAFIE.

Tere tan tere tere tan,

Tere tere tan tere tan,

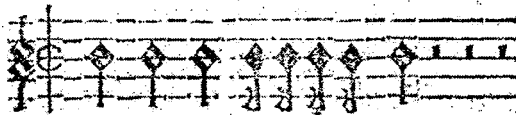
Tere tere tere tan-tan,

Aultre meflange de quatre Tere & vn Tan, laquelle ne fe peut diuerfifier aultrement, parce qu'il faut par neceffité que le Tan foit à la fin pour faire la cadance.

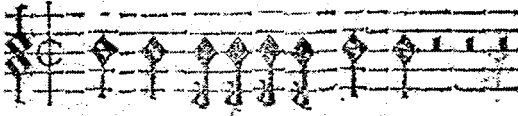

Tere tere tere tere tan

Meffange de quatre Tan & vn Fre.

Tan tan tan Fre tan

Tan tan fre tan tan

Tere tan tere tere tan,

Tere tere tan tere tan,

Tere tere tere tan-tan,

Další kombinace, ze čtyř tata a bum, kterou nelze nijak obměňovat, protože aby byl rytmus jasný, musí být bum na konci, aby dalo vzniknout kadenci.

Tere tere tere tere tan

Kombinace čtyř bum a jednoho ratata.

Tan tan tan fre tan

Tan tan fre tan tan

tan fre tan tan tan,
Fre tan tan tan tan.

Melange de trois Tan & deux Fre, lequel reçoit six diuersités ainsi qui sensuit.

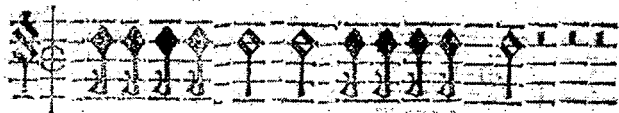
tan tan fre fre tan,
tan fre fre tan tan,
tan fre tan fre tan,
Fre fre tan tan tan,
Fre tan fre tan tan,

tan fre tan tan tan,
Fre tan tan tan tan.

Kombinace tří bum a dvou ratata, které je šest druhů, jak je vidět níže.

tan tan fre fre tan,
tan fre fre tan tan,
tan fre tan fre tan,
Fre fre tan tan tan,
Fre tan fre tan tan,

ORCHESOGRAPHIE.

Fre tan tan fre tan.

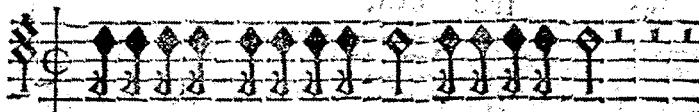
Melange de deux Tan & trois Fre lequel on peut diuersifier en quatre fortes.

Tan fre fre fre tan.

Fre tan fre fre tan.

Fre fre tan fre tan.

Fre fre fre tan tan.

Aultre batement composé de quatre Fre, & vn Tan lequel ne se peut aultrement diuersifier.

Fre fre fre fre tan.

Fre tan tan fre tan.

Kombinace dvou bum a tří ratata, kterou můžeme obměnit čtyřmi způsoby.

tan fre fre fre tan.

Fre tan fre fre tan.

Fre fre tan fre tan.

Fre fre fre tan tan.

Další kombinace, ze čtyř ratata a jednoho bum, kterou nelze nijak obměnit.

Fre fre fre fre tan.

DE THOINOT ARBEAV.

Meslange de trois Tere & vn Fre, avec le Tan final.

Four staves of musical notation, each with a treble clef and a common time signature. The notation consists of vertical stems with diamond-shaped heads, representing rhythmic patterns. Below each staff is a line of text indicating the corresponding syllables.

Staff 1: Tere tere tere fre tan.

Staff 2: tere tere fre tere tan.

Staff 3: tere fre tere tere tan.

Staff 4: Fre tere tere tere tan.

Capriol

Le croy que le tambour ne scauroit faire aultres diuersités de battemens que ceulx qu'aués déclaré cy dessus.

Arbeau.

La deduction vous en à esté ennuyeuse, mais il'en y à encor d'aultres que i'acheuercray affin de ne laisser imparfaict ce que i'en ay commencé.

Meslange de deux Tere, & deux Fre. avec le Tan final.

A single staff of musical notation with a treble clef and a common time signature. The notation consists of vertical stems with diamond-shaped heads. Below the staff is a line of text indicating the corresponding syllables.

Staff 1: Tere tere fre fre tan.

Kombinace tří tata a jednoho ratata, s bum na konci.

Four staves of musical notation in 4/4 time, each with a treble clef and a common time signature. The notation consists of vertical stems and diamond-shaped notes. Below each staff is a sequence of syllables: 'tere tere tere fre tan.', 'tere tere fre tere tan.', 'tere fre tere tere tan.', and 'fre tere tere tere tan.' The final note of each staff is followed by three horizontal lines, representing a 'bum' or final drum stroke.

Capriol.

Myslím, že na buben už nelze zahrát jiné kombinace úderů než ty, které jste vypsali výše.

Arbeau.

Jejich výčet vás zřejmě nudí, ale ještě musím zahrnout řadu dalších, abych nenechal započaté dílo nedokončené.

Kombinace dvou tata a dvou ratata, s bum na konci.

One staff of musical notation in 4/4 time, with a treble clef and a common time signature. The notation consists of vertical stems and diamond-shaped notes. Below the staff is the sequence of syllables: 'tere tere fre fre tan.' The final note of the staff is followed by three horizontal lines, representing a 'bum' or final drum stroke.

ORCHESOGRAPHIE

Tere fre fre tere tan,
 Tere fre tere fre tan,
 Fre fre tere tere tan,
 Fre tere fre tere tan,
 Fre tere tere fre tan.

Melange d'un Tere & trois Fre, avec le Tan final, lequel on peut diversifier en quatre sortes, après lesquelles ie vous deduiray le reste des autres melanges.

Tere fre fre fre tan,
 Fre tere fre fre tan,

Fre

Tere fre fre tere tan,
 Tere fre tere fre tan,
 Fre fre tere tere tan,
 Fre tere fre tere tan,
 Fre tere tere fre tan.

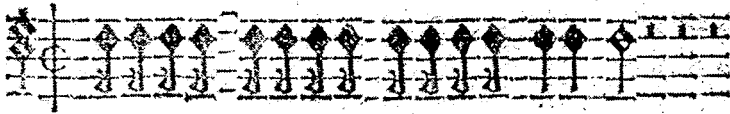
Kombinace jednoho tata a tří ratata, s bum na konci, kterou můžeme obměnit čtyřmi způsoby, po nichž vám odvodím zbylé kombinace.

Tere fre fre fre tan,
 Fre tere fre fre tan,

DE THOINOT ARBEAV.

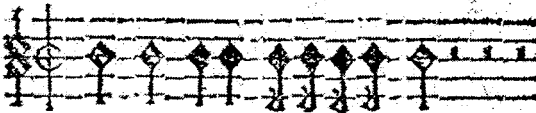

Fre fre tere fte tan.

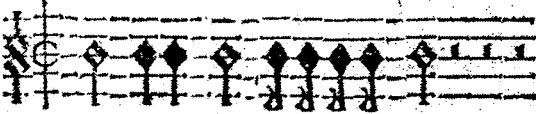

Fre fre fre tere tan

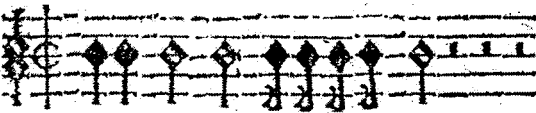
Meslange de trois Tan, vn Tere & vn Fre, de laquelle sont faites & composées, les diuersités que sensuyuent en nombre de douze.

Tan tan tere fre tan.

Tan tere tan fre tan.

Tere tan tan fre tan.

Tan tere fre tan tan.

Tere tan fre tan tan.

D

Fre fre tere fre tan.

Fre fre fre tere tan

Kombinace tří bum, jednoho tata a jednoho ratata, ze které lze vytvořit a poskládat dvanáct následujících variací.

Tan tan tere fre tan.

Tan tere tan fre tan.

Tere tan tan fre tan.

Tan tere fre tan tan.

Tere tan fre tan tan.

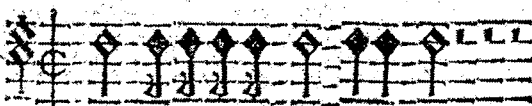
ORCHESOGRAFIE

Tan tan fre tere tan.

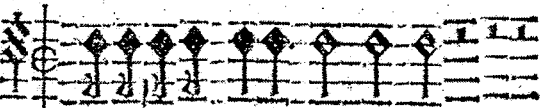
Tan fre tere tan tan.

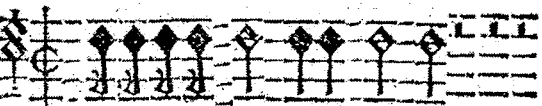
Tan fre tan tere tan.

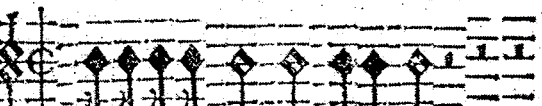
Tere fre tan tan tan.

Fre Tere tan tan tan.

Fre tan tere tan tan.

Fre tan tan tere tan.

Melange de deux Tan, deux Tere, & vn Fre, de laquelle sont
faictes & composées les diuersitez qui s'enfuyent, & sont en
nombre de douze.

Tan tan fre tere tan.

Tan fre tere tan tan.

Tan fre tan tere tan.

Tere fre tan tan tan.

Fre Tere tan tan tan.

Fre tan tere tan tan.

Fre tan tan tere tan.

Kombinace dvou bum, dvou tata a jednoho ratata, ze které lze vytvořit a poskládat následující variace, jichž je dvanáct.

Tere tere tan fre tan,

Tere tan tere fre tan,

Tan tere tere fre tan,

Tere tere fre tan tan,

Tere tan fre tere tan

Tan tere fre tere tan,

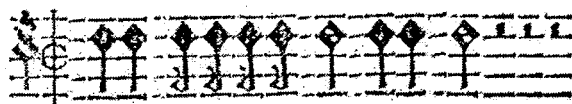
Tan fre tere tere tan.

tere fre tere tan tan.

D ij

Tere tere tan fre tan,
 Tere tan tere fre tan,
 Tan tere tere fre tan,
 Tere tere fre tan tan,
 Tere tan fre tere tan
 Tan tere fre tere tan,
 Tan fre tere tere tan.
 Tere fre tere tan tan.

ORCHESOGRAPHIE

Tere fre tan tere tan.

Fre tan tere tere tan.

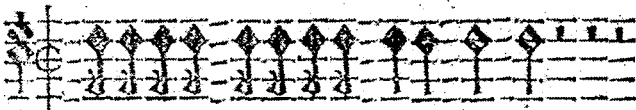

Fre tere tan tere tan.

Fre tere tere tan tan.

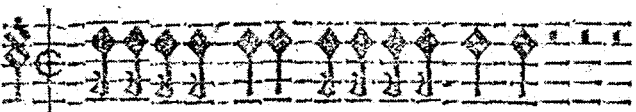
Meslange de deux Tan yn tere & deux Fre de laquelle sont faites & composées les diuersités qui sensuyuent & sont en nombre de huit.

Fre fre tere tan tan.

Fre fre tan tere tan.

Fre tere fre tan tan.

tere fre tan tere tan.

Fre tan tere tere tan.

Fre tere tan tere tan.

Fre tere tere tan tan.

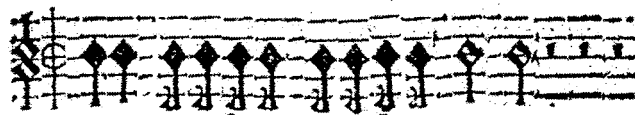
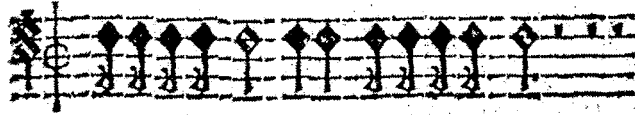
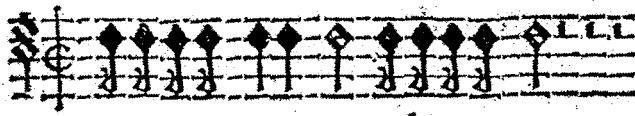
Kombinace dvou bum, jednoho tata a dvou ratata, ze které lze vytvořit a poskládat následující variace, jichž je osm¹²⁸.

Fre fre tere tan tan.

Fre fre tan tere tan.

Fre tere fre tan tan.

128. Ve skutečnosti je jich, jak správně poznamenává Nicolas Graner, opět dvanáct, Arbeau zapomněl na Tan fre tere fre tan / Tere fre tan fre tan / Tan tere fre fre tan / Tere tan fre fre tan.

Entre toutes les diuersitez nombrees cy dessus, vn tambour pourra choisir celles qui luy sembleront estre plus agreables, & mieulx sonnantes aux aureilles.

Capriol.

Pourquoy y meēt on ces souspirs? Que ne fait le tambour pour chacune passee les huit minimes blanches? quatre pour le pied gauche, & quatre pour le pied droit.

Arbeau.

Si le tambour n'usoit point de souspirs, les marches des soldats pourroient tumber en confusion car [comme ie vous ay dit] l'assiette du pied gauche doit estre sur la premiere note.

Fre tan fre tere tan.

Fre tere tan fre tan.

Fre tan tere fre tan.

tere fre fre tan tan.

Tan fre fre tere tan.

Ze všech výše vyjmenovaných variací si bubeník může vybrat ty, které jsou mu nejpříjemnější a nejvíce milé jeho sluchu.

[10. O pochodování ještě jednou]

Capriol.

Proč se tam dávají ty pomlky? Proč by nemohl bubeník na každý pochodový krok použít osm bílých not, čtyři na levou nohu a čtyři na pravou?

Arbeau.

Kdyby bubeník nepoužíval pomlky, mohli by se pochodující vojáci snadno splést: jak už jsem vám říkal, na levou nohu se musí postavit s první notou

ORCHESOGRAPIE

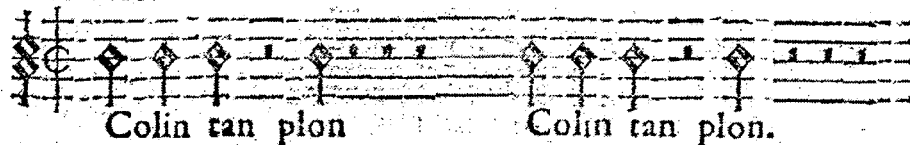
& l'assiette du pied droit sur la cinquième. & si les huit nottes estoient toutes touchées, vn soldat pourroit faire les assiettes de ses pieds sur aultres nottes que sur la première & cinquième. Ce qui n'adient en y colloquant des repos & souspirs, car battant ainsi il entend bien ladicte première notte, & ladicte cinquième.

Capriol

Ne peut on faire des souspirs es battemens du tambour aultres qu'apres la cinquième notte?

Arbeau.

Le tambour des Suyffes fait vn souspir apres la troisième notte, & les trois souspirs a la fin: mais tout reuient à vn: car les assiettes des pieds se font tousiours sur la première & cinquième notte.

Capriol.

Ces modes de marcher au son du tambour sont belles, quant elles sont bien obseruees.

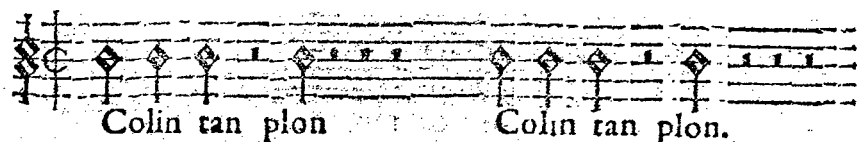
a na pravou nohu s pátou; a kdyby se všech osm not vybubnovalo, mohl by voják mít nohy v řečeném postavení na jinou notu než na první a na pátou, což se právě nemůže stát, když se používají pauzy a pomlky, protože pak voják řečenou první a pátou notu snadno rozpozná.

Capriol.

Nemohou se při bubnování dělat pomlky i jinde než jenom po páté době?

Arbeau.

Švýcarští bubeníci dělají kromě tří pomlk na konci ještě pomlku po třetí notě. Vyjde to ale nastejno, protože nohy stále zaujmají postavení na první a na pátou notu.

Capriol.

Když se tyto různé způsoby pochodování za doprovodu bubnu provádějí, jak se patří, jsou vpravdě krásné.

Arbeau.

Elles se peuuent faire aultrement par ladicte mesure binaire en mettant seulement vng souspir aprez les cinq nottes minimmes: & en ce cas le soldat pose son pied gauche sur la premiere notte, puis son pied droit sur la troisieme notte, puis encor son pied gaulche sur la cinquieme. Et au battemet qui vient aprez, il fait lassiette de son pied droit sur la premiere notte, puis de son pied gaulche sur la troisieme notte, & encor de son pied droit sur la cinquieme, & ainsi continuant tant que le chemin dure.

Capriol.

A ce compte chacun battement de tambour emporteroit plus grand espace de chemin qu'il ne feroit en marchant par passees.

Arbeau.

C'est chose certaine: Car le premier battement, emporteroit sept pieds, & tous les aultres suyans six pieds seulement, & par ce moyen le soldat chemineroit vne lieue en mil six cents soixante six battements de tambour ou enuiron. Il seroit possible aussi de battre lesdictes cinq minimmes blâches & vn souspir, & les marcher & passer par mesure ternaire.

Soubz ladicte mesure ternaire le soldat poseroit lassiette de son pied gauche sur la premiere notte & puis lassiette de son pied droit, sur la quatrieme notte, & ainsi consequemment.

Capriol.

Ceste mesure ternaire est bien gentile, les passees y sont semblables comme au binaire, & si nya qu'vng souspir & repos.

Arbeau.

Quant les guerriers approchent l'ennemy, ils se serrent plus estroitement, & doibuent bien obseruer leurs marches com-

Arbeau.

V řečené dvojné míře se dá pochodovat i jinak, když se dá za pět bílých not jen jedna pomlka: v takovém případě pokládá voják levou nohou na první notu, pak pravou nohou na třetí notu, pak znovu levou nohou na pátou. A s dalším zabubnováním položí na první notu pravou nohou, pak levou nohou na třetí notu, znovu pravou nohou na pátou; a tak pokračuje celou cestu.

Capriol.

V tomto případě se na jedno zabubnování urazí větší kus cesty než v tom minulém pochodovém kroku.

Arbeau.

Jistě: na první zabubnování se ujde sedm stop a na všechna ostatní po šesti, proto voják urazí jednu míli za šest set šedesát šest zabubnování, nebo tak nějak. Také by se dalo bubnovat řečených pět not bílých a jedna pomlka, a pochodovat na ně ve trojné míře.

V řečené trojné míře voják zaujímá postavení levou nohou na první notu, pak postavení pravou nohou na čtvrtou notu, a tak dále.

Capriol.

Ta trojné míra je opravdu pěkná; a ačkoliv obsahuje jen jednu pomlku a pauzu, pochodový krok je v ní podobný jako v míře dvojné.

Arbeau.

Když se vojáci blíží k nepříteli, semknou se těsněji k sobě, takže si musejí bedlivě hlídat krok,

ORCHESOGRAPHIE.

me ie vous ay dit en assant le gaulche sur la premiere notte.

Capriol.

Si le soldat assoit le pied droit sur ladicte premiere notte, tout ne reuiendroit-il pas a vng?

Arbeau.

Non pas bonnement, par ce que [comme il est a presupposer] la plus part des soldats estants droictiers & marchans le pied gauche le premier, si auleungs commencent par le droict & finissent par le gauche, ils se heurteroient les espauls lors qu'ils sont serrez, & s'empescheroient, par ce que nous getons l'espaule du costé de l'assiette du pied. Si donc vn soldat commenceoit du pied gauche, son espaule yroit a gauche, & l'espaule de celuy qui commenceroit du pied droit yroit a droit, & se viendroit à heurter. Ce que n'adient es marches semblables & de mesme pied. ou les espauls vont vndoyants d'vng costé puis d'autre sans se heurter ou empescher: ce que vous experiméterez facilement en vous promenant avec quelcung. Cest pourquoy le tambour fait aucunes fois vne continuation de plusieurs battemens ioincts ensemble, affin que s'il y a de la confusion par transmutation de marches, les soldats la puissent reparer, & qu'ils se remettent tous aisément sur l'assiette gauche, après qu'ils ont ouy le repos du soupir ou de trois soupirs: Et cela sert grandement à faire les euolutions.

Capriol.

Qu'est-ce à dire euolution.

Arbeau.

Ce n'est pas nostre intention de traicter icy de l'art militaire: Si vous voulez sçauoir que c'est euolution, voiez le liure que *Ælianus* a escript à l'Empereur *Adrian*. Ie vous diray seulement: qu'oultre les marches saltations & dances guerrieres cy dessus declarees: le tambour vse d'vne continuation de battemens plus legiers & concitez par minimes noires, y entremeslant des coups

tedy stavět se s první dobou na levou nohu, jak jsem vám říkal.

Capriol.

Nevyšlo by nastejno, kdyby se voják s první notu postavil na pravou nohou?

Arbeau.

Rozhodně ne, protože většinu vojáků, alespoň to můžeme předpokládat, tvoří praváci, kteří vykračují napřed levou nohou, takže kdyby někdo začal pravou a končil levou, v těsné formaci by do sebe naráželi rameny, protože rameno se nám pohybuje na té straně, kam se staví noha. Proto když voják vykročí levou nohou, rameno mu půjde vlevo, zatímco tomu, kdo by vykročil pravou nohou, by rameno šlo vpravo, takže by se srazili.¹²⁹ Tomu se zabrání, když pochodují stejně a stejnou nohou, protože pak se jim ramena kolébají z jedné strany na druhou bez narážení nebo překážení: to si můžete snadno ověřit, když se s někým půjdete projít. Proto bubeník občas hrává řadu několika zabubnování za sebou, aby vojáci mohli napravit případné zmatky způsobené za pochodu různými změnami a aby začali opět levou nohou poté, co uslyší pomlku nebo tři pomlky; a toho se používá především při změnách formací.

Capriol.

Co jsou to ty formace?

Arbeau.

Není naším cílem rozebírat tu válečné umění. Pokud chcete vědět, co jsou formace, podívejte se do knihy, kterou věnoval Ailianos¹³⁰ císaři Hadriánovi. Já vám řeknu jen, že mimo taneční pochody a válečné tance¹³¹, o kterých jsme již mluvili, používá bubeník i rychlejší zabubnování složené z černých not, které se hrají

129. Pasáž není vyloženě jasná. Mohlo by se zdát, že tu Arbeau pro pochodování popisuje opačné natáčení ramen, než je běžné při normální chůzi, při jistém úsilí by se zřejmě dala obhájit i opačná interpretace. Vzhledem k tomu, že natáčení ramen by ale nejspíš nijak neovlivnilo schopnost jednotky pochodovat v sevřeném šiku, přikláním se k tomu, že se zde nehovoří o natáčení, ale o naklánění ramen spolu s trupem způsobeném přenášením váhy při delším pochodovém kroku.

130. Zřejmě Aelianus Tacticus, česky Ailianos Taktik, nezaměňovat s Aelianem Claudiem. Řecký taktik prvního století n. l., autor významného vojenského spisu Taktike Theoria.

131. V originále nejasná pasáž *marches saltations & dances guerrieres*, kterou by bylo možné po doplnění interpunkce číst i jako *pochody, tance a válečné tance*. Ani jedna z variant ovšem nedává modernímu čtenáři příliš smysl. Arbeauovy paralely mezi tancem a pochodováním na nás působí vykonstruovaně, ačkoliv pro obě oblasti důsledně (a poněkud násilně) používá stejnou terminologii. Těžko říct, jestli se v těchto pasážích snaží stavět na odív svůj všeobecný přehled, nebo zda po vzoru antických pyrrhických tanců vytváří umělé souvislosti mezi dvěma pro nás relativně odtazitými oblastmi. Tanečníci a divadelníci v kapitolách o pochodování najdou jen střípky užitečných informací, o to zajímavější jsou ovšem pro zájemce o vojenskou historii.

coups de battons, frappez rudement, lesquelz font vn son cõme si cestoit coups d'arquebuzes, & ce quãd les soldats approchent l'ennemy de prez. Et lors qu'ils se veullent ioindre contre le bataillon de l'ennemy, les soldats se sertent les vns contre les autres, comme s'ils estoient tous d'vne piece, & touchent leurs picques & sariffes, faisans d'icelles vn rampart fort espais, & difficile à forcer & rompre.

Cependant le tambour sonne deux minimas noires continues, qui font la mesure binaire legiere, du pied que les Poëtes appellent Pirrichie, & s'auanceans, tenans tousiours le pied

silnými údery a připomínají výstřely z arkebuzy¹³²; a to tehdy, když se vojáci blíží k nepříteli. Když se pak chtějí pustit s nepřítelem do boje, sevrou řady, jako by byli jeden muž, a skloní k boji své píky a sarissy¹³³, čímž vytvoří silnou hradbu, kterou je těžké prorazit a prolomit.

Bubeník zatím hraje neustále dvě černé noty v rychlejší dvojnásobné míře, ve stopě, které básníci říkají pyrrhická¹³⁴; a tak postupují: vždy napřed levou

132. Dobová palná zbraň s dlouhou hlavní podobná mušketě.

133. Oba dva výrazy označují dlouhé kopí, obvyklou zbraň pěších jednotek. V tomto případě se zřejmě jedná o synonyma, zatímco *píka* je slovo soudobé, *sarissa* odkazuje k dřevcovým zbraním zavedených Filipem II. Makedonským a později rozšířeným po celém helénistickém světě. Je to jen další ukázka Arbeauovy typicky renesanční fascinace antickými vzory.

134. Pyrrhická stopa se v antické prosodii skládá ze dvou krátkých dob.

ORCHESOGRAFIE

gauche deuant, & en font lassiette sur la premiere notte du Pirrichie. Et sur la deuxieme notte dudit Pirrichie, ils font lassiette du pied droit dernier, & proche dudit pied gauche, cōme pour s'en feruir d'Arc bouttant. Et ainsi fault elotās & danceans, commencent le combat, comme si le tambour vouloit dire:

Dedans dedans dedans dedans dedans dedans

Capriol.

Je marcherois & dancerois maintenant fort bien [ce me semble] les passees militaires soubz les battements & mesures. Mais pourquoy est ce tambour acompaigné d'un ou deux fluteurs?

Arbeau.

Nous appellons le fifre vne petite flutte trauese à six trouz, de laquelle vsent les Allemandz & Suysses, & d'aultant qu'elle est percee bien estroictement de la grosseur d'un boulet de pistolet, elle rend vn son agu: aucungz vsent en lieu de fifre dudit flajol & fluttot nommé arigot, lequel selon sa petitesse à plus ou moins de trouz, les mieulx faits ont quatre trouz deuant & deux derriere, & est leur son fort esclattant, & pourroit on les appeller petites Tibies, par ce que premierement on les faisoit de Tibies & iambes de Grues. Les Ioueurs desdicts tambour & fifre sont appelez du nom de leurs Instruments, quāt nous disons de deux soldats, que l'vng est le tambour & l'aultre le fifre de quelque Capitaine:

Capriol.

Y à-il certaine façon pour iouer du fifre ou arigot?

Arbeau.

Ceux qui en sonnent iouent à plaisir, & leur suffit de tumber

nohou, která zaujímá postavení na první notu pyrrhické stopy, a na druhou notu řečené pyrrhické stopy pravou nohou, již přikládají zezadu do postavení k řečené levé noze, aby mohla sloužit jako opora. A tak, skákajíce a tančíce, se pouštějí do boje, jako by buben zpíval:

{Vzhůru, vzhůru, vzhůru, vzhůru, vzhůru, vzhůru.}

[11. O flétnách]

Capriol.

Myslím si, že bych teď už dokázal pochodovat a tančit válečné pochodové kroky do rytmu bubnu opravdu dobře. Proč je ale bubeník doprovázen jedním nebo dvěma flétnisty?

Arbeau.

Malou příčnou flétnu o šesti dírkách, kterou užívají Němci a Švýcaři, nazýváme fifre; a jelikož je vrтанá velmi úzce, do šířky kulky do pistole, má velmi ostrý zvuk. Někteří místo fifre používají flažolet¹³⁵ nazývaný arigot; ten má v závislosti na své velikosti větší nebo menší počet dírek: ty lepší mívají čtyři dírky vpředu a dvě vzadu, velmi pronikavý zvuk a můžeme je nazývat malé tibies¹³⁶, protože se původně vyráběly z holenních kostí a nohou jeřábů. Hráči na řečený buben a fifre se nazývají podle svých nástrojů, takže třeba můžeme říct o dvou vojácích, že jeden je buben a druhý fifre nějakého kapitána.

Capriol.

Jak se na fifre nebo arigot hraje?

Arbeau.

Flétnisté na něj hrají podle své libovůle a stačí jim, když dojdou do

¹³⁵. Pro terminologii spojenou s hudebními nástroji používanými při hraní do pochodu viz poznámky v kapitole 7. O válečných tancích.

¹³⁶. Arbeau zřejmě myslí římské *tibiae*, které v souladu s dobovým kontextem považuje za druh flétny. Dnes se obecně má za to, že římské slovo *tibia* označovalo řecký *aulos*, tedy nástroj plátkový.

en cadance avec le son du tambour, toutesfois nous lifons que le ton Phrigien que les musiciens appellent le troisieme ton, incite naturellement à colere, & d'iceluy ysoient les Lydians allans en la guerre. L'hystoire rapporte que quand Thimothee en iouoit sur la Tibie, aussi tost Alexandre le Grand se leuoit comme furieux & enragé de combattre. Bacchus grand Capitayne nommé Dionisius apprint les soldats enuironnez des femmes de son camp à dancier & faire marches guerrieres au son du tambour & de la Tibie Phrigienne, & par ce moyen subiuga les Indois, car les Indois marchoiert en foule & confusion avec cryz & hurlemens. & partant furent perturbez & facilement nuis en vaude-routte & vaincuz.

Capriol.

Donnez moy vne tabulature du fifre ou arigot comme vous m'auetz donné du tambour.

Arbeau.

Je vous ay dit que la musique du fifre ou arigot se compose au plaisir du ioueur: Toutesfois ie vous en donneray icy vng petit extrait que j'ay retiré de M. Ysaac huguet Organiste, lequell'extend sur son Espinette depuis C sol fa vt, ou B fa B my, iusques en Ela: Et pour Basse contre en lieu de tambour, il tient du pouce de sa main gauche C fa vt, & du petit doigt l'octaue en bas, lesquelz il touche par rechange, sçauoir l'octaue en bas sur la premiere minime blanche. & C fa vt sur la cinquieme, tenant tousiours ferme le doigt demonstrent sur le G vt, qui fait l'accord parfait d'une quinte avec ladicte octaue en bas, & d'une quarte contre ledict C fa vt.

Capriol.

Il me semble [sauf vostre correction] que par les reigles de musique, ceste quarte n'est pas receuable pour seruir en la Basse-contre.

Arbeau.

Vous le prenez fort bien, mais cela s'entend quand on veut

kadence společně se zvukem bubnu; můžeme se nicméně dočíst, že frygická tónina, které hudebníci říkají třetí modus, vyvolává přirozeně vztek¹³⁷, a že ji používali Lydové, když šli do války. Z dějin víme, že stačilo, aby Timotheos zahrál na svou tibií a Alexandr Veliký hned vyskočil celý rozběsněný a lačný po boji.¹³⁸ Bakchus, velký kapitán zvaný též Dionýsos, naučil své vojáky obklopené ženami z jeho tábora tančit a pochodovat do boje za zvuku bubnu a frygické tibie; a tak porazil Indý, protože Indové se přesouvali v chumlu a zmateně, s křikem a jekotem, takže bylo snadné je od sebe rozdělit, rozpráshit a na hlavu porazit.

Capriol.

Dejte mi nějakou tabulaci pro fifre nebo arigot, jako jste mi dal prve pro buben.

Arbeau.

Už jsem vám říkal, že hudba pro fifre nebo arigot vzniká podle hráčovy libovůle. Dám vám nicméně malou ukázkou, kterou jsem získal od varhaníka M. Ysaaca Hugueta¹³⁹, který ji hraje na spinet v rozsahu od c nebo od h, až do e'.¹⁴⁰ A v basu místo bubnu hraje palcem levé ruky C a malíčkem týž tón o oktávu níž; hraje je střídavě, oktávu v basu¹⁴¹ na první bílou notu a C na pátou, zatímco ukazováčkem stále hraje G', což dává s řečenou oktávou v basu čistou kvintu a kvartu s řečeným C.

Capriol.

Mám pocit, rád se ale nechám opravit, že taková kvarta podle hudební nauky není pro použití v basu přijatelná.

Arbeau.

Máte pravdu, ale to platí jen

137. Teorii antických modů a jejich vlivu na psychiku uvedl v renesanční Francii do širokého povědomí básník a hudební teoretik Pontus de Tyard, člen Plejády. Podrobněji viz Dykast, Roman: Hudba věku melancholie, Praha 2005, str. 182-184.

138. Ottův slovník naučný k tomu pod heslem Embatérie dodává: „Embatérie (zvané i enáplion kastáreion), pochodové válečné písně spartské, píschané jasným a silným zvukem na flétny rytmem anapaestickým. Takt i melodie měly v sobě něco mužného, srdnatost povzbuzujícího, tak že ještě Alexander Veliký cítil se velmi rozčinen ke statečnosti, kdykoli mu Théban Timotheos hrál píseň kastorskou. Zvláště pověstny byly [Embatérie] Týrtaiovy plné válečného ohně, z nichž několik veršů jest zachováno. Spartané pravidelně zpívali písně jeho v tábore po modlitbě stolní, při čemž polemarch dle starého zvyku nejpěknější kus masa dal tomu, kdo nejlépe zpíval.“

139. M. Ysaac Huguet, snad soudobý varhaník v Arbeauově kostele, nepodařilo se o něm zjistit nic bližšího.

140. V originále Arbeau označuje tóny podle starého solmizačního systému, jejich výšku určuje podle tzv. guidonské ruky. V českém prostředí tento způsob vysvětluje například Václav Filomates, viz Philomates, Wenceslaus: Musicorum libri quattor, Praha 2003, str. 11-13.

141. Pomocí guidonské ruky se dá zaznamenat jako nejnižší tón G', zřejmě proto Arbeau tón C' tak složitě opisuje.

ORCHESOGRAFIE

faire chanter quatre partie avec les voix: mais en ce cas icy , il est question du son du tambour, lequel sert de Basse-contre, & parce qu'il n'a point de phrongoe & consistance, il est comme ie vous ay dit à tous accords, & n'est pas mal fait que l'Espinetle le represente en ces discords accordants, & auant que de vous en donner la Tabulature, vous vous sonuiendrez qu'il y a deux manieres de flutter, l'vne en tetant, l'autre en rollat, au premier la langue du loueur fait té té té, ou tere tere tere, & au second ieu rollé, la langue du loueur fait relé relé relé: Je vous aduertty de cecy, parce que la Tabulature que ie vous veulx escrire doit estre fluttee en ieu té té, & non pas en ieu rollé.

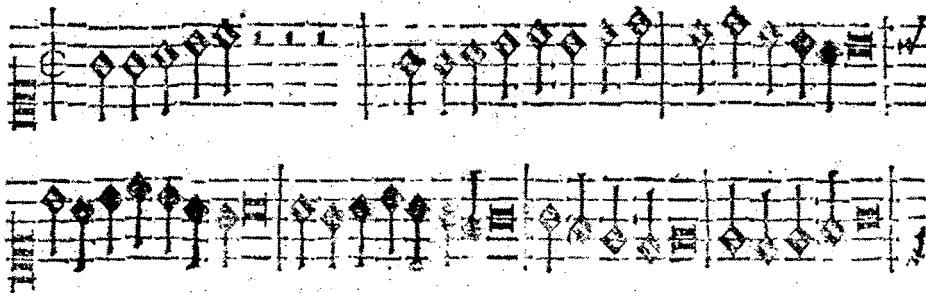
Capriol.

Pour quelle raison la doit on plustost té té, que rollé?

Arbeau.

Pource que la prononciation du ieu té té est plus aigre & rude, & consequemment plus conuenable au son guerrier, que n'est celle du ieu rollé.

Tabulature du Fifre, ou Arigot du troisieme ton.

u čtyřhlasých zpěvů; v tomto případě má být v basu zvuk bubnu, a protože ten nemá žádnou určitou výšku, hodí se, jak jsem vám říkal, ke všemu, a nevadí, když jej spinet napodobuje nelibozvučnými souzvuky. Než vám dám onu tabulaci, ještě vám připomenu, že máme dva způsoby hry na flétnu, jeden s nasazováním, druhý s rolováním: při prvním dělá jazyk hráče té té té, nebo tere tere tere, u druhého, rolovaného, dělá jazyk hráče relé relé relé; mluvím o tom, protože tabulace, kterou vám chci napsat, by se měla hrát s nasazováním, a ne s rolováním.

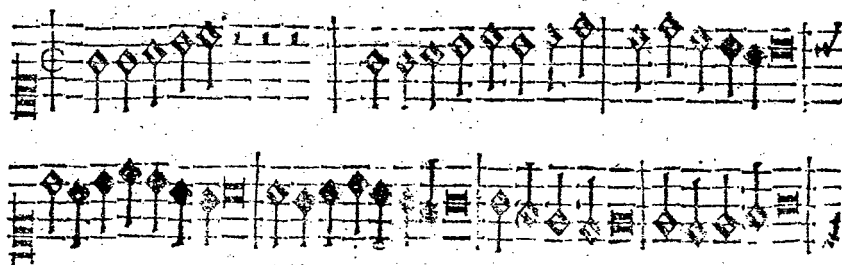
Capriol.

Proč by se měla hrát s nasazováním a ne rolovaně?

Arbeau.

Protože hra s nasazováním je ostřejší a tvrdší, proč je pro válečný nápěv případněji než hra rolovaná.

Tabulace pro fifre nebo arigot ve třetím modu.

The image displays a musical score for the piece 'DE THOINOT ARBEAV.' on page 19. The score is arranged in ten horizontal staves. Each staff begins with a clef and a key signature. The notation is characterized by diamond-shaped notes, which are a common shorthand in early manuscript notation. The music is organized into measures by vertical bar lines. The final staff concludes with the marking 'E ij', which likely indicates the end of a section or a specific measure.

This image shows a page of musical notation, likely for guitar, consisting of ten staves. The notation is written in a style that uses diamond-shaped notes instead of traditional circles. Each staff begins with a clef and a key signature. The music is organized into measures by vertical bar lines. The notes are placed on the lines and spaces of the staves, with stems indicating their pitch and rhythm. The notation is dense and covers most of the page. At the bottom center of the page, there is a small instruction that reads "E ij".

ORCHESOGRAPHIE

This image displays a page of musical notation titled "ORCHESOGRAPHIE". The notation is presented on ten horizontal staves, each containing a series of diamond-shaped notes. The notes are arranged in a way that suggests a specific rhythmic or melodic pattern across the staves. The notation is dense and appears to be a form of shorthand or a specific musical notation system. The page is otherwise blank, with no other text or markings.

A page of musical notation consisting of ten staves. Each staff contains a series of notes, primarily diamond-shaped, with stems pointing downwards. The notes are arranged in a sequence that appears to be a scale or a specific melodic line. The notation is dense and occupies most of the page's width. There are some rests and occasional different note shapes interspersed among the diamond notes. The overall appearance is that of a technical exercise or a specific piece of music from a manuscript.

Capriol.

Je suis bien aise d'auoir ceste tabulature, i'ay vn petit arigot ie m'essairay d'y iouer le contenu en icelle.

Arbeau.

Vous pourrés amplifier ceste musique, à vostre plaisir & phantasie. Et si d'aenture vous presuposés que le tambour sonne par mesure ternaire, laquelle consiste de cinq minimes blanches & vn souspir, vous vous pourrés ayder de la musique cy dessus en retranchant deux minimes blanches sur chacun battement tantost sur la fin des cadances, tantost sur le commencement, tantost sur le meillieu, tellement que la liaison n'en soit point corrompue.

Capriol.

Ceux qui ont cognoissance de la musique, le peuuent faire facilement.

Arbeau.

Je vous en veulx donner vne en mesure ternaire, dont vous vserez sans auoir la peine de retrancher la susdicte si vous ne voulez, laquelle vous pourrez aussi amplifier tant qu'il vous plaira.

Capriol.

Puis qu'il vous plaist prendre ceste peine, vous m'obligerez,

Capriol.

Jsem za tu tabulaci velmi rád; mám malý arigot a zkusím si ji na něm přehrát.

Arbeau.

Můžete ji dále rozvíjet dle své libosti a fantazie. A i kdybyste si náhodou představil, že buben hraje ve trojné míře, která se skládá z pěti bílých not a pomlky, můžete si výše vypsanou melodii přizpůsobit tak, že ke každému zabubnování budete hrát o dvě bílé noty méně, někdy na konci kadencí, někdy na začátku a někdy uprostřed; tak, aby nebyla porušena návaznost.

Capriol.

Ten, kdo rozumí hudbě, to svede to snadno.

Arbeau.

Rád vám dám ještě jednu ve trojné míře, kterou můžete použít, pokud se vám nebude chtít zdolávat obtíže spojené s upravováním té výše vpsané. I tuto můžete rozvíjet dle libosti.

Capriol.

Pokud vás potěší podstoupit tu námahu, budu vám zavázán.

ORCHISOGRAPHIE

Tabulature pour iouer du Fifre ou
Arigot en mesure ternaire.

The image displays seven staves of musical notation, each representing a different part of the instrument. The notation is a form of tablature where diamond-shaped symbols are placed on the lines of a five-line staff to indicate fingerings and positions. The music is written in a ternary meter, as indicated by the '3' time signature at the beginning of the first staff. The notation is organized into measures by vertical bar lines, and the piece concludes with a double bar line and a repeat sign at the end of the seventh staff.

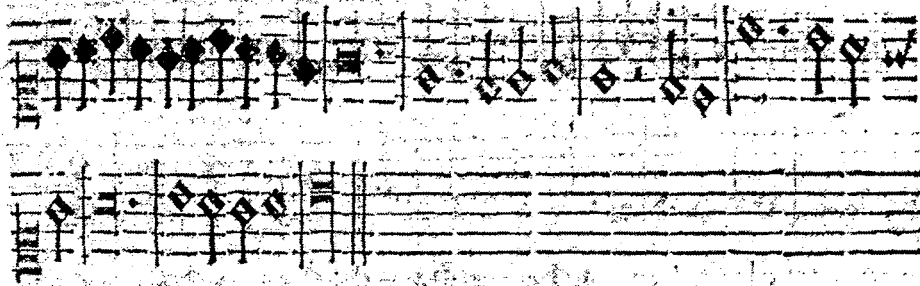
Tabulace pro hru na fifre nebo
arigot ve trojné míře.

The image displays seven staves of musical notation for a fife or arigot in 3/8 time. Each staff begins with a treble clef and a 3/8 time signature. The notation consists of diamond-shaped notes (semibreves) placed on the lines and spaces of the staff, with stems pointing downwards. The notes are arranged in a sequence that spans across the staves, with some notes appearing on the same staff as others. The notation is a form of tablature, where the vertical position of the diamond indicates the pitch and the horizontal position indicates the rhythm. The piece concludes with a double bar line and a repeat sign.

This page contains ten staves of musical notation, likely for a lute or similar stringed instrument. The notation is written in a historical style, featuring diamond-shaped notes and stems. The music is organized into measures by vertical bar lines. The first staff begins with a clef and a key signature of one flat. The notation includes various rhythmic values, such as minims and crotchets, and some staves feature repeat signs. The overall appearance is that of a historical manuscript or printed score.

The image shows a page of musical notation, likely a score for a keyboard instrument. It consists of ten staves of music. The notation is dense and appears to be a transcription of a piece, possibly for a keyboard instrument. The notes are mostly eighth and sixteenth notes, with some rests and accidentals. The page is heavily degraded with noise and artifacts, making it difficult to read. A small 'F' is visible at the bottom center of the page.

ORCHESOGRAFIE

Capriol.

Je n'ay aucune affection d'aller en la guerre, toutes fois ces preceptes que m'avez donnez de la dance guerriere me pourront seruir quant nous ferons quelque monstre en armes par la ville de Lengres : Mais tandiz passez oultre, & m'enseignez que cest de la dance recreatiue.

Arbeau.

Il vous fault premierement premettre qu'a la similitude du tambour, duquel nous auons parle cy dessus, on en a fait vn petit que l'on appelle tabourin à main, long d'environ deux petits piedz & vn pied de diametre, que Ysidorus appelle moityé de Symphonie, sur les fonds & peaux duquel on colloque des fillets retors, en lieu qu'au grand tambour on y met sur le diametre de l'vng des fonds seulement vn double cordeau.

Capriol.

De quoy seruent ces fillets retors ?

Arbeau.

Ilz sont cause que quant le tabourin est battu d'vng batonnet, ou avec les doigts, le son dudict tabourin est stridule & tremblotant.

Capriol.

Symphonie, cest à dire consonance, & non pas vn tabourin.

Arbeau.

[12. O bubnu a jednoručce]

Capriol.

Nemám nejmenší chut' jít do války, ty předpisy pro válečné tance, které jste mi dal, mi ale poslouží při dalším cvičení Langreské domobrany. Přejděme od nich ale dál a poučte mě o tancích společenských.

Arbeau.

Musím vám napřed říct, že podle bubnu, o kterém jsme mluvili výše, vznikl i jeden menší, kterému se říká ruční tabourin¹⁴², dlouhý zhruba dvě malé stopy¹⁴³ a o průměru jedné, který Isidor¹⁴⁴ nazývá púlsymfonie¹⁴⁵. Na koncích a blánách se mu přidělávají kroucené provázky, na rozdíl od velkého bubnu¹⁴⁶, u kterého se dvojitý provázek dává jen přes jednu blánu.

Capriol.

K čemu tam ty kroucené provázky jsou?

Arbeau.

K tomu, aby měl řečený buben pronikavý a bzučivý zvuk, když se do něj udeří paličkou nebo prsty.

Capriol.

Symfonie ale znamená souzvuk, a ne buben.

Arbeau.

142. V orig. *tabourin à main*. Terminologie renesančních bubnů je spleť. *Tabourin* nejčastěji označuje delší buben se dvěma blánami a struněm přes jednu z nich, tedy jakýsi renesanční virbl, v anglické terminologii je jeho ekvivalentem (obvykle s mělčím korpusem) dodnes v lidové hudbě používaný *tabor*. Je to právě tento buben, na který se nejčastěji hraje jednou rukou nebo paličkou, aby druhá mohla obsluhovat další nástroj, v drtivé většině případů jednoruční flétnu. *Arbeauův tabourin à main* zřejmě nepatří k nejobvyklejší renesančním bubnům, může se jednat i o snahu přitakat za každou cenu Isidorovi ze Sevilly (viz dále). Buben, o kterém bude v textu řeč především, často v souvislosti s jednoruční flétnou, je výše popsán *tabourin*, ačkoliv jej *Arbeau* často označuje pouze jako buben (*tambour*).

143. Malá stopa je o několik palců kratší než běžná, nicméně vzhledem tomu, jak je relativní velikost stopy samotné, nejedná se ani tady o nijak přesnou veličinu.

144. Isidor ze Sevilly, učenec a biskup žijící na přelomu šestého a sedmého století n. l., mimo jiné autor populární středověké encyklopedie *Etymologiarum sive Originum libri XX*.

145. V originále *moitié de symphonie*, doslova tedy *polovina symfonie*. Význam slova se dále v textu obšírně rozebírá.

146. V orig. *grand tambour*, vzhledem k tomu, že velké pochodové bubny obvykle strunění neměly, se nejspíš jedná opět o *tabourin*.

A la verité, ce mot grec de Symphonia est à dire consonance, & de ce mot font appellez les Musiciens Symphoniques: Mais il n'est pas impertinent, que le tabourin ait receu ceste denomination d'estre compris soubz le nom de Symphonie, & l'appelle Yfidore demye ou moytié de Symphonie, parce qu'il est accompagné ordinairement d'vng ou plusieurs autres Instruments musicaux, avec lesquels il conuient, & leur donne grace seruant de Base & Diapason à tous accords, c'est vray semblablement. celuy duquel on vsoit avec l'instrument appelle Chorus, pour rendre louange à Dieu en resioissance, & dont parle le S. Prophete royal, quand il dit: *Laudate Dominum in tympano & choro*. En Sainct Luc 15. le filz aîné du pere de famille fut indigné quand il se vit que pour la bien venue de son frere, l'on faisoit grand chere avec le veau gras & la Symphonie & le Chorus. Daniel recite en son 3. Chap. que Nabuchodonosor fit crier que chacun adorast la statue, si tost que l'on orroit iouer la flutte le haubois, la sacqueboute, la harpe, le psalterion, la Symphonie, & autres instruments musicaux.

Capriol.

J'eusse interpreté ce mot de Chorus pour vne compagnie de danceurs.

Arbeau.

J'ay veu la figure dudict instrument Chorus en vn liure ou tous les Instrumets sont descripts, & estoit ioinct avec la Symphonie ou tabourin, comme maintenant on y ioinct la flutte ou grand Tibie. Les Basques & Bearnois vsent d'vng aultre tabourin qu'ils tiennent suspendu à la main gauche, & le touchent avec les doigts de la main droite, le bois est seulement creux de demy pied, & les peaux d'vn petit pied de diametre, & est enuironné de sonnettes & petites pieces de cuyure, rendants vn bruiet agreable & non affreux, comme celuy grand que descript Suidas remply de clochettes, duquel vsoiét ceulx des Indes en leurs batailles. Quant à nostre tabourin, nous ny

Řecké slovo symphonia opravdu znamená souzvuk, také se podle něj jmenují symfoničtí hudebníci. Není ale nepřipadné, aby buben nesl toto jméno a byl znám jako symfonie, protože obvykle doprovází jeden nebo více hudebních nástrojů, které podbarvuje a slouží jim jako bas a disdiapason¹⁴⁷ ke všem souzvukům; právě on se pravděpodobně používal k doprovodu nástroje nazývaného Chorus, jímž se vzdávala chvála Pánu a o kterém mluví Prorok, když říká: *Laudate Dominum in tympano & choro*¹⁴⁸. V patnácté kapitole Lukáše je starší syn rozhořčen, když zjistí, že se pořádá oslava na počest návratu jeho bratra, při níž je zaříznuto tučné tele a hraje se na symfonii a chorus¹⁴⁹. Daniel ve třetí kapitole praví, že Nabuchodonozor rozkázal, aby se všichni klaněli jeho soše, jak uslyší zvuk flétny, šalmaje, pozounu, harfy, žaltáře, symfonie a dalších hudebních nástrojů.¹⁵⁰

Capriol.

Myslel jsem, že se slovo chorus používá pro skupinu tanečníků.

Arbeau.

Viděl jsem nákras řečeného nástroje chorus v knize, která popisuje všechny hudební nástroje, byl tam společně se symfonií neboli tabourin, stejně jako s ním dneska spojujeme flétnu nebo velkou tibií. Baskové a Béarňané¹⁵¹ používají ještě jiný tabourin, který drží zavěšený na levé ruce a bubnují na něj prsty ruky pravé; ten má korpus hluboký jen půl stopy, blány o průměru jen malé stopy a po obvodu chrastítka a malé kousky mědi, které vydávají příjemný zvuk: ne strašlivý jako ty velké, které popisuje Suidas¹⁵², když mluví o zvoncích používaných Indy na válečných taženích. Na náš tabourin

147. Vitruvius popisuje disdiapason v De architectura V, 4 jako rozdíl dvou oktáv a řadí jej mezi harmonické intervaly. Arbeau zřejmě využívá termínu volněji, pro zvuk hlubší než je běžný hlasový rozsah basu.

148. Žalm 150, 4: „laudate eum in tympano et choro“. V kralickém překladu: „Chvalte jej na buben a pišťalu“, v ekumenickém dokonce: „chvalte ho bubnem a tancem“. Julia Sutton v poznámce k anglickému překladu tvrdí, že se jednalo o dudy (viz Arbeau, Thoinot: Orchesography, New York 1967, str. 213.).

149. Lukáš 15, 25: „Erat autem filius eius senior in agro et, cum veniret et appropinquaret domui, audivit symphoniam et choros“, v kralickém překladu „Byl pak syn jeho starší na poli. A jda, když se přibližoval k domu, uslyšel zpívání a hluk veselících se.“

150. Daniel 3, 5: „In hora, qua audieritis sonitum tubae et fistulae et citharae, sambucae et psalterii et symphoniae et universi generis musicorum, cadentes adorare statuum auream, quam constituit Nabuchodonosor rex.“ Kralický překlad: „Jakž uslyšíte zvuk trouby, pišťalky, citary, huslí, loutny, zpívání a všelijaké muziky, padněte a klanějte se obrazu zlatému, kterýž postavil Nabuchodonozor král.“ Ekumenický: „Jakmile uslyšíte hlas rohu, flétny, citary, harfy, loutny, dud a rozmanitých strunných nástrojů, padnete a pokloníte se před zlatou sochou, kterou postavil král Nebúkadnesar.“ Biblické překlady se u terminologie hudebních nástrojů shodnou jen zřídka, hebrejščina i aramejščina staví překladatele vždy před složitě otázky. Arbeau navíc očividně vychází z latinského znění.

ORCHESOGRAPHIE

mettons point de sonnettes, & l'accompagnons ordinairement d'une longue flutte ou grand tibia: Et de ladicte flutte le ioueur chante toutes chansons que bon luy semble, la tenât avec la main du bras gauche, duquel il soustient le tabourin.

Capriol.

Est-il possible qu'il puisse faire sonner vne chanson avec sa main gauche seule: Le ne le puis croire, car ie suis assez empesché de treuuer tant de voix diuerses avec mes deux mains sur vne flutte à neuf trouz, & aussi il me semble impossible de iouer & la tenir d'une mesme main.

Arbeau.

Le bout pres la lumiere est soustenu dans la bouche du ioueur, & le bout d'embas est soustenu entre le doigt auriculaire & le doig medicin, & oultre ce afin qu'elle ne coule hors la main du ioueur, il y a vne esguillette au bas de ladicte flutte ou se met ledict medicin pour l'engaiger & la soustener, & n'a que trois pertuis, deux deuant, & vng derrier, & est admirablement inuentee, car du doig demonstrant & du doig du milieu qui touchent sur les deux pertuis deuant & du poulce qui touche sur le pertuis derrier, tous les tons & voix de la game

se ovšem žádná chrastítka nevěší a obvykle se na něj hraje společně s dlouhou flétnou nebo velkou tibií; a na řečenou flétnu může hrát hudebník, co se mu zlíbí, drže ji v ruce levé paže, která přidržuje buben.

Capriol.

Opravdu dokáže zahrát píseň jen jednou rukou? To mi přijde neuvěřitelné, protože mně dělá potíže uhrát rozličné hlasy na devítidírkové flétně i oběma rukama; a navíc se mi zdá nemožné ji touž rukou držet a hrát na ni.

Arbeau.

Konec se zobcem má hráč opřený v ústech a na druhém konci flétnu přidržuje mezi malíčkem a prsteníčkem; a aby hráči nevyklouzla z ruky, je kromě toho na konci řečené flétny smyčka, kterou se provleče řečený prsteníček, aby ji držel a podpíral. Flétna sama nemá než tři dírky, dvě vpředu a jednu vzadu, a je obdivuhodně sestrojena, protože ukazováčkem a prostředníčkem, které zakrývají dvě přední dírky, a palcem, který zakrývá díрку zadní, lze snadno zahrát všechny tóny a zvuky

151. *Bearnois*, obyvatelé kraje Běarn, léna gaskoňských vévodů v jihozápadní Francii, které za časů Arbeau spadalo pod Navarru.

152. *Súda*, byzantská encyklopedie z desátého století n. l. Název *Suidas* bývá používán, mluví-li se o jejím domnělém autorovi.

s'y treuvent facilement.

Capriol.

C'est donc vng secret que j'apprendrois volontiers en passant chemin, puis ie vous remettray en propos.

Arbeau.

Vous debuez scauoir que les tubes ou tuyaulx qui sont hauls & longs, & ont la lumiere basse & estroicte comme est la flutte de question, saultent facilement & naturellement à leur quinte quant ilz sont soufflez vn peu plus fort: Et si on les souffle encor plus fort, ils montent à l'octaue: De façon que quant la longue flutte est soufflee doucement & tous les pertuis sont bouchez, supposé qu'elle sonne G vt, si on ouure le premier pertuis que bouche le doigt mediant, elle sonnera A re, si on ouure encor le deuxieme pertuis que bouche l'index, elle sonnera B my, & si on ouure le troisieme pertuis qui est derrier que bouche le pouce, elle sonnera C fa vt: Apres cela, le tout estant bié bouché, soufflant vn peu plus fort, elle saulte à la quinte & sonne D sol re: Auec ce mesme vent, si le mediant est leué, elle sonnera E la my, & le demonstrât leué aprez, elle sonnera F fa vt: Ce fait, en leuant le pouce, elle sonnera G sol re vt, & ainsi continuant & leuant les doigts, & donnant le vent fort comme il y appartient, on y treuve plusieurs gradations de voix.

Capriol.

Vous faictes ceste octaue de G sol re vt sur l'ouuerture du pouce, donc en fermant tout, ce debuioit estre A la mi re.

Arbeau.

Le tout bouché sonne l'octaue aussi, a cause de la naturelle disposition de ceste sorte de flutte, qui saulte toute bouchée à la quinte, puis à l'octaue.

Capriol.

Quant on dict en Therence, que la comœdie de l'Andrie fut iouée sous les Tibies non pareilles de Claudius. Se doibt il en-

jejího rozsahu¹⁵³.

Capriol.

To je tedy záhada, kterou si rád nechám při této příležitosti objasnit; pak se můžeme vrátit k tématu.

Arbeau.

Musíte vědět, že vysoké a dlouhé píšťaly, které mají nízký a rovný náustek, snadno a přirozeně přefukují do kvinty, když se do nich foukne o něco silněji; a když se foukne ještě silněji, skočí až do oktávy. Předpokládejme, že když se do dlouhé flétny fouká jemně, hraje G', když odkryjeme první díрку, která je zakrytá prostředníčkem, zahraje A', když odkryjeme ještě druhou díрку, zakrytou ukazováčkem, zahraje H', a když odkryjeme třetí díрку, která je vzadu a zakrývá ji palec, zahraje C. Poté, když zakryjeme všechny dířky a foukneme silněji, skočí na kvintu a zahraje D. Když při stejném tlaku zvedneme prostředníček, zahraje E, když se pak odkryje ukazováček, zahraje F; poté, když odkryjeme palec, zahraje G; a tak když dále odkrýváme prsty a foukáme příslušnou silou, můžeme zvedat tón ještě výš.

Capriol.

Zahrál jste to oktávové G odkrytím palce, takže když zakryjete všechny dířky, dostanete A.

Arbeau.

Se všemi zakrytými zahraje také oktávu, protože tyto flétny přirozeně se všemi zakrytými dířkami přefukují do kvinty, pak do oktávy.¹⁵⁴

Capriol.

Když Terentius píše, že se komedie Dívka z Andru hrála na Claudiovy nestejně tibie, měl na mysli

¹⁵³. Pohodný rozsah přefukovaných jednoručních fléten je nóna v diatonické stupnici, což pro většinu lidových a tanečních melodií postačuje. Zkušení hráči dokáží obsáhnout rozsah větší a zahrát bezpečně i většínu půltónů.

¹⁵⁴. Arbeau tu není zcela přesný. Ve skutečnosti přefukované flétny se všemi zakrytými otvory přefukují napřed o oktávu, dál kvintu a ještě dál o kvartu. V praxi to znamená, že jsou schopné zahrát ještě čtyři tóny v oktávě pod tónem, který Arbeau bere jako základní – v tomto případě, kdy je pro Arbeua základním tónem G', by se jednalo o G'', A'', H'' a C'. Pokud se ale nehraje skladba určená přímo pro jednoruční flétu, využijí se tyto tóny málokdy, protože nevytvářejí se zbytkem rozsahu nástroje spojitou tónovou řadu nezbytnou pro obvyklé taneční melodie.

ORCHESOGRAFIE

tendre de ces flutes dont vous parlez?

Arbeau.

Certes je le croy ainsi; car par les marbres antiques il se tieuue qu'vn mesme personnage iouoit de deux flutes tout ensemble desquelles l'vne estoit plus grãde & sonnoit plus graue, l'autre estoit plus courte, & sonnoit plus aigre. La plus grande estoit à la main gauche: & la plus courte, à la main droite.

Et les tenoient ainsi à mon aduis affin de mieulx & plus aiseement faire les cadances du dessus, de la dicte main droite.

Il mesouuoient d'auoir veu iouer d'vne flute double (venant du mont saint Claude que Ptolomée appelle le mont Juras) l'vne desquelles estoit couppée plus courte, & faisoit vne tierce sur la plus grande, & celluy qui en iouoit des deux mains les faisoit accorder harmonieusement.

Capriol.

Valere maxime, au chappitre des Institutions; anciennes parle du college des ioueurs de Tibies.

Arbeau.

Ce college estoit comme les bandes des ioueurs d'instrumets qui sont par les villes: Et iouoient de diuersités de Tibies, les vnes comme celles dont nous venons de parler, aultres à neuf trous, aultres avec languettes de rozeaulx, approchans le son des trompettes comme sont noz haulbois, desquelz parle le Poëte Horace disant ainsi:

Tibia non ut nunc oricalcho cineta, tub. equ. e

emula.

Capriol.

À la verité les haulbois ont quelque ressemblance aux trompettes, & font vne consonance assez agreable, quand les gros sonnans l'octaue en bas, sont menez ensemblement avec les petits haulbois qui tiennent l'octaue en hault.

Arbeau.

ty flétny, o kterých jste hovořil?

Arbeau.

Věřím, že ano, protože na antických sochách vidáme jednu osobu hrát naráz na dvě flétny, z nichž jedna byla delší a hrála níž, druhá byla kratší a hrála výš¹⁵⁵. Ta větší se držela v levé ruce a ta menší v pravé. Podle mého soudu se tak držely, protože řečenou pravou rukou se lépe a snadněji hrály horní kadence. Vzpomínám si, že jsem jednou viděl hráče na dvojitou flétnu pocházejícího z Mont Saint-Claude, kterou Ptolemaios nazývá horou Juras¹⁵⁶. Jedna z jeho fléten byla kratší a hrála tercii nad tou větší; a když se na ně hrálo oběma rukama, zněly v harmonickém souzvuku.

Capriol.

Valerius Maximus v oddíle o starých institucích¹⁵⁷ mluví o škole pro hráče na tibiae.¹⁵⁸

Arbeau.

Ta škola byla něco jako městská hudba a hrálo se v ní na různé tibiae, některé jako ty, o kterých jsme mluvili, jiné devítidírkové, další s rákosovými plátky, které se zvukem blíží trubkám podobně jako naše šalmaje, o kterých mluví Horatius, když říká: *Tibia non ut nunc oricalcho cincta, tubeque Æmula.*¹⁵⁹

Capriol.

Šalmaje se opravdu trochu podobají trubkám; a když ty velké, které hrají v basové oktávě, znějí společně s těmi malými, které hrají v oktávě vysoké, tvoří to příjemný souzvuk.

Arbeau.

155. Dnes se *tibiae* obecně považují za plátkové nástroje (to samozřejmě jen ze soch není poznat), takže se o dvě jednoruční přefukované flétny zřejmě nejednalo. Jelikož hlavní rozdíl mezi *tibiae* a flétnami je ale ve tvorbě tónu a ve zvuku, princip hry mohl být poměrně podobný.

156. Saint-Claude se opravdu nachází v dnešním pohoří Jura. Podobné lidové flétny jsou v horských oblastech běžné po celém světě. U nás se tradice různých *dvojaček* v hrubých obrysech odpovídajících Arbeauovu popisu udržela například v Beskydech.

157. Valerius Maximus, římský spisovatel prvního století n. l., autor dochované sbírky *Factorum ac memorabilium libri IX* (Paměťhodné činy a výroky v devíti knihách).

158. Zmiňovaná pasáž ve *Factorum ac memorabilium libri IX* 2, 1, 10.

159. „Nebyla pobita kovem (jak nyní je) píšťala, s trubkou / nemohla závodit“ Horatius, *De arte poetica* 202-3, přel. R. Mertlík

Ceste couple est bonne pour faire resonner vn grand bruit, tel qu'il fault és festes de village & grandes assemblees, mais si elle estoit ioincte avec la flutte, elle offusqueroit le son de ladite flutte: Bien la peult-on ioindre avec le tabourin, ou avec le grãd tambour.

Capriol.

Se peult-on ayder du grand tabour pour la dante recreatiue?

Arbeau.

Ouy certes: mesmement avec lesdits haulbois qui sont bruyãs & cryards, & sont soufflez avec force.

Capriol.

Reuenons au propos du Tabourin, & de la dante.

Arbeau.

Le tabourin accompaigné de sa flutte longue, entre aultres instruments, estoit du temps de noz peres employé pource qu'vn seul ioueur suffisoit à mener des deux ensemble, & faisoient la symphonie & accordãce entiere sans qu'il fust besoing de faire plus grãd despence, & d'auoir plusieurs aultres ioueurs comme violons, & semblables, maintenant il n'est pas si petit manourier qui ne veuille a ses nopces auoir les haulbois & faqueboutes. Lors on dançoit plusieurs sortes de dantes recreatiues.

Capriol.

Tato dvojice se hodí, když potřebujete hrát opravdu hlasitě, například na vesnických slavnostech a velkých sešlostech. Kdyby ale měla doprovázet flétnu, zvuk řečené flétny by úplně zanikl: tu je lepší doprovodit na tabourin nebo na velký buben.

Capriol.

Může se tedy na velký buben hrát i ke společenským tancům?

Arbeau.

Jistě; nejlépe s řečenými šalmajemi, které mají hlasitý a pronikavý zvuk a silně se do nich fouká.

Capriol.

Vraťme se tedy k tabourin a k tanci.

Arbeau.

Za časů našich otců se tabourin doprovázený dlouhou flétnou používal častěji než jiné nástroje, protože jediný hráč obsloužil oba naráz a vytvářel tak celou symfonii a souzvuk, aniž by bylo potřeba zbytečně utrácet a sjednávat další hudebníky, jako jsou houslisté a podobně; dnes ale chtějí i ti nejprostší řemeslníci mít na svatbě šalmaje a pozouny. Ostatně právě na svatbách se tančovalo několik společenských tanců.

[13. Basse-dance]

Capriol.

ORCHESOGRAPHIE

Dites moy quelles sont ces dances, & comment il sy fault conduire.

Arbeau. On dançoit pauanes, basse-dances, branles & courantes: les basse-dances sont hors d'usage depuis quarante ou cinquante ans: Mais ie preuoy que les matrones sages & modestes les remettront en usage, comme estant vne sorte de dance pleine d'honneur & modestie.

Capriol.

Comment est-ce que noz peres dançoient la basse-dance?

Arbeau.

Il y auoit deux sortes de basses dances les vnes communes & regulieres les autres irregulieres. Les regulieres estoient appropriées aux chansons regulieres & les irregulieres aux chansons irregulieres.

Capriol.

Qu'appellés vous chansons communes & regulieres.

Arbeau.

Les musiciens d'alors composoient leurs chansons de seize mesures qu'ilz repetoient, & ainsi estoient trente deux mesures pour le commencement: & pour la mediation mettoient seize mesures, & sur la fin seize mesures repetées qui faisoient trente deux mesures, ainsi en tout estoient quatre vingtz mesures, dont la basse dance commune & reguliere estoit composée: Et si d'auenture l'air de la chanson passoit ces octante mesures, la basse-dance iouée sur icelle, estoit appelée irreguliere.

Capriol.

Quelz mouuemens conuenoit-il faire pendant ces mesures?

Arbeau.

Il vous fault auparauant sçauoir que les chansons des basse dances sont iouées par mesure ternaire, & à chacune mesure, le tabourin pour s'accorder avec la flutte, fait la mesure ternaire aussi:

Řekněte mi, jaké tance to jsou a jak se mají provádět.

Arbeau.

Tančily se pavany, basse-dances čili nízké tance, branly a couranty; basse-dances jsou už asi čtyřicet nebo padesát let z módy, předpokládám ale, že se moudré a početné matrony zasadí o to, aby znovu vešly v užívání, neboť to jsou tance plné ctnosti a počestnosti.

Capriol.

Jak naši otcové basse-dance tančili?

Arbeau.

Znali dva druhy těchto nízkých tanců, jedny běžné¹⁶⁰ a pravidelné¹⁶¹, druhé nepravidelné. Pravidelné přináležely pravidelným písním a nepravidelné písním nepravidelným.

Capriol.

Co jsou ty běžné a pravidelné písně?

Arbeau.

Tehdejší hudebníci skládali písně na šestnáct měr, které opakovali; a tak získali v úvodu třicet dvě míry. Do prostředka použili dalších šestnáct měr a na konec dalších opakovaných šestnáct měr, tedy další třicet dvě míry, což dohromady dalo měr osmdesát; a z těch se skládal běžný a pravidelný basse-dance. Pokud nápěv nějaké písně náhodou přesáhl oněch osmdesát měr, basse-dance, který se na ni hrál, se říkalo nepravidelný.

Capriol.

Jaké pohyby se mají na ty míry dělat?

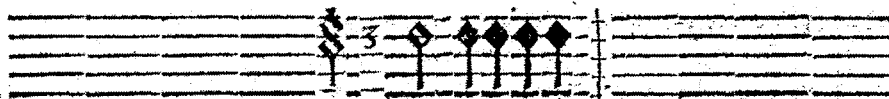
Arbeau.

Napřed musíte vědět, že písně k nízkým tancům se hrají ve trojném míře a na každou míru musí buben, aby byl v souladu s flétnou, hrát svou lichou míru

160. V orig. *communes*. *Basse-dance commun* je svého druhu termín. Nejstarší pramen o francouzském *basse-dance*, tzv. *Bruselský rukopis* z konce patnáctého století, podobné dělení nezná, rozlišuje pouze mezi *basse-dance majeur* a *mineur*, z nichž ten druhý se od prvního liší jen tím, že je před něj předřazená samostatná taneční pasáž v jiném rytmu. Ovšem už v první třetině století šestnáctého narazíme na spis vydaný nakladatelem Jacquem Modernem, který má Arbeauem použitou terminologii přímo v názvu: *S'ensuyvent plusieurs basses dances tant communes que incommunes*. Arbeau ovšem nepřebírá Modernovo výrazivo a místo *incommun* označuje tance vybočující ze standardních rozměrů jako *irregulieres*, tedy nepravidelné. Snad proto, že jeho spis neznal a vycházel z Areny, který pojednává jen o *běžném tanci*, tedy *dansa communis*, a jiné termíny nepoužívá.

161. V orig. *regulieres*. To je naopak termín, který se v tanečních souvislostech s *basse-dance* běžně nevyskytuje, můžeme předpokládat, že se jedná o Arbeauův perifrastický dodatek. Viz předcházející poznámku.

aussi : En frappant lesdictes octante mesures de son batonnet, lesdictes mesures consistans d'une minime blanche & de quatre noires ainsi :

Et a chacune mesure, le danseur fait les mouuements des pieds & du corps, selon les preceptes de la dance.

Capriol.

Comment feray-ie ces mouuements, quant ie voudray danser vne basse-dance.

Arbeau.

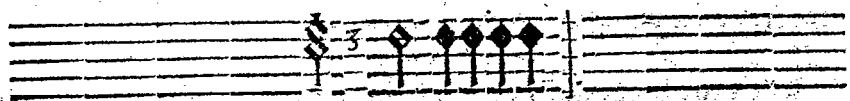
En premier lieu, quand vous serés entré au lieu, ou est la compagnie preparée pour la dance, vous choisirés quelque honneste damoiselle telle que bon vous semblera, & ostant le chapeau ou bonnet, de vostre main gaulche, luy tendrés la main droicte pour la mener dancier. Elle sage & bien aprise, vous tendra sa main gaulche, & se leuera pour vous suyure. Lors la conduyrés au bout de la salle, a la veüe d'un chacun, & aduertirés les ioueurs d'instrumētz de sonner vne basse dance. Car aultrement ilz pouoiēt sonner par inaduertencē quelque aultre sorte de dances. Et quant ilz commenceront à sonner, vous commencerés à dancier. Et notterés que leur demandant vne basse dance, ilz entendront assés qu'en demanderés vne réguliere & commune: touteffois si lair d'une chanson sur laquelle est formée vne basse dance vous aggreoit plus que d'une aultre pourrés leur nommer le commencement de la chanson.

Capriol.

Si la damoisele refusoit ie serois bien honteux.

G

následovně: z řečených osmdesáti měr hraných paličkou se skládá každá z jedné noty bílé a čtyř černých, a to následovně:

A na každou míru provádí tanečník nohama a tělem pohyby podle tanečních předpisů.

Capriol.

Kdybych chtěl basse-dance tančit, jak bych měl ty pohyby provádět?

Arbeau.

Když vstoupíte na místo, kde je společnost připravená k tanci, v první řadě si vyberete nějakou počestnou dámu dle své libosti. Smekaje klobouk nebo baret levou rukou nabídnete jí ruku pravou, abyste ji mohl odvést k tanci. Ona, jsa rozumná a dobře vychovaná, vám podá levou ruku a vstane, aby vás mohla následovat. Pak s ní obkroužíte sál, každému na očích, a dáte hudebníkům znamení, aby zahráli basse-dance. Jinak by mohli nechtěně zahrát nějaký jiný tanec. A když začnou hrát, vy začnete tančit. Zapamatujte si, že když požádáte o basse-dance, budou to brát, jako že žádáte o pravidelný a běžný; nicméně pokud se vám nějaká píseň, na kterou se basse-dance tančí, líbí víc než jiné, můžete jim říct, jak začíná.

Capriol.

Když mě dáma odmítne, budu zostuzen.

ORCHESOGRAPHIE

Arbeau.

Vne damoiselle bien apprise, ne refuse jamais celluy qui luy faict cét honneur. de la mener dancer & si elle le faict, elle est reputée lotte, car si elle ne veult dancer elle ne se doit pas meétre au renc des aultres.

Capriol.

Je le croy bien, mais tandis la honte du refus en tumberoit sur moy.

Arbeau.

Si vous estiés assureé de la bõne grace d'une aultre damoiselle de la compaignie, il la faudroit prendre & laisser ceste mal gracieuse, en vous excusant de luy auoir esté importun: toutefois il s'en rreuerroit assés d'aultres, qui ne le porteroient pas si patiemment: mais il vault mieulx parler ainsi doucement, qu'avec vne aigreur, & ainsi faisant vous acquerrés reputation d'estre doux & humain, & reiectérés sur elle la marque d'une glorieuse: indigne de l'honneur que luy faisiez.

Capriol.

Nous voila plantés au bout de la sale, les ioueurs commencent à sonner la basse dance, par quelz mouuementz commencerons nous à marcher?

Arbeau.

Le premier mouuement est la reuerence, marquée par vne grande R. La deuxieme sorte de mouuement, est le branle, marqué par vn b. La troisieme sorte de mouuement, sont deux simples, marqués par ss. La quatrieme sorte de mouuement est le double, marqué par vn d. La cinquieme sorte de mouuement, est la reprise, marquée par vne petite r.

Capriol.

Est-ce la tout ce qu'il fault dancer en vne basse dance commune & reguliere?

Arbeau.

Arbeau.

Dobře vychovaná dáma nikdy neodmítne toho, kdo jí prokáže tu čest, že ji vyzve k tanci; kdyby to udělala, byla by za hlupačku, protože když nechce tančit, nemá co chodit mezi ostatní.

Capriol.

To si myslím i já, ale hanba z odmítnutí stejně padne na mě.

Arbeau.

Pokud si budete jistý dobrými mravy jiné dámy ve společnosti, měl byste vyzvat ji a nechat tu se špatnými mravy být, omluviv se, že jste jí byl na obtíž; samozřejmě by se našli mnozí, kteří by nejednali s takovým klidem, ale je lepší mluvit jemně než ve hněvu, a tak si vysloužit pověst jemného a příjemného člověka. Ta, která vás odmítla, se tak ukáže v pravém světle: nehodná cti, kterou jste jí prokázal.

Capriol.

Jsme tedy na konci sálu, hudebníci začali hrát basse-dance, jakými pohyby máme vykročit¹⁶²?

Arbeau.

První pohyb je poklona čili reverence, značí se velké R. Druhý druh pohybu je branle, značí se b. Třetí druh pohybu jsou dva jednoduché kroky, tedy simples, značí se ss. Čtvrtý druh pohybu je dvojitý krok, tedy double, značí se d. Pátý druh pohybu je reprise, značí se malé r.

Capriol.

To je vše, co se má tančit v běžném a pravidelném nízkém tanci?

Arbeau.

162. Arbeau tu používá výraz *marcher*, který může znamenat *jit* i *pochodovat*. V běžném užívání může sloužit jako synonymum k neutrálnímu výrazu *aller*, v tanečních souvislostech se ale tradičně váže k pomalým kráčlivým tancům. Například v Bruselském rukopise se výraz *danser*, tedy tančit, vyskytuje celkem třikrát, a to vždy v abstraktních souvislostech. U popisu kroků zde naopak najdeme důsledně použité *marcher*, ve starším tvaru *marchier*. Paralela je o to zajímavější, že Arbeau Bruselský rukopis nemohl znát – nejedná se tedy o přejaté umělé terminologické rozlišení, nýbrž o distinkci vycházející ústrojně z jazyka a v taneční tradici dlouhodobě životnou. Vzhledem k významové spojitosti slovesa s pochodováním můžeme soudit, že kroky ve vážných kráčlivých tancích, v tomto případě tedy v *pavane* a *basse-dance*, byly důraznější a výraznější než například v *allemande*. Vzhledem k tomu, že Arbeau slovesa *marcher* pochopitelně hojně používá v pasážích o pochodování, nebylo možné udržet pro něj v celém textu jednotný překlad. V následujících kapitolách je sloveso *marcher* překládáno jako *kráčet*. Pro výraz *desmarcher*, který se používá pro týž pohyb směrem vzad, byl zvolen termín *ustupovat*.

Il n'y à point d'autres sortes de mouuementz en la basse dance ny au retour de ladicte basse dance, bien y sont lesdictes sortes repetées plusieurs fois.

Capriol.

Qu'entendés vous par ce retour de basse dance?

Arbeau.

La basse dance entiere contient trois parties: La premiere partie est appellée basse dance: La seconde partie est appellée retour de la basse dance: Et la troisieme & derniere partie, est appellée tordion. Je vous en ay icy mis par escript vn memoire, affin que l'appreniez par cœur

Memoire des mouuementz pour la basse dance.

R b ff d r d r b ff ddd r d
r b ff d r b c.

Capriol.

Que veult dire ceste lettre c que vous auez mise à la fin?

Arbeau.

Elle signifie le congé qu'il fault prendre de la Damoiselle, en la saluant, la tenant rousiours par la main pour retourner ou l'õ a commencé, affin de dancer la seconde partie & retour de ladicte basse dance.

Memoire des mouuementz pour le retour de la basse dance.

b d r b ff ddd r d r b c.

G ij

Žádné další pohyby v basse-dance nejsou, ani v návratu řečeného basse-dance, samozřejmě se ale několikrát opakují.

Capriol.

Co myslíte tím návratem řečeného basse-dance ?

Arbeau.

Celý nízký tanec se skládá ze tří částí. První část se jmenuje basse-dance, druhá část se jmenuje návrat basse-dance a třetí a poslední část se jmenuje tourdion. Dám vám tu jejich zápis¹⁶³, abyste se je mohl naučit nazpaměť.

Zápis pohybů

basse-dance.

R b ff d r d r b ff ddd r d
r b ff d r b c.

Capriol.

Co znamená to písmeno c, které jste dal na konec?

Arbeau.

To značí congé neboli rozloučení s dámou, při kterém je třeba ji pozdravit. Při tom ji ale stále držíte za ruku, abyste ji mohl odvést na místo, ze kterého jste vyšli, a kde se má tančit druhá část a návrat řečeného basse-dance.

Zápis pohybů

návratu basse-dance.

b d r b ff ddd r d r b c.

¹⁶³. V orig. *memoire*. Slovo samo o sobě má několik různých významů souvisejících s pamětí, např. památka, vzpomínka, paměti aj. Můžeme předpokládat, že Arbeau tu reflektuje běžnou praxi zápisů *basse-dance*, které sloužily opravdu spíše jako paměťové pomůcky a mají daleko do propracovaného systému tabulací, který najdeme ve zbytku spisu.

ORCHESOGRAPHIE

Ceste lettre e finale, signifie congé comme l'autre, & n'y a point de grand R au commencement de ce retour, parce qu'on le commence sans faire la reuerence. laquelle se differe iusques après le congé, auant que commencer le tordion.

Capriol.

Exposez moy particulierement & par le menu les gestes & mouuements signifiés par ces lettres & memoires.

Arbeau.

La reuerence premier geste & mouuement, tient quatre battements de tabourin, qui accompaignent quatre mesures de la chanson que sonne la flutte. Anthoine Arena considerant que toutes dancés commencent par le pied gauche, a esté d'aduis que la reuerence doit estre faicte du pied gauche, toutesfois il semble en fin qu'il le remette en doute, disant ainsi:

Bragardi certant, & adhuc sub iudicel is est,

De quali gamba sit facienda salus.

Quand à moy, ie tiens avec mon maistre, souz lequel i'ay autresfois appris à Poitiers, qu'il la fault faire du pied droit:

Ce faisant on a moyen de tourner le corps & la face deuers la Damoiselle, & luy ietter vn gracieux regard.

Toto c na konci značí congé neboli rozloučení jako to první; a na začátku návratu není velké R, protože jej začínáme bez poklony, která se odkládá za congé, než se začne tourdion.

Capriol.

Vysvětlete mi zvlášť a postupně posunky a pohyby označené těmi písmeny a zápisem.

Arbeau.

První posunek a pohyb je poklona čili reverence, zabírá čtyři zabubnování, která doprovázejí čtyři míry písňe, již hraje flétna. Anthoine Arena se domnívá, že by se poklona měla dělat levou nohou, protože všechny tance levou nohou začínají, přesto se mi zdá, že to zpochybnil, řka následující:

*Bragardi certant, & adhuc sub iudice lis est,
De quali gamba sit facienda salus.¹⁶⁴*

Pokud jde o mě, já se přidržím svého učitele, u nějž jsem studoval v Poitiers; ten ji učil dělat pravou nohou.

Tak se můžeme natočit tělem a tváří k dámě a věnovat jí přívětivý pohled.

164. Jedná se o parafrázi dvojverší z Horatia: „Gramatici certant et adhuc sub iudice lis est. / Archilochum proprio rabies armavit iambo.“ V českém překladu: „Kdo však vytvořil první ta skrovná dvojverší tklivá, / o to se učenci přou, spor dodneška rozhodnut není.“ Horatius, De arte poetica 77-78, přel. R. Mertlík. Arenův verš tedy můžeme přeložit přibližně: „Lidé se o tom přou a dodnes není rozhodnuto, / kterou nohou je záhodno poklonu provádět.“

Capriol.

Le branle fuit la reuerence, comment le fault-il faire?

Arbeau.

Le branle est appellé par Arena *Congedium*. & croy qu'il le nomme ainsi, pource qu'à veoir le geste du dancier, il sembleroit qu'il voulust finir & prendre congé, & neantmoins apres le branle, il continue ses marches & mouuements, comme ils sont escripts édicts memoires: Ledit branle se fait en quatre batteméts de tabourin, qui accompagnent quatre mesures de la chanson iouee par la flutte, en tenant les pieds ioinctz, remuant le corps doucement du cousté gauche pour la premiere mesure, puis du cousté droit, en regardant les assistans modestement pour la deuxieme mesure, puis encor du cousté gauche pour la troisieme mesure: Et pour la quatrieme mesure du cousté droit, en regardant la Damoiselle d'une œillade desfrobee doucement & discrettement.

Capriol.

Deux simples suyuent le branle, comment fault-il les faire?

Arbeau.

Vous marcherez en auant du pied gauche pour la premiere

G iij

Capriol.

Po pokloně následuje branle, jak se má dělat ten?

Arbeau.

Arena branle nazývá *congedium*¹⁶⁵; myslím si, že ho tak pojmenoval, protože když se na tanečnickův posunek díváme, zdá se nám, že chce tanec ukončit a rozloučit se s dámou jako při *congé*; a přesto ale po branlu pokračuje v chůzi a pohybech, jak jsou předepsány v zápise. Řečený branle zabírá čtyři zabubnování, která doprovázejí čtyři míry písně, již hraje flétna: se spojenýma nohama se při něm na první míru naklání tělo jemně na levou stranu, pak na druhou míru na pravou stranu se skromným pohledem na přihlížející, pak opět na levou stranu se třetí mírou a na čtvrtou míru na pravou stranu, při čemž můžete jemně a diskrétně po očku pohlédnout na dámu.

Capriol.

Po branlu následují dva jednoduché kroky neboli *simples*, jak se mají dělat ony?

Arbeau.

Na první míru vykročíte vpřed levou nohou,

¹⁶⁵ Arena skutečně *cingedium* popisuje a hovoří o tom, že se jedná pouze o pohyb těla a přenesení váhy s pokrčením nohy. Původní význam francouzského výrazu *congé* je *rozloučit se, odejít, rozdělit se*. *Arbeau*ův etymologický výklad zní smysluplně..

ORCHESOGRAPHIE

mesure : Puis mettez le pied droit ioinct avec ledict gauche pour la deuxieme mesure. Puis auancerez le pied droit pour la troiefme mesure. Et à la quatrieme mesure & battement ioin-drez le pied gauche avec ledict pied droit, & ainsi sera parfait le mouuement des deux simples : Et se fault donner garde de faire les auonçes des pieds si grandes qu'il semble qu'on veuille mesurer la longueur de la salle, ioinct que la Damoiselle ne pourroit honnestement faire de si grâdes passées comme vous feriez. Arca & aultres de sa sequelle fôt le simple d'un mesme pied, marquant pour la premiere mesure du pied gauche a cousté du droit, puis aduanceant ledit gauche. Et aultant du pied droit. Mais il me souuiét que mon maistre de Poictiers impreu-uoit ceste mode, disant qu'il estoit plus décent de finir les deux simples par les pieds ioincts, que par l'aduâce de l'un des pieds.

Capriol.

Ceste raison me semble bonne, & suiuray vostre opinion: Venez à ceste heure au double, par quel mouuement le fault-il faire?

Arbeau.

Le double se faict en quatre mesures & battements du tabourin: Sur la premiere mesure, fault auâcer le pied gauche. Sur la seconde mesure, il fault aduancer le pied droit. Sur la troiefme mesure, il fault encor auancer le pied gauche : Et sur la quatrieme mesure, il fault ioindre le droit avec ledit gauche. Et ainsi en 4. mesures sera complet le double : Et s'il ya deux doubles : L'autre double suyuant se faict au contraire du premier, auanceant le pied droit, puis le pied gauche, puis encor le pied droit : Et à la quatrieme mesure fault ioindre le pied gauche avec le droit : Et ainsi en huit mesures demeuerront accomplis les deux doubles. Et pour faire encor vng troiefme double, il fault aduancer le pied gauche, puis le pied droit, puis le gauche, puis tumber a pieds ioincts comme a esté faict au premier double : Et ainsi demeurent les trois doubles acheuez en

pak dáte na druhou míru pravou nohu k řečené levé, pak na třetí míru postoupíte pravou nohou a na čtvrtou míru a zabubnování připojíte levou nohu k řečené pravé; a tak dokončíte pohyb dvou jednoduchých kroků, tedy simples. Je při tom potřeba dávat pozor, abyste nedělal příliš velké kroky, jako kdybyste jimi chtěl přeměřit sál, protože dáma nemůže ve společnosti bez újmy na cti natahovat nohy jako vy. Arena a jeho následovníci dělají simple stejnou nohou: na první míru připojí levou nohu k pravé a pak pokračují řečenou levou. A stejně tak pravou nohou. Vzpomínám si ale, že můj učitel v Poitiers byl proti tomu řka, že je vhodnější dva simples zakončit se spojenýma nohama, než mít jednu nohu před druhou.

Capriol.

To se mi zdá rozumné a budu se řídit vaším názorem. Pokročme ale k double neboli dvojitému kroku, jakým pohybem se má provádět ten?

Arbeau.

Double se dělá na čtyři míry a zabubnování. Na první míru je třeba postoupit levou nohou. Na druhou míru je třeba postoupit pravou nohou. Na třetí míru je třeba opět postoupit levou nohou. A na čtvrtou míru je třeba připojit pravou nohu k řečené levé; a tak se na čtyři míry dokončí double. Když jsou dvojitě kroky čili doubles dva, dělá se následující dvojitý krok opačně než první: postoupí se pravou nohou, pak levou, pak znovu pravou a na čtvrtou dobu je třeba připojit levou nohu k pravé; a tak se dva dvojitě kroky dokončí na osm měř. A aby se udělal ještě třetí dvojitý krok, je třeba vyrazit levou nohou, pak pravou nohou, pak znovu levou, pak sejít do spojených nohou jako u prvního dvojitého kroku; a tak se na dvanáct zabubnování a měř na buben udělají

douze battements & mesures du tabourin.

Capriol.

Il reste encor à sçauoir comme l'on fait vne reprise,

Arbeau.

Le mouuement appellé reprise, precede ordinairement le branle, & quelquesfois le double, & tient quatre mesures du tabourin aussi bien comme les autres mouuements, lequel vous ferez en remuant vn peu les genoux, ou les pieds, ou les artoils seulement, comme si les pieds vous fremtoient: Sçauoir sur la premiere mesure les artoils du pied droit, puis encor lesdits artoils du pied droit sur la secõde mesure, puis les artoils du pied gauche sur la troisieme mesure: & les artoils dudit pied droit sur la quatrieme mesure: Et en ces quatre mouuemẽts demeure accomplie la reprise & le daceur, prest à faire le branle ou les autres mouuements qui suyuent.

Capriol.

Si nous voulions appeller les 4. mesures du tabourin & de la flutte vng quaternion ou tetradiõ: Le treuve en comptant les caracteres que m'avez donnez par memoire, que la basse dance contient vingt quaternions: Et le retour de la basse-dance contient douze quaternions.

Arbeau.

La supputation en est bonne: Et après la basse-dance & le retour de la basse-dance: Vous pourrez commencer la dance du tordion, qui est en mesure ternaire, comme est la basse-dance: Mais elle est plus legiere & concitee.

Capriol.

Le tordion est-il composé des mesmes mouuements de la basse-dance & son retour, c'est à dire de simples, doubles, reprises & branles?

Arbeau.

C'est vne aultre sorte de mouuements qui consiste de certaines assiettes de pieds & vne cadance, ce que ie vous donne-

tři dvojité kroky neboli doubles.

Capriol.

Ještě zbývá vysvětlit, jak se provádí reprise.

Arbeau.

Pohyb nazývaný reprise obvykle předchází branlu a někdy dvojitému kroku, a zabírá stejně jako ostatní pohyby čtyři míry bubnování. Provedete jej tak, že budete trochu vrtět koleno nebo nohama, nebo jen špičkami, jako by se vám třáslы nohy: tedy na první míru špičkami pravé nohy, pak opět špičkami pravé nohy na druhou míru, pak špičkami levé nohy na třetí míru a špičkami řečené pravé nohy na čtvrtou míru; a těmito čtyřmi pohyby se reprise dokončí a tanečník je hotov udělat branle nebo jiné pohyby, které následují.¹⁶⁶

Capriol.

Řekněme, že bychom nazvali čtyři míry bubnu a flétny quaternion nebo tetradion. Když si pak spočtu písmena, která jste mi dal v zápise, zjistím, že nízký tanec neboli basse-dance obsahuje dvacet quaternionů. A návrat nízkého tance obsahuje quaternionů dvanáct.

Arbeau.

Počítáte správně. A po nízkém tanci a návratu nízkého tance můžete začít tančit tourdion, který je ve trojném míře jako basse-dance; je ale rychlejší a svižnější.

Capriol.

Skládá se onen tourdion ze stejných pohybů jako basse-dance a jeho návrat, tedy z jednoduchých kroků neboli simples, dvojitých kroků neboli doubles, reprises a branlů?

Arbeau.

Jsou v něm jiné pohyby, které sestávají z jistých postavení nohou a kadence, což vám

¹⁶⁶ Popis *reprise* se zcela odchyľuje od ostatních spisů o *basse-dance*, ve kterých sice není jednotný, nicméně lze vysledovat jistou příbuznost. Ve všech případech se každopádně jedná o krok z místa, buď vzad nebo stranou. Můžeme předpokládat, že Arbeau opět vychází z Arény, který pro popis *reprise* používá mimo jiné sousloví *fringando gambas*, jehož význam není dodnes moderním badatelům zcela jasný. Odtud snad může pocházet i Arbeauovo jinde nedoložené a z logiky tance vybočující třepání nohama. To by podporovalo i teorii, že Arbeau *basse-dance* buď nikdy netančil nebo dokonale zapomněl. Nemůžeme samozřejmě ani zcela bezpečně vyloučit možnost, že popisuje jinde nedochovanou regionální variantu, příliš pravděpodobné to všem není.

ORCHESOGRAPHIE

ray plus clairement à entendre quant nous parlerons de la gaillarde, car le tordion n'est aultre chose qu'une gaillarde par terre.

Capriol.

Apprenez moyles mouuements de ceste gaillarde.

Arbeau.

Nous en parlerons après que nous aurons parlé de la pauane, laquelle on dançoit ordinairement auparauant la basse-dance: Ladiète pauane n'a pas esté abolie & mise hors d'usage du tout, & croy qu'elle ne le sera iamais, vray est qu'elle n'est pas si frequentée que par le passé: Noz loueurs d'instruments la sonnēt quant on meyne espouser en face de saincte Eglise vne fille de bonne maison, & quant ils conduisent les prebftres, le batonnier & les confreres de quelque notable confrairie.

Capriol.

Attendant que traitiez de la gaillarde, dictes moy de quels mouuements il fault vser en la pauane.

Arbeau.

La pauane est facile à dancer, car il n'y a que deux simples & vn double, en marchant & sauanceāt. Et deux simples & vn double en reculant & desmarchant: Et se ioue par mesure binaire. Et notterez qu'en la dançant, lesdits deux simples & le dit double de l'aduance, se commencent par le pied gauche: Et lesdits deux simples & le double de la desmarche, se commencent par le pied droit.

Capriol.

Le tabourin d'oc & aultres instruments y font huit battemēts & mesures en marchant, & huit mesures en desmarchant.

Arbeau.

Il est ainsi: Et si on veut on ne recule point, & marche lon toujours auant.

Capriol.

Ne fait-on point de demarches en dançant la basse-dance?

Arbeau.

lépe objasním, až budeme mluvit o gaillardě, protože *tourdion* není nic jiného než *gaillarda* při zemi.

Capriol.

Naučte mne pohyby té *gaillardy*.

[14. Pavane]

Arbeau.

Promluvíme o ní až poté, co promluvíme o pavaně, která se obvykle tančila před nízkým tancem¹⁶⁷. Řečená pavana nikdy nezastarala a nevyšla z užívání; a věřím, že ani nikdy nevyjde, ačkoliv je pravda, že už není tak běžná jako dřív. Naši hudebníci ji hrají, když se před tváří Církve svaté vdává nějaká dívka z dobré rodiny a když doprovázejí kněží, představeného a členy nějakého významného bratrstva.

Capriol.

Než tedy pojednáte o *gaillardě*, řekněte mi, jakých pohybů se má užívat v pavaně.

Arbeau.

Pavana se tančí snadno, protože v ní nejsou než dva jednoduché kroky čili *sipmles* a jeden dvojitý krok neboli *double* v kráčení a postupování a dva jednoduché kroky čili *sipmles* a jeden dvojitý krok neboli *double* v couvání a ustupování¹⁶⁸. A hraje se v sudé míře. A povšimněte si, že když se tančí, řečené dva *simples* a řečený *double* vpřed se začínají levou nohou. A řečené dva *simples* a *double* vzad se začínají nohou pravou.

Capriol.

Tabourin a další nástroje tedy dělají osm zabubnování a měř kráčení vpřed a osm měř ustupování.

Arbeau.

Tak jest; a když se nám zachce, nemusíme vůbec couvat a kráčíme stále vpřed.

Capriol.

V nízkém tanci, tedy v *basse-dance*, se nějaké kroky vzad nedělají?

167. Žádné jiné prameny se o této zvyklosti nezmiňují, těžko říct, nakolik můžeme brát *Arbeau*ův údaj za směřodatný. *Pavane* a *basse-dance* se samozřejmě na tanečním parketě potkat mohly – víme například, že *Arena* se o *pavane* zmiňuje, ale ihned dodává, že se jí ve svém pojednání nebude věnovat, protože se v jeho krajích (těžko říct, jestli má v tu chvíli na mysli Provensálsko nebo Francii) tančí zřídka.

168. *Arbeau* používá termínu *desmarchant*, což je přímý opak od slova *marcher*. Podrobněji viz poznámku na straně 50.

Arbeau.

Quelquesfois il y a si grand presse & multitude de personnes en la salle, que la place pour dancier est racourcie, parquoy quád vous serez prez du bout, fauldra que faciez de deux choses l'vne, ou que desmarchiez vous & la damoiselle que vous menez, ou bien que faciez vne conuersion.

Capriol.

Qu'entendez vous faire conuersion?

Arbeau.

C'est à dire qu'approchant du bout, vous faciez toujours aller droit la damoiselle, & vous desmarchiez aultant quelle marchera, iusques à ce qu'atez torné le doz du cousté qu'auiez les vifaiges.

Capriol.

Lequel des deux vous semble le meilleur à faire?

Arbeau.

Mon opinion est qu'il vault mieux vser de conuersion, affin que la damoiselle puisse veoir ou elle marche, car si elle treuuoit quelque empeschement en faisant les desmarches, elle pourroit tumber, chose qui vous torneroit à blafme, & qui vous reculeroit deses bōnes graces. Et ainsi me semble debuoir estre fait és pauanes quant on les veult dancier, en faisant deux ou trois tours par la salle.

Capriol.

Le battement du tabourin pour la pauane, est il comme pour la basse-dance?

Arbeau.

Il est binaire, consistant d'vne minime blanche & de deux noires, en ceste façon:

Capriol.

Je treuve ces pauanes & basse-dances belles & graues, & biē

Arbeau.

Někdy je v sále tak velký nával a takové množství lidí, že je prostor k tanci omezený, takže když se dostanete ke konci sálu, můžete udělat jen dvě věci: buď vy a dáma, kterou vedete, zacouváte, nebo uděláte obrat¹⁶⁹.

Capriol.

Co to znamená udělat obrat?

Arbeau.

To znamená, že když se budete blížit ke konci, povedete dámu pořád vpřed, zatímco sám mezitím budete ustupovat, dokud se neotočíte čelem vzad k původnímu směru.

Capriol.

Které z těch dvou řešení vám přijde lepší?

Arbeau.

Jsem toho názoru, že je lepší udělat obrat, aby dáma stále viděla, kam kráčí, protože kdyby při couvání narazila na nějakou překážku, mohla by upadnout, z čehož byste byl viněn vy a přišel byste tak o její náklonnost. A myslím si, že když chceme tančit pavanu dvakrát nebo třikrát sálem, mělo by se to dělat také tak.

Capriol.

Bubnuje se k pavaně stejně jako k nízkému tanci?

Arbeau.

Zabubnování jsou dvojná, skládají se z jedné noty bílé a dvou černých, a to takto:

Capriol.

Shledávám tyto pavaný a nízké tance krásnými, důstojnými a případnými

¹⁶⁹. V orig.: *conversion*, výraz se ve spise vyskytuje několikrát, a to vždy v této souvislosti s kráčivými tanci.

ORCHESOGRAPHIE

seantes aux personnes honorables, principalement aux dames & damoiselles.

Arbeau.

Le Gentil-homme la peut dancer ayant la cappe & lespee: Et vous aultres vestuz de voz longues robes, marchants honnestement avec vne grauité posee. Et les damoiselles avec vne contenance humble, les yeulx baissiez, regardans quelquesfois les assistans avec vne pudeur virginale. Et quant à la pauane, elle sert aux Roys, Princes & Seigneurs graues, pour se monstrier en quelque iour de festin solemnel, avec leurs grands manteaux & robes de parade. Et lors les Roynes, Princesses, & Dames les accompaignent les grands queües de leurs robes abaissées & traïnans, quelquesfois portees par damoiselles. Et sont lesdites pauanes iouees par haulbois & saqueboutes qui l'appellent le grand bal, & la font durer iusques à ce que ceux qui dancent ayent circuit deux ou trois tours la salle: si mieulx ils n'ayment la dancer par marches & desmarches. On se sert aussi desdictes pauanes quant on veult faire entrer en vnemascarade chariotz triumphantz de dieux & deesses, Empereurs ou Roys plains de maiesté.

Capriol.

Mettez moy par escript les airs d'une pauane & d'une basse-dance.

Arbeau.

Je le veulx bien pour le desir que j'ay que telles dances honnestes soient remises au dessus, en lieu des dances lasciuës & deshontees que l'on à introduict en leur place au regret des sages seigneurs & des dames & matrones de bon & pudique iugement. Premierement ie vous donneray vne pauane avec le battement du tabourin en mesure binaire pesant, accompaignee de la taille, haulte-contre, & basse contre, laquelle suffira pour scauoir dancer toutes les aultres, & si voulez sans la dancer, la ferez chanter ou iouer à quatre parties. Puis apres ie vous donneray vne basse-dance commune, avec son retour & le tordion, laquelle semblablement vous seruira pour toutes aultres,

pro úctyhodné osoby, v první řadě pro šlechtičny a dámy.

Arbeau.

Šlechtici je mohou tančit s pláštěm a mečem, a vy ostatní v dlouhých róbách, krácejíce důstojně s úměrnou vážností. A dámy se skromným výrazem, s očima sklopenýma, dívající se příležitostně na přihlížející s panenskou zdrženlivostí. Králům, princům a významným šlechticům slouží pavana k tomu, aby se mohli při slavnostních událostech ukázat v krásných kabátcích a výstavních róbách. A královny, princezny a šlechtičny je tím pádem doprovázejí s dlouhými vlečkami svých šatů spuštěnými a rozprostřenými, někdy jim je nosí dámy. A řečené pavany se hrají na šalmaje a pozouny, které zahajují velký bál, a trvají tak dlouho, dokud tanečníci neobkrouží dvakrát nebo třikrát sál, pokud ovšem nechtějí raději tančit vpřed a vzad. Řečené pavany se také používají, když se v mumraji ohlašuje příjezd triumfálních vozů majestátných bohů, bohyň, císařů nebo králů.

Capriol.

Zapište mi nápěvy pavany a nízkého tance.

Arbeau.

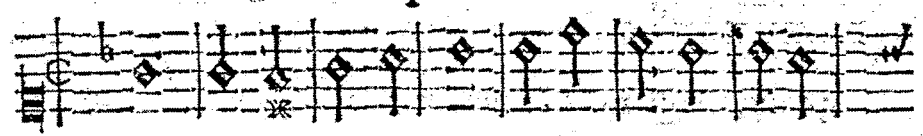
To udělám rád, neboť chovám touhu, aby tyto početné tance opět vešly v užívání místo tanců lascivních a nemravných, které je vytlačily k lítosti moudrých šlechticů, dam a matron dobrého a mravného úsudku. Dám vám napřed pavanu s bubnováním v pomalé dvojně míře spolu se sopránem, kontratenorem a basem, která vám postačí, abyste dokázal zatančit všechny ostatní; a když ji budete chtít tančit, nechte si ji zazpívat nebo čtyřhlase zahrát. Potom vám dám běžný nízký tanec neboli basse-dance, spolu s návratem a tourdionem, který vám obdobně poslouží pro všechny ostatní,

pourueu que sçachiez par cœur ce que ie vous en ay donné par
escriit cy dessus:

Pauane à quatre parties: avec les mesures
& battemens du tambour,

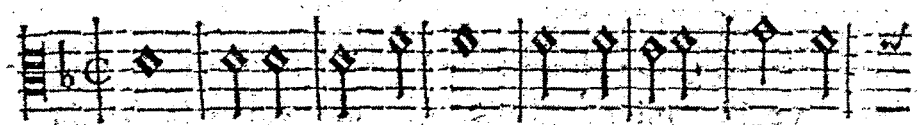

Superius

Bel le qui tiens ma vi e cap tiue dans tes

Contra tenor.

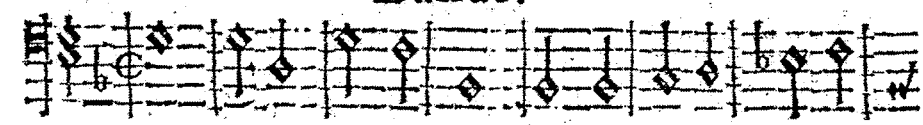
Bel le qui tiens ma vi e cap tiue dans tes

Tenor

Bel le qui tiens ma vi e cap tiue dans tes

Bassus.

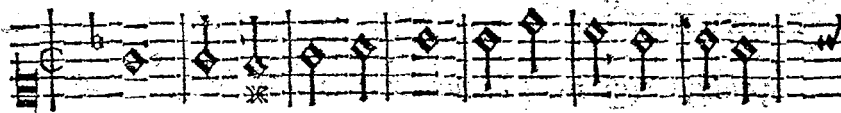
Bel le qui tiens ma vi e cap tiue dans tes

pokud jste se naučil nazpaměť, co jsem vám byl napsal výše.

Čtyřhlasá pavana s mírami a údery pro buben.

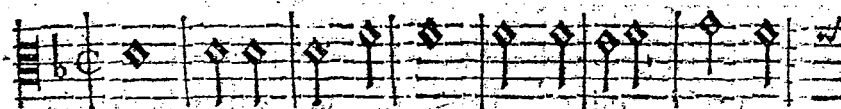

Superius

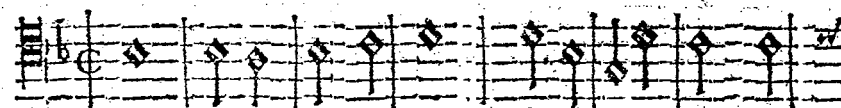
Bel le qui tiens ma vi e cap tiue dans tes

Contra tenor.

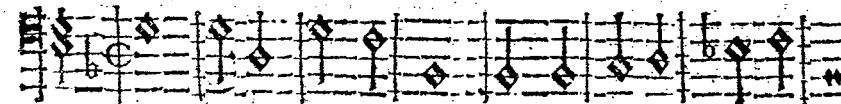
Bel le qui tiens ma vi e cap tiue dans tes

Tenor

Bel le qui tiens ma vi e cap tiue dans tes

Bassus.

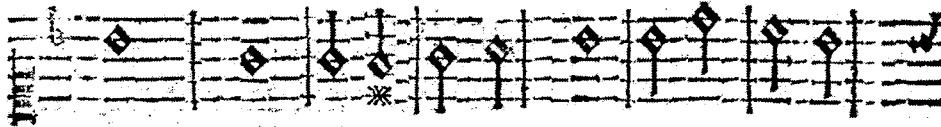
Bel le qui tiens ma vi e cap tiue dans tes

{superius / contra tenor / tenor / bassus}

ORCHESOGRAFIE
Battement du tambour.

Superius.

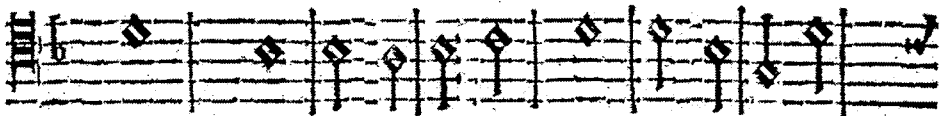
yeulx, qui m'as la me ra ui e d'vn foubz-riz

Contra tenor.

yeulx, qui m'as l'ame ra ui e d'vn foubz-riz

Tenor

yeulx, qui m'as l'ame ra ui e d'vn foubz-riz

Bassus.

yeulx qui m'as l'ame ra ui e d'vn foubz-riz

Battement du tambour.

Superius.

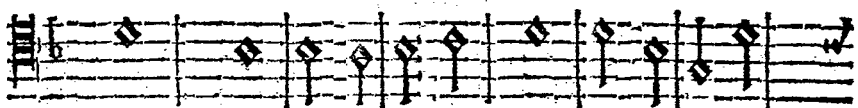
yeulx, Qui m'as la me ra ui e d'vn foubz-riz

Contra tenor.

yeulx, Qui m'as l'ame ra ui e d'vn foubz-riz

Tenor

yeulx, Qui m'as l'ame ra ui e d'vn foubz-riz

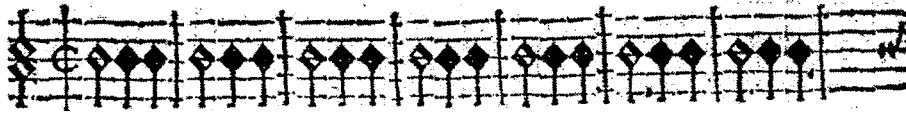
Bassus.

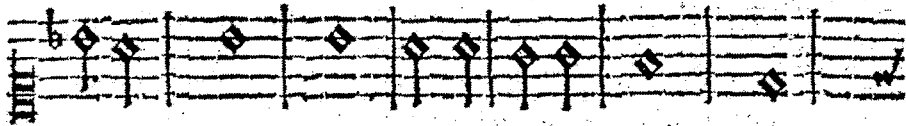
yeulx Qui m'as l'ame ra ui e d'vn foubz-riz

{bubnování / superius / contra tenor / tenor / bassus}

Battement du tambour

Superius.

graci eux, viens tost me secou rir ou

Contra tenor.

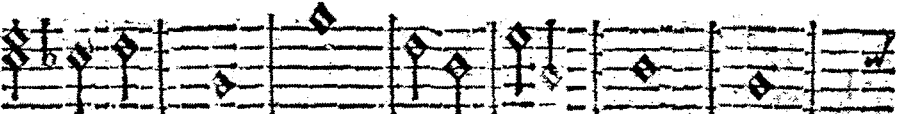
graci eux viens tost me se cou rir ou

Tenor.

graci eux viens tost me secou rir ou

Bassus.

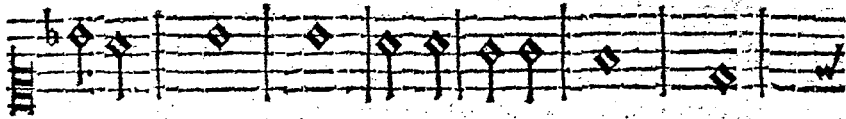

graci eux viens tost me secou rir ou

Battement du tambour

Superius.

graci eux, viens tost me fecou rir ou

Contra tenor.

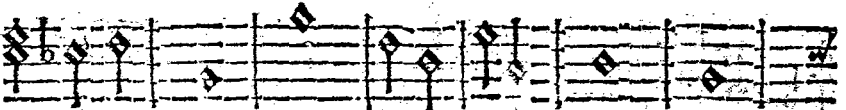
graci eux viens tost me se cou rir ou

Tenor.

graci eux viens tost me fecou rir ou

Bassus.

graci eux viens tost me fecou rir ou

{bubnování / superius / contra tenor / tenor / bassus}

ORCHESOGRAFIE
Battement du tambour.

Superius.

me fauldra mourir. viens tost me fecou rir

Contra tenor.

me fauldra mou rir viens tost me se cou rir

Tenor.

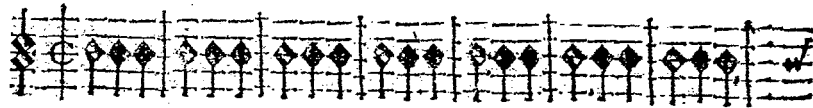
me fauldra mourir viens tost me fecou rir

Bassus.

me fauldra mourir viens tost me fecou rir

Battement du tambour.

Superius.

me fauldra mourir. viens tost me secou rir

Contra tenor.

me fauldra mou rir viens tost me se cou rir

Tenor.

me fauldra mourir viens tost me secou rir

Bassus.

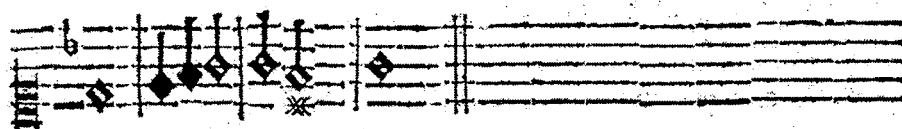
me fauldra mourir viens tost me secou rir

{bubnování / superius / contra tenor / tenor / bassus}

Battement du tambour

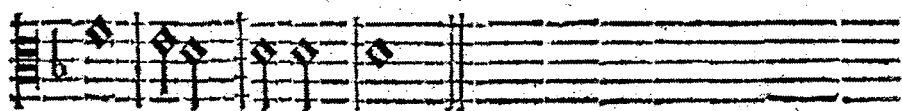

Superius.

ou me faudra mourir.

Contra tenor.

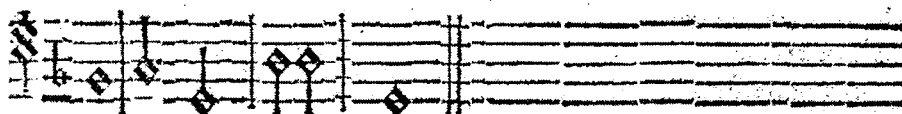
ou me faudra mourir.

Tenor.

ou me faudra mourir.

Bassus.

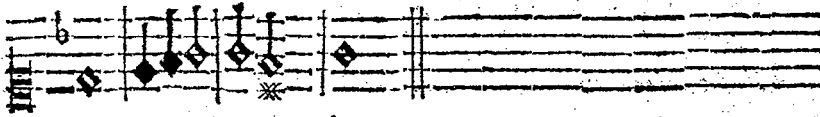

ou me faudra mourir.

Battement du tambour

Superius.

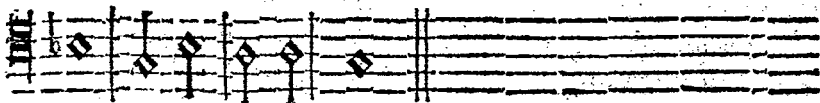
ou me faudra mourir.

Contra tenor.

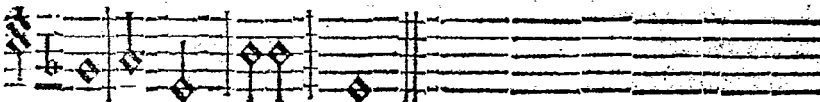
ou me faudra mourir.

Tenor.

ou me faudra mourir.

Bassus.

ou me faudra mourir.

{bubnování / superius / contra tenor / tenor / bassus}

ORCHÉSOGRAPHIE

La pauane cy dessuz mise a quatre parties, tient deux aduances & deux desmarches marquées par leurs caracteres ainsi ff d ff d ff d ff d & tient trante deux mesures & battements de tabourin. Et pour la prolonger fault recommencer tant de fois qu'il plait aux ioueurs d'instruments ou aux danseurs, & parce qu'il vous pourra prendre quelque iour enuie de chanter la chanson entiere, la voicy par escript.

CHANSON.

Belle qui tiens ma vie
Captiue dans tes yeux,
Qui m'as l'ame rauie
D'un souh & ris gracieux,
Viens tost me secourir
Ou me fauldra mourir.

Pourquoy fuis tu mignarde
Si ie suis pres de toy,
Quand tes yeux ie regarde
Ie me perds dedans moy
Car tes perfections
Changent mes actions.

Tes beauté & ta grace
Et tes diuins propos.
Ont eschauffé la glace
Qui me geloit les os,
Et ont remply mon cœur
D'une amoureuse ardeur.

Mon ame souloit estre
Libre de passions,
Mais amour s'est fait maistre

De mes affections,
Et à mis sous sa loy
Et mon cœur & ma foy.

Approche donc ma belle
Approche toy mon bien,
Ne me sois plus rebelle
Puis que mon cœur est tien,
Pour mon mal appaiser,
Donne moy un baiser.

Te meurs mon Angelette
Ie meurs en te baisant,
Ta bouche tant doucette
Va mon bien ravissant
A ce coup mes esprits
Sont tous d'amour espris.

Plustost on verra l'Onde
Contre mont reculer
Et plustost l'œil du monde
Cessera de brusler,
Que l'amour qui m'époint
Decroisse d'un seul point.

Capriol

Tato pavana rozepsaná do čtyř hlasů se skládá ze dvou postupů a dvou ústupů označených příslušnými písmeny, tedy ss d ss d ss d, a má třicet dvě míry a zabubnování. Aby byla delší, je možné ji začít znovu od začátku pokaždé, když se hudebníkům nebo tanečnickům zlíbí; a protože byste mohl někdy dostat chuť zazpívat si píseň celou, tady je vypsána.

PÍSEŇ.

*Můj život, krásko, zdá se
Být hříčkou v rukou tvých.
Topím se ve tvé kráse
A v očích bezedných.
Spasíš mě rukou svou,
Nebo mám utonout?
Proč prcháš, holubičko,
Když náruč otvíráš?
Pohled na tvoje líčko
Mi srdce rozdírá,
Tvou krásu, půvab tvůj,
Mít musím stůj co stůj.
Tvé krásy ladný plamen,
Kouzlo všech božských žen,
Ledový příkrov láme,
V němž byl jsem uvězněn,
A srdce suchý troud
Láskou chce sežehnout.
Má duše prostá byla
Všech vášní bolestných,
Teď ji však omámila*

*Láska a její hřích.
Milostné zakletí
Můj osud pečeti.
Pojď ke mně, krásko sladká,
Pojď ke mně ještě blíže,
Nač hlídat zadní vrátka,
Mé srdce máš, to víš.
Netrap mě, netrap víc
A zlíbej moji líc.
Andílku můj, já zmirám
S každým tvým polibkem,
Z úst hebký med ti stírám,
Chvěje se se mnou zem.
Láskou žhnu víc a víc,
Líbej a nemluv nic.
Víš, spíš se vlny z moří
Zpět do hor vypraví,
Slunce se nevynoří,
Zhasne a zkraví,
Než by můj ryzí cit
Přestal tak čistě znít.*

Capriol.

Ceste dance de pauane est trop graue & pesant, pour dancier en vne salle avec vne ieune fille seul à seul.

Arbeau.

Les ioueurs d'instruments la sonnent aulcunes fois moins pesamment, & d'une mesure plus legiere, & par ce moyen elle se resente de la mediocrite d'une basse-dance, & l'appellent passe meze. Depuis peu de temps ils en ont apporté vne qu'ils appellent la pauane d'Espagne, laquelle se dance decoupee avec diuersité de gestes, & par ce qu'elle a quelque conformité avec la dance des Canaries, ie ne vous en declareray point la mode de la dancier, iusques à ce que nous soyons en propos desdictes Canaries, seulement vous entendrez icy qu'il y a aucuns danceurs, lesquels decouper le double qui est apres les deux simples: Car en lieu que le dit double ne seroit que de quatre mesures notées par quatre semibreues, ils en font huit minimales blanches ou seize minimales noires, & consequemment font plusieurs affectes de pieds, passages & fleurets, lesquels retumbent en mesme cadance, & sont de mesme duration de temps, & tels decouppements & mouuemens de pieds legierement faitz, moderent la grauité de la pauane, ioinct qu'apres la pauane, on dance coutumierement la gaillarde qui est legiere.

Capriol.

Apprenez moy tous ces passages & decouppements.

Arbeau.

Vostre desir n'est aultre chose que de scauoir comment on peut hacher par le menu vng double. Les bons danceurs agiles & gaillards y peuent faire tant & tels decouppements & hachures que bon leur semble pourueu qu'ils retumbent (comme ie vous ay dit) a leur cadance, le pied apresté pour marcher les deux simples qui suyuent le dit double: Et quelques fois ils anticipent leur passages sur le deuxieme simple. Vous entendrez

Capriol.

Pavana je příliš vážný a pomalý tanec na to, aby ho člověk mohl v sále tančit sám, jen v páru¹⁷⁰ s mladou dívkou.

Arbeau.

Hudebníci ji někdy hrají méně pomalu a v rychlejší míře, v takovém případě se blíží střednímu tempu nízkého tance a říká se jí *passe meze*¹⁷¹. Před nějakým časem sem byla dovezena jedna nazývaná španělská pavana, která se tančí prokládaná rozličnými posunky, pročez vykazuje jistou podobnost s kanárským tancem neboli *canaries*; nebudu vám vysvětlovat, jak se tančí, dokud se k řečenému kanárskému tanci nedostaneme, zatím jen vězte, že někteří tanečníci rozkládají double, který následuje po dvou simples, a to tak, že místo toho, aby double byl jen čtyři míry značené čtyřmi kulatými notami¹⁷², dělají v něm osm not bílých nebo šestnáct not černých a následně dělají různá postavení nohou, vazby a fleurety, jež trvají stejně dlouho a zakončí se vždy touž kadencí; a tyto rozklady a pohyby nohou v rychlém sledu zmírňují vážnost pavany, a kromě toho se po pavaně obvykle tančí *gaillarda*, která je rychlá.

Capriol.

Naučte mě všechny ty vazby a rozklady.

Arbeau.

Nechcete vlastně vědět nic jiného, než jak rozbít double neboli dvojitý krok na kusy. To si mohou dovolit dobří tanečníci, mřštní a křepcí; ti mohou rozkládat a rozbíjet si, jak se jim zlíbí, když nakonec správně dopadnou (jak už jsem prve řekl) do kadence, s nohou připravenou vykročit do dvou jednoduchých kroků neboli simples, které následují po řečeném double. Někdy dokonce začnou s vazbou dřív, už místo druhého jednoduchého kroku. Ony vazby a rozklady

170. Arbeau používá výraz *seul à seul*, doslova tedy *jeden na jednoho*.

171. Obvyklejší psaní je *passamezzo*. Jedná se o rychlejší variantu *pavane*, pravděpodobně italského původu.

172. Semibrevis, nota s dvojnásobnou hodnotou než *bílá nota minima*.

ORCHESOGRAPIE

ces passages & decouppemens quant vous sçaurez les modes & façons diuerses de mouuoir les pieds, dont nous parlerons en declarant la dance de la gaillarde. Cependant ie vous donneray icy par escript l'air d'une basse-dance commune, avec la mesure ternaire du tabourin.

Capriol.

Fault-il nécessairement qu'és pauanes & basse-dances le tabourin & la flutte y soient employez.

Arbeau.

Non qu'il ne veult: Car on les peut iouer avec violons, espinettes, flutes traueses & à neuf trouz, haulbois, & toutes sortes d'instrumens: Voires chanter avec les voix: Mais le tabourin ayde merueilleusement par ses mesures vniformes à faire les affectes des pieds selon la dispositiõ requise pour les mouuemets.

Basse-dance appellee: Louyffance vous
donneray: avec les mesures &
battemens du tabourin.

Air de la basse-dance,

REVERENCE:

se naučíte, až poznáte různé způsoby, jak hýbat nohama, o čemž pojednáme, až budeme objasňovat gaillardu. Zatím vám dám zápis běžného nízkého tance neboli basse-dance s trojnou mírou pro tabourin.

[15. Zápisy basse-dance]

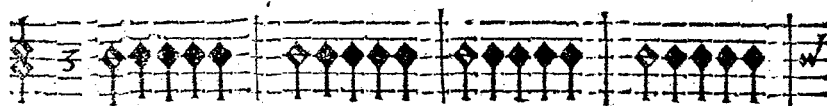
Capriol.

Musí se hrát pavany a nízké tance vždycky na tabourin a flétnu?

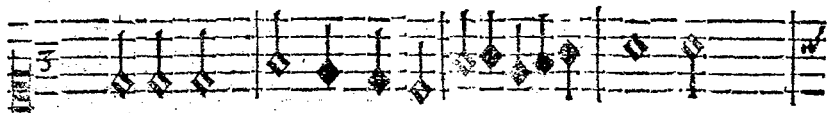
Arbeau.

Pokud nechceme, tak ne: můžeme je hrát na housle, spinety, příčné flétny, devítidírkové flétny a další rozličné nástroje, dokonce je můžeme i zpívat. Tabourin ale svým neměnným rytmem ohromně pomáhá nohám zaujmout ta postavení, jež jsou v tanci předepsána.

Basse-dance nazvaný Přinesu vám
rozkoš s mírami a
údery pro tabourin.

Air de la basse-dance,

REVERENCE:

{nápěv basse-dance}

Battement du tambour ou tabourin.

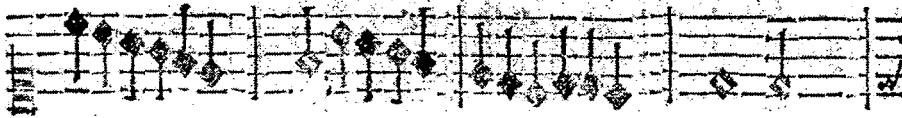
Continuation de l'air.

BRANLE,

DEUX SIMPLES.

DOUBLE

REPRISE,

DOUBLE,

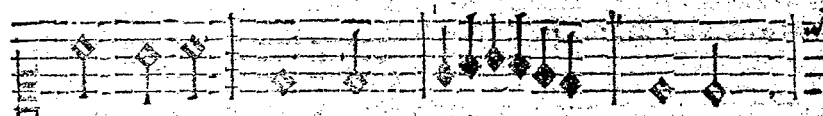
Battement du tambour ou tabourin.

Continuation de l'air.

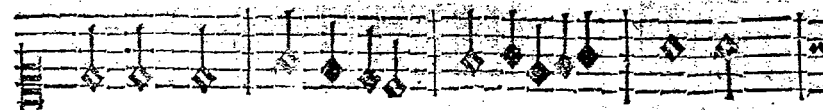
BRANLE,

DEUX SIMPLES.

DOUBLE

REPRISE,

DOUBLE,

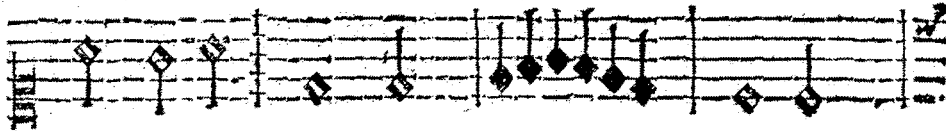
{úderý na buben nebo tabourin / pokračování nápěvu}

ORCHESOGRAFIE

Battement du tabourin

Continuation de l'air.

REPRISE,

BRANLE.

DEVX SIMPLES,

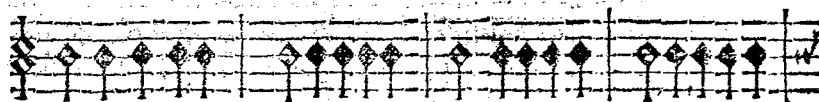

DOVBLE,

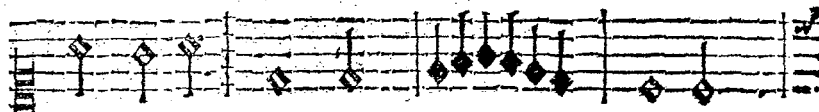

DOVBLE,

Battement du tabourin

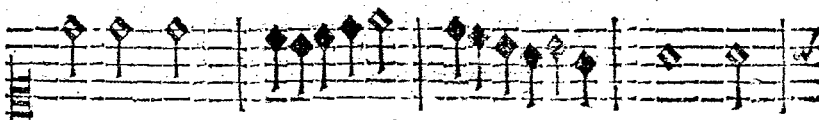
Continuation de l'air.

REPRISE,

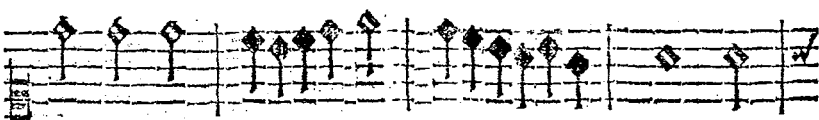
BRANLE.

DEVX SIMPLES,

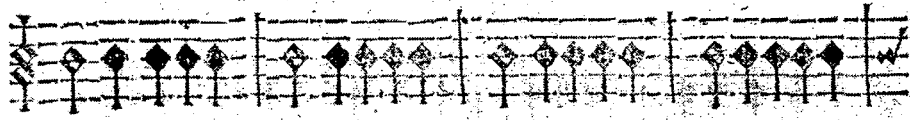
DOVBLE,

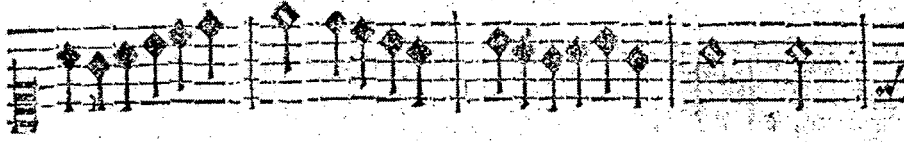
DOVBLE,

{úderý na tabourin / pokračování nápěvu}

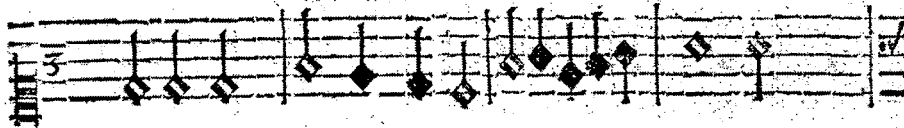
DE THOINOT ARBEAV.
Battement du tabourin.

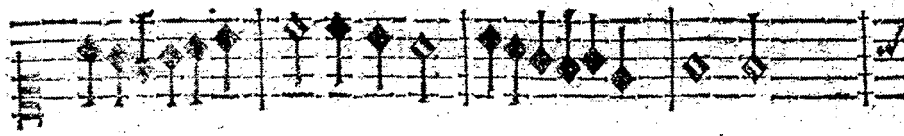
Continuation de lair

DOVBLE

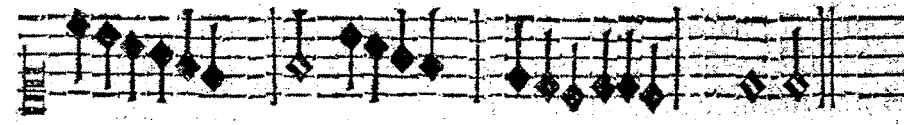
REPRISE.

DOVBLE,

REPRISE.

BRANLE,

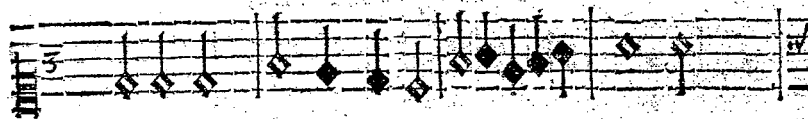
Battement du tabourin.

Continuation de l'air

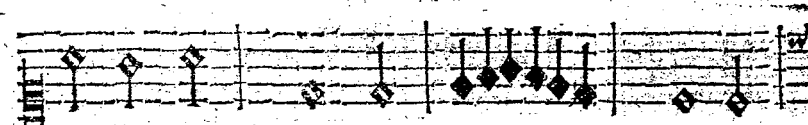
DOUBLE

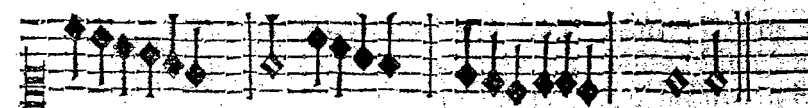
REPRISE.

DOUBLE,

REPRISE.

BRANLE,

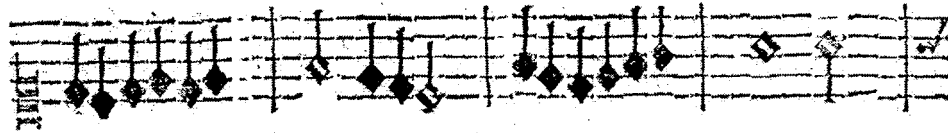
{úderý na tabourin / pokračování nápěvu}

ORCHESOGRAFIE

Battement du tabourin

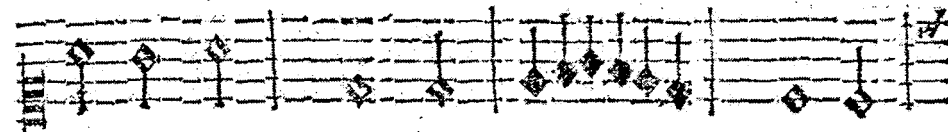
Continuation de l'air.

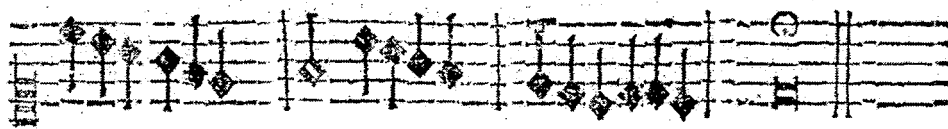
DEUX SIMPLES,

DOUBLE,

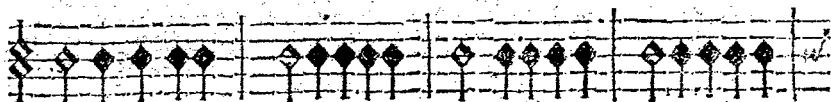
REPRISE,

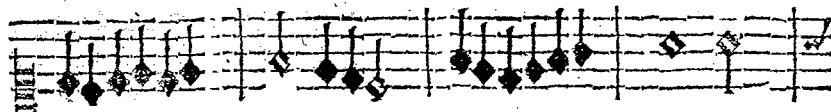
BRANLE & congé

Si tost que vous entendrés le dernier battement du branle precedent le congé vous tournerés le corps devers la damoiselle pour (ostant le bonnet faisant la reuerence) prendre ledict congé, & la restituer ou vous aués commencé la basse-dance affin de

Battement du tabourin

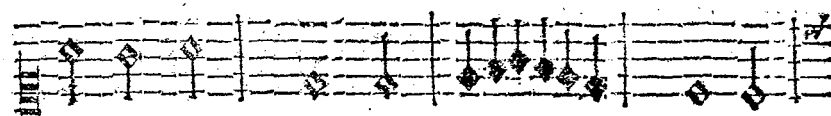
Continuation de l'air.

DEUX SIMPLES,

DOUBLE,

REPRISE,

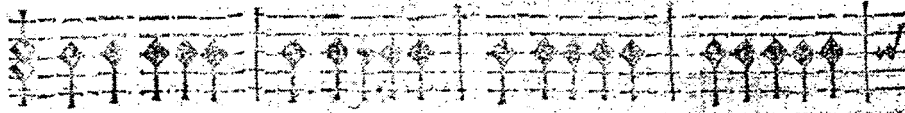
BRANLE & congé

{úderý na tabourin / pokračování nápěvu}

Hned jak uslyšíte poslední zabubnování branlu předcházejícího rozloučení neboli congé, natočíte se tělem k dámě, abyste mohl smekaje klobouk a dělaje poklonu čili reverence provést řečené congé a doprovodit ji na místo, odkud jste basse-dance

dancer le retour de ladite basse-dance selon les battements du tabourin & les mouuementz qui s'en suyent.

Retour de la basse-dance avec le battement du tabourin.

Continuation de l'air

BRANLE.

DOUBLE,

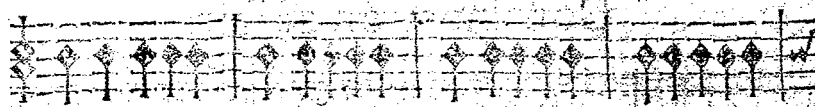
REPRISE.

BRANLE.

začínali. Pak můžete zahájit návrat řečeného basse-dance podle následujícího bubnování a pohybů.

Návrat basse-dance s údery pro tabourin.

Continuation de l'air

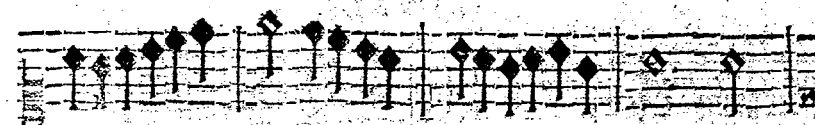
BRANLE.

DOUBLE,

REPRISE.

BRANLE.

{pokračování nápěvu}

ORCHESOGRAFIE
Battement du tabourin.

Continuation de l'air.

DEUX SIMPLES.

DOUBLE.

DOUBLE.

DOUBLE.

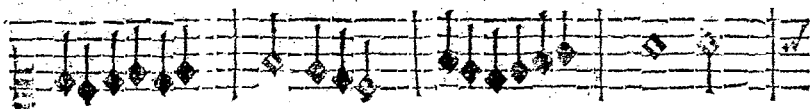

REPRISE,

Battement du tabourin.

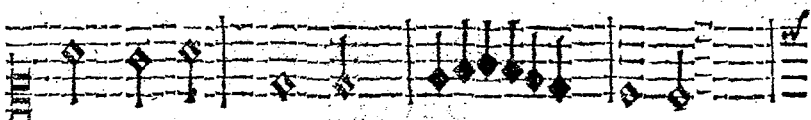
Continuation de l'air.

DEUX SIMPLES.

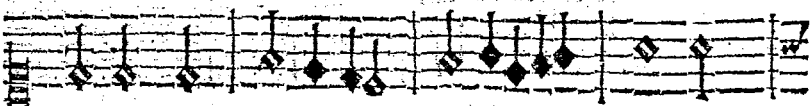
DOUBLE.

DOUBLE.

DOUBLE.

REPRISE,

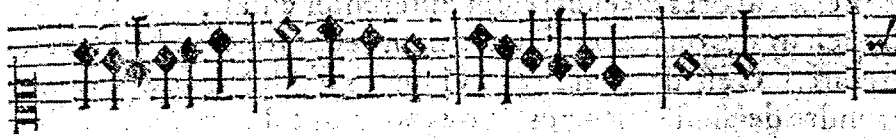
{úderý na tabourin / pokračování nápěvu}

DE THOINOT ARBEAV.
Battement du tabourin.

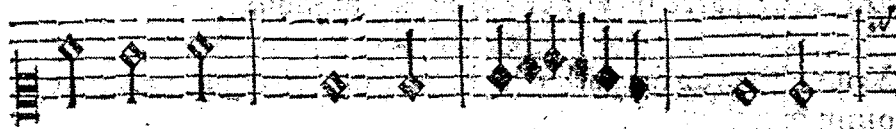
37

Continuation de lair

DOVBLE,

REPRIS E.

BRANLE, & congé.

Capriol.

P'eusse bien voulu que m'eussiez mis par escript cinq ou six
pauanes, & autant de basse-dances.

Arbeau.

Vous en treuerez assez grand nombre dedans les liures de
dancieries imprimez par feu Attraignant, qui demouroit pres
l'Eglise saint Cosme à Paris, & dedans les liures de feu maistre
Nicolas du Chemin Imprimeur audit Paris, à l'enfeigne du
Lion d'argent: Toutesfois, il vous fauldra reduire en mesure
ternaire lesdictes basse-dances, lesquelles sont mises en mesu-

K

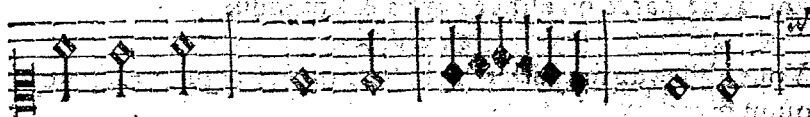
Battement du tabourin.

Continuation de l'air

DOUBLE,

REPRISE.

BRANLE, & congé.

{úderý na tabourin / pokračování nápěvu}

Capriol.

Byl bych věru rád, kdybyste mi vypsali pět nebo šest pavan, a stejně tak i nízkých tanců, tedy basse-dances.

Arbeau.

Najdete jich dostatek v tanečních sbírkách, jež vydal zesnulý Attaignant¹⁷³, který žil poblíž Kostela svatého Kosmy v Paříži, a v knihách zesnulého mistra Nicolase du Chemin¹⁷⁴, nakladatele z řečené Paříže sídlícího pod znakem stříbrného lva. Nicméně si ale řečené nízké tance budete muset převést do trojné míry, protože jsou zapsány

173. Pierre Attaignant (někdy též Attaignant), zřejmě nejvýznamnější francouzský nakladatel hudebnin první poloviny šestnáctého století. Výrazně inovoval technologii tisku notového materiálu. Z jeho dílny vycházely především kompozice soudobých pařížských skladatelů, široká produkce pokrývala hudbu světskou i náboženskou, vokální i instrumentální. Zemřel v roce 1551 nebo 1552. Podrobněji k problematice hudebních tiskovin ve Francii viz např. Freedman, Richard: Paris and the French Court under François I, str. 184-189, in: The Renaissance, The Macmillan Press Limited, London 1989.

174. O generaci mladší nakladatel než Attaignant, po jeho smrti v podstatě zaplnil uvolněné místo na trhu s hudebninami. Zemřel v roce 1576.

ORCHESOGRAPHIE

re binaire.

Capriol.

Qui vous empescheroit de les reduire comme vous dictes, & de les me donner par escript?

Arbeau.

Quand on sçait les marches & mouuements d'une pauane & d'une basse-dance commune, on peut dancier toutes les autres: Car encorés qu'elles soient differentes en airs, & qu'elles sont chantées ou iouees diuersement, elles sont semblables en mesure. C'est donc afaire aux ioueurs d'instruments d'en apprendre de plusieurs sortes: & quand à vous, il vous doit suffire de sçauoir comme il les fault dancier, ce qui vous est maintenant facile, parce qu'en auez appris & entendu.

Capriol.

Vous oubliez de me parler des basse-dances irregulieres, & non communes.

Arbeau.

Elles n'ont point d'autres sortes de mouuements que les communes, & different seulement en ce qu'elles sont plus longues ou plus courtes, ou bien egales, mais les mouuements sont disposez autrement qu'en la basse-dance commune. Arna en a fait vng inuentaie que ie ne reciteray point icy, parce qu'on n'en dancie guieres, & aussi qu'il suffit que sçachiez pour ceste heure la commune, seulement ie vous en donneray trois par escript: L'une de vingt quatre quaternions, qui est des plus grandes: L'autre de quatorze quaternions, qui est des plus courtes: Et vne de vingt quaternions, comme la commune.

Memoire des mouuements de la basse-dance appellee confortez-moy, de vingt quatre quaternions, qui tiennent nonan-

ve dvojné.¹⁷⁵

Capriol.

Co vám brání, abyste je upravil, jak jste řekl, a vypsals mi je?

Arbeau.

Když známe kroky a pohyby jedné pavany a jednoho běžného nízkého tance, dokážeme zatančit všechny ostatní: i když mají různé nápěvy a zpívají se nebo hrají jinak, mají obdobný rytmus. Ovládnout jich víc tedy potřebují spíš hudebníci, pokud jde o vás, vám postačí vědět, jak je zatančit, což už pro vás teď bude snadné, protože jste se to naučil a pochopil.

Capriol.

Zapomněl jste mi ještě říct o nepravidelných a neobvyklých¹⁷⁶ nízkých tancích.

Arbeau.

Nejsou v nich jiné pohyby než v běžných a liší se jen tím, že jsou delší nebo kratší; anebo stejné, ale s jinak uspořádanými pohyby než běžný basse-dance. Arena jich udělal soupis, který sem neopíšu, protože se tančí opravdu zřídka a vám zatím postačí, když budete znát ten běžný. Vypíšu vám tedy jen tři na ukázkou: jeden se čtyřiadvaceti quaterniony, což je jeden z nejdelších, další se čtrnácti quaterniony, což je jeden z nejkratších, a jeden s dvaceti quaterniony, stejně dlouhý jako běžný.

Zápis pohybů basse-dance nazvaného Poskytněte mi útěchu, se čtyřiadvaceti quaterniony, které zabírají devade-

¹⁷⁵ Původní rytmus *basse-dance* patnáctého století byl lichý, v moderním zápise 3/2 nebo 6/4. Během šestnáctého století se razantně mění nejen taneční styl, ale i chápání hudby jako takové. K jedné z podstatných změn dojde právě v celkovém pojetí rytmu: zatímco dříve se za dokonalé považovaly rytmy liché, postupně začínají být upřednostňovány sudé, což se pochopitelně promítá i do tance. Arena už *basse-dance* popisuje jako vyložené čtyřdobý. Arbeauův požadavek se z dnešního úhlu pohledu jeví jako zpátečnický a vnáší do už tak dost rozporuplného výkladu další nejasnosti.

¹⁷⁶ Zde Arbeau používá netradiční termín *non communes*.

te six mesures.

R b ff d ff r b ff d ff r b ff ddd ff
r b ff d ff r b c.

Bassedance appellee toute-frelore à quatorze quaternions, qui tiennent cinquante six mesures & batteméts du tabourin.

R b ff d ff r b ff ddd ff r b c.

Basse-dance appellee patience, contenant vingt quaternions comme la commune, qui font octante mesures & battements de tabourin, laquelle

toutesfois est irreguliere. ¶

R b ff d r d ff r b ff ddd r b ff d ff
r b c.

Je vous ay bien voulu descrire ces trois pour toutes les autres, auxquelles ne prenez pas grand esgard, par ce que du passé peu de personnes les dançoient, & n'y auoit à les dancer que ceux qui se vouloient glorifier par dessus les autres, & faire entendre qu'ils auoient bonne memoire: Et trompoient souuent par tel moyen ceulx qui scauoient seulement dancer la commune: Car si tost qu'ils voyoient vng aultre vouloir dancer avec eulx, ils demandoient l'vne de ces irregulieres.

Capriol.

Peult-on dancer plusieurs ensemble?

Arbeau.

k ij

sát šest měr.

R b ff d ff r b ff d ff r b ff ddd ff
r b ff d ff r b c.

Basse-dance nazvaný Celá zoufalá,
na čtrnáct quaternionů, které zabírají
padesát šest měr a zabubnování.

R b ff d ff r b ff ddd ff r b c.

Basse-dance nazvaný Trpělivost,
obsahující dvacet quaternionů jako
běžný, což dělá osmdesát měr
a zabubnování, který je ale
přesto nepravidelný.

R b ff d r d ff r b ff ddd r b ff d ff
r b c.

Chtěl jsem vám vypsát tyto tři, abyste měl představu
o všech ostatních, nemusíte se o ně ale příliš starat, protože
se dříve tančily velmi málo, vlastně je tančili jen marnivci,
kteří se chtěli mezi ostatními blýsknout a předvést svou
skvělou paměť. A tím často mátlí ty, kteří uměli tančit jen
běžný, protože vždy, když viděli, že by s nimi někdo chtěl
tančit, vyžádali si nějaký nepravidelný.¹⁷⁷

Capriol.

Může tančit víc lidí dohromady?

Arbeau.

¹⁷⁷ Ačkoliv Arbeauovo vyprávění vypadá jako dobrá rada do života vycházející z vlastních zkušeností, velmi podobnou pasáž co do smyslu i do humorného ladění najdeme u Areny. Je to další doklad toho, jak moc je Arbeauův text Arenovi poplatný, a to i v místech, kde bychom to nečekali.

ORCHESOGRAPHIE

Vous pourriez (s'il vous plaisoit) mener deux Damoïselles: Mais il suffit d'une, & dit le commun proverbe que *Tropen ha qui deux en même*. Semblablement quant estes planté au bout de la salle avec vne Damoïfelle, vng aultre peult se planter avec sa maïtresse à l'aultre bout de la salle viz à viz de vous pour dâcer: Et quant vous approchez les vngs des aultres, il fault retrograder ou vser de conuersion. Je vous ay déclaré cy deuant, que cest a dire vser de conuersion.

Capriol.

Vous m'aués dit qu'après la basse-dance & son retour, il failloit dâncer le tourdion, & que le tourdió estoit vne espece de gaillarde, & m'aués remis a me parler du tourdió, quant vous seriez en propos de la gaillarde.

Arbeau.

Ceux qui dâncent la gaillarde auïourd'huy par les villes, ilz dâncent tumultuairement, & se contentent de faire les cinq pas & quelques passages sans aucune disposition & ne se soucient pourueu qu'ilz tumbent en cadance: tellement qu'vne grande partie de leurs meilleurs passages sont incogneuz & perdus: Du commencement on la dançoit avec plus grande discretion. Car après que le dânceur auoit prins vne damoïfelle, & qu'ilz festoient plantés au bout de la salle, ilz faisoient après la reuercence, vn tour ou deux par la salle, marchans simplement: Puis le dânceur la choit ladiète damoïfelle, laquelle alloit en dânceant iusques au bout de ladiète salle, ou estant, elle faisoit vne station en dânceant en ce mesme lieu: Cependant le dânceur qui la suyoit se venoit presenter deuant elle, & y faisoit quelque passage en tornant s'il vouloit à droict, puis à gauche. Ce faict, elle marchoit dânceant iusques à l'aultre bout de la salle ou ledièt dânceur l'alloit chercher en dânceant, pour faire deuant elle quelque aultre passage. Et ainsi continuants ces allees & ces venues, ledièt dânceur faisoit passages nouveaux, monstans ce

Můžete, pokud se vám zlíbí, vést dvě dámy; jedna ale postačí, protože jak se říká, lepší vrabec v hrsti než dva na střeše. Zároveň se může stát, že když se postavíte s dámou na konec sálu, někdo jiný si se svou dámou stoupne na druhý konec čelem k vám a začne tančit s vámi. Když se pak k sobě přiblížíte, musíte zacouvat nebo udělat obrat. Co znamená udělat obrat jsem vám vysvětlil výše.

Capriol.

Řekl jste, že po nízkém tanci čili basse-dance a jeho návratu se má tančit tourdion a že tourdion je druh gaillardy; a odložil jste pojednání o tourdionu až na dobu, kdy se dostanete ke gaillardě.

[16. Gaillarde]

Arbeau.

Dnes se ve městě gaillarda tančí bez ladu a skladu: tanečníci se spokojí s pětikrokem zvaným též cinq pas a pár nesmyslnými vazbami, a nestarají se o nic jiného, než aby seskočili do kadence. Většiny jejich nejlepších vazeb si tak nikdo nevšimne a neocení je; to dřív se gaillarda tančila s větší rozvahou. Neboť poté, co si tanečník vybral dámu, a poté, co se postavili do čela sálu, hned po pokloně jednou nebo dvakrát obkroužili sál prostě krácejíce. Pak tanečník řečenou dámu pustil a ona odtančila na druhý konec řečeného sálu, a jsa tam, tančila dále na místě stejným způsobem. Mezitím se tanečník, který ji následoval, před ní začal předvádět a dělal různé vazby, otáčeje se dle libosti doprava nebo doleva. Když skončil, dáma odtančila na druhý konec sálu, kam se ji řečený tanečník vypravil stále tanče hledat, aby před ní předvedl nějakou další vazbu. Tak pokračovali v příchodech a odchodech, a řečený tanečník pokaždé dělal nové vazby předváděje,

qu'il scauoit faire, iusques à ce que les ioueurs d'instruments faisoient fin de sonner. Lors il faisoit la reuerence, prenant la damoiselle par la main en la remerciant, la restituoit au lieu ou il l'auoit prise.

Capriol.

Ceste façon de dancier me semble plus louable, que d'y aller sans disposition, ainsi que ie les y voy aller ordinairement, car le plus souuét le dancier tourne le doz à la damoiselle, ou qui vault aussi peu: la damoiselle tourne le doz au dancier pendant qu'il fait quelque passage.

Arbeau.

Depuis quelque temps on dancier la gaillarde d'une façon qu'ils appellent la lyonnoise, en laquelle le dancier faisant place à vng aultre, prend congé de la damoiselle, la laisse & se retire: Elle ainsi laissée seule, continue la dance peu de temps, puis va choisir vng aultre dancier, & après auoir dancé par ensemble, elle prend congé de luy, & le laisse seul & se retire: Et se continuent ces changements tant que la gaillarde dure.

Capriol.

S'il n'ya pas assez de filles ou de danciers pour changer, peut on choisir ceulx qui ia ont dancé?

Arbeau.

Vous le pourrez faire. Mais ceste façon a esté introduicte pour faire entrer en la dace toutes les damoiselles de la compagnie, pour obuier à la mauuaise coustume d'aucungz qui indiscrets en leurs affections, veulent tousiours mener celle qui leur est favorite: Et aussi que par le moyen de ces rechanges, les moings belles peuuent estre appellees à la dance.

Capriol.

Quels mouuements sont necessaires à ceste dance, quel'on nomme gaillarde?

Arbeau.

co všechno dokáže, dokud hudebníci tanec neukončili. Pak se poklonil, vzal dámu s díky za ruku a dovedl ji tam, odkud ji přivedl.

Capriol.

Tančit tímto způsobem mi přijde chvályhodnější než zmatené přecházení, kterému jsem byl často svědkem, protože při něm se často tanečník otočí zády k dámě; a nebo, což není o nic lepší, se dáma otočí zády k tanečníkovi, když ten předvádí nějakou vazbu.

Arbeau.

Nějakou dobu už se gaillarda tancuje po způsobu, kterému se říká Lyonský¹⁷⁸, ve kterém tanečník uvolňuje místo dalšímu: rozloučí se s dámou děláje congé, nechá ji samotnou a vzdálí se. Ona tak zůstane sama, chvíli pokračuje v tanci, a pak si vybere jiného tanečníka. Poté, co chvíli tančí spolu, udělá i ona congé, nechá jej samotného a vzdálí se. A tyto výměny pokračují, dokud gaillarda trvá.

Capriol.

Když není dost dívek potažmo tanečnic, aby se všichni vystřídali, může si člověk vybrat mezi těmi, co už tančily?

Arbeau.

To samozřejmě můžete. Tento způsob tance byl ale zaveden proto, aby si zatančily všechny dámy ze společnosti a aby se zabránilo ohavnému zvyku některých jedinců, kteří jsou ve své náklonnosti netaktní a chtějí stále tančit se svou favoritkou. A také proto, že díky těmto výměnám mají méně krásné dívky větší šanci, že je někdo vyzve k tanci.

Capriol.

Jaké pohyby jsou potřeba v tomto tanci, kterému se říká gaillarda?

Arbeau.

¹⁷⁸. Tedy pocházející z provincie kolem města Lyon ve střední Francii.

ORCHESOGRAPHIE

La gaillarde est appelée ainsi, parce qu'il fault estre gaillard & dispos pour la dancier: Et combien qu'elle se dance par vne pesanteur raisonnable, les mouuements y sont gaillards: Car il la fault plus pesante pour vn homme de grande stature, que pour vng petit: Daultant que le grand met plus de temps à faire ses pas & à getter & retirer ses pieds que le petit. Elle comprend foubz soy le tourdion que nous vous auons dit cy deuant deuoir estre dancé à l'ysue du retour de la basse dance: Mais ledit tourdion se dance plus doucement, & avec actions & gelles moins violents.

Capriol.

Quels mouuements seruent à la gaillarde & au tourdion?

Arbeau.

La gaillarde deuroit tenir six assiettes de pieds, considéré qu'elle consiste de six minimes blanches sonnées par deux mesures ternaires ainsi:

Toutes fois elle ne tient que cinq assiettes de pieds, parce que la cinquieme & penultime notte & minime blanche est consummee & perdue en l'air, comme vous voiez cy dessoubz ou elle est deffaillante, & en son lieu y est mis vng sospir equipolent à icelle: Tellement qu'il n'y demeure que cinq nottes: Et en comptant pour chacune notte vne assiette de pied, fault faire compte de cinq assiettes, & non plus,

Capriol.

C'est donc ce que i'entends si souuent dire que le dancier de gaillarde doit auant toutes choses sçauoir ses cinq pas: Mais

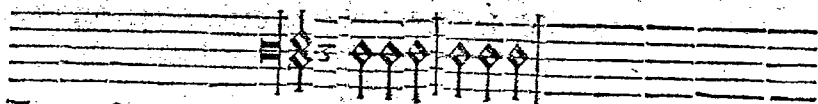
Gaillarda neboli křepka se jí říká, protože aby ji člověk mohl tančit, musí být křepký a čiperný. A i když se tančí rozumně pomalu, její pohyby jsou křepké. Vysokému člověku je potřeba ji hrát pomaleji než malému: vysoký totiž potřebuje na kroky, výskok a dopad víc času než malý. Gaillarda v sobě obsahuje tourdion, o kterém jsme výše řekli, že se má tančit po návratu nízkého tance neboli basse-dance. Řečený tourdion se ale tančí jemněji, s méně prudkými pohyby a posunky.

Capriol.

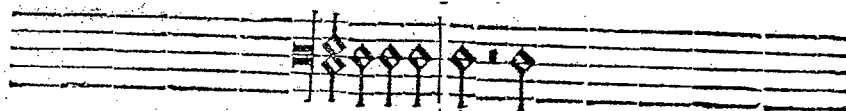
Jaké pohyby se v gaillardě a v tourdionu používají?

Arbeau.

Gaillarda by měla sestávat ze šesti postavení nohou, vezmeme-li v úvahu, že obsahuje šest černých not ve dvou trojných mírách:

Ve skutečnosti ale sestává jen z pěti postavení nohou, protože pátá a předposlední černá nota je pohlcená a ztracená v nápěvu, nebo se vynechá úplně a je nahrazena pomlčkou stejné délky, jak vidíte níže. Tak zůstane not jen pět, a když na každou počítáme jedno postavení nohou, je to celkem pět postavení a ne více.

Capriol.

Proto jsem tedy tak často slýchal, že tanečník gaillardy musí především umět pětikrok. Jak

comment fait-on ces cinq pas ou assiettes?

Arbeau.

Il y a plusieurs manieres d'assiettes, par les mellanges desquelles on bastit les diuersitez des passaiges: Et d'icelles sont tirez & procreez les vocables propres seruants à cest art.

Capriol.

Vous les m'avez cy deuant nommez & appris: N'est-ce pas reuerence, branlé, deux simples, double, & reprise, desquels m'avez donné par escript les caractères R b s d r.

Arbeau.

Les assiettes de la gaillarde & du tourdion sont aultres, comme ie vous exprimeray, & non sans raison, parce que les marches & mouuements de la pauane & de la basse-dance sont pesants & graues: Et ceulx de la gaillarde & du tourdion sont legiers & gaillards, tellement que les ieunes hommes de vostre aage sont plus aptes à les dancier que les vieillards come moy: et pour plus claire intelligence, ie vous en donneray les figures, & leurs noms dessus, si le treuuez bon, & treuuez qu'il vous soit necessaire de les auoir.

Capriol.

Ie vous prie faire en sorte que ie puisse aiseement comprendre ce qu'il vous plaira m'enseigner, & ny point espargner les figures, car ie treuue qu'elles seruēt grandement à l'intelligence de la parole & à la memoire locale.

Arbeau.

Au commencement d'une gaillarde, il faut presupposer que le dancier tenant la Damoiselle par la main, fait la reuerence lors que les ioueurs d'instruments commencent à sonner, laquelle reuerence faite, se reuge en vne contenance belle & decente. Pour faire la reuerence, vous tiendrez le pied gauche ferme à terre, & pliant le iaret de la iambe droite, porterez la pointe de l'orteil de la semelle droite derrier ledict pied

se ale těch pět kroků či postavení dělá?

Arbeau.

Postavení je vícero druhů, jejich mísením se skládají rozličné vazby. A od nich se odvozují a určují výrazy příslušné tomuto umění.

Capriol.

Už jste mi je výše vyjmenoval a naučil mě jim: cožpak to není poklona neboli reverence, branle, dva jednoduché kroky čili simples, krok dvojitý čili double a reprise, které jste mi zapsal písmeny R b ss d r?

Arbeau.

Postavení gaillardy a tourdionu jsou odlišná, jak vám osvětlím, a není to bez důvodu, protože kroky a pohyby pavany a nízkého tance jsou pomalé a vážné, zatímco ty gaillardy a tourdionu jsou rychlé a křepké, takže mladíci vašeho věku je zatančí snáze než starci jako já. Abych to vysvětlil jasněji, dám vám níže jejich vyobrazení a jména, pokud shledáte, že vám to prospěje a že toho máte zapotřebí.

Capriol.

Prosím vás, udělejte to tak, abych vaše laskavé vyučování co nejsnáze pochopil; a vyobrazeními nešetřete, protože shledávám, že výborně objasňují váš výklad a usnadňují mi zapamatování.

[17. Kroky do gaillarde]

Arbeau.

Představme si, že na začátku gaillardy drží tanečník dámu za ruku. Ve chvíli, kdy hudebníci začnou hrát, udělá poklonu čili reverence, a když tuto poklonu dokončí, srovná se do krásného a případného postoje. Poklona se dělá tak, že přidržíte levou nohu pevně na zemi, pokrčíte koleno¹⁷⁹ pravé nohy, přesunete špičku prstů pravého chodidla za řečenou levou

¹⁷⁹ V orig. *pliant le jarret*, doslova *obnete podkolenní*.

ORCHESOGRAPHIE

gaulche: Ostant vostre bonnet ou chapeau, & saluant vostre
Damoiselle & la compagnie, comme voyez en ceste figure:

Reuerence.

Après que la reuerence est ainsi faicte, redresserez le corps, &
recourrât vostre teste, retirerez vostre dict pied droid, & vous
mettrez & poserez les deulx pieds ioincts, que nous entendons
estre contenance decente, quand les deulx pieds sont tellemét
disposez

nohu smekaje baret nebo klobouk a zdravě svou dámu a společnost, jak vidíte na tomto vyobrazení.

Reuerence.

Když poklonu dokončíte, napřímíte opět tělo a znovu pokryjete hlavu, přitáhnete zpět řečenou pravou nohu a dáte a postavíte obě nohy tak, aby byly spojené, čemuž se říká *pieds joints*; toto postavení považujeme za případné, když jsou nohy položené

disposez, quilz sont l'un audroit & de l'autre, comme vous voyez en la figure cy dessoubz, les arteils desquels sont dirigez en ligne droite, & soubstiennent egallement le corps du danceur.

Pieds ioincts.

Et si d'avanture l'une des semelles demeure directement posee pour soubztenir seule la pesanteur du corps, & le tallo de l'autre pied se ioinct a icelle, & tourne l'arteil obliquement : Ceste contenance sera appelee pieds ioincts oblique, dont il en est de deux sortes. Sçavoir pied ioinct oblique droit, quand le pied droit se repose obliquement, & que le gaulche direct soubztient le corps du danceur : L'autre sorte est appelee pied ioinct oblique gaulche, quand le pied gaulche se repose obliquement, & que le pied droit soubztient le corps du danceur.

Capriol.

Vous ne me dites point comme pourra estre ceste obliquité, ce que ie ne vous demande pas sans cause, car les Geometres tiennent qu'entre les lignes de l'esquierre, il y a infinies lignes obliques.

tak, že je jedna vedle druhé, jak můžete vidět na vyobrazení níže, chodidla na něm směřují přímo a rovnoměrně nesou tanečnickovo tělo.

{spojené nohy}

A když se přihodí, že jedno chodidlo zůstane v přímé poloze, aby neslo celou váhu těla, a pata druhé nohy se přimkne k první a prsty se vytočí šikmo, říká se tomuto postoji nohy spojené šikmo, tedy *pieds jointcs oblique*. Jsou ho dva druhy, tedy: noha připojená šikmo vpravo, když se odlehčí šikmo pravá noha a když tělo tanečníka nese přímá levá; druhý se jmenuje noha připojená šikmo vlevo, když se šikmo odlehčí levá noha a tanečnickovo tělo nese noha pravá.

Capriol.

Neřekl jste mi, jak moc má být ta noha šikmo. Neptám se na to bezdůvodně: geometrii totiž tvrdí, že mezi dvěma přímkami svírajícími pravý úhel je nekonečně mnoho přímek šikmých.

ORCHESOGRAPHIE

Arbeau.

Ceste obliquité est delaissee à l'arbitraige du dancier, tellement que s'il luy plaît, il mettra le pied qui se repose à l'esquierre contre le pied qui soustient le corps, ou en tel lieu qu'il luy plaira, entre deux, approchant le pied ioinct, pourueu que ce ne soit ledit pied ioinct: Car de passer le traict de l'esquierre, la flexion de la iambe ne le permet naturellement: Voyez cy la figure dudit mouuement des pieds ioinctz obliques.

Pied ioinct oblique droit.

Pied ioinct oblique gaulche.

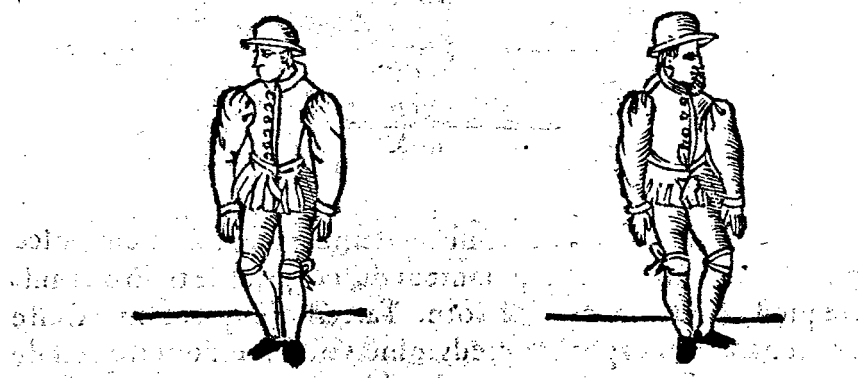
Les mouuements de ces pieds ioinctz vous apprendront que cest des mouuements contraires, que nous appellons pieds largis, qui se font quand les deux pieds sont a terre, portans tous deux esgallement la pesanteur du corps, mais en lieu d'estre ioinctz, ils sont essargiz l'un de l'autre competement, non pas d'un essargissement forcé & contrainct comme estoiet les pieds du Colosse, representant la statue du Soleil, getté en cuyure par Colossus ou Chareres disciples de Lysippus planté à Rhodes, ayant septante couldees de haulteur, qui peuuent monter à

Arbeau.

To je ponecháno tanečnickově libovůli, takže když se mu zlíbí, může dát volnou nohu v pravém úhlu k noze, která nese tělo, nebo i jakkoliv jinak blíž, ale zase ne tak, aby se tím řečená noha znovu spojila s tou první. Pokud by ale chtěl přesáhnout pravý úhel, přirozená ohebnost nohou to nedovolí. Zde máte nákres řečeného pohybu šikmo spojených nohou.

Pied ioinct obli-
que droit.

Pied ioinct obli-
que gaulche.

{noha připojená šikmo vpravo / noha připojená šikmo vlevo}

Tyto pohyby spojených nohou by vás mohly dovést k tomu, že existují i pohyby opačné, kterým říkáme rozkročené nohy neboli pieds largis, jež se také dělají s oběma nohama na zemi nesoucícma rovnoměrně váhu těla, ale místo toho, aby byly spojené, jsou jedna od druhé úplně vzdálené. Nejsou ale roztažené přehnaně a násilně jako nohy Kolosu znázorňujícího sochu Slunce, jež z mědi odlil Colossus neboli Chares¹⁸⁰, žák Lyssipa žijící na Rhodu. Tento Kolos byl vysoký sedmdesát loktů¹⁸¹, což je v přepočtu

180. Chares z Lindu, sochař z přelomu třetího a čtvrtého století př. n. l.

181. Loket měří obvykle jeden a půl stopy, což v tomto případě potvrzuje i následující Arbeauův výpočet.

environ cent cinq de noz pieds de Lengres. Ce Colosse auoit les iambes eslargies tant que la nature le peult endurer, tellement que les nauires passoient aisement entre deux.

Capriol.

Ce n'est donc sans cause qu'il est nombré entre les merueilles du monde, & fut grand dōmage de ce que cinquante six ans aprez il tumba par vn tremblement de terre: le voudrois l'auoir veu, pour essayer s'il est vray ce qu'on en a escript, que peu de gens se sont treuuez lesquels peussent embrasser son pouce. Mais laissant ceste histoire, i'entends bien comme vous lez que les pieds largiz soient faicts, cest qu'ils ne soient pas trop eslargiz & esquartez, ny aussi trop proches, ou ioincts ensemble.

Pieds largyz.

Arbeau.

Ce mouuement & contenance de pieds largiz se faict aussi quand l'un des pieds porte la pesanteur du corps, & l'autre pied mis obliquement se repose, ce qui peult aduenir aussi en deux sortes: Sçauoir quand les pieds estans largiz, le pied droit se repose obliquement, & le gaulche soustient le corps du danceur: Et s'appelle pied largy oblique droit: L'autre sorte est au con-

asi sto pět našich Langreských stop, a měl nohy rozkročené nejdál, jak by bylo přirozeně možné, takže mezi nimi mohly snadno projíždět lodě.

Capriol.

Nebyl zahrnut mezi divy světa bezdůvodně a je velká škoda, že padesát šest let poté spadl při zemětřesení. Byl bych ho rád viděl, abych vyzkoušel, jestli je pravda, co se píše, tedy že se našlo jen málo lidí, kteří dokázali rukama obejmout jeho palec. Ale dosti o tom, rozumím tomu, co chcete říct o tom, jak se rozkročené nohy mají dělat, tedy že nemají být rozkročené a oddálené příliš, ale ani příliš blízko u sebe nebo spojené.

Pieds largyz.

{rozkročené nohy}

Arbeau.

Tento pohyb a postoj rozkročených nohou se také dělá tak, že váhu těla nese jen jedna noha a druhá se odlehčí a dá šikmo, což se může udělat dvěma způsoby, tedy: když jsou nohy rozkročené, pravá noha se odlehčí šikmo a levá nese tělo tanečníka, tomu se říká nohy rozkročené šikmo vpravo; druhý způsob se dělá opačně,

ORCHESOGRAPHIE

traire, quand le pied gaulche se repose obliquement, & le pied droit tout droit le corps: et s'appelle pied large, oblique gaulche.

Pieds largis oblique droit.

Pieds largis oblique gaulche.

Capriol.

Vous me venez de proposer six manieres de contenance & mouuements, lesquelles treuez vous les plus decentes.

Arbeau.

L'une de celles qui ont le pied oblique me semble plus belle, car nous voyons es medalles & statues antiques, que les Monopodes sont treuez plus artistes & plus agreables. Et quand aux pieds jointz ou aux pieds eslargis directement, ils sentent leur contenance foeminine: Et tout ainsi qu'il est mal-seat à vne Damoiselle d'auoir vne contenance hommace, aussi doit l'homme euitter les gestes muliebres: Ce que vous pouuez apercevoir aux reuerences, car à les faire, les hommes portent brusquement le pied croisé en derrier: & les Damoiselles plient les deux genoux doucement, & se releuent de mesme: Et ce pendant que ie suis en propos de la reuerence. ie vous veulx dire que telles reuerences salutatoires que lon fait au commencement,

tedy když se šikmo odlehčí levá noha a tělo nese pravá, tomu se říká nohy rozkročené šikmo vlevo.

Pieds largis obli- Pieds largis obli-
que droiçt. que gaulche.

{nohy rozkročené šikmo vpravo / nohy rozkročené šikmo vlevo}

Capriol.

Nabídl jste mi šest různých postojů a pohybů; které z nich shledáváte nejpřípadnějšími?

Arbeau.

Ty, při kterých je jedna noha šikmo, mi přijdou krásnější, protože na antických medailích a sochách vidíme, že kontraposty jsou umělečtější a příjemnější. Pokud jde o spojené nohy nebo o nohy rovnoměrně ukročené, cítíme v jejich postoji něco ženského; a stejně jako je nevhodné, aby dáma vypadala mužně, měl by se muž vyhnout zženštilým posunkům. To můžete pozorovat na pokloně neboli reverence, protože při té muži svižně zakříží nohu, zatímco dámy se jemně pokrčí v kolenou a zase narovnají. A když už jsem se dostal k pokloně, rád bych vám ještě řekl, že tyto pozdravné poklony, které děláme na začátku,

à la fin, & quelques fois au milieu des dances, ne sont comprises au nombre des mouuements gaillards: Bien y sont comprises deux autres sortes de reuerences passagieres, cest à dire seruants a aucuns passages de la gaillarde.

Capriol.

Quelle difference y a il entre ces passagieres & les salutoires.

Arbeau.

En la reuerence passagiere, il ne faut point oster le bonnet ou chapeau: Et combien qu'elle soit quasi faicte de mesme, en pliant le iarez & mettant le pied derrier, si est ce qu'elle se faict en plus brief temps, comme vous scaurez plus a plain: Il en est de deux sortes. L'une quand le pied gaulche soustenant le corps, le pied droit se croise en derrier, & s'appelle reuerence passagiere droicte. L'autre sorte est quand le pied droit soustenant le corps, le pied gaulche se croise en derrier, & s'appelle reuerence passagiere gaulche.

Reuerence passagiere droicte.

Reuerence passagiere gaulche.

En poursuyuant le denombrement des pas & mouuements, ie diray qu'il y a vn mouuement qui s'appelle pied croisé, quand on gette l'vn des pieds pour soustenir le corps, & en mesme in-

na konci a občas i uvnitř tanců, se nezahrnují mezi pohyby *gaillardy*¹⁸²; spadají tam ovšem dvě poklony vazebné neboli *reverences passagieres*, tedy ty, jichž se používá v některých *gaillardových* vazbách.

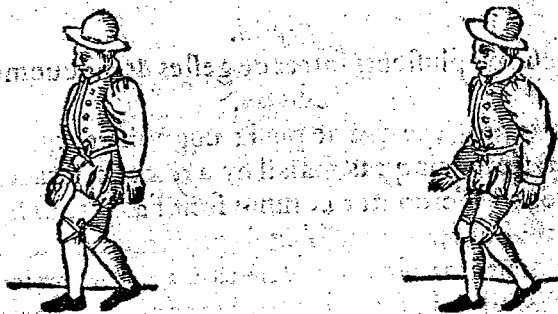
Capriol.

Jaký je mezi těmi vazebnými a pozdravnými rozdíl?

Arbeau.

Při vazebné pokloně se nesmeká baret nebo klobouk, jinak se dělá téměř stejně: pokrčením kolena a zakřížením nohy; to se ale provádí rychleji, což časem pochopíte lépe. A jsou jí dva druhy: při prvním nese tělo levá noha a pravá se zakřížuje, tomu se říká pravá vazebná poklona neboli *reverence passagiere droicte*, druhý způsob je ten, že tělo nese pravá noha a zakříží se levá, tomu se říká levá vazebná poklona neboli *reverence passagiere gaulche*.

Reuerence passagiere droicte. **Reuerence passagiere gaulche.**

{pravá vazebná poklona / levá vazebná poklona}

Abych pokročil ve výčtu kroků a pohybů, řeknu vám, že máme pohyb, kterému se říká *překřížená noha*, to jest *pied croisé*, při němž usadíme jednu nohu, aby nesla tělo, a zároveň

182. Arbeau používá výrazu *mouvements gaillards*, což by se dalo přeložit doslova jako *křepké pohyby*. Není zcela jasné, jestli tím myslí přímo pohyby používané v *gaillarde*, nebo jen zdůrazňuje, že se pozdravné poklony provádějí pomalu. Překlad se vzhledem ke kontextu přiklání k jasněmu vyslovení první varianty, nicméně v originálním znění jsou do jisté míry obsažené obě.

ORCHESOGRAPHIE

stant on met l'autre pied en l'air deuant la greue, & se fait en deux sortes: ſçauoir quand le pied gaulche ſouſtient le corps, & le droit eſt croisé en l'air deuant ledit gaulche, & s'appelle pied croisé droit: Et au contraire quand le pied droit ſouſtient le corps du danceur, & le pied gaulche eſt croisé en l'air deuant la greue dudit pied droit, & s'appelle pied croisé gaulche.

Pied croisé droit. Pied croisé gaulche.

Capriol.

Voila deſia de pluſieurs ſortes de geſtes & mouuements.

Arbeau.

Il vous tarde (à ce que ie peulx cognoiſtre) que vous com-
méciez a faire les cinq pas, mais il ny a remede, il fault que vous
ayez patience d'eſcouter comme ſont faitſ tous les mouue-
ments: Car vous ſçauiez qu'é l'art de grammaire, le diſciple fait
premierement amas de noms verbes & aultres parties de l'orai-
ſon, puis il apprend à les lier enſemble congruement. Ainſi en
l'art de dancier, il vous fault premieremēt ſçauoir pluſieurs par-
ticuliers mouuements, puis par le moyen des compoſitiōs que
l'on vous donnera par la tabulature, ſçauiez le tout.

pozvedneme druhou nohu do vzduchu před holeň. Dělá se to dvěma způsoby, tedy tak, že tělo nese levá noha a pravá je zkrřížená ve vzduchu před řečenou levou, tomu se říká překřížená pravá noha neboli pied croisé droit, nebo naopak, kdy tělo tanečníka nese pravá noha a levá je překřížená ve vzduchu před řečenou pravou, tomu se říká překřížená levá noha neboli pied croisé gaulche.

Pied croisé droit. Pied croisé gaulche.

{překřížená pravá noha / překřížená levá noha}

Capriol.

To už je dost druhů posunků a pohybů.

Arbeau.

Jak vidím, nemůžete se dočkat, až se budete moci pustit do pětikroku. Není ale zbytí, musíte trpělivě vyslechnout, jak se dělají všechny pohyby. Sám přece víte, že v gramatice žák napřed musí vstřebat množství slov, sloves a dalších složek řeči, a teprve pak se je učí správně skládat k sobě. Stejně je tomu v tanečním umění: napřed musíte umět množství příslušných pohybů, pak snadno všechno obsáhnete díky zápisu, který dostanete v podobě tabulace.

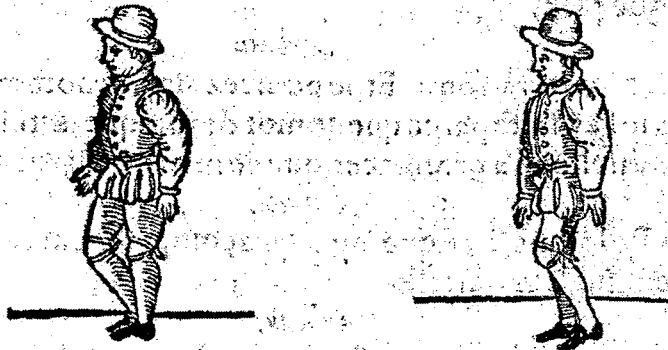
Capriol.
 Pourroy- ie pas faire lesdicts assemblements à ma phantaisie, quand ie scauray les mouuements particuliers.

Arbeau.
 Vous le pourriez; Mais il ne vous y faudroit pas arrester, que ne les eussiez communiquéez aux bons danceurs: Et est bien le meilleur de faire amas de passages ia inuentez & receuz, car il y a ie ne scaay quelle grace en aucuns passages qui ne se treuue pas en d'autres.

Capriol.
 Pourfuyuez s'il vous plaist le reste des mouuements.

Arbeau.
 Aulcunesfois l'vn des pieds estant getté & posé pour soustenir le corps, on marche du bout de l'arteil de l'autre pied, contre celuy qui est à terre: Et ce mouuement s'appelle marque pied, scauoir marque pied droit, quand l'arteil du droit fait ladiète marche: Et marque pied gauche, quand l'arteil du pied gauche fait ladiète marche.

Marque pied droit. Marque pied gauche.

Quand au contraire on marche du tallon de l'vn des pieds, l'autre pied estant getté, pour demeurant ferme, soustenir le corps de celuy qui dance, ceste sorte de mouuement se nomme:

Capriol.

Cožpak bych si nemohl, až budu znát příslušné pohyby, skládat vazby podle vlastní fantazie?

Arbeau.

To byste mohl, ale neměl byste se je učit dřív, než to proberete s dobrými tanečníky¹⁸³. A je jistě lepší si osvojit vazby již vymyšlené a uznávané, protože v některých vazbách je jistá ladnost, kterou v jiných nenajdete.

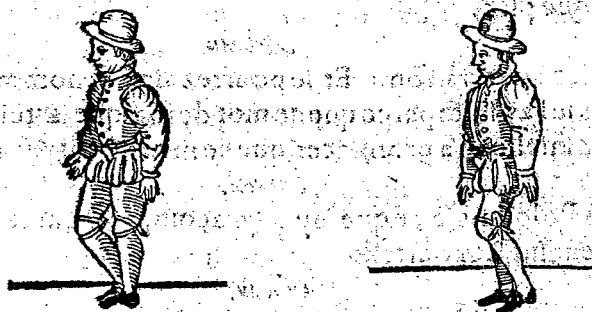
Capriol.

Pokračujte tedy, pokud je vám libo, zbytkem pohybů.

Arbeau.

Někdy, usadivše a postavivše jednu nohu, aby nesla tělo, nakročíme¹⁸⁴ na špičku prstů druhé nohy, proti té, která je na zemi. A tomuto pohybu se říká přídup nohou¹⁸⁵ neboli *marque pied*, tedy *marque pied droict*, když řečené nakročení provede pravá noha, a *marque pied gaulche*, když řečené nakročení provede levá noha.

Marque pied droict. Marque pied gaulche.

{přídup pravou nohou / přídup levou nohou}

Když naopak nakročíme na patu jedné z nohou, zatímco na druhou jsme usadili, aby zůstala pevná a nesla tělo toho, kdo tančí, říká se tomuto pohybu buď přídup pravou patou

183. V originále: „Mais il ne vous y faudroit pas arrester, que ne les eussiez communiquez aux bons danceurs.“ Věta má tolik záporů a podmínek, že je velmi obtížné stanovit její přesný význam. Pro smysl celého odstavce nicméně našťástí není zásadní.

184. Arbeau tu opět výjimečně používá sloveso *marcher*, které v sobě nese konotace důrazného pohybu.

185. Nejedná se ovšem o dupnutí, spíš o přiložení nohy k noze, podrobněji viz glosář.

ORCHESOGRAPHIE

Sçavoir marque-talon droict, quand le talon du pied droict opere, & marque-talon gaulche, quand le talon du pied gaulche y est employé.

Marque talon droict. Marque talon gaulche.

Capriol.

Quand à la denomination de ce mouvement marque talon, il me semble qu'elle soit bien appliquée, mais vous deviez d'oc nommer le precedent mouvement marque arteil, & non pas marque pied.

Arbeau.

Vous avez raison : Et le pourrez ainsi denommer si voulez : Mais ie l'ay fait parce que ce mot de marque arteil est plus rude & fascheux à prononcer, que ce mot de marque pied.

Capriol.

Les Polonois (à ce que iay ouy racompter) marchent ordinairement sur leurs arteils.

Arbeau.

Leurs talons sont soustenuz & eslevez par le liege ou ferrements mis en leurs souliers, & ne laissent de courir aussi legierement comme nous : Et si vous y advisez de prez, treuerez comme tous les animaux (peu exceptez) marchent de ceste façon.

čili *marque-tallon droict*, když se vykonává patou pravé nohy, nebo *přídup* levou patou čili *marque-tallon gaulche*, když se zapojí pata nohy levé.

Marque talon droict. *Marque talon gaulche.*

{*přídup* pravou patou / *přídup* levou patou}

Capriol.

Pokud jde o jméno pohybu *přídup* patou, přijde mi velmi případné, ale pak byste býval měl pojmenovat předcházející pohyb *přídup špičkou*¹⁸⁶, a ne *přídup* nohou.

Arbeau.

Máte pravdu a můžete mu tak říkat, pokud chcete. Já jsem si jej přejmenoval, protože výraz *přídup špičkou* je hrubější a hůře se vyslovuje než výraz *přídup* nohou.

Capriol.

Poláci podle toho, co jsem slyšel, chodí po špičkách běžně.

Arbeau.

Mají paty podepřené a zvednuté korkem nebo železem vloženým do bot, a přesto dokáží běhat stejně rychle jako my; ostatně když se podíváte zblízka, zjistíte, že všechna zvířata až na výjimky krácejí tímto způsobem;

¹⁸⁶ V originále *marque arteil*. Capriolovi se celkem pochopitelně nepozdává, že z logiky jazyka nadřazený termín *marque pied*, tedy *přídup* nohou, stojí vedle podřízeného pojmenování *marque talon*, tedy *přídup* patou.

çon : Cela est cause que les Polonois se montrent plus grands de deux ou trois doigts qu'ils ne sont.

Pour retourner à propos des mouuements de la gaillarde, sçachez encor qu'il y a vn certain mouuement & assiette de pieds, que nous appellons coup de pied, ou greue, quād le dāceur gette l'vn des pieds pour soustenir le corps, & il esleue l'autre en l'air en deuant, cōme s'il vouloit donner vn coup de pied à quelcun: Et se fait tel mouuemēt en deux manieres, sçauoir le pied droit esleué, que l'on nomme greue droite, & quand le pied gaulche est esleué, on le nomme greue gaulche.

Quelquesfois ceste esleuation de pieds ne s'esleue qu'vn peu hors de terre, & ne s'auance q̄ point ou peu en deuant: Et se nomme pied en l'air droit, si le droit est esleué, ou pied en l'air gaulche, si le pied gaulche est esleué: Vne mesme figure seruita pour lesdictes deux sortes de mouuemēts, seuilemēt vous faudra souuenir, q̄ quāt treuuerés en la tabulature ces mots de pied en l'air, ledit mouuement se debura faire quasi rampant par terre, & doucement cōme le feroit vne Damoiselle, & de telz pas & mouuemens on vse en dançant le tourdion: Et quand treuueres en ladiète tabulature ce mot de greue, ledit mouuement se debura faire fort esleué & hardiment.

Capriol.

Il me souuiendra fort bien de cest aduertissement, & me souuient bien aussi de la raison que m'en auez donnée cy deuant, car en dançant le tourdion, on tient tousiours la damoiselle par la main: Et qui danceroit ledit tourdion trop rudement, on donneroit trop de peines & de sargots à ladiète Damoiselle.

Arbeau.

Auiourd'huy les danceurs n'ont point ces honnestes considerations en ces voltes & aultres semblables dances lasciuēs & esgarees que l'on a amené en exercice, en dançant lesquelles, on fait bōdir les Damoiselles de telle modē, que le plus souuēt

a proto se Poláci zdají být o dva nebo tři prsty větší, než jsou.

Abychom se ale vrátili k pohybům gaillardy, vězte ještě, že je jistý pohyb a postavení nohou, kterému říkáme kopnutí nebo greve, což znamená holeň, při němž tanečník usadí jednu nohu, aby nesla tělo, a druhou zvedne vpřed do vzduchu, jako kdyby chtěl někoho kopnout. A tento pohyb se dělá dvěma způsoby: když se zvedne pravá noha, říká se tomu pravé greve, a když se zvedne noha levá, říká se tomu levé greve.

Někdy se noha nezvedne víc než jen kousek od země a vpřed se nevysune vůbec nebo jen málo; a tomu se říká pravá noha ve vzduchu, tedy *pied en l'air droict*, když se zvedne pravá, nebo levá noha ve vzduchu, tedy *pied en l'air gaulche*, když se zvedne noha levá. Pro oba řečené druhy pohybů vám poslouží jedno vyobrazení, jen si musíte pamatovat, že když v tabulaci najdete *pied en l'air*, musíte řečený pohyb dělat téměř u země a tak jemně, jako by ho dělala dáma; a právě tyto kroky a pohyby používáme, když se tančí *tourdion*. A když v řečené tabulaci najdete slovo *greve*, řečený pohyb se musí dělat velmi vysoko a směle.

Capriol.

Zkusím si tuto radu důkladně zapamatovat, a stejně tak i důvod, pro který jste mi ji dal, tedy že když tančíme *tourdion*, držíme dámu stále za ruku, takže kdo by tančil řečený *tourdion* příliš hrubě, přivodil by řečené dámě značně nepohodlné otřesy¹⁸⁷.

Arbeau.

Dnes už tanečníci neberou ve všech těch voltách a jiných podobně lascivních a zvrhlých tancích, které vešly v užívání, na dámy tak počestné ohledy, naopak je

187. Originál je na tomto místě špatně čitelný, vzhledem ke kontextu je nejpravděpodobnější čtení *sargot*, tedy *otřes*, *náraz* a pod.

ORCHESOGRAPHIE

elles monstrent à nud les genoulx, si elles ne mettent la main à leurs habits pour y obuier.

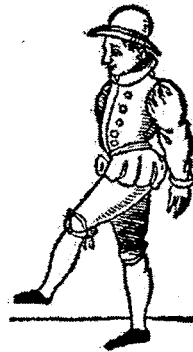
Capriol.

Ceste mode ne me semble belle ny honneste, si ce n'est pour dancer avec quelque bonne galoise de chambeliere.

Arbeau.

Iene laisseray de vous donner cy aprez la tabulature pour la dancer : Ce pendant voiez cy les figures des mouuements de greue & de pied en l'air.

Greue droicte, Greue gaulche,
O V O V
Pied en l'air droict. Pied en l'air gaulche.

Ledit mouuement de greue est fait & causé aulcunes fois, quand le dancier gette & met l'un de ses pieds en la place de l'autre pied, & cependant ledit autre pied est esleué en l'air deuant : Et tel mouuement s'appelle entretaille, & en est aussi de deux sortes, comme il y a deux sortes de greue : Sçauoir entretaille du gaulche, causant greue droicte, & entretaille du droict, causant greue gaulche.

Capriol.

v nich nutí skákat takovým způsobem, že často odhalí koleno, pokud si nedají ruku na sukni, aby tomu zabránily.

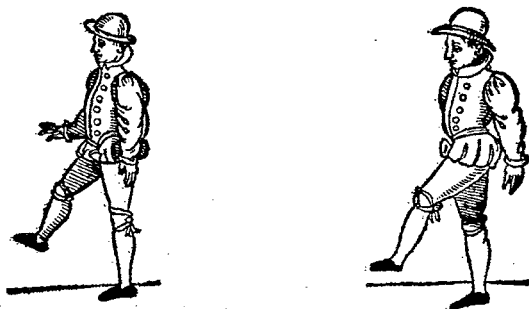
Capriol.

To mi nepřijde ani krásné ani mravné, pokud se tak netančí s nějakou pěknou služtičkou.

Arbeau.

Nesmím zapomenout dát vám později tabulaci, abyste si to mohl vyzkoušet. Zatím se podívejte na vyobrazení pohybů greve neboli kopnutí a nohy ve vzduchu neboli pied en l'air.

Greue droicte, Greue gaulche,
O V O V
Pied en l'air droict. Pied en l'air gaulche.

{pravé greve nebo pravá noha ve vzduchu / levé greve nebo levá noha ve vzduchu}

Řečený pohyb greve se někdy dělá a začíná i tak, že tanečník usadí a umístí jednu nohu na místo nohy druhé, zatímco se řečená druhá noha zvedne vpřed do vzduchu; a tomu to pohybu se říká entretaille neboli podseknutí a jsou ho také dva druhy, jako byly dva druhy greve, tedy: levé podseknutí čili entretaille gauche, ze kterého vzejde pravé greve, a pravé podseknutí čili entretaille drocit, ze kterého vzejde levé greve.

Capriol.

L'entends bien cela, ce n'est toujours que le mesme mouuement, fors qu'il commence par ceste entreaille,

Arbeau.

Le mouuement contraire à la greue se fait, quand le danceur pour soustenir son corps se gette sur vn pied, & il esleue l'autre pied en derrier, & tel mouuement est nommé ruade. Sçauoir ruade droicte, si le pied droict se haulte en derrier: Et ruade gaulche, si le pied gaulche est esleué en derrier.

Ruade droicte. Ruade gaulche.

Si l'vn des pieds est esleué à coustiere de l'autre, & non en deuant côme la greue, ny en derrier comme la ruade: Ce mouuement s'appelle Ru de vache, parce que les vaches ruent de ceste mode à cousté, & non en derrier comme les cheuaults: dont il en est aussi de deux sortes, Ru de vache droict, quand le pied gaulche est getté pour soustenir le corps, & le pied droict est esleué: Et Ru de vache gaulche, quand le pied droict est getté pour soustenir le corps, & le pied gaulche est esleué.

Capriol.

Ce mouuement de Ru de vache n'est pas guieres vsité, comme ie croy.

M. ij

Rozumím tomu: není to než ten samý pohyb, až na to, že začíná oním podseknutím.

Arbeau.

Pohyb opačný ke greve se dělá tak, že se tanečník usadí na jednu nohu, aby nesla tělo, a druhou nohu zvedne dozadu; a tomuto pohybu se říká zakopnutí neboli ruade: buď pravé zakopnutí, když se dozadu pozvedne pravá noha, nebo levé zakopnutí, když se dozadu zvedne levá noha.

Ruade droicte. Ruade gaulche.

{pravé zakopnutí / levé zakopnutí}

Když se jedna noha zvedne stranou od té druhé, tedy ne vpřed jako při greve a ani vzad jako při zakopnutí neboli ruade, říká se tomuto pohybu ru de vache, tedy kravský kopanec, protože krávy kopou tímto způsobem stranou, a ne vzad jako koně. A jsou ho také dva druhy: pravý kravský kopanec, při kterém se levá noha usadí, aby nesla tělo, a zvedne se pravá noha, a levý kravský kopanec, při kterém se usadí pravá noha, aby nesla tělo, a zvedne se noha levá.

Capriol.

Tento kravský kopanec se asi příliš nevyužívá, že?

ORCHESOGRAPHIE

Arbeau.

A la verité il n'est pas guieres mis en pratique, mais ie ne l'ay peu obmettre, afin de ne riens laisser en arriere pendant que nous sommes en propos des mouuements & pas de la gaillarde: Et seruiront ces mesmes non à la gaillarde seulement: Mais aussi aux aultres dances dont nous parlerons cy aprez.

Capriol.

Ce sera donc aultant de besoigne faicte quand viédrez à traiter desdictes aultres dances,

Arbeau.

Il y aura quelque peu de limitation à desduyre.

Capriol.

Quelle limitation?

Arbeau.

Ie les vous diray quand nous en serons en propos: Pour le present, voiez les figures des deux sortes de Ru de vache, dont ie vous viens naguieres de parler.

Ru de vache droict. Ru de vache gaulche.

Quand les deux pieds sont gettez & posez à terre, l'vn deuant & l'autre derrier, supportans tous deux ensemblement le corps

Arbeau.

Opravdu se provádí jen zřídka, nemohl jsem ho ale opomenout, abych nevynechal nic, co se týká našeho tématu, tedy pohybů a kroků do gaillardy, které se navíc nepoužívají jen v gaillardě, ale i v dalších tancích, o kterých promluvíme později.

Capriol.

Že jste nic neopomněl nám tedy bude k užitku, až budeme pojednávat o řečených dalších tancích.

Arbeau.

Bude je ale někdy potřeba lehce upravit.

Capriol.

A to jak?

Arbeau.

To vám řeknu, až přijde čas. Zatím se podívejte na vyobrazení dvou druhů kravských kopanců, o nichž jsem vás právě poučil.

Ru de vache droit. Ru de vache gaulche.

{pravý kravský kopanec / levý kravský kopanec}

Když se naráz obě nohy usadí a položí na zem, jedna vpřed a druhá vzad, obě rovnoměrně nesouce tanečnickovo

du danceur, ceste contenance & mouuement s'appelle position, ou posture, laquelle sert ordinairement pour faire les cadances: Et se fait en deux façons, quand le pied droit est deuant, cela s'appelle posture droite. Et si le pied gauche est deuant, il s'appelle posture gauche: En ces postures, il y a vn petit aduertissement, cest que lesdites postures ont meilleur grace quand elles se font le pied derrier posé sur terre vn peu plus tost que ce-luy deuant: Car quand on les pose tous deux ensemblement, il semble que ce soit vn sac de bled qui soit deschargé a terre.

Posture droite. Posture gauche.

Capriol.

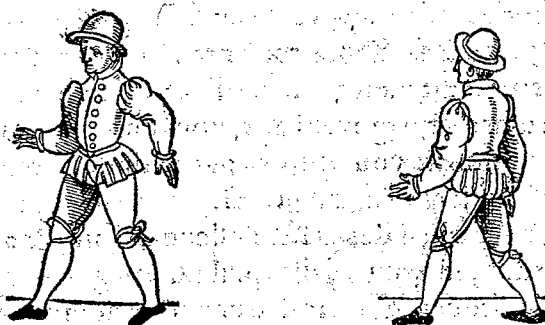
J'ay remarqué, qu'en tous ces mouuements cy deuant mentionnez, il y a tousiours l'vn des pieds, ou tous les deux a terre.

Arbeau.

Vous dictes vray: Et certainement ceux qui n'ont qu'vn pied a terre, sont plus gaillards: Mais il y a vn mouuement appellé sault, qui se fait quand les deux pieds sont hors de terre esleuez en l'air, qui est encor plus gaillard: Et debuez entendre qu'il est deux sortes de saultz, sçauoir sault majeur, & petit sault: Quand

tělo, tento postoj a pohyb se jmenuje pozice neboli posture; a obvykle se jím provádějí kadence. Dělá se na dva způsoby: když je vpředu pravá noha, říká se mu pravá pozice čili posture droicte, když je vpředu levá noha, říká se mu levá pozice čili posture gaulche. Pokud jde o postures, je tu ještě jedna maličkost, a to že řečené postures jsou ladnější, když se dělají tak, že se zadní noha pokládá na zem o chvíli dřív než ta přední, protože když položíme obě naráz, vypadá to, jako by někdo upustil na zem pytel zrní.

Posture droicte. Posture gaulche.

{pravé postavení / levé postavení}

Capriol.

Povšiml jsem si, že při všech těch výše zmíněných pohybech je stále jedna z nohou na zemi, někdy dokonce obě dvě.

Arbeau.

Máte pravdu; a ty, které mají na zemi jen jednu nohu, jsou dozajista křepčejší. Máme ale ještě pohyb, který se jmenuje skok neboli sault, jenž se dělá tak, že se obě nohy naráz zvednou do vzduchu, což je ještě křepčejší. Musíte ale vědět, že skoků jsou dva druhy, tedy hlavní skok čili sault majeure a malý skok čili petit sault. Pokud

ORCHESOGRAPHIE

au petit fault, il fait partie & portion des mouuements ; & n'a point de notte en la tabulature qui le designe.

Capriol.

Je n'entends point ce que vous dictes.

Arbeau.

Imaginez que vous soyez les pieds ioints. Si la tabulature vous commande de faire vne greue droicte, comment feriez vous?

Capriol.

Je laisserois mon corps sur le pied gaulche, & esleuerois le pied droit en l'air en deuant.

Arbeau.

La greue droicte seroit passable ainsi, mais elle ne seroit pas gaillarde, cest pourquoy en lieu de laisser le gaulche à terre, il le faut poser de nouveau: Et pource faire, il est necessaire de faire vn petit fault sur ledit pied gaulche: Et en mesme instant faire la greue du pied droit: Quoy faisant, vous entendez assez que ledit fault est comme ie vous disois, partie dudit mouuement de greue: Et ainsi fault vser dudit petit fault en tous les aultres pas & mouuements ou l'vn des pieds s'esleue en l'air, & aussi si vous yprenez garde, ie vous ay dit qu'il failloit getter & poser les pieds: Pour ceste cause, quand ie vous donneray par escript la tabulature de la gaillarde, ie taizeray ledit petit fault, & vous escriray seulement lesdits pas & mouuements, d'autant qu'il y est subentendu & compris.

Capriol.

Qu'est ce que le grand fault?

Arbeau.

Cest vn mouuement à part, qui precede la cadance, & sera notte & nombré en la tabulature de gaillarde par vn souspir, qui tient place de l'vne des six minimis blanches des mesures ternaires, desquelles consiste la gaillarde, tellement que ledit grand fault equirole en duration de temps à l'vn des aultres.

jde o malý skok, ten je dílem a součástí pohybů a nijak se nezaznamenává do tabulace, která je zachycuje.

Capriol.

Ted' vám vůbec nerozumím.

Arbeau.

Představte si, že stojíte se spojenýma nohama. Když vás tabulace vyzve, abyste udělal pravé greve neboli kopnutí, jak to provedete?

Capriol.

Nechám tělo na levé noze a pravou nohu zvednu dopředu do vzduchu.

Arbeau.

Skutečně bylo možné udělat pravé greve takto, ale nebylo by to křepké; proto místo abyste nechal levou nohu na zemi, je potřeba ji tam znovu položit. A proto je nezbytné udělat na řečené levé noze malý skok a greve udělat ve stejnou chvíli nohou pravou. Když si to vyzkoušíte, pochopíte, že řečený skok je, jak jsem řekl, součástí řečeného pohybu greve. A právě tak je potřeba používat řečený malý skok ve všech dalších krocích a pohybech, ve kterých se jedna noha zvedá do vzduchu. Právě proto jsem vám říkal, pokud si vzpomínáte, že je potřeba nohu usadit a postavit se na ni. Když vám budu zapisovat gaillardu do tabulace, vynechám z tohoto důvodu řečený malý skok a vypíši vám jen řečené kroky a pohyby, do kterých je zahrnutý a započítaný.

Capriol.

Co je to ten velký skok¹⁸⁸?

Arbeau.

To je samostatný pohyb, který předchází kadenci, a do tabulace gaillardy ho budu zapisovat pomlčkou na místě jedné ze šesti černých not liché míry, ze kterých se gaillarda skládá, jelikož řečený velký skok trvá stejně dlouho jako zbylých

188. Arbeau zcela nahodile a zaměnitelně používá termíny *sault majeur* čili *hlavní skok* a *grand sault* čili *velký skok*.

cing pas ou mouuements.

Capriol.

Pour faire donc les mesures du temps necessaires aux cinq pas, il fault faire quatre mouuements, puis vn fault majeur, puis la posture.

Arbeau.

Cela est vray, quand on fait cadance, que les musiciens appellent *Clausulam*, & se treuent plusieurs danceurs si agiles, qu'en faisant ledit fault majeur, ilz remuent les pieds en l'air, & tel remuement est appellé capriole, comme voyez en ceste figure cy dessoubz: Mais il la fault faire si dextrement, qu'elle conuienne iustement à la posture, qui s'uyt ordinairement le fault majeur pour faire ladjcte cadance.

CAPRIOLE.

Capriol.

J'apprendray volontiers ceste capriole puis qu'elle porte mon nom: Mais qu'appellez vous cadance.

Arbeau.

Cadance n'est aultre chose qu'un fault majeur suiuy d'une posture: Et comme vous voyez qu'és chasons musicales, les ioueurs d'instruments ayans ioué l'accord penultime, se taisent vn peu

pět kroků nebo pohybů.

Capriol.

Aby tedy člověk udělal pětikrok patřičně dlouhý, je potřeba čtyř pohybů, pak jednoho hlavního skoku neboli sault majeure, pak posture čili pozice.

Arbeau.

To je pravda, když se dělá kadence, které hudebníci říkají clausulam. Najdou se ale tanečníci tak zruční, že dělajíce řečený hlavní skok rozhodí nohy ve vzduchu; a tomuto rozhození se říká capriola neboli kozeleček, jak vidíte na vyobrazení níže. Je nicméně třeba ji udělat tak obratně, aby přesně vyústila v posture, kterou se obvykle po hlavním skoku dělá řečená kadence.

CAPRIOLE.

{capriola neboli kozeleček}

Capriol.

Ochotně se této capriole naučím, protože nese moje jméno. Čemu ale říkáte kadence?

Arbeau.

Kadence není nic jiného než hlavní skok čili sault majeure následovaný posture, tedy pozicí. Znáte to i z písní, při kterých hudebníci na předposledním akordu malinko

ORCHESOGRAPHIE

de temps: Puis iouent le dernier accord pour faire fin doulce & harmonieufe, ainsi le fault majeur qui est quasi comme vn silence des pieds, & cessation de mouuements est cause que la posture qui le suit ha meilleur grace, & se treuve plus agreable: Oultre ce, vous pouuez entendre, que si le danceur ne faisoit ce fault, il faudroit qu'à chacune des six minimcs blanches de la gaillarde, il fist mouuements, qui seroient en nombre six, & ainsi retomberoit la cadance tousiours sur vn mesme cousté: Ce qui n'adient pas, a cause dudit fault, qui fait que les mouuements & pas sont impairs, & consequemment la cadance tombe d'vn cousté, puis apres d'vn aultre.

Capriol.

Quel inconuenient si la cadance tūboit tousiours d'vn cousté?

Arbeau.

Sçauuez vous pas bien que la varieté delecte: et que mesme chose reperee est odieuse, tesmoing Ladage cōmun, *Crambe repetita*: Et le vers d'Horace si souuent allegué:

Ridetur chorda qui semper oberrat eadem.

Capriol.

Fait-on ceste cadance tousiours sur la sixiesme minime blanche?

Arbeau.

Ordinairement, & le plus souuent, vray est qu'il y a quelques adnotations a faire: Mais ie uous en parleray quand il viendra à propos, dont ie vous en diray presentement ceste cy, qui est que le danceur fait six assiettes & mouuements de piedz sur toutes les six notes, & passe & dilaye la cadance, iusques sur la douzieme note, en gardant le soupir pour faire le fault sur la vnzieme, & ainsi demeure le passage de vnze pas: Et si ledit danceur veult, il passe & dilaye la cadance, iusques à la dixhuietiesme note, & fait vn soupir pour le fault majeur sur la dixseptiesme note, & ainsi demeure ledit passage de dixsept pas, le danceur peut encor passer la cadance & la dilayer, iusques à la vingt-quatriesme.

quatriesme, ou trentiesme ou trentesixieme notte: Et ainsi consequemment, faisant passages de vingt trois, vingt neuf, & trente cinq pas: Mais ie ne vous conseille point d'en vser, parce que les spectateurs se pourroient ennuyer d'attendre trop long temps ladicte cadance, & auroient opinion que fussiez hors de ceruelle: Et à la verité la memoire se pourroit troubler en passages si longs.

Capriol.

Sont-ce la tous les pas, assiettes, & mouuements desquels on vse en la gaillarde?

Arbeau.

Ce sont ceulx qui pour le present me sont venuz en memoire: Si en regardant les bons baladins vous prenez garde qu'ilz en facent d'autres, vous les mettrez en escript, & leur donnerez tel nom que bon vous semblera.

Capriol.

Me voila tenant vne Damoiselle par la main, ma reuerence faicte, mon chapeau remis, & en contenance decente, par quel bout me fault-il commencer?

Arbeau.

Vous ferez voz pas & mouuements selon la tabulature que vous aurez mise en memoire: Mais ie vous conseilerois d'y estre modeste, cest à dire de dâcer par terre, garder les cinq pas doucement, comme si vous dâciez le tourdion, & oultre ce, de faire vn tour de salle tenant tousiours vostre Damoiselle, puis quand vous serez en train prenant congé d'elle, la laisserez dâncer à part, & commencerez à dâcer voz cinq pas plus hault, iusques à ce que vous serez au deuant d'elle: Et alors avec gaillardise ferez tels passages que bon vous semblera: Car si d'entree vous faultiez trop gaillardement il sembleroit que voulussiez rompre (comme on dit) l'andouille au genoil.

Capriol.

N

třicátou nebo šestatřicátou notu, děláje tak vazbu třiadvaceti, devěadvaceti nebo pětatřiceti kroků. Neradím vám ale, abyste toho využíval, protože přihlížející by mohlo omrzet čekat tak dlouho na řečenou kadenci a mysleli by si, že jste se pomátl na rozumu. Navíc je pravda, že při tak dlouhých vazbách snadno vynechá paměť.

Capriol.

Jsou to už všechny kroky, postavení a pohyby, které v gaillardě se používají?

Arbeau.

Rozhodně ty, které jsem si v tuto chvíli dokázal vybavit. Když si při sledování dobrých tanečníků gaillardy všimnete, že dělají nějaké jiné, zapište si je a pojmenujte, jak se vám líbí.

Capriol.

Poklonil jsem se tedy, pokrýl znovu hlavu a stojím v případném postoji drže dámu za ruku. Odkud mám nyní začít?

Arbeau.

Budete řídit své kroky a pohyby podle tabulace, kterou si vtisknete do paměti. Nabádám vás ale, abyste byl uměřený, tedy tančil při zemi, prováděl pětikrok jemně, jako byste tančil tourdion, a mimo to abyste napřed s dámou v držení obkroužil sál, dokud nebudete připraven oddálit se děláje congé, pak ji nechte odtančit a začněte tančit pětikrok o něco výš, až dokud se nedostanete před ni. A pak křepce dělejte vazby dle libosti. Protože kdybyste na začátku skákal příliš křepce, vypadalo by to, jako byste chtěl, jak se říká, lámat jitrnici přes koleno¹⁹¹.

Capriol.

¹⁹¹. V orig.: *rompre l'andouille au genoil*, staré francouzské přísloví zhruba stejného významu jako naše *brát na komáru bambitku*.

ORCHESOGRAPIE

L'en ay veu maintes lesquels demeurent assez long temps, en se guidant le corps auparavant que de marcher & d'ancer.

Arbeau.

Il ne prise pas ceste façon, parce qu'ilz se rendent subgects à ce que leur obgecte le Poëte.

Quid dignum tant offeret hic promissor hiatu.

Capriol.

Donnez moy en premier lieu l'air d'un tourdion, puis vous me donnerez l'air de la gaillarde.

Arbeau.

L'air du tourdion & l'air d'une gaillarde sont de mesmes, & ny a difference sinon que le tourdion se dance bas & par terre d'une mesure legiere & concitee: Et la gaillarde se dance hault d'une mesure plus lente & pesante: Tandiz vous faictes bien de demander l'air d'un tourdion: Car quand les airs sont cogneuz par le danceur, & qu'il les chante en son cœur avec le ioueur d'instrument, il ne peult faillir à les bien d'ancer: Vous prendrez donc l'air qui s'ensuyt pour tous les autres tourdions, dont il en y a des dinerfitez innumerables.

Capriol.

Il comprends bien cest air: Mais ie ny apperçois point les dances dont m'avez parlé.

Viděl jsem, že se mnozí před tím, než vykročí a začnou tančit, dlouze parádí.

Arbeau.

To neschvaluji, proti takovým namířil Básník následující verš:

*Quid dignum tanto feret hic promissor biatu.*¹⁹²

[18. Tourdion]

Capriol.

Dejte mi nejdřív nápěv tourdionu, pak mi dáte nápěv gaillardy.

Arbeau.

Nápěvy toudionu a gaillardy jsou stejné; a není mezi nimi jiný rozdíl než ten, že tourdion se tančí nízko a při zemi ve svižnější a rychlejší míře, zatímco gaillarda se tančí vysoko, v míře klidnější a pomalejší. Přesto je dobře, že jste si o nápěv tourdionu řekl, protože když tanečník nápěvy zná a v duchu si je zpívá ke hře hudebníků, nemůže se stát, že by je špatně zatančil. Vezměte tedy zavděk následujícím nápěvem, který postačí za všechny ostatní toudiony, kterých je nezměrné množství.

Capriol.

Melodie je mi vpravdě jasná, nevidím ale, kdy jsou v ní ty kadence, o kterých jste hovořil.

¹⁹² „Co as ten chvástal nám přinese hodného takových slibů?“ Horatius, De arte poetica 138, přel. R. Mertlík.

Arbeau.

Je vous ay distingué par bastons & lignes perpendiculaires les limites des cadances, lesquelles vous pouuez de vous mesmes reduire ainsi.

Capriol.

Le le comprends bien mieulx que ie ne faisois, ne me reste qu'à sçauoir quels mouuements ie mettray en œuure.

Arbeau.

- Faiçtes pied en l'air gaulche durant la premiere minime blanche, pour le premier pas.
 Puis pied en l'air droict sur la seconde minime blanche, pour le deuxiesme pas.
 Puis pied en l'air gaulche sur la troisieme minime blanche pour le troisieme pas.
 Puis pied en l'air droict sur la quatrieme minime blanche pour le quatrieme pas.
 Sur le souspir qui tient place d'vne minime blanche, faiçtes vn sault moyen, consideré que cest vn tourdion que vous dancez.
 Sur la derniere minime blanche, faiçtes vne posture gaulche pour le cinquieme pas.
 Continuant vostre tourdion, changez & faiçtes à droict ce que

Arbeau.

Kadence jsem vám ohraničil svislými čarami, a sám byste si je mohl následně zjednodušit:

Capriol.

Už tomu rozumím lépe. Ještě bych tedy rád věděl, jaké pohyby při tom mám dělat.

Arbeau.

Udělejte levou nohu ve vzduchu neboli pied en l'air gaulche na první černou notu, coby první krok.

Pak pravou nohu ve vzduchu neboli pied en l'air droit na druhou černou notu, coby druhý krok.

Pak levou nohu ve vzduchu neboli pied en l'air gaulche na třetí černou notu, coby třetí krok.

Pak pravou nohu ve vzduchu neboli pied en l'air droit na čtvrtou černou notu, coby čtvrtý krok.

Na pomlku, který trvá jako jedna černá nota, udělejte sault moyen, což je střední skok, s ohledem na to, že tančíte tourdion.

Na poslední černou notu udělejte levou posture neboli pozici coby pátý krok.

Dále pokračujte v tourdionu tak, že kroky prohodíte a budete dělat napravo to,

ORCHESOGRAPHIE

vous aurez fait a gaulche, & a gaulche ce que vous aurez fait a droiët, sçavoir:

Pied en l'air droiët sur la premiere minime blanche pour le premier pas.

Puis pied en l'air gaulche sur la seconde minime blanche pour le second pas.

Puis pied en l'air droiët sur la troisieme minime blanche pour le troisieme pas.

Puis pied en l'air gauche sur la quatrieme minime blanche pour le quatrieme pas.

Sur le soupir qui tient place d'une minime blanche, faites le fault majeur, qui precede la posture: Mais vous ferez ledit fault mediocre, attendu que dancez le tourdion & non la gaillarde.

Sur la derniere minime blanche, faites vne posture droiëte pour le cinquieme pas.

Et ainsi continuez tant que le ioueur d'instrument continuera de iouer, de permuter & tumber reciproquement en cadance, à l'une des fois en posture gaulche, & l'autre fois en posture droiëte: Et affin que le tout vous soit plus facile à concevoir, ie vous feray icy vne tabulature de ce que ie vous viens de dire, qui vous representera le tout en vn clin d'œil. Car ie vous mettray encor par escript l'air de ce tourdion, & audroiët de chaque notte, ie vous donneray par escript lesdits pas & mouuements: Et me delibere d'en faire de mesme l'air d'une gaillarde: Ladiëte tabulature vous seruira pour toutes les autres gaillardes, qui sont aussi innumerables.

Capriol.

Après que le ioueur d'instrument à finy le tourdion. fault-il pas faire vne reuerence salutatoire pour prendre congé de la Damoiselle.

Arbeau.

Ouy, & la fault doucement restituer en la place ou lauez prinse, en la remerciant de l'honneur qu'elle vous a fait.

co jste dělal nalevo, a nalevo to, co jste dělal napravo, tedy:

Pravou nohu ve vzduchu neboli pied en l'air droit na první černou notu, coby první krok.

Pak levou nohu ve vzduchu neboli pied en l'air gaulche na druhou černou notu, coby druhý krok.

Pak pravou nohu ve vzduchu neboli pied en l'air droit na třetí černou notu, coby třetí krok.

Pak levou nohu ve vzduchu neboli pied en l'air gaulche na čtvrtou černou notu, coby čtvrtý krok.

Na pomlku, který trvá jako jedna černá nota, udělejte hlavní skok, který předchází posture. Řečený skok ale uděláte menší, jelikož tančíte tourdion, a ne gaillardu.

Na poslední černou notu udělejte pravou posture neboli pozici, coby pátý krok.

A tak pokračujte, dokud budou hudebníci hrát, střídaje nohy a dopadaje postupně do kadence jednou v levé posture a podruhé v posture pravé. A abyste to snáze pochopil, dám vám tu k právě řečenému tabulaci, která vám všechno názorně ukáže. Zapíší vám totiž znovu nápěv tohoto tourdionu a ke každé notě vám připíší řečené kroky a pohyby. Totéž mám v úmyslu udělat u nápěvu gaillardy, a řečená tabulace vám poslouží i pro všechny ostatní gaillardy, kterých je rovněž nezměrné množství.

Capriol.

Když hudebníci dohrají tourdion, neměl bych udělat pozdravnou poklonu čili reverence, abych se s dámou rozloučil?

Arbeau.

Ano, a měl byste ji také jemně odvést na místo, odkud jste ji vzal, děkuje jí za čest, kterou vám prokázala.

Tabulature pour dancier le tourdion incontinēt
aprez le retour de la basse-dance.

*Air du tourdion reduict
en minimes blanches qui
font la mesure du temps.*

*Mouvements que le dancier doit
faire en dancier le tourdion,
lequel se dance incontinent
apres la basse-dance.*

Pied en l'air gaulche.
Pied en l'air droict.
Pied en l'air gaulche.
Pied en l'air droict.
Sault moyen.
Posture gaulche.

Le reuers des precedents.

Pied en l'air droict.
Pied en l'air gaulche.
Pied en l'air droict.
Pied en l'air gaulche.
Sault moyen.
Posture droict.

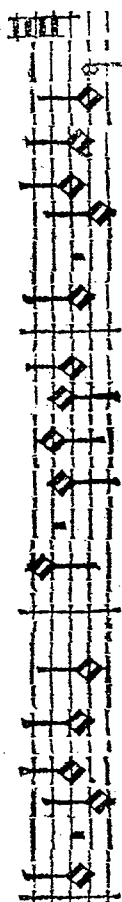
Comme au commencement.

Pied en l'air gaulche.
Pied en l'air droict.
Pied en l'air gaulche.
Pied en l'air droict.
Sault moyen.
Posture gaulche.

Tabulace pro tourdion následující neprodleně po návratu basse-dance.

*Air du tourdion réduit
en minimes blanches, qui
font la mesure du temps.*

*Mouvements que le danseur doit
faire en dansant le tourdion,
lequel se dance incontinent
après la basse-dance.*

Pied en l'air gauche.
Pied en l'air droit.
Pied en l'air gauche.
Pied en l'air droit.
Sault moyen.
Posture gauche.

Le revers des précédents.

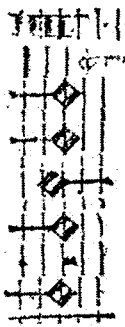
Pied en l'air droit.
Pied en l'air gauche.
Pied en l'air droit.
Pied en l'air gauche.
Sault moyen.
Posture droite.

Comme au commencement.

Pied en l'air gauche.
Pied en l'air droit.
Pied en l'air gauche.
Pied en l'air droit.
Sault moyen.
Posture gauche.

N° iij

{Nápěv tourdionu zjednodušený na bílé noty, které jsou základem míry. / Pohyby, které má tanečník provádět tanče tourdion, který následuje neprodleně po basse-dance. / Totéž obráceně. / Jako na začátku.}

ORCHESOGRAFIE

- Pied en l'air droict.
- Pied en l'air gaulche.
- Pied en l'air droict.
- Pied en l'air gaulche.
- Sault moyen.
- Posture droicte.

Les mouuements de marque-pied & de marque talon se font assez doucement, & les pourriez mettre en vsage en lieu des pieds en l'air ainsi.

Air du tourdion.

Mouuements pour les cinq pas du tourdion.

- Marque-pied gaulche.
- Marque talon gaulche.
- Marque-pied droict.
- Marque talon droict.
- Sault moyen.
- Posture gaulche.
- Marque-pied droict.
- Marque-talon droict.
- Marque-pied gaulche.
- Marque-talon gaulche.
- Sault moyen.
- Posture droicte.

Capriol.

Le treuue fascheuse les reductions en cadances: Seroit-ce pas tout vn de partir le tourdion par bastons, lesquels enfermeroiēt deux mesures ternaires, & faire sur la derniere mesure vn pas, vn sault majeur, & vne posture.

ORCHESOGRAFIE

- Pied en l'air droi&t.
- Pied en l'air gaulch&e.
- Pied en l'air droi&t.
- Pied en l'air gaulch&e.
- Sault moyen.
- Posture droi&t&e.

Pohyby pŕidup nohou &ili marque-pied a pŕidup patou &ili marque talon se d&elajŕi velmi jemn&e a mŕu&žete je pou&žit mŕsto nohou ve vzduchu, tedy pieds en l'air, a to takto.

Air du tourdion. *Mouvements pour les cinq pas du tourdion.*

- Marque-pied gaulch&e.
- Marque talon gaulch&e.
- Marque-pied droi&t.
- Marque talon droi&t.
- Sault moyen.
- Posture gaulch&e.
- Marque-pied droi&t.
- Marque-talon droi&t.
- Marque-pied gaulch&e.
- Marque-talon gaulch&e.
- Sault moyen.
- Posture droi&t&e.

{N&ap&ev tourdionu. / Pohyby tourdionov&eho p&etikroku.}

Capriol.

To zjednodu&enŕi kadencŕi mi d&el&e potŕ&že. Nebylo by lep&ŕŕi rozd&elit tourdion &arami, kter&e by vymezily dv&e lich&e mŕry, pŕi&em&z v t&e druh&e by se pak d&elal krok, hlavní skok neboli sault majeur a pozice &ili posture?

Arbeau.

Tout reuiendrait à vn: Et ne vous auois proposé ladicte réduction sinon pour vous enteigner plus clairement voz cinq pas: Je n'vseray donc plus de réduction: Et laisseray en la tabulature l'air de la gaillarde en sa forme, sans y riens reduyre: Seulement souuenez vous d'employer les pas selon les mesures du temps que l'air monstrera en leur marge: Et iugez que sera cadance semblable des mesures escriptes & nottees cy dessoubz, desquelles la troisieme est redoublie.

Capriol.

La deuxieme mesure du ternaire que vous appelez cadance, ne peut-elle estre d'autre musique, que de l'vne de ces trois qu'avez icy nottees.

Arbeau.

Elle peut estre de plusieurs autres sortes, telles qu'il plait au compositeur, & que l'air de la gaillarde le requiert: Et fault necessairement que ladicte deuxieme mesure face cadance, ou qu'elle passe sans cadance iusques à la quatrieme mesure, que nous auons dit estre passage d'vnze pas, ou iusques à la sixieme mesure, que nous auons dit estre passage de dixsept pas.

Capriol.

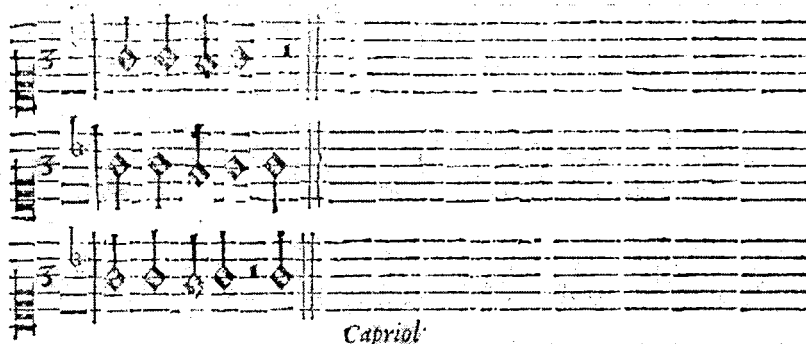
Il est temps que me doniez la tabulature des pas de la gaillarde.

Arbeau.

Il est de tant de gaillardes par escript, que ie ne scay laquelle

Arbeau.

To by vyšlo nastejno. To své dělení jsem ostatně nepoužil z jiného důvodu, než abych vám mohl jasněji vysvětlit pětikrok. Nebudu je tedy dále používat a nápěv gaillardy vám zapíši do tabulace tak jak je, bez zjednodušování. Neopomeňte ale dělat kroky podle míry, jak je u nápěvu naznačeno na jeho okraji¹⁹³. A uvědomte si, že kadence může mít podobu následujících měr zapsaných a zaznamenaných níže, z nichž třetí je zjednodušená.

Capriol.

Nemůže být druhá lichá mezura, které říkáte kadence, hudebně jiná, než v těch třech, které jste mi tu vypsali?

Arbeau.

Může mít mnoho dalších podob, jak se zlíbí skladateli a jak si to nápěv gaillardy vyžádá. Je ale nezbytné, aby řečená druhá míra tvořila kadenci nebo aby přešla bez kadence až do čtvrté míry, což by byla, jak jsme si řekli, vazba jedenácti kroků, nebo až do šesté míry, což by byla, jak jsme si řekli, vazba sedmnácti kroků.¹⁹⁴

[19. Pětikroky do gaillarde]

Capriol.

Je na čase, abyste mi dal tabulaci kroků do gaillardy.

Arbeau.

Gaillard bylo zapsáno tolik, že nevím, kterou si pro začátek

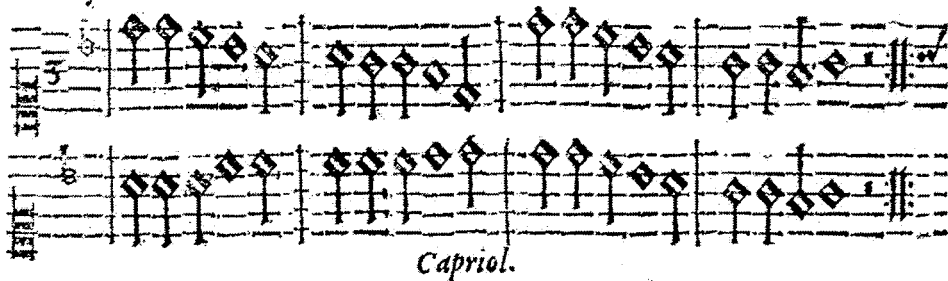
193. Arbeau tu mluví o renesanční období taktové značky.

194. Poněku komplikovaný text vyjadřuje celkem prostou myšlenku. Pro Arbeua je velmi podstatná spojitost mezi tancem a hudbou a v přecházejících pasážích v zásadě pojednává ve svých termínech o tom, co bychom my nazvali taktém a hudební frází. Capriol vnímá každou ze tří výše vypsáních ukávek jako dva trojdobé takty a ptá se na druhý z nich, který má tvořit kadenci, tedy zakončení hudební fráze a myšlenky: „Musí se vždy fráze zakončovat jedním z těch tří způsobů, které jste mi tu ukázal?“ Arbeau odpovídá v tom smyslu, že udělat kadenci, tedy uzavřít frázi a myšlenku, je možné mnoha způsoby, nicméně to musí být vždy právě v tomto druhém trojdobém taktu, případně nějakém jiném sudém. To v podstatě znamená, že nejkratší možná hudební fráze *tourdionu* či *gaillarde* má dva trojdobé takty, tedy šest dob. V moderním přepise bychom se tedy nejspíš pokusili sjednotit takt s frází a volili zápis na 6/8 nebo 6/4.

ORCHESOGRAFIE

choisir pour commencer & y prendre pied: Du commencement que j'appriens à danser à Poitiers, nostre maistre en sonnoit vne qu'il appelloit *La traditore my fa morire*, de laquelle l'air estoit tenu des plus beaux entre toutes les autres gaillardes: le la vous veulx icy noter en musique.

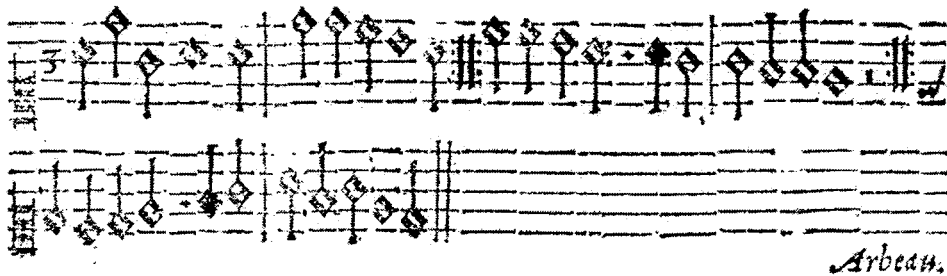
Air de la gaillarde appellee, *La traditore my fa morire*.

Capriol.

Le tiens ceste air merueilleusement agreable: A Orleans quat nous donnions des aubades, nous auions tousiours sur noz Lutz & Guiternes la gaillarde appellee la Romanesque: Mais ie la treuuois trop frequentee & triuiale: I'en appriens vne sur le Luth que ie voyois volontiers danser par mes compaignõs, parce que ie la scauois iouer & chanter, & aussi qu'il me sembloit que les pas y estoient bien marquez, par ceulx qui la dançoient: Elle se nomme Anthoinette: La voicy en musique.

Air de la gaillarde appellee Anthoinette.

Arbeau.

a úvod vybrat. Když jsem se začínal učit tanci v Poitiers, náš učitel nám hrával jednu, která se jmenovala *Pro zrádkyni umírám*; její nápěv je považován mezi všemi ostatními gaillardami za jeden z nejkrásnějších. Zaznamenám vám ji tu v notách.

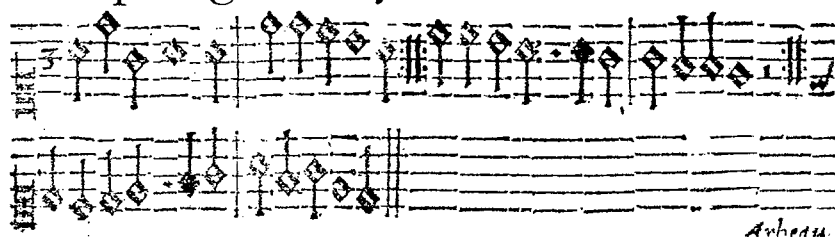
Nápěv gaillardy nazvané *Pro zrádkyni umírám*.

Capriol.

To je opravdu úžasně příjemný nápěv. Když jsme v Orléans hrávali na loutny a cistry¹⁹⁵ svítáníčka¹⁹⁶, měli jsme jednu gaillardu nazývanou *Romaneska*. Přišla mi ale příliš ohraná a všední, naučil jsem se tedy na loutnu jinou, při níž jsem s potěšením sledoval tanec svých přátel, neboť jsem ji uměl zahrát a zazpívat; a také proto, že se mi zdálo, že ti, kdo ji tančili, prováděli své kroky na hudbu velmi zdařile. Jmenovala se *Tonička*: zde jsou noty.

Nápěv gaillardy nazvané *Tonička*.

Anheau.

195. Drnkací strunný nástroj s kovovými strunami a dlouhým krkem. Byla oblíbená především mezi amatérskými hudebníky, protože její pro nás nezvyklé ladění umožňovalo velmi snadné hraní akordového doprovodu.

196. V orig. *aulbades*, tedy alba. Milostná básně či písně s motivem svítání a loučení milenců.

Arbeau.

Vrayement l'air de ceste gaillarde Anthoinette est gaillard: Et puis que l'auez en main, nous le prendrons pour en faire le premier pied & fondement de la tabulature des pas & mouuements de la gaillarde.

Capriol.

Puis que tous les airs des gaillardes se rapportent, ce me sera tout vn si vous prenez pied sur la gaillarde Anthoinette, ou sur telle aultre que bon vous semblera.

Arbeau.

Je commenceray par vostre gaillarde ma tabulature: Puis ie vous en donneray d'autres, pelle mesle, selon qu'elles me viendront en memoire.

Tabulature des cinq pas de la gaillarde, de laquelle les mouuements sont comme au tourdiõ, fors qu'ils sont faictz plus hault & plus virilemēt, & en lieu du pied en l'air, le dāceur fera des coups de pied ou greues.

*Air de la gaillarde
Anthoinette.*

*Mouuements que le danceur
doibt faire en dançant
la gaillarde.*

Greue gaulche.
Greue droiſte.
Greue gaulche.
Greue droiſte.
Sault majeur.
Poſture gaulche.

O

Arbeau.

Tato gaillarda Tonička má opravdu křepký nápěv. Když jej tedy máme při ruce, použijeme ho coby úhelný kámen a základ tabulace kroků a pohybů gaillardy.

Capriol.

Jelikož si jsou všechny gaillardy příbuzné, bude mi jedno, jestli použijete gaillardu Tonička, nebo nějakou jinou, kterou máte rád.

Arbeau.

Začnu svou tabulací vaší gaillardou. Pak vám dám jiné, bez ladu a skladu, jak mi zrovna vytanou v paměti.

Tabulace pětikroku do gaillardy, jejíž pohyby jsou jako u tourdionu; až na to, že se dělají výš a mužněji, a místo pied en l'air dělá tanečník kopnutí neboli greves.

*Air de la gaillarde.
Anthonette.*

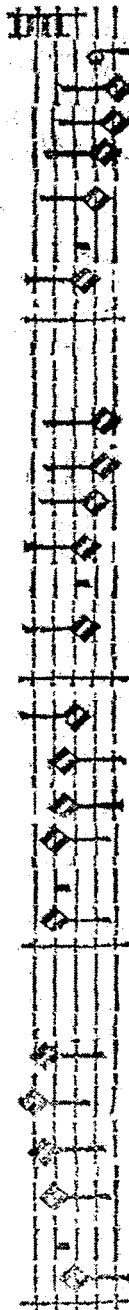
*Mouvements que le danseur
doibt faire en dansant
la gaillarde.*

Greue gaulche.
Greue droite.
Greue gaulche.
Greue droite.
Sault majeur.
Posture gaulche.

{Nápěv gaillarde Tonička. / Pohyby, které má tanečník při této gaillardě provádět.}

ORCHESOGRAPHIE

Reuers.

Greue droicte.
Greue gaulche.
Greue droicte.
Greue gaulche.
Sault majeur,
Posture droicte.

Et ainsi continuant, en repetant le commencement.

Aultres cinq pas.

Pied croisé droict.
Pied croisé droict.
Pied croisé gaulche.
Pied croisé gaulche.
Sault majeur.
Posture droicte.

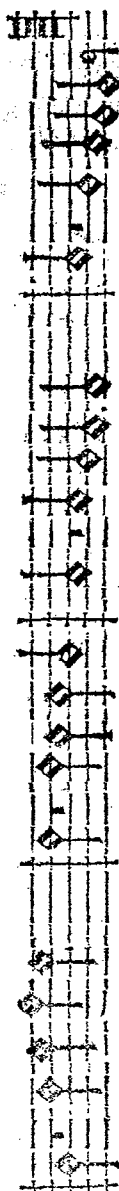
Reuers.

Pied croisé gaulche.
Pied croisé gaulche.
Pied croisé droict.
Pied croisé droict.
Sault majeur.
Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Aultres cinq pas.

Greue droicte.
Posture droicte sans petit sault.
Entretaille gaulche causant greue droicte.
Greue gaulche.
Sault majeur.
Posture droicte.

Reuers.

Greue droite.
Greue gauche.
Greue droite.
Greue gauche.
Sault majeur,
Posture droite.

Et ainsi continuant, en repétant le commencement.

Aultres cinq pas.

Pied croisé droit.
Pied croisé droit.
Pied croisé gauche.
Pied croisé gauche.
Sault majeur.
Posture droite.

Reuers.

Pied croisé gauche.
Pied croisé gauche.
Pied croisé droit.
Pied croisé droit.
Sault majeur.
Posture gauche.

Et ainsi continuant en repétant le commencement.

Aultres cinq pas.

Greue droite.
Posture droite sans petit sault.
Entretaille gauche causant greue droite.
Greue gauche.
Sault majeur.
Posture droite.

{Totéž obráceně. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku. / Jiný pětikrok. / Totéž obráceně. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku. / Jiný pětikrok.}

Reuers.

Greue gaulche.
 Posture gaulche sans petit sault.
 Entretaille droicte causât greue gaulche.
 Greue droicte.
 Sault maieur.
 Posture gaulche.
 Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Capriol.

Pourquoy auez vous commandé vne posture droicte sans petit sault sur la deuxieme minime blanche pour le deuxieme pas?

Arbeau.

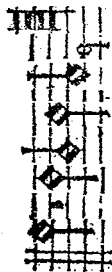
Il fault conjecturer que les danceurs l'ont treuue ainsi de meilleur grace pour apporter quelque variation delectable, & d'auantage aucuns en lieu de mettre pour ladite posture les deux semelles à terre, ilz se soustiennent sur le talon du pied deuant, & tiennent le genoil dudit pied roide & non plié, dis sans qu'il à meilleur grace

*Air de la gaillarde ap-
 pallee Baïsons nous
 belle. &c.*

*Mouuemens que le danceur
 doit faire pour dancier
 ladiète gaillarde*

Ruade droicte.
 Pied-croisé ou greue gaulche.
 Ruade droicte.
 Entretaille droite causant greue gaulche.
 Sault maieur.
 Posture droicte.

Reuers.

Greue gaulche.
 Posture gaulche sans petit sault.
 Entretaille droite causat greue gaulche.
 Greue droite.
 Sault maieur.
 Posture gaulche.
Et ainsi continuant en repetant le commencement.

{Totéž obráceně. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku.}

Capriol.

Proč jste mi na druhou bílou notu jako druhý krok předepsal pravou posture bez malého skoku neboli petit sault?

Arbeau.

Domnívám se prostě, že to tak tanečníkům připadá ladnější, když přijdou s nějakou líbeznou variací; a někteří se ještě místo toho, aby při řečené posture čili pozici dali obě chodidla na zem, vzepřou se na patě přední nohy a nechají koleno řečené pravé nohy rovné a neohnuté řkouce, že je to ladnější.

Air de la gaillarde appelée Baisons nous belle. etc.

Mouvements que le danseur doit faire pour dancier ladiète gaillarde

Ruade droite.
 Pied-croisé ou greue gaulche.
 Ruade droite.
 Entretaille droite causant greue gaulche.
 Sault maieur.
 Posture droite.

{Nápěv gaillarde nazvané Milá, polibme se, etc. / Pohyby, kterými má tanečník onu gaillardu tančit.}

ORCHESOGRAPHIE

Reuers.

Ruade gaulche.

Pied croisé ou greue droicte.

Ruade gaulche.

Entretaille gaulche causât greue droicte.

Sault majeur.

Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Aultres cinq pas.

Piedz ioincts.

Greue droicte.

Ruade droicte.

entretaille droicte causât greue gaulche.

Sault majeur.

Posture droicte.

Reuers

Piedz ioincts.

Greue gaulche.

Ruade gaulche.

Entretaille gaulche causât greue droicte.

Sault majeur.

Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Vous pourrez mettre es cinq pas cy dessus, en lieu des piedz ioincts des postures, & encore faire les dites postures non en auant, mais de cousté comme si c'estoit vn pied largy.

Capriol.

Vous commandez de continuer en repetant le commencement: Ainsi faisant on ne feroit qu'une sorte de cinq pas en vne gaillarde.

Arbeau.

ORCHESOGRAPHIE

Reuers.

Ruade gaulche.
Pied croisé ou greue droite.
Ruade gaulche.
Entretaille gaulche causât greue droite.
Sault majeur.
Posture gaulche.
Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Aultres cinq pas.

Piedz ioincts.
Greue droite.
Ruade droite.
Entretaille droite causât greue gaulche.
Sault majeur.
Posture droite.

Reuers

Piedz ioincts.
Greue gaulche.
Ruade gaulche.
Entretaille gaulche causât greue droite.
Sault majeur.
Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

{Totéž obráceně. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku. / Jiný pětikrok. / Totéž obráceně. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku.}

Ve výše vypsanych pětikrocích si můžete spojené nohy neboli piedz ioincts nahradit pozicemi a navíc dělat řečené pozice ne vpřed, ale podobně, jako by to byly rozkročené nohy.

Capriol.

Předepisujete, že se má začít zase od začátku; tak bychom ale v jedné gaillardě udělali jenom jeden druh pětikroku.

Arbeau.

Cela se remettra à la volonté du danceur, car s'il veult, en lieu de repeter comme au commencement, il mettra en auant vne forte nouvelle de cinq pas, & ne scauroit estre que bon d'ainsi le faire, pourueu toutesfois qu'il ayt fait le reuers deses premiers cinq pas: Et si le danceur se treuve pressé, & auoir faulte de place, qu'il ne puisse marcher tout droit, il pourra dancier lesdits cinq pas en ronde, & en tornant son corps tateher à se retreuer planté deuant la Damoiselle.

Capriol.

Fauldra il que ie dance mes cinq pas allant tout droit, quand la place y sera?

Arbeau.

Quand ie parle d'aller tout droit, i'entends de ne point torner le corps entierement, car fera dancier d'vne bonne grace si vous tornez maintenant le cousté droit, maintenant le cousté gauche deuers la Damoiselle, comme si vous vouliez escrimer: La greue droicte desire de monstrier le cousté droit, & la greue gauche desire de monstrier le cousté gauche.

Capriol.

Il m'est aduis que par les meslanges des mouuements diuers que m'auuez figurez, ie composerois bien des cinq pas à ma phantaisie.

Arbeau.

Faire le pourriez certainement: Mais il fault que nottiez qu'il y a des cinq pas appelez cinq pas, parce qu'ils sont mesurez par les mesmes mesures du temps que les cinq pas sont mesurez: Et neantmoins ont plus ou moins de cinq mouuements. Et ceste consideration prouient des mesures extendues ou racourties: Car puis qu'il y a deux mesures ternaires en vne cadance, & que lesdites deux mesures tiennent six minimes blanches, dont l'vne est conuertie en vn souspir, restans quatre avec la posture, il s'esuyt bié que si on coupe les quatre premieres chacune en deux,

To je ponecháno na tanečnickově libovůli: když chce, může místo opakování od začátku zařadit nový druh pětikroku, což nemůže být nikdy na škodu, pokud tedy už udělal první pětikrok i obráceně. A když je tanečník v úzkých a má málo místa, takže by nemohl kráčet rovně, může tančit řečné pětikroky dokola a otáčeje tělo se pokusit dostat znovu před svou dámou.

Capriol.

Když je na to místo, musím tedy tančit pětikrok stále rovně?

Arbeau.

Když jsem mluvil o postupování rovně, myslel jsem tím, že se nemá tělo úplně otočit; je totiž ladné, když se při tanci natočíte tu pravým bokem, tu levým bokem k dámě, jako kdybyste chtěl šermovat, chtěje pravým kopnutím neboli greve ukázat pravý bok a levým greve bok levý.

Capriol.

Zdá se mi, že smísením rozličných pohybů, které jste mi vyobrazil, bych si mohl snadno složit různé pětikroky podle vlastní fantazie.

Arbeau.

To byste jistě mohl, musíte ale vědět, že jsou také pětikroky, které se tak jmenují jen proto, že je jim vyměřena stejná doba jako normálním pětikrokům, nicméně je v nich více nebo méně než pět pohybů. Což nás přivádí k prodlouženým a zkráceným mírám¹⁹⁷: protože když máme dvě liché míry na jednu kadenci a řečné dvě míry obsahují šest bílých not, z nichž jedna je převedená na pomlku, takže zbývají čtyři a posture neboli pozice, je nasnadě rozložit každou z těch čtyř na dvě,

¹⁹⁷ Ačkoliv Arbeau i v originále hovoří o *mesures extendues ou racoursies*, míry se ve skutečnosti ani nezkracují ani neprodlužují. Trvají stále stejně dlouho, obsahují pouze více not.

ORCHESOGRAPHIE

seront huict noires en lieu de quatre blanches, & en adaptant à chacune nostre son mouuement, il y aura (auant la posture) huict pas en lieu de quatre, & en tout la posture comprise seront neuf pas.

Air de la gaillarde appelée Si i'ayme ou non, &c. *Cinq pas de deux mouuements que le dancier peut faire en dansant la gaillarde.*

Pieds ioincts ou greue droicte.

sault majeur, avec capriole.

Posture gaulche.

Reuers.

piedz ioincts ou greue gaulche.

sault majeur, avec capriole.

Posture droicte.

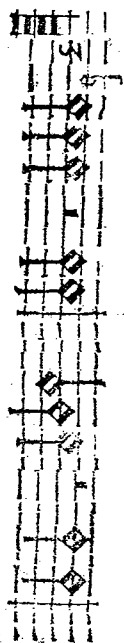
Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Voyez vous pas cy dessus, que les pieds ioincts ou greue droicte tiennent autant de temps que trois minimas blanches. & le sault majeur avec la posture contiennent le reste du temps, & pour y paruenir, la quatrieme minime blanche est conuertie en soupir, & anticipée pour faire le sault majeur.

což dá osm not černých místo čtyř bílých. A když každé notě černé přiřadíme pohyb, budeme mít před posture osm kroků místo čtyř a dohromady včetně posture to bude kroků devět.

*Air de la gaillarde ap-
pelle Si l'ayme ou
non, &c.*

*Cinq pas de deux mouvements
que le danseur peult faire
en dançant la gaillarde.*

Pieds ioincts ou greue droite.

sault majeur, avec capriole.

Posture gaulche.

Reuers.

Piedz ioincts ou greue gaulche.

sault majeur, avec capriole.

Posture droite.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

{Nápěv gaillarde nazvané At' mám rád či ne, etc. / Pětikrok ve dvou pohybech, který tanečník může provádět tanče tuto gaillardu. / Totěž obráceně. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku.}

Povšimněte si výše, že spojené nohy čili pieds jointcs nebo pravé greue trvají stejně dlouho jako tři bílé noty; a hlavní skok neboli sault majeur s posture zabírají zbytek času, a aby se toho dosáhlo, je kvůli hlavnímu skoku čtvrtá bílá nota převedená na pomlku a předsazená.

Aultres cinq pas de trois mouuements.

Greue droiçte.

Entretaille droiçte causât greue gaulche.
sault majeur.

posture droiçte.

Reuers.

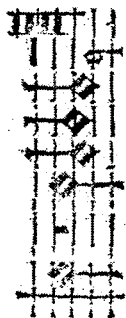
Greue gaulche.

Entretaille gaulche causât greue droiçte.
sault majeur.

Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Considerez sur ce que dessus, que la greue tienr deux minimmes blanches, l'entretaille faisant greue, tient deux aultres minimmes blanches, le sault majeur tient le souspir, equipolent à vne minime blanche, & la posture le temps d'vne aultre minime blanche: Et ainsi tous lesdits cinq pas sont reduits & racourfiz à trois pas, equipolents à cinq.

Aultres cinq pas racourfiz.

Reuerence gaulche.

Pied croisé gaulche.

sault majeur.

Posture droiçte.

Aultres cinq pas de trois mouvements.

Greue droite.

Entretaille droite causât greue gaulche,
sault majeur.

Posture droite.

Reuers.

Greue gaulché.

Entretaille gaulche causât greue droite,
sault majeur.

Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

{Jiný pětikrok ve třech pohybech. / Totéž obráceně. / A tak se pokračuje,
s opakováním od začátku.}

Vezměte v úvahu, že výše zabírá kopnutí neboli greve dvě bílé noty, entretaille vedoucí ke greve zabírá další dvě bílé noty, sault majeur zabírá pomlku, která se rovná jedné bílé notě, a posture další bílou notu. A tak jsou všechny řečené pětikroky omezené a zkrácené na tři kroky rovnající se pěti.

Aultres cinq pas racourfiz.

Reuerence gaulche.

Pied croisé gaulche.

sault majeur.

Posture droite.

{Jiný zkrácený pětikrok.}

ORCHESOGRAPHIE

Reuers.

Reuerence droiçte.

Pied croisé droiçt.

Sault majeur.

Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Aultres cinq pas racourfiz.

Pied croisé droiçt.

Entretaille droiçt causât greue gaulche.

Sault majeur.

Posture droiçte.

Reuers.

Pied croisé gaulche.

Entretaille gaulche causât greue dr oiçte.

Sault majeur.

posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Capriol.

Vous me debuez donner exemple d'vne cadance contenant plus de cinq pas & mouuements.

Arbeau.

Il en est d'vne infinité de sortes que vous practiquerez & apprendrez de ceulx de vostre age, receuez pour le present les sept pas qui s'ensuyuent, qui sont equipolents, & qui se reduysent aux deux mesures ternaires des cinq pas, parce que comme voiez en marge les premiere & troisieme minimas blanches, lesquelles

ORCHESOGRAPHIE

Reuers.

Reuerence droite.

Pied croisé droit.

sault majeur.

Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Aultres cinq pas racourfiz.

Pied croisé droit.

Entretaille droit causât greue gaulche.

sault majeur.

Posture droite.

Reuers.

Pied croisé gaulche.

Entretaille gaulche causât greue droite.

sault majeur.

Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

{Totéž obráceně. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku. / Jiný zkrácený pětikrok. / Totéž obráceně. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku.}

Capriol.

Musíte mi dát příklad kadence obsahující více než pět kroků a pohybů.

Arbeau.

Je jich nekonečné množství a osvojíte si je a naučíte se je přímo od svých vrstevníků. Prozatím přijměte následující sedmikroky, jež jsou zkrácené každý do dvou trojných měř pětikroků a rovnají se jim, protože jak vidíte v zápise, na první a třetí bílé notě,

lesquelles ne deuroient faire chacune qu'un pas, font chacune deux pas marquez en la tabulature par deux minimas noires: Et notterez que deux minimas noires & vne blanche, sur lesquelles le danceur fait deux pieds en l'air & vne greue sans petit sault, s'appellét fleuret, tellement que deux fleuretz, vn sault majeur, & vne posture font les cinq pas.

Air de gaillarde. Mouuements que le danceur peut faire en ceste gaillarde.

Pied en l'air droict.
 Pied en l'air gaulche. **Fleuret.**
 Greue droicte.
 Pied en l'air gaulche.
 Pied en l'air droict. **Fleuret.**
 Greue gaulche.
 Sault majeur.
 Posture droicte.

Reuers.

Pied en l'air gaulche.
 Pied en l'air droict. **Fleuret.**
 Greue gaulche.
 Pied en l'air droict.
 Pied en l'air gaulche. **Fleuret.**
 Greue droicte.
 Sault majeur.
 Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Dernierement ie fuz de nopces, ou ie vis faire cinq pas à vn ieusne homme qui me semblarent de bonne grace: Illes dançoit ainsi:

z nichž by se na každou nemělo dělat nic než jeden krok, se v tabulaci dělají pokaždé dva kroky označené dvěma černými notami. A povšimněte si, že dvě noty černé a jedna bílá, na které tanečník dělá dvě nohy ve vzduchu neboli pieds en l'air a jedno greve bez malého skoku, se jmenují fleuret, takže jeden pětikroky tvoří dva fleurety, jeden hlavní skok čili sault majeur a jedna pozice neboli posture.

Air de gaillarde. Mouvements que le danseur peut faire en ceste gaillarde.

Pied en l'air droit.
 Pied en l'air gauche. **Fleuret.**
 Greue droite.
 Pied en l'air gauche.
 Pied en l'air droit. **Fleuret.**
 Greue gauche.
 Sault majeur.
 Posture droite.

Reuers.

Pied en l'air gauche.
 Pied en l'air droit. **Fleuret.**
 Greue gauche.
 Pied en l'air droit.
 Pied en l'air gauche. **Fleuret.**
 Greue droite.
 Sault majeur.
 Posture gauche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

{Nápěv gaillarde. / Pohyby, které tanečník může provádět v této gaillarde. / Totéž obráceně. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku.}

Když jsem posledně oddával, viděl jsem jednoho mladíka dělat pětikroky, které mi přišly velmi ladné. Tančil je následně:

ORCHESOGRAPHIE

Air de la Gaillarde appelée La farigone. autres sortes de mouvements que le danseur doit faire pour ceste gaillarde.

Posture gaulche.
 Greue gaulche.
 tornez le corps à main gaulche à la partie opposite, & faictes greue droiçte.
 Greue gaulche.
 Sault majeur.
 Posture droiçte.
Reuers.
 Posture droiçte.
 Greue droiçte.
 Tornez le corps a main droiçte à la partie opposite, & faictes greue gaulche.
 Greue droiçte.
 Sault majeur.
 Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Vous notterez que ces cinq pas augmenteront leur grace, si vous les faictes mignardez.

Capriol.

Qu'appellez vous pas mignardez?

Arbeau.

Vous ferez les pas mignardez, quand extendrez les cinq minimés blanches en dix minimés noires, & qu'en lieu de faire vn pas en mesme instât, avec son petit sault, vous en ferez deux morceaux, anticipant vn peu ledit petit sault sur la premiere minime noire, & incontinent après faisant le pas sur la deux-

Air de la Gaillarde appelée Lafaçonne. Autres forces de mouvements que le danseur doit faire pour ceste Gaillarde.

Posture gaulche.
 Greue gaulche.
 tornez le corps à main gaulche à la partie opposite, & faictes greue droite.
 Greue gaulche.
 Sault majeur.
 Posture droite.
Reuers.
 Posture droite.
 Greue droite.
 Tornez le corps a main droite à la partie opposite, & faictes greue gaulche.
 Greue droite.
 Sault majeur.
 Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

{Nápěv gaillardie nazvané Trápení. / Jiné pohyby, které má tanečník dělat v této gaillardě. / 3. krok: Otočte tělo za levou rukou na druhou stranu a udělejte pravé kopnutí neboli greve. / Totéž obráceně. / 10. krok: Otočte tělo za pravou rukou na druhou stranu a udělejte levé greve. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku.}

Zapamatujte si ještě, že tyto pětikroky budou ještě ladnější, když je budete dělat mignardez, což znamená zjemnělé.

Capriol.

Co jsou to ty zjemnělé kroky?

Arbeau.

Zjemnělé kroky uděláte, když si prodloužíte pět not bílých na deset černých a místo toho, abyste dělal krok naráz, včetně malého skoku neboli petit sault, rozdělíte ho na dvě části: předrazíte o něco řečený malý skok na první černou notu a neprodleně poté uděláte na druhou

ieme minime noire: Et telles façons de pas mignardez ne sont à la verité que les cinq pas, mais ils ont meilleur grace & sont moins lourds, car en lieu de tumber le corps à plôb d'vn coup, on l'affiet en traifnant.

Capriol.

S'il aduenoit que la musique ne continst que des minimas blanches, y pourroit on adapter des fleurets?

Arbeau.

Ouy certes, car ymaginant la dernière minime blanche estre couppee en deux noires, des deux premiers pas, vous en feriez trois, & faisant le semblable de la troisieme minime blanche, augmenteriez d'vn pas, & ainsi vostre cadance contiendrait sept pas & mouuements, comme si la musique y estoit notee, & ainsi y imaginerez telles recouppes que bon vous semblera, & y appliquerez ou moins ou plus de pas, come verrez bon estre.

Capriol.

Le fault majeur & la posture viennent le temps de deux minimas blanches. En faisant deux minimas noires du sospir, i'en pourrois donc faire encore vn fleuret, & par ainsi les deux mesures ternaires seroient accomplies par trois fleurets.

Arbeau.

Vous avez raison: Mais il n'y auroit plus de cadance, & faudroit faire la cadance sur la quatrieme mesure, & cela s'appellerait faire vn passage, parce que passeriez vne cadance pour l'aller chercher plus auant. Et supposé que fissiez aux deux mesures suyuant deux fleurets & vne posture. vostre passage en tout contiendrait seize pas, à scauoir neuf pas pour les trois premiers fleurets, & sept pas pour les deux fleurets, fault majeur & posture de la cadance, en tout seize pas. Et si vous vouliez encor passer & differer vostre cadance iusques à la sixieme mesure ternaire, vostre passage seroit de vingt cinq pas & mouuements.

černou notu krok. Takže zjemnělé kroky ve skutečnosti nejsou nic jiného než pětikroky, ale jsou ladnější a méně těžké, protože místo toho, aby tělo spadlo kolmo dolů naráz, stavíme je postupně.

Capriol.

Když se přihodí, že hudba obsahuje jen bílé noty, můžeme do ní přesto použít fleurety?

Arbeau.

Ano, jistě: když si představíte poslední bílou notu¹⁹⁸ rozloženou na dvě černé, uděláte z prvních dvou kroků tři a obdobně naložíte se třetí bílou notou, krok se vám prodlouží a kadence vám tím pádem bude sestávat ze sedmi kroků a pohybů, jako by tak byla zapsána hudba. Obdobně si můžete představit další rozložení podle libosti a použít tak více nebo méně kroků, jak vám přijde záhodno.

Capriol.

Sault majeur a posture, tedy hlavní skok a pozice, trvají jako dvě bílé noty. Kdybych z pomlky udělal dvě noty černé, mohl bych udělat ještě jeden fleuret, a tak bych dvě liché míry naplnil třemi fleurety.

Arbeau.

Máte pravdu. Ale nebyla by tam kadence a bylo by ji třeba udělat ve čtvrté míře; a tomu se říká udělat vazbu, protože svážete dvě kadence k sobě a zakončíte je později¹⁹⁹. Kdybyste pak ve dvou zbývajících mírách udělal dva fleurety a jednu posture, obsahovala by vaše vazba celkem šestnáct kroků, tedy devět na první tři fleurety a sedm na dva fleurety, sault majeur a posture na kadenci, což je dohromady šestnáct. A kdybyste chtěl vázat dál a odložit kadenci až do šesté liché míry, vaše vazba by měla dvacet pět kroků a pohybů.

198. Výklad by v tomto případě příliš nedával smysl, Arbeau zřejmě myslí první bílou notu.

199. Věta v původním znění pracuje s výrazem *passage* a příbuzným slovesem *passer*, tedy přejít. V doslovném překladu by zněla: „A tomu se říká udělat průchod, protože přejdete jednu kadenci, abyste ji hledal o něco dále.“

ORCHESOGRAPHIE

Capriol.

Vous m'avez cy deuant dit que le premier passage aprèz les cinq pas, se fait d'unze pas sur la quatrieme mesure, & de dixsept sur la sixieme mesure, & de vingt trois sur la huitiesme mesure, & ainsi consequemment comptant six pas pour les deux mesures que l'on passe, & cinq pas pour deux mesures, ou l'on fait cadance.

Arbeau.

Je le vous ay dit ainsi: Mais cela s'entend quand on dance vn pas sur chacune minime blanche: Or est augmenté le nombre des pas, quand nous coupons vne minime blanche en deux noires, & que sur chacune minime noire, nous voulons attribuer son pas: Quand aussi les passages sont moindres d'unze, dixsept, vingt trois pas, & quand nous faisons seruir deux ou trois minimas blanches à vn seul pas, vous vous souuiendrez de ce que ie vous ay dit, que l'action du danceur est belle, quand le mouuement des pieds accompaigne les battements de la musique, comme vous experimenterez en l'air de la gaillarde appelée la Milannoise que voyez cy dessoubs composée d'un passage d'unze pas extenduz en quinze par cinq fleurets, suyuis de cinq pas racourcis en trois pas.

Capriol.

Peult-on pas faire des fleurets en dançant la gaillarde, encor que la musique ne porte point de minime blanche couppee en deux minimas noires.

Arbeau.

Aiseement, en ymaginant ladicte section, encor qu'elle ne soit pas ainsi hottee, & generallement pourrez, ou par escript, ou par ymagination former voz mesures, de nottes entieres ou coupees telles que voudrez.

Capriol.

J'attends l'air de ceste Milannoise, & la tabulature des pas &

Capriol.

Výše jste mi ale řekl, že první vazba pětikroků obsahuje na čtvrté míře jedenáct kroků, sedmnáct na šesté a třiadvaceti na osmé; a tak dále, počítaje vždy šest kroků na dvě míry, které jsme svázali, a pět kroků na dvě míry, ve kterých děláme kadenci.

Arbeau.

Tak jsem vám to opravdu řekl, jenže to platí, jen pokud tančíme na každou bílou notu jeden krok. Jindy se ale zvětší počet kroků tím, že rozložíme bílou notu na dvě černé a každé z nich přidělíme vlastní krok. Někdy zase vazby naopak obsahují méně než jedenáct, sedmnáct a třiadvacet kroků, a to když jsme použili dvě nebo tři bílé noty na jeden krok. Vzpomeňte si, co jsem vám říkal: tanečnickovo konání je krásné, když pohyby nohou doprovázejí akcenty hudby, což si můžete ověřit na nápěvu gaillardy zvané Miláňanka, kterou vidíte níže. Ta se skládá z vazby jedenácti kroků rozšířených na patnáct pěti fleurety následovanými pětikrokem zkráceným na tři kroky.

Capriol.

Můžeme v gaillardě dělat fleurety i když hudba neobsahuje žádnou bílou notu rozloženou na dvě noty černé?

Arbeau.

Snadno: když si tak řečený úsek představíte, ačkoliv to není zapsáno do not; a obecně vzato si můžete, ať už v notách nebo jen v hlavě, poskládat míry z not celých nebo rozložených jak se vám zlíbí.

Capriol.

Těším se na nápěv oné Miláňanky, a na tabulaci kroků

DE THOINOT ARBEAV.
mouvement qu'il y conuient adapter.

58

57

Air de la gaillarde appellee la Milannoise.
Mouvements que le danseur doit faire en dansant la gaillarde.

- Pied en l'air droit, sans petit sault.
Pied en l'air gaulche, sans petit sault. **Fleuret.**
Greue droi&te.
- Pied en l'air gaulche, sans petit sault.
Pied en l'air droit, sans petit sault. **Fleuret.**
Greue gaulche.
- Pied en l'air droit, sans petit sault.
Pied en l'air droit, sans petit sault. **Fleuret.**
Greue droi&te.
- Pied en l'air gaulche, sans petit sault.
Pied en l'air droit, sans petit sault. **Fleuret.**
Greue gaulche.
- Pied en l'air droit, sans petit sault.
Pied en l'air gaulche, sans petit sault. **Fleuret.**
Greue droi&te.
- Pied croisé droit, sans petit sault.
Reuerence passagiere droi&te, Ou en-
trelaille du droit causant greue gaulche.
Sault majeur.
Posture droi&te.

a pohybů, které se v ní mají použít.

Arbeau.

Air de la gaillarde appelle la Milannoise.

Mouvements que le danseur doit faire en dansant la gaillarde.

Pied en l'air droit, sans petit sault.
Pied en l'air gaulche, sans petit sault. **Fleuret.**
Greue droicte.

Pied en l'air gaulche, sans petit sault.
Pied en l'air droit, sans petit sault. **Fleuret.**
Greue gaulche.

Pied en l'air droit, sans petit sault.
Pied en l'air droit, sans petit sault. **Fleuret.**
Greue droicte.

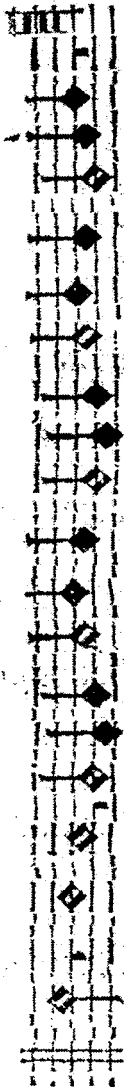
Pied en l'air gaulche, sans petit sault.
Pied en l'air droit, sans petit sault. **Fleuret.**
Greue gaulche.

Pied en l'air droit, sans petit sault.
Pied en l'air gaulche, sans petit sault. **Fleuret.**
Greue droicte.

Pied croisé droit, sans petit sault.
Reuerence passagiere droicte, Ou en-
treraillle du droit causant greue gaulche.
Sault majeur.
Posture droicte.

{Nápěv gaillardy nazvané Milánanka. / Pohyby, které má tanečník v této gaillarde dělat.}

ORCHESOGRAPHIE 113

Reuers.

- Pied en l'air gaulche, sans petit fault.
- Pied en l'air droit, sans petit fault. **Fleuret.**
greue gaulche.
- Pied en l'air droit, sans petit fault.
- Pied en l'air gaulche, sans petit fault. **Fleuret.**
greue droicte.
- Pied en l'air gaulche, sans petit fault.
- Pied en l'air droit, sans petit fault. **Fleuret.**
greue gaulche.
- Pied en l'air droit, sans petit fault.
- Pied en l'air gaulche, sans petit fault. **Fleuret.**
greue droicte.
- Pied en l'air gaulche, sans petit fault.
- Pied en l'air droit, sans petit fault. **Fleuret.**
greue gaulche.
- Pied croisé gaulche.
- Reuerence passagiere gaulche, ou en-
treaille gaulche causat greue droicte.
- Sault majeur.
- Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

Capriol.

Passons oultre, & me donnez la tabulature de quelque passa-
ge d'vnze pas.

Arbeau.

Les passages d'vnze pas peuuent estre formez en comptant

Reuers.

Pied en l'air gaulche, sans petit fault.
 Pied en l'air droit, sans petit fault. **Fleuret.**
 greue gaulche.

Pied en l'air droit, sans petit fault.
 Pied en l'air gaulche, sans petit fault. **Fleuret.**
 greue droite.

Pied en l'air gaulche, sans petit fault.
 Pied en l'air droit, sans petit fault. **Fleuret.**
 greue gaulche.

Pied en l'air droit, sans petit fault.
 Pied en l'air gaulche, sans petit fault. **Fleuret.**
 greue droite.

Pied en l'air gaulche, sans petit fault.
 Pied en l'air droit, sans petit fault. **Fleuret.**
 greue gaulche.

Pied croisé gaulche.
 Reuerence passagiere gaulche, ou en-
 reetaille gaulche causât greue droite.
 Sault majeur.
 Posture gaulche.

Et ainsi continuant en repetant le commencement.

{Totéž obráceně. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku.}

[20. Jedenáctikroky do gaillarde]

Capriol.

Postupme dál a dejte mi tabulaci nějakých vazeb o jedenácti krocích.

Arbeau.

Vazby o jedenácti krocích můžeme vytvořit tak, že k sobě spojíme

& liant ensemble deux cadances de cinq pas, ou equipolents à cinq pas, telles que voudrez choisir, pourveu qu'en lieu du soupir (sur lequel se fait le sault majeur de la premiere cadance) vous y colloquiez vn mouuement, ou bien que conuertissiez ledit soupir & la posture suyuant en vn fleuret, ou deux pas pour rompre ladicte premiete cadance, & si ne voulez prendre ceste peine, vous vous ayderez de la tabulature suyuant, en attendant qu'en ayez recueilli d'autres des bons baladins, car l'vsage vous en apprendra plus que les preeptes: Et notterez que ces passages d'vnze ou plusieurs pas, sont naturellement propres pour les fins des gaillardes, & de meilleur grace, quand on les fait en tournant le corps.

<p>Air de la gaillarde ap- pellee l'aymevois mieulx dormir seulette, &c.</p>	<p>Mouuemens qu'il conuient faire au dancour pour dancer ladicte gaillarde.</p>
--	---

Ruade droicte.
 Entretaille qui fait greue gaulche.
 Ruade gaulche.
 greue gaulche.
 Ruade droicte.
 Entretaille qui fait greue gaulche.
 Ruade gaulche.
 Entretaille qui fait greue droicte.
 Ruade droicte.
 Entretaille qui fait greue gaulche.
 Sault majeur pour preparer cadance,
 Cadance en posture droicte.

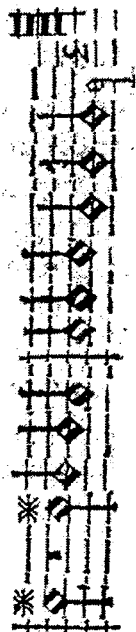
a svážeme libovolné dvě kadence pětikroků nebo stejně dlouhé jako pětikrok; za předpokladu, že místo pomlky, na kterou se dělá sault majeur čili hlavní první kadence, zařadíte nějaký pohyb nebo řečenou pomlku a následující posture neboli pozici převedete na fleuret či na dva kroky, abyste řečenou první kadenci narušil. Pokud se tím nechcete zatěžovat, vypomožte si následující tabulací, dokud si neosvojíte jiné vazby od dobrých tanečníků gaillardy: protože užívání vás naučí víc než poučky. A povšimněte si, že tyto vazby jedenácti či více kroků jsou přirozeně případné pro to, aby se jimi gaillarda zakončovala, a jsou ladnější, když se dělají s otáčením těla.

Air de la gaillarde appelée l'aymerois Mouvements qu'il convient
mieux dormir faire au danseur pour
sculette, &c. danser ladite
gaillarde.

- Ruade droite.
- Entretaille qui fait greue gaulche.
- Ruade gaulche.
- greue gaulche.
- Ruade droite.
- Entretaille qui fait greue gaulche.
- Ruade gaulche.
- Entretaille qui fait greue droite.
- Ruade droite.
- Entretaille qui fait greue gaulche.
- Sault majeur pour preparer cadance.
- Cadance en posture droite.

{Nápěv gaillardy nazvané Raději bych spala sama, etc. / Pohyby, kterými se tanečníkovi patří tančit tuto gaillardu.}

ORCHESOGRAPHIE

Reuers du passage precedent.

- Ruade gaulche.
- Entretaille qui fait greue droicte.
- Ruade droicte.
- greue droicte.
- Ruade gaulche.
- Entretaille qui fait greue droicte.
- Ruade droicte.
- Entretaille qui fait greue gaulche.
- Ruade gaulche.
- Entretaille qui fait greue droicte.
- Sault majeur pour preparer cadance.
- Cadance en posture gaulche.

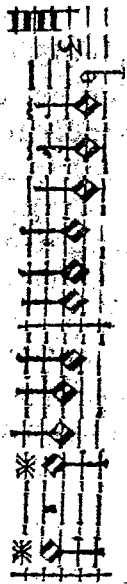
Il vous faudra torner deux fois le corps en dancant les vnze pas, & aultant de fois en dancant le reuers, car vn seul tornement de corps ny suffiroit pas.

Aultre passage d'vnze pas.

- Ruade gaulche.
- greue gaulche.
- Ruade gaulche.
- greue gaulche.
- Position droicte.
- greue droicte.
- Position gaulche.
- greue gaulche.
- Ruade gaulche.
- greue gaulche.
- Sault majeur pour preparer cadance.
- Cadance de posture droicte.

Reuers

ORCHESOGRAFIE

Revers du passage precedent.

Ruade gaulche.

Entretaille qui fait greue droite.

Ruade droite.

greue droite.

Ruade gaulche.

Entretaille qui fait greue droite.

Ruade droite.

Entretaille qui fait greue gaulche.

Ruade gaulche.

Entretaille qui fait greue droite.

Sault majeur pour preparer cadance.

Cadance en posture gaulche.

{Předešlá vazba obráceně.}

Když tančíte jedenáctikroky, musíte se tělem natočit dvakrát, a stejně tak když je tančíte obráceně, protože natočit tělo jen jednou by nestačilo.²⁰⁰

Aultre passage d'unze pas.

Ruade gaulche.

greue gaulche.

Ruade gaulche.

greue gaulche.

Position droite.

greue droite.

Position gaulche.

greue gaulche.

Ruade gaulche.

greue gaulche.

Sault majeur pour preparer cadance.

Cadance de posture droite.

Revers

{Jiná vazba jedenácti kroků. / Totéž obráceně.}

200. Poněkud sporná pasáž. V originále stojí *turner le corps*, doslova *otočit tělo*, přičemž *corps* může stejně jako v češtině znamenat jak trup, tak celou postavu. Navíc z věty samotné není jisté, jestli se jedná o natočení, větší pootočení nebo celou otáčku. Příklad se přiklání k variantě natáčení na základě dvou předcházejících pasáží. Capriol v úvodu pojednání o *gaillarde*, na straně 77, říká: „Tančit tímto způsobem mi přijde chvályhodnější než zmatené přecházení, kterému jsem byl často svědkem, protože při něm se často tanečník otočí zády k dámě; a nebo, což není o nic lepší, se dáma otočí zády k tanečníkovi, když předvádí nějakou pasáž.“ Z toho můžeme soudit, že otáčet se během tance zády k partnerovi obecně není žádoucí. A na straně 109, u popisu *cinq pas*, Arbeau dodává: „Když jsem mluvil o postupování rovně, myslel jsem tím, že se nemá tělo úplně otočit; je totiž ladné, když se při tanci natočíte tu pravým bokem, tu levým bokem k dámě, jako kdybyste chtěl šermovat, chtěje pravým kopnutím neboli greve ukázat pravý bok a levým greve bok levý.“ Pro natáčení boku je v textu rovněž použité sloveso *turner*. Bereme-li ovšem tento odstavec jako novou informaci, která pozměňuje dosavadní vyznění textu (což sice není vzhledem k vedení výkladu příliš pravděpodobné, nicméně Arbeauv styl není vždy zrovna ukázkově vybroušený), je přípustná i jiná interpretace. Pro otáčení kolem dokola by mluvil například popis kroků ve *valse*, který operuje s prakticky totožnou terminologií, tam se ovšem točí oba partneři společně v těsném držení.

DE THOINOT ARBEAV.

- Reuers du passage precedent.*
- Ruade droicte.
- Greue droicte.
- Ruade droicte.
- Greue droicte.
- Position gaulche.
- greue gaulche.
- Position droicte.
- Greue droicte.
- Ruade droicte.
- Greue droicte.
- Sault majeur pour preparer cadance.
- Cadance de posture gaulche.

Air de la gaillarde appellee L'ennuy qui me tourmente, &c.

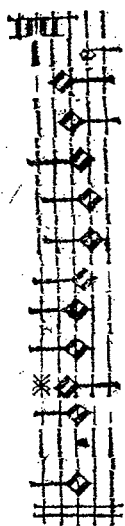
Mouuements que le danseur doit faire en dansant la gaillarde.

Aultre passagd'vnze pas.

- Greue droicte.
- Greue droicte.
- Ruade gaulche.
- greue gaulche.
- Posture droicte.
- greue droicte.
- Posture gaulche.
- Greue gaulche.
- Ruade gaulche.
- greue gaulche.
- Sault majeur pour preparer cadance.
- Cadance en posture droicte.

e

DE THOINOT ARBEAY.

Reuers du passage precedent.
 Ruade droite.
 Greue droite.
 Ruade droite.
 Greue droite.
 Position gaulche.
 greue gaulche.
 Position droite.
 Greue droite.
 Ruade droite.
 Greue droite.
 Sault majeur pour preparer cadance.
 Cadance de posture gaulche.

{Předešlá vazba obráceně.}

Air de la gaillarde appellee L'ennuy qui me tourmente, &c. *Mouvements que le danseur doit faire en dansant la gaillarde.*

Aultre passagd vnze pas.

Greue droite.
 Greue droite.
 Ruade gaulche.
 greue gaulche.
 Posture droite.
 greue droite.
 Posture gaulche.
 Greue gaulche.
 Ruade gaulche.
 greue gaulche.
 Sault majeur pour preparer cadance.
 Cadance en posture droite.

{Nápěv gaillardy nazvané Bolest, která mne sužuje, etc. / Pohyby, které tanečník musí provádět tanče tuto gaillardu. / Jiná vazba jedenácti kroků.}

ORCHESOGRAPHIE

Reuers du passage precedent.

Greue gaulche.

Greue gaulche.

Ruade droicte.

Greue droicte.

Posture gaulche.

Greue gaulche.

Posture droicte.

Greue droicte.

Ruade droicte.

Greue droicte.

Sault majeur.

Posture gaulche.

Capriol.

Iay (Dieu mercy) assez dequoy m'exercer maintenant en la gaillarde: Toutesfois ie vous prie me donner encore vne couple de passages, s'il ne vous ennuye.

Aultre passage d'vnze pas.

Ruade droicte.

Entretaille qui fait greue gaulche.

Ruade droicte.

Entretaille qui fait greue gaulche.

Posture droicte.

Greue droicte.

Posture gaulche.

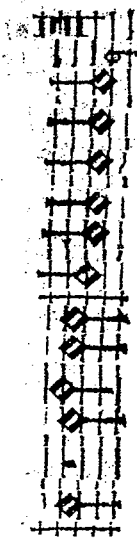
Greue gaulche.

Ruade gaulche.

Greue gaulche.

Sault majeur.

Posture droicte.

ORCHESOGRAFIE

- Revers du passage précédent.*
- Greue gaulche.
- Greue gaulche.
- Ruade droite.
- Greue droite.
- Posture gaulche.
- Greue gaulche.
- Posture droite.
- Greue droite.
- Ruade droite.
- Greue droite.
- Sault majeur.
- Posture gaulche.

{Předešlá vazba obráceně.}

Capriol.

Mám konečně, díky Bohu, dostatek podkladů, abych se mohl v gaillardě procvičovat. Přesto vás prosím, abyste mi ještě pár vazeb přidal, pokud vás to neobtěžuje.

[Arbeau.]

Aultre passage d'unze pas.

- Ruade droite.
- Entretaille qui fait greue gaulche.
- Ruade droite.
- Entretaille qui fait greue gaulche.
- Posture droite.
- Greue droite.
- Posture gaulche.
- Greue gaulche.
- Ruade gaulche.
- Greue gaulche.
- Sault majeur.
- Posture droite.

{Jiná vazba jedenácti kroků.}

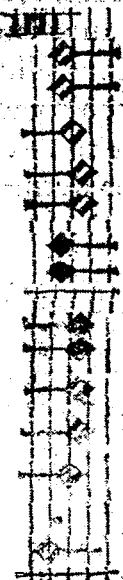
DE THOINOT ARBEAV.

62

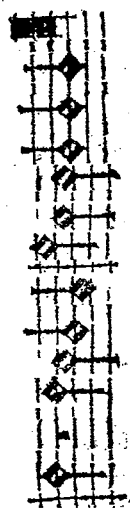
Reuers du passage precedent.
 Ruade gaulche.
 Entretaille qui fait greue droicte.
 Ruade gaulche.
 Entretaille qui fait greue droicte.
 Posture gaulche.
 Greue gaulche.
 Posture droicte.
 Greue droicte.
 Ruade droicte.
 Greue droicte.
 Sault majeur.
 Posture gaulche.

Aultre passage d'vnze pas, la où le sixieme pas est decoupé en deux & le septieme aussi, tellement qu'il y a treize pas pour vnze.

Pied ioinct.
 Greue droicte.
 Entretaille qui fait greue gaulche.
 Entretaille qui fait greue droicte.
 Posture droicte.
 greue gaulche.
 Posture droicte.
 greue droicte.
 Posture gaulche.
 Greue droicte.
 greue droicte.
 greue droicte.
 Sault majeur.
 Posture gaulche.

Q ij

Revers du passage precedent.
Ruade gaulche.
Entretaille qui fait greue droite.
Ruade gaulche.
Entretaille qui fait greue droite.
Posture gaulche.
Greue gaulche.
Posture droite.
Greue droite.
Ruade droite.
Greue droite.
Sault majeur.
Posture gaulche.

{Předešlá vazba obráceně.}

Jiná vazba jedenácti kroků, ve které je šestý krok rozložen na dva a sedmý rovněž, takže je v ní třináct kroků na jedenáct.

Pied ioiact.
Greue droite.
Entretaille qui fait greue gaulche.
Entretaille qui fait greue droite.
Posture droite.
greue gaulche.
Posture droite.
greue droite.
Posture gaulche.
Greue droite.
greue droite.
greue droite.
Sault majeur.
Posture gaulche.

{Jiná vazba jedenácti kroků.}

ORCHESOGRAPHIE

Reuers du passage precedent.

- Pied ioint.
- Greue gaulche.
- Entretaille qui fait greue droite.
- Entretaille qui fait greue gaulche.
- Posture gaulche.
- greue droite.
- Posture gaulche.
- greue gaulche.
- Posture droite.
- greue gaulche.
- greue gaulche.
- greue gaulche.
- Sault majeur.
- Posture droite.

Pour faire des passages de dixsept pas, il vous fault lier ensemble trois cadances de cinq pas, & rompre les deux premieres: Ou bien liez ensemble vn passage d'vnze pas avec vne cadance de cinq pas, & rompez les cadances, gardant seulement la derniere: Pour faire des passages de vingt trois pas, fault lier ensemble quatre cadances de cinq pas, ou deux passages d'vnze pas, & rompre toutes les cadances, fors la derniere: Et ainsi consequemment.

Capriol.

Cela est bien facile: Iugez si ie feray bien ce premier passage d'vnze pas.

Arbeau.

Vous avez bien formé voz pas & mouuements, & estes bien tombé en cadance, mais quand vous dancerez en compagnie ne baissez point la teste pour contreroller voz pas & veoir si vous dancez bien: Ayez la teste & le corps droit, la vheue at-

Revers du passage precedent.

- Pied joint.
- Greue gaulche.
- Entretaille qui fait greue droite.
- Entretaille qui fait greue gaulche.
- Posture gaulche.
- greue droite.
- Posture gaulche.
- greue gaulche.
- Posture droite.
- greue gaulche.
- greue gaulche.
- greue gaulche.
- Sault majeur.
- Posture droite.

{Předešlá vazba obráceně.}

Abyste udělal vazbu sedmnácti kroků, musíte spojit tři kadence pětikroků a první dvě z toho narušit; a nebo samozřejmě spojit vazbu jedenáctikroku s kadencí pětikroku a narušit všechny kadence až na tu poslední. Abyste udělal vazbu třiadvaceti kroků, musíte svázat čtyři kadence pětikroků nebo dvě vazby jedenáctikroků a narušit všechny kadence kromě poslední. A tak dále.

Capriol.

To je opravdu snadné. Posuďte, jestli udělám první vazbu jedenácti kroků správně.

Arbeau.

Správně jste prováděl kroky i pohyby a dobře dopadal do kadence, ale až budete tančit ve společnosti, nesklánějte nikdy hlavu, abyste si kontroloval kroky a hlídal, jestli tančíte správně: držte hlavu i tělo vzpřímeně, tvařte se

seuree, crachez & mouchez peu, & si la necessité vous y contrainct, tornés le visage d'aultre part & vtez d'un beau mouchoir blanc: Deuisés gracieusement, & d'une parole douce & honneste, vos mains soient pendants, non comme mortes, ny aussi pleines de gesticulations, & soyés habillé proprement & nettement, avec la chausse bien tirée, & l'escarpin propre, & vous souuenés de ces aduertissemens, non seulement en ceste dance gaillarde, mais aussi en toutes aultres sortes de dances. Nous auons assés parlé de la gaillarde, & n'en parleray d'auantage, sinon pour vous dire que pouuez maintenant cognoistre estre facile de decouper le double d'une pauane, en l'extendat par tels mouuements que voudrez choisir, lesquels seront mesurez par six minimes blanches, vn soupir pour le fault majeur & vne posture, ou par douze minimes noires, vn soupir pour le fault majeur & vne posture. Ou par extensions & raccourcissements de leurs mellanges, contenant la mesure du temps que l'on mettroit à former le double que voules decouper. Il s'est treuvé des personnes si gaillards & si bondissants, qu'ils ont accommodé & approprié plusieurs faults en l'air, & quelquesfois doublé ou triplé leldits faults, en lieu des cinq pas ou vnze pas, & à la fin desdits faults, sont retumbés à la cadance, si bien & proprement qu'ils ont acquis le renom d'estre des plus braues danceurs: Mais il est aduenu maintesfois qu'en faisant les souples faults, ils se sont laissez tumber, dont la mocquerie & les rifees s'en sont ensuyuies, parquoy les sages ont tousiours conseillé de ne faire tels faults, ou bien de les faire si aisez, que le danceur n'en puisse tumber en cest inconuenient.

Caprial.

Ce m'est chose maintenant bien claire à entendre: Au reste ie serois bien content de ne point ignorer la volte, puis que le temps la receue en vlsage.

sebejistě, plivejte a smrkejte co nejméně, a když už vás k tomu nutnost dožene, odvrát'te tvář a použijte pěkný bílý kapesník; rozprávějte dvorně sladkými a upřímnými slovy, ruce mějte podél těla, ne mrtvě, ale ani ne samý posunek; a oblečte se případně a úhledně, punčochy mějte řádně uvázané a boty čisté. A těchto rad se držte nejen při gaillardě, ale i u všech ostatních druhů tanců.

O gaillardě už jsme mluvili dost a více o ní mluvit nebudeme; jen ještě dodám, že teď už vám bude zalehko rozložit dvojitý krok čili double v pavaně a obohatit jej o libovolné pohyby, které budou trvat šest bílých not, jednu pomlku na hlavní skok neboli sault majeur a jednu posture čili pozici; nebo dvanáct černých not, jednu pomlku na sault majeur a jednu posture; případně tak dlouhou kombinaci těch i těch, abychom z nich složili řečený double. A najdou se i lidé tak křepcí a obratní ve skocích, že si místo pětikroků nebo jedenáctikroků přizpůsobili a přidali rozličné skoky do vzduchu, které navíc často zdvojují nebo ztrojují; a na konci řečených skoků dopadají do kadence tak dobře a případně, že si vysloužili pověst těch nejzdatnějších tanečníků. Zhusta se ale při podobných obtížných skocích stává, že spadnou, z čehož jim pak vzejde jen výsměch a posměšky, a proto uvážlivci nikdy podobné skoky neschvalovali, nebo nabádali, aby se dělaly jen když to tanečník svede tak lehce, aby mu z nich nevzešlo nic nepříjemného.

Capriol.

To je mi nyní zcela jasné. A byl bych rád, kdybychom dále neopomněli voltu, protože právě přichází v užívání.

LA VOLTE.

Arbeau.

LA Volte est vne espece de gaillarde familiere aux Prouençaux, laquelle se dance comme le tourdion par mesure ternaire: Les mouuements & pas de ceste dance, se font en tournant le corps, & consistent en deux pas, vn soupir pour le sault majeur, vne assiette de pieds ioincts, & en fin deux soupirs ou pauses. Pour entēdre ce que dessus: Soiez par ypocheire de front deuant moy à pieds ioincts, faites pour le premier pas vn pied en l'air assez court, en saultat sur vostre pied gauche, & en ce faisant me mōstrerez vostre espaulé gauche, puis faites le deuxieme pas assez long sur vostre pied droit sans saulter, & en ce faisant me mōstrerez vostre doz: Puis faites le sault majeur en tournant vostre corps & tumbés à pieds ioincts, quoy faisant me monstrerez vostre espaulé droite: Ainsi aurez accompli le premier tour.

Capriol.

A vostre compte, on ne torne pas tout le corps.

Arbeau.

Qui torneroit tout le corps, on se retrouveroit comme au commencement, & ne bougeroit on quasi d'vne place: Aprés ce premier tour (qui est de trois quartiers du corps) vous ferés au second tour vn pied en l'air pour le premier pas assés court, comme auparauant, en saultant sur vostre pied gauche, & en ce faisant me monstrerez vostre estomac: Puis ferés le deuxieme pas assez long sur vostre pied droit sans saulter, & ce faisant me monstrerez vostre espaulé gauche: Puis ferés le sault majeur en tournant vostre corps, & tumberés en pieds ioincts, quoy faisant me monstrerés le dos.

Pour le troisieme tour & cadance, ferés pied en l'air pour le premier pas assez court, en saultant sur vostre pied gauche, &

VOLTA.

Arbeau.

Volta je druh gaillardy vlastní provensálcům, která se tančí jako tourdion v trojné míře. Pohyby a kroky tohoto tance se dělají s otáčením těla a skládají se ze dvou kroků, pomlky na hlavní skok čili sault majeur, postavení spojených nohou neboli pieds joints a dvou pomlk nebo pauz na konci. Abychom si výše napsané objasnili: představte si, že stojíte přede mnou se spojenýma nohama; coby první krok uděláte dosti krátké pied en l'air, tedy zvednete nohu do vzduchu se skokem na levou nohu, a při tom mi ukážete levé rameno, pak uděláte pravou nohou druhý krok, dosti dlouhý a bez poskoku, a při tom mi ukážete záda. Pak uděláte hlavní skok s otočením těla a dopadnete do spojených nohou, při tom mi ukážete pravé rameno. Tím bude dokončena první otáčka.

Capriol.

Podle vašeho popisu se tělo neotočí úplně.

Arbeau.

Kdybychom otočili tělo úplně, stáli bychom jako na začátku a nepohnuli se z místa. Po této první otáčce, která je o tři čtvrtě kruhu²⁰¹, začnete druhou otáčku pied en l'air, tedy nohou ve vzduchu, jako minule dosti krátkým, se skokem na levou nohu, a při tom mi ukážete břicho. Pak uděláte pravou nohou druhý krok, dosti dlouhý a bez poskoku, a při tom mi ukážete levé rameno. Pak uděláte sault majeur čili hlavní skok s otočením těla a dopadnete do spojených nohou, při tom mi ukážete záda.

Ve třetí otáčce a kadenci uděláte coby první krok dosti krátké pied en l'air se skokem na levou nohu,

201. V orig. *trois quartiers du corps*, doslova tedy *tři čtvrtě těla*.

en ce faisant me monstrerez le cousté droit. Puis ferés le deuxieme pas assez long sur vostre pied droit sans sauter, ce faisant me monstrerez l'estomac: Puis ferés le sault majeur en tornât vostre corps & tumberez en pieds ioincts, quoy faisant me monstrerés vostre espaule gaulche.

Pour le quatrieme tour & cadance, ferés pied en l'air pour le premier pas assés court, en sautant sur vostre pied gaulche, & en ce faisant me monstrerés le dos: Puis ferés le deuxieme pas assés long sur le pied droit sans sauter, ce faisant me monstrerés l'espaule droicte: Puis ferés le sault majeur en roinant vostre corps, & tumberés en pieds ioincts, quoy faisant me monstrerés l'estomac, comme vous esties planté au commencement: Et partant voiés qu'en quatre cadances, vous poués reuenir au mesme lieu & en mesme aspect que vous esties au commencement: Ce n'est pas toutesfois vne necessité que ie vous prescri, car il pourra aduenir que tournerés plus ou moins vite: Mais ie vous ay fait ceste hypothese pour plus claire intelligence.

Capriol.

Si ie tiens vne damoiselle par la main, il seroit impossible qu'elle fit le tour avec moy, d'aultant qu'elle est plus esloignée du centre.

Arbeau.

Vostre argument est bon, supposé (comme il est vray) que la damoiselle fait les mesmes pas & mouuements que vous: Et pour ceste occasion, celuy qui dance la volte se contemplant estre comme le centre & meillieu d'un cercle, doit approcher de son corps la damoiselle le plus qu'il luy est possible quand il veult torner, car par ce moyen ladite damoiselle treuera les pas moins spacieux & plus aisez à faire: Pour l'approcher de vous ferés ainsi que s'ensuyt.

Aprés vostre reuerêce faite (tenât la damoiselle par la main)

a při tom mi ukážete pravý bok. Pak uděláte pravou nohou druhý krok, dosti dlouhý a bez poskoku, a při tom mi ukážete břicho. Pak uděláte sault majeur s otočením těla a dopadnete do spojených nohou, při tom mi ukážete levé rameno.

Ve čtvrté otáčce a kadenci uděláte coby první krok dosti krátké pied en l'air se skokem na levou nohu, a při tom mi ukážete záda. Pak uděláte pravou nohou druhý krok, dosti dlouhý a bez poskoku, a při tom mi ukážete pravé rameno. Pak uděláte sault majeur s otočením těla a dopadnete do spojených nohou, při tom mi ukážete břicho, stejně jako na začátku; vidíte tedy, že během čtyř kadencích se vrátíte na stejné místo a do stejného postavení. Nemusíte to ale pokaždé dělat tak, jak jsem předepsal, protože se může stát, že se budete chtít otáčet rychleji nebo pomaleji. Tento příklad jsem vám dal, jen aby to bylo jasnější.

Capriol.

Pokud držím za ruku dámu, nedokáže se otáčet se mnou, protože je dále od středu.

Arbeau.

Vaše připomínka je správná, předpokládáme-li (ostatně správně), že dáma dělá stejné kroky a pohyby jako vy; a proto když se chce ten, kdo tančí voltu jsa centrem a středem kruhu, začít otáčet, musí si přitáhnout dámu co nejvíc k tělu, protože tak bude mít řečená dáma kroky kratší a snazší. A to provedete tak, jak je psáno dále.

Když dokončíte poklonu neboli reverence,

ORCHESOGRAFIE

auant que de tourner, faites quelques pas par la salle, par maniere de preparation, comme si vous dancieriez le tourdion: Or en cest endroit notterez qu'aucuns dancent ce commencement par cinq pas a droit, puis cinq pas à gaulehe faits à rechâge, ou bien par cinq pas racourfis en deux pas, vn sault majeur & vne posture, & aultant pour le reuers, & ainsi continuant: Aultres dancent ce commencement ainsi que le reste de la volte par vn pied en l'air, vn pas, vn sault majeur. & la posture de pieds ioincts, comme dessus a esté dit.

Capriol.

Laquelle sorte vous agréé le plus?

Arbeau.

La dernière sorte: Car par ce moyen ceste dance demeure vniforme en toutes ses parties, tant au commencement qu'à la fin: Quand voudrez torner, laissez libre la main gaulche de la damoiselle, & gettés vostre bras gaulche sur son dos, en la prenant & ferrât de vostre main gaulche par le faulx du corps au dessus de sa hanche droicte, & en mesme instant getterez vostre main droicte au dessoubz de son busq pour l'ayder à saulter quand la pousserez deuant vous avec vostre cuisse gaulche: Elle de sa part, mettra sa main droicte sur vostre dos ou sur vostre collet, & mettra sa main gaulche sur sa cuisse pour tenir ferme sa cotte ou sa robe, affin que cucillant le vent, elle ne monstre sa chemise ou sa cuisse nue: Ce fait vous ferez par ensemble les tours de la volte, comme ey dessus a esté dit: Et après auoir tournoyé par tant de cadances qu'il vous plaira, restituerez la damoiselle en sa place, ou elle sentira (quelque bonne contenance qu'elle face) son cerueau esbranlé, plain de vertigues & tornoyemens de teste, & vous n'en aurez peult estre pas moins: le vous laisse à considerer si cest chose bien seante à vne ieufne fille de faire de grands pas & ouuertures de jambes: Et si en ceste volte l'honneur & la santé y sont pas hazardez

ještě před tím, než se začnete otáčet, uděláte v držení za ruce několik přípravných kroků po sále, jako byste tančili *tourdion*. Zde si povšimněte, že někteří tančí tento začátek pětikrokem vpravo a pak zase naopak pětikrokem vlevo; nebo také pětikrokem zkráceným do dvou kroků, jednoho hlavního skoku čili *sault majeure* a jedné posture neboli pozice, který dělají obdobně i obráceně, a stejně pokračují i dál. Jiní tančí tento začátek jako zbytek volte jedním *pié en l'air* neboli nohou ve vzduchu, jedním krokem, jedním hlavním skokem a pozicí se spojenýma nohama, jak bylo řečeno výše.

Capriol.

Ke kterému způsobu se přikláníte vy?

Arbeau.

K poslednímu, protože tak zůstane tanec jednotný ve všech svých částech, stejně tak na začátku jako na konci. A až se tedy budete chtít otáčet, pusťte levou ruku dámy a usad'te svou levou paži na její záda, bera a tiskna ji levou rukou za tělo nad pravým bokem, a ve stejnou chvíli rychle dejte svou pravou ruku pod špici jejího korzetu, abyste jí pomohl vyskočit, zatímco ji postrčíte před sebe levým stehnem. Ona vám zatím dá svou pravou ruku na záda nebo na límec a levou ruku si položí na stehno, čímž si přidrží spodničku či šaty, aby je nenadzvedl proud vzduchu a neodhalil košilku nebo holé stehno. Takto budete společně dělat otáčky volty tak, jak bylo popsáno výše. A poté, co se otočíte tolika kadencemi, kolika se vám zachce, navrátíte dámu na její místo, kde zůstane (ačkoliv se bude tvářit jako by nic) duševně otřesena, se závratí a zamotanou hlavou; a vy sám na tom nejspíš nebudete lépe. Ponechám vašemu uvážení, jestli je případné, aby mladá dívka dělala tak velké kroky a roztahovala nohy, a zda nejsou při této voltě čest a zdraví

gardez & interessez. le vous en ay desia dit mon opinion.

Capriol.

Cevertigues & tornoiements de cerueau me fascheroiét.

Arbeau.

Dancez donc quelque aultre sorte de dance. Ou si vous dâsez ceste cy à la gaulche, recommencez vne aultre fois de la dâncer à la main droicte, & par ainsi redetornerez à la secunde fois, ce que vous auez tûné à la premiere.

Air d'une volte. Mouuements que les dânceurs doibuent faire en dâçant la volte.

Petit pas en saultant sur le gaulche, pour faire
 pied en l'air droict.
 Plus grand pas du droict.
 Sault majeur.
 Posture en pieds ioincts.
 Petit pas en saultant sur le gaulche, pour faire
 pied en l'air droict.
 Plus grand pas du droict.
 Sault majeur.
 Posture en pieds ioincts.
 Petit pas en saultant sur le gaulche, pour faire
 pied en l'air droict.
 Plus grand pas du droict.
 Sault majeur.
 Posture en pieds ioincts.
 Petit pas en saultant sur le gaulche, pour faire
 pied en l'air droict.
 Plus grand pas du droict.
 Sault majeur.
 Posture en pieds ioincts.

R

ohroženy a dány v sázku. Svůj názor už jsem vyslovil.

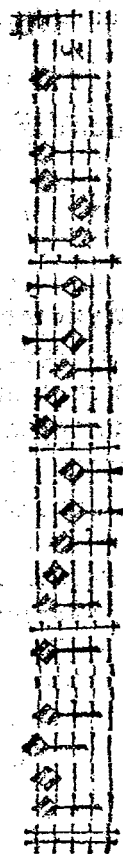
Capriol.

Závratě a motolice by mi vadily.

Arbeau.

Vyberte si tedy nějaký jiný tanec. A nebo začněte tento podruhé za pravou rukou, když jej předtím zatančíte doleva, a rozmotejte tak ve druhém opakování, co jste v prvním zamotal.

Air d'une volée. Mouvements que les danseurs doivent faire en dansant la volée.

Petit pas en sautant sur le gauche, pour faire pied en l'air droit.

Plus grand pas du droit.

Sault majeur.

Posture en pieds joints.

Petit pas en sautant sur le gauche, pour faire pied en l'air droit.

Plus grand pas du droit.

Sault majeur.

Posture en pieds joints.

Petit pas en sautant sur le gauche, pour faire pied en l'air droit.

Plus grand pas du droit.

Sault majeur.

Posture en pieds joints.

Petit pas en sautant sur le gauche, pour faire pied en l'air droit.

Plus grand pas du droit.

Sault majeur.

Posture en pieds joints.

R

{Nápěv volty. / Pohyby, které tanečníci musí provádět tančíce tuto voltu. / Malý krok s naskočením na levou, aby se dostala do vzduchu pravá noha neboli pied en l'air droit. / Větší krok pravou. / Hlavní skok neboli sault majeur. / Posture čili pozice do spojených nohou neboli pieds joints.}

ORCHESOGRAPHIE

Vous continuerez à torner par cadances à la gaulche, tant qu'il vous plaira: Et si voulez à vne aultre fois dancer la volte à main droiſte, vous faudra mettre voſtre main droiſte ſur le doz de la Damoiſelle, & la main gaulche ſoubz ſon buſq. & en la pouſſant de la cuiſſe droiſte ſoubz la felle, torner le reuers de la tabulature cy eſſus: Et nottez qu'il y a dexterité à empoigner & ſerrer contre vous la Damoiſelle, car il fault ce faire en deux meſures ternaires, deſmarchât ſur la premiere meſure pour vous planter deuant elle, & ſur la fin de la deuxieme meſure, luy mettant l'vne des mains ſur la hanche, & l'aultre ſoubz le buſq. pour a la troiſieme meſure commencer à torner ſelon les pas contenus en la tabulature.

Capriol.

La courante comment la fault-il dancer, eſt-elle bien differente de la volte?

LA COVRANTE.

Arbeau.

Elle differe beaucoup de la volte, & ſe dance par vne meſure binaire legiere, conſiſtant de deux ſimples & vn double du couſté gaulche, & aultant du couſté droiſt, en marchant rouſiouts en auant ou de couſté, & quelquesfois en retrogradant ſelon qu'il plait au dancier: Et nottez qu'il fault ſauter les pas de la Courante, ce qui ne ſe faiſt pas en la Pauane, ny en la Baſſe-dance: Pour faire donc vn ſimple à gaulche en la Courante, vous qui eſtes en contenance decente, ſaulterez ſur le pied droiſt, en aſſeant le pied gaulche pour voſtre premier pas, puis ſaulterez ſur le pied droiſt, en tumbant en pied ioinct pour le ſecond pas, & ainſi ſera accompli le ſimple à gaulche: Aultant en ferez à reuers, pour accomplir le ſimple à droiſt: Pour le double à gaulche, ſaulterez ſur le pied droiſt, en aſſeant le pied gaulche pour le premier pas dudit double à gaulche,

Dál se budete se točit doleva tolika kadencemi, kolika budete se vám zachce. A když pak budete chtít tančit voltu vpravo, musíte položit dámě na záda pravou ruku, pod špici korzetu dát ruku levou a udělat výše uvedenou tabulaci obráceně, postrkuje ji pravým stehnem pod pozadím. A povšimněte si, že k uchopení a převedení dámy je potřeba jisté zručnosti, protože se musí stihnout ve dvou trojných mírách. Během první couváte, abyste dámu dostal před sebe, a na konci druhé jí dáte jednu ruku na bok a druhou pod špici korzetu, abyste se mohl ve třetí míře začít otáčet kroky zapsanými v tabulaci.

Capriol.

Jak se má tančit couranta, liší se od volty hodně?

[22. Courante]

COURANTA.

Arbeau.

Liší se od volty dost: tančí se ve svižné dvojně míře složené ze dvou simples čili jednoduchých kroků a jednoho double neboli dvojitého kroku na levou stranu, a stejně tak na stranu pravou; a kráčí se vždy vpřed nebo do strany, a někdy se i ustupuje, jak se tanečníkovi zlíbí. A povšimněte se, že v courantovém kroku se musí skákat, což se u pavany ani u nízkého tance čili basse-dance nedělá. Abyste tedy udělal v courantě simple doleva, z případného postoje, skočíte na pravou nohu stavě levou nohou do prvního kroku, pak skočíte na pravou nohu dopadaje na druhý krok do spojených nohou neboli pied joint; a to je celý simple doleva. Pak uděláte totéž obráceně, abyste dokončil simple doprava. Při double doleva musíte skočit na pravou nohu stavě levou nohu do prvního kroku řečeného double doleva,

puis saulterez sur le pied gaulche, en faisant le second pas du pied droit, puis saulterez sur le pied droit, en faisant le troisieme pas du pied gaulche: Puis saulterez sur le pied droit, en faisant le quatrieme pas à pied ioinct: Et ainsi sera accompli le double à gaulche: Aultant en ferez à reuers pour les deux simples & double à droit: De mon ieufne aage ils dressoient sur la Courante vne forme de ieu & ballet: Car trois ieufnes hommes choissoient trois ieunes filles: Et s'estants mis en renc. le premier danceur avec sa damoiselle la menoit en fin fister à l'autre bout de la salle, & retornoit seul avec ses compaignons, le deuxieme en faisoit de mesme, puis le troisieme, tellement que les trois filles demeuroient separees à lvn des bouts de la salle, & les trois ieufnes homes de l'autre: Et quat le troisieme estoit de retour, le premier alloit en le gambadât & faisant plusieurs mines & contenance d'amoureux, comme espouffetant & guindât ses chausses, tirant sa chemise bien à propos, alloit (disie) requerir sa damoiselle, laquelle luy faisoit refus de la main, ou luy tornoit le doz, quoy voyant, le ieufne homme s'en retornoit en sa place, faisant contenance d'estre desesperé: Les deux aultres en faisoient aultant: En fin ils alloient tous trois ensemble requerir leurs dites damoiselles chacun la sienne, en mettant le genoil à terre, & demandant mercy les mains ioinctes: Lors lesdites damoiselles se rendoient entre leurs bras, & dançoient ladite Courante pesse melle.

Capriol.

Dangent-ils pas les Courantes maintenant de ceste mesme façon?

Arbeau.

Quand aux pas, ils doibuent estre de mesme: Mais les ieufnes hommes qui ne scauent & n'ont point appris que cest d'vn simple ny d'vn double, dangent à leur phantaisie, & se contentent

pak skočíte na levou nohu děláje druhý krok pravou nohou, pak skočíte na pravou nohu děláje třetí krok levou nohou, pak skočíte na pravou nohu děláje čtvrtý krok do spojených nohou neboli pied joint; a to je celý double doleva. Právě tak, ovšem opačně, uděláte dva simples a double doprava. Za mých mladých let se ke courantě pojila následující hra a ballet: tři mladíci si vybrali tři dívky, a když se vyrovnali do řady, první tanečník odvedl svou dámu na druhý konec sálu a vrátil se ke svým společníkům, druhý udělal totéž, a pak i třetí, takže ony tři dívky zůstaly osamoceny na jednom konci sálu a ti tři mladíci na druhém. A když se třetí vrátil, první vyrazil napodobujíc pitvorně různé obličejy a chování zamilovaných, jako je oprašování se, popotahování punčoch a urovnávání košile; vyrazil tedy (jak jsem řekl) za svou dámu, která mu ale odmítla podat ruku nebo se k němu otočila zády. A když to mladík spatřil, vrátil se na své místo nasadiv zoufalý výraz. Druzí dva pochodili obdobně. Nakonec si šli pro řečené dámy všichni tři naráz, každý pro tu svou, a poklekli a prosili o milost se sepjatýma rukama; a tehdy jim řečené dámy padly do náruče, a pak tančili řečenou courantu hlava nehlava.

Capriol.

Dnes už se couranta tímto způsobem netančí?

Arbeau.

Pokud jde o kroky, byly by měly zůstat stejné, ovšem mladíci, kteří se neučili a nevědí, co je simple a double, tančí podle své fantazie a spokojí se

ORCHESOGRAPHIE

moyennant qu'ils retumbent en cadance, & en dançant tombent le corps, lachant la main à la damoiselle, & apres le tour fait, tout en dançant repreignent ladite damoiselle par la main, & continuent: Et quand les compaignons de celuy qui dance voient qu'il est lassé, il viennent oster & dérober la damoiselle, & la meinent dancer, ou bien luy en mettent en main vne autre, quand ils voient que la premiere est lassée: Voicy vne tabulature de la Courante.

Air de la Courante. Mouuements qu'il conuient faire pour dancer la Courante.

Pas du gaulche.

Simple gaulche.

Pieds ioincts.

Pas du droit.

Simple droit.

Pieds ioincts.

Pas gaulche.

Ces quatre mouuemets, font double a gaulche.

Pas droit.

Pas gaulche.

Pieds ioincts.

Vous en ferez aultant pour le reuers, & continuerez en repetant comme au commencement: Aucunes des minimes blanches de la tabulature cy dessus, sont a vuide & pendant le temps d'icelles, fetés les petits faults qui accompaignent les

s tím, když správně dopadnou do kadence; a při tanci se otáčejí a při tom pouštějí ruku dámy, a když se dotočí, stále tanče opět dámu za ruku uchopí a pokračují dál. A když je tanečník unavený a jeho společníci si toho všimnou, odloučí a ukradnou mu tanečnici a vyvedou ji k tanci sami. A nebo mu naopak dají do ruky jinou, když jim ta první přijde unavená. Zde je tabulace couranty.

Air de la Courante. Mouvements qu'il convient faire pour danser la Courante.

Pas du gaulche.

Simple gaulche.

Pieds ioincts.

Pas du droit.

Simple droit.

Pieds ioincts.

Pas gaulche.

Ces quatre mouueméts, font double a gaulche.

Pas droit.

Pas gaulche.

Pieds ioincts.

{Nápěv couranty. / Pohyby, kterými se patří tuto courantu tančit. / Vpravo dole: Tyto čtyři pohyby tvoří double vlevo.}

Na druhou stranu se tančí totéž opačně; a dále budete pokračovat zase od začátku. Žádná z bílých not v tabulaci výše nezůstane prázdná²⁰²: během těch, u kterých není krok, dělejte malé skoky neboli petit saults které doprovázejí

202. Vzhledem k následujícímu výkladu Arbeau zřejmě myslí bez pohybu.

mouuemens, ou quand serez lassé & ne voudrez saulter, elles vous seruiront de souspirs, comme si elles y estoient reduictes.

Capriol.

Quelle dance est l'Allemande?

L'ALLEMANDE.

Arbeau.

L'allemande est vne dance plainne de mediocre grauité, familiere aux Allemáds, & croy qu'elle soit de noz plus anciennes, car nous sommes descendus des Allemands; Vous la pourrez dancier en compagnie: Car ayant vne damoiselle en main, plusieurs aultres se pourront planter derrier vous, chacun tenant la sienne, & dancerez tous ensemble, en marchant en auant, & quand on veult en retrogradant, par mesure binaire, trois pas & vne greue, ou pied en l'air sans fault, & en quelques endroits par vn pas & vne greue, ou pied en l'air: Et quand vous aurez marché iusques au bout de la salle, pourrez dancier en tornant, sans lascher vostre damoiselle: Les aultres danciers qui vous suyuront en feront de mesme quand ils seront audit bout de la salle: Et quand les ioueurs d'instruments cesseront ceste premiere partie, chacun s'arrestera & deuisera avec la damoiselle, & recommencerez comme au parauant pour la secunde partie: Et quand viendra à la troisieme partie, vous la dancerez par la mesme mesure binaire plus legiere & concitee, & par les mesmes pas, en y adioustant des petits faults cõme à la Courante: Ceque vous entendrez facilement par la tabulature, laquelle ne seroit quasi point necessaire, attendu qu'il ny a guieres de diuersitez de mouuemets, toutesfoi afin que vous voyez le tout plus clairement, ie n'espargneray la peine de la vous donner par escript,

pohyby, a nebo, pokud budete unavený a nebude se vám chtít skákat, vám poslouží jako pauzy, jako kdyby tam místo nich byly pomlky.

Capriol.

Co je za tanec allemanda?

[23. Allemande]

ALLEMANDA.

Arbeau.

Allemanda je poměrně klidný, jednoduchý tanec vlastní Němcům; a jelikož jsme z Němců vzešli, domnívám se, že se jedná o jeden z našich nejstarších tanců vůbec. Můžete jej tančit se společností, protože jakmile uchopíte svou dámu, mohou se za vás zařadit další pánové, každý s vlastní tanečnicí, a společně pak můžete začít tančit ve dvojném míře vpřed (a až se vám zachce i vzad), tři kroky a greve neboli kopnutí bez poskoku nebo tři kroky a pied en l'air čili nohu ve vzduchu bez poskoku, a občas jen jeden krok a greve nebo pied en l'air bez poskoku. A když dojdete na konec sálu, můžete se při tanci otočit bez toho, abyste pustil svou dámu, ostatní tanečníci, kteří vás následují, udělají na konci sálu totéž. Když pak hudebníci ukončí tuto první část, všichni se zastaví a dají do hovoru se svými dámami; poté začne druhá část, stejná jako ta předcházející. A pak dojde na třetí část; tu budete tančit rovněž ve dvojném míře, ale svižnější a rychlejší, a stejnými kroky, jen přidáte malé skoky neboli petits saults jako u couranty: to snadno pochopíte z tabulace, která je v tomto případě sotva potřebná, jelikož pohyby nejsou nijak rozmanité, ale abyste celou věc viděl zcela jasně, nešetřím si tu námahu a dám vám ji.

ORCHESOGRAPHIE

*Air de l'Allemande, pour Mouvements qu'il fault
la premiere & seconde faire pour dancier l'Al-
lemande.*

Pas du gaulche.
Pas du droit.
Pas du gaulche.
Greue droicte.

Pas du droit.
Pas du gaulche.

Pas du droit.
Greue gaulche.
Pas du gaulche.

Pas du droit.
Pas du gaulche.
Greue droicte.
Pas du droit.

Pas du gaulche.
Pas du droit.
Greue gaulche.
Pas du gaulche.
Greue droicte.

Pas du droit.
Greue gaulche.

Voyez en ces deux dernieres mesures, qu'il ny
a qu'un pas & vne greue en chacune, parce que
l'air le requiert ainsi.

Air de l'Allemande, pour la premiere & seconde partie. *Mouvements qu'il faut faire pour dancier l'Allemande.*

Pas du gaulche.
Pas du droit.
Pas du gaulche.
Greue droiçte.

Pas du droit.
Pas du gaulche.

Pas du droit.
Greue gaulche.

Pas du gaulche.
Pas du droit.

Pas du gaulche.
Greue droiçte.
Pas du droit.

Pas du gaulche.

Pas du droit.
Greue gaulche.

Pas du gaulche.
Greue droiçte.

Pas du droit.
Greue gaulche.

Voyez en ces deux dernieres mesures, qu'il ny a qu'un pas & vne greue en chacune, parce que l'air le requiert ainsi.

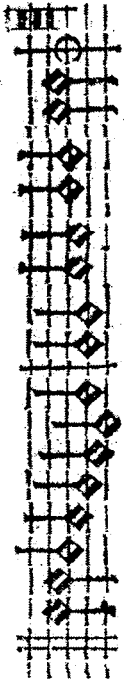
{Nápěv allemandy, na první a druhou část. / Pohyby, které je potřeba dělat při této allemandě. / Všimněte si, že v těchto dvou taktích je vždycky jen jeden krok a jedno greve, protože nápěv si to vyžaduje.}

Continuation de l'air, Continuation des mouvements
de l'Allemande.

Pas du gaulche.
Pas du droit.
Pas du gaulche.
Greue droi&te.
Pas du droit.
Pas du gaulche.
Pas du droit.
Greue gaulche.

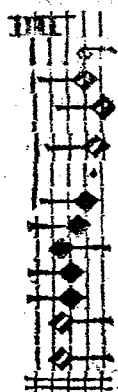
Tabulature de la troisieme partie de l'Allemande, qui se dance par mesure
binaire, comme la courante, avec les mouvements.

Pas du gaulche.
Pas du droit.
Pas du gaulche.
Greue droi&te.
Reuers.
Pas du droit.
Pas du gaulche.
Pas du droi&t.
Greue gaulche.

Et ainsi continuant, en repetant le commencement.

*Continuation de l'air. Continuation des mouvements
de l'Allemande.*

Pas du gaulche.
Pas du droit.
Pas du gaulche.
Greue droiçte.
Pas du droit.
Pas du gaulche.
Pas du droit.
Greue gaulche.

*Tabulature de la troisieme partie de l'Allemande, qui se dance par mesure
binaire, comme la courante, avec les mouvements.*

Pas du gaulche.
Pas du droit.
Pas du gaulche.
Greue droiçte.
Reuers.
Pas du droit.
Pas du gaulche.
Pas du droiçt.
Greue gaulche.

Et ainsi continuant, en repetant le commencement.

{Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů allemandy. Tabulace třetí části allemandy, která se tančí ve dvojném míře jako couranta, s příslušnými pohyby. / A tak se pokračuje, s opakováním od začátku.}

ORCHESOGRAPHIE

Les minimas blanches qui sont icy a vuyde, tiennent lieu de soupirs & pauses, ou de petits faults, comme dit a esté en la Courante: En dançant l'Allemande, les ieunes hommes quelquesfois derobent les damoïselles, les ostant de la main de ceulx qui les meynent, & celuy qui est spolié se traueille d'en rauoir vne aultre: Mais ie n'appreuue point ceste façon de faire, parce qu'elle peult engendrer des querelles & mescontentemens.

Capriol.

Ie me suis prins garde qu'ez bonnes compagnies, on commence ordinairement les dances par branles: Dictes moy comment il les fault dancier?

BRANLE DOUBLE.

Arbeau.

Puis que vous sçauuez bien dancier la rauane & la basse dance, il vous sera facile de dancier les branles à la metme mesure binaire, & entendrez que les branles se dancent de cousté, & n'ont pas en marchant en auant: En premier lieu, quand au branle appellé branle double, vous y marcherez vn double du cousté gaulche puis vn double du cousté droit, vous sçauuez bien qu'vn double consiste de trois pas, & vn pied ioinct: Pour faire lesquels de cousté, vous qui serez en contenance decente (après la reuerence salutatoire) tenant ferme & posé le pied droit, getterez à cousté le pied gaulche, qui fera vn pied largy pour la premiere mesure: Puis pour la seconde mesure (tenant ferme & posé le pied gaulche) approcherez le pied droit du gaulche, qui sera vn pied largy, quasi ioinct: pour la troisieme mesure (tenant ferme & posé le pied droit) getterez à cousté le pied gaulche, qui sera vn pied largy Et pour la quatrieme mesure (tenant ferme le pied gaulche) approcherez le pied droit près dudit gaulche, qui sera pied ioinct. Ces quatre pas faicts en quatre mesures ou battements de tabourin, nous les appellerons

Na místě bílých not, u kterých není uvedený krok, se tančí pomlky a pauzy; nebo malé skoky, které se, jak již bylo řečeno, používají v courantě: Když se allemanda tančí, mladíci někdy unášejí dámy z rukou jejich tanečníků, a ten, kdo byl takto okraden, se pak snaží si obstarat novou tanečnici: tento zvyk ovšem neschvaluji, protože může vést k hádkám a roztržkám.

Capriol.

Jsem si vědom toho, že ve spořádané společnosti se tance obvykle zahajují branly. Řekněte mi, jak se mají tančit ty.

[24. Branle double]

DVOJITÝ BRANLE.

Arbeau.

Jelikož už umíte tančit pavanu a basse-dance neboli nízký tanec, branly ve stejné dvojné míře se vám budou tančit snadno; vězte ale, že se branle tančí do strany, a ne vpřed. Branle, kterému říkáme branle double neboli dvojitý branle, se začíná jedním dvojitým krokem neboli double doleva a jedním double doprava; jak již dobře víte, double se skládá ze tří kroků a připojené nohy neboli pied joint. Tyto pohyby stranou se začínají po pozdravné pokloně čili reverence z případného postavení s pravou nohu pevně postavenou na místě tak, že usadíte stranou levou nohu, z níž tak bude v první míře ukročená noha neboli pied large. Pak přiblížíte na druhou míru s levou nohou pevně postavenou na místě pravou nohu k levé, z níž tak bude noha ukročená, téměř připojená. Na třetí míru uděláte s pravou nohu pevně postavenou na místě krok do strany levou nohou, z níž bude noha ukročená. A na čtvrtou přiblížíte s levou nohou pevně postavenou na místě pravou k řečené levé, z níž tak bude noha připojená neboli pied joint. Tyto čtyři kroky prováděné na čtyři míry nebo čtyři zabubnování nazýváme

terons double à gaulche, aultar en ferez vous du cousté droit, en faisant le reuers du double precedent: **C**antenant ferme & posé le pied gaulche, getterez à cousté le pied droit, qui sera vn pied largy, pour la cinquieme mesure: Puis pour la sixieme mesure (tenant ferme & posé le pied droit) approcherez le pied gaulche du droit, qui sera vn pied largy, quasi ioinct: Pour la septieme mesure (tenant ferme & posé le pied gaulche) getterez à cousté le pied droit, qui sera vn pied largy: Finablement pour la huitieme mesure (tenant ferme & posé le pied droit) approcherez le pied gaulche pres dudit droit, qui sera vn pied ioinct, & ces quatre derniers pas, nous les appellerons double a droit: Et ainsi en ces huit pas & mesures, sera accōply le branle double, comme verrez en la tabulature, & le repetez comme au commencement, faisant vn double a gaulche, puis vn double a droit.

Arbeau.
Iayouy là bas en vostre lettre maistre Guillaume avec son violon, donnez moy de la tabulature pour le branle double, & ie la pratiqueray pour veoir si'en viendray bien au bout.

Arbeau.
Cela vient bien à propos: Descendons, & luy faisons sonner son violon: Les ioueurs d'instrumens sont tous accoustumez à commencer les dances en vn festin par vn branle double, qu'ils appellent le branle commun, & en aprez donnent le branle simple, puis aprez le branle gay, & à la fin les branles qu'ils appellent branles de Bourgoigne, lesquels aduns appellent branles de Champaigne: La suyte de ces quatre sortes de branles est appropriée aux trois differences de personnes qui entrent en vne dance: Les anciens dancent graument les branles doubles & simples: Les ieufnes mariez dancent les branles gayz: Et les plus ieufnes comme vous dancent legierement les branles de Bourgoigne: Et neantmoins tous ceulx de la

double vlevo. A na pravou stranu provedete předcházející double obráceně, přesněji řečeno: s levou nohou pevně postavenou na místě usadíte stranou pravou, z níž tak bude v páté míře ukročená noha neboli pied largy. Na šestou míru přiblížíte s pravou nohou pevně postavenou na místě levou nohu k pravé, z níž tak bude noha ukročená, téměř připojená. Na sedmou míru uděláte s levou nohou pevně postavenou na místě krok do strany pravou nohou, z níž bude noha ukročená. A konečně na osmou míru přitáhnete s pravou nohou pevně postavenou na místě levou nohu k řečené pravé, z níž bude noha připojená; a tyto poslední čtyři kroky nazýváme double vpravo. A z těchto osmi kroků a měř sestává branle double čili dvojitý branle, jak uvidíte v tabulaci, a dál se opakuje jako na začátku, dalším double vlevo, pak double vpravo.

Capriol.

Zahlédl jsem dole v hale pana Guillaumea s houslemi; dejte mi tabulaci na dvojitý branle a já si ho vyzkouším, abych zjistil, zda jej dokáži provést správně.

Arbeau.

To se nám zrovna hodí, sejděme tedy dolů a přesvědčeme jej, aby své housle rozezněl. Hudebníci totiž zcela běžně zahajují taneční večery dvojitým branlem, říkají mu také běžný branle neboli branle commun; a pak hrají branle simple neboli jednoduchý branle, pak branle gay čili veselý branle a nakonec burgundské branly neboli branles de Bourgoigne, které někteří lidé nazývají branly šampaňské, tedy branles de Champagne. Svita těchto čtyř tanců je poskládána tak, aby se do tance mohly zapojit tři sorty lidí: starší tančí vážně jednoduché a dvojitě branly, mladí manželé tančí veselé branly, a ti nejmladší, jako vy, tančí svižně burgundské branly; a tak si všichni

ORCHESOGRAPHIE

dance s'acquittent du tout comme ils peuvent, chacun selon son aage, & la disposition de sa dextérité.

Tabulature pour dancer les branles doubles.

Air d'un branle double.

Mouvements pour dancer le branle double.

Pied gauche largy.

Pied droit approché.

Pied gauche largy.

Pied droit ioinct.

Pied droit largy.

Pied gauche approché.

Pied droit largy.

Pied gauche ioinct.

Ces quatre pas font double a gauche.

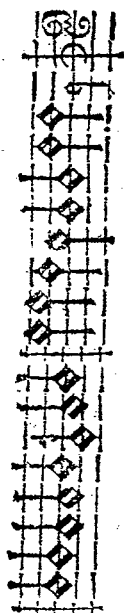
Ces quatre pas font vn double a droict.

tančící přijdou na své, každý dle svého věku a zručnosti.

Tabulace pro branles doubles neboli dvojité branly.

Air d'un branle double. *Mouvements pour dancer
le branle double.*

Pied gaulche largy.

Pied droit approché.

Pied gaulche largy.

Pied droit ioinct.

Pied droit largy.

Pied gaulche approché.

Pied droit largy.

Pied gaulche ioinct.

**Ces quatre pas
font double a
gaulche.**

**Ces quatre pas
font vn double
a droict.**

{Nápěv dvojitého branlu. / Pohyby, kterými se dvojité branle tančí. / Vpravo:
Tyto čtyři kroky tvoří dvojité krok čili double vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double
vpravo.}

Capriol.

Ce branle double est bien facile à dancier; Mais il me semble que les danciers ne bougent d'une place, d'autant qu'ils font à gauche quatre pas, lesquels ils deffont à droit par aultres quatre pas.

Arbeau.

Pour obuier à cela, ils font le double à droit plus restrainct, & ainsi gagnent tousiours auantage à la gauche: En aulcuns lieux, en lieu dudit double à droict, ils font vne reprise ou v branle.

Capriol.

Les branles me plaisent, parce que plusieurs y preignent plaisir ensemble.

Arbeau.

Quand vous commencerez vn branle, plusieurs aultres se ioindront avec vous, tant ieunes hommes que damoiselles: Et quelquesfois vne qui est la derniere en la dance, prendra vostre main gauche, & ainsi se fera vne dance ronde.

Capriol.

Celuy qui meyne le deuant de la dance, quand il ny a point de ronde, demeure-il tousiours le premier?

Arbeau.

Ouy bien souuent: Car il ne se treuve point d'aultre qui avec sa damoiselle veuille presumer d'aller le premier, mesmement quand cest vn Seigneur de reputation, & sur lequel on ne veult pas entreprendre.

Capriol.

Quelle place prendra cestuy cy qui voudra estre de la partie?

Arbeau.

Il se mettra à la queue, en prenant sa damoiselle par la main droicte, ou bien treuera gracieusement quelque place entre ceulx qui sont en la dance.

Capriol.

Tento dvojitý branle neboli branle double se tančí velmi snadno, zdá se mi ale, že se při něm tanečníci nepohnou z místa, jelikož ony čtyři kroky vlevo vzápětí vyruší čtyřmi kroky vpravo.

Arbeau.

Aby se tomu zabránilo, tančí se dvojitý krok vpravo kratší, a tak se tanečníci stále pohybují vlevo. A někdy se místo dvojitého kroku vpravo dělá reprise nebo branle.

Capriol.

Branly mám rád, protože se jimi může těšit najednou množství lidí.

Arbeau.

Když začnete tančit branle, přidají se k vám hned další, jak mladí muži, tak i dámy; a někdy vás poslední přišedší uchopí za levou ruku, a tak se z branlu stane kruhový tanec.

Capriol.

Když se netancuje do kruhu, zůstává ten, kdo tanec vede, vždy na prvním místě?

Arbeau.

Ano, nejčastěji tomu tak je. Sotvakdy se najde někdo, kdo by si se svou dámou chtěl osobovat výsadu jít první, dokonce ani význačný šlechtic, kterému by nikdo nic neupřel.

Capriol.

Kam by se tedy měl zařadit ten, kdo se chce k tanci připojit?

Arbeau.

Zařadí se na konec drže svou dámu pravou rukou, a nebo si může ohleduplně najít nějaké místo mezi tančícími.

ORCHESOGRAPHIE

Capriol.

Feray le point de decouplements en dançant ces branles?

Arbeau.

On a toujours estimé, que le plus grauelement & pesamment que l'on peut dancier les branles doubles, cest le meilleur, & toutesfois il n'est pas indecét de faire sur la premiere minime blanche de la septieme mesure vn pied en l'air gaulche, & sur la seconde minime blanche de ladiete septieme mesure, vn pied en l'air droit, & sur la premiere minime blanche de la huitieme & derniere mesure, vn pied en l'air gaulche, prest à continuer & repeter comme au commencement, tenant le dit pied gaulche en l'air, aultant de temps que vault & emporte la derniere minime blanche.

*Continuation de l'air du
brantle double.*

*Mouuemens decouppés, comme
dessus est dit.*

Pied gaulche largy.

Pied droit approché.

Pied gaulche largy.

Pied droit ioinct.

Pied droit largy.

Pied gaulche approché.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droit.

Pied en l'air gaulche.

soupir.

Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.

ces cinq pas font
double a droict
decouppé.

Capriol.

Nemohu v těchto branlech dělat nějaké rozklady?

Arbeau.

Obecně se má za to, že čím vážněji a pomaleji se branle double tančí, tím lépe. Přesto ale není nijak nevhodné na první bílou notu sedmé míry dát levou nohu do vzduchu, tedy udělat pied en l'air gauche, na druhou bílou notu řečené sedmé míry dát do vzduchu pravou nohu a na první bílou notu poslední a osmé míry levou nohu do vzduchu, aby byl člověk připravený pokračovat stejně jako na začátku držíc řečenou levou nohu ve vzduchu i zbytek času, tedy přes poslední bílou notu.

*Continuation de l'air du Mouvements decouppés, comme
branle double. dessus est dit.*

Pied gauche largy.

Pied droit approché.

Pied gauche largy.

Pied droit loinct.

Pied droit largy.

Pied gauche approché.

Pied en l'air gauche.

Pied en l'air droit.

Pied en l'air gauche.

soufpir.

**Ces quatre pas
font vn double
a gauche.**

**ces cinq pas font
double a droit
decouppé.**

{Pokračování nápěvu dvojitého branlu. / Pohyby rozložené, jak je řečeno výše. /
Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double neboli dvojitý krok vlevo. / Těchto pět kroků
tvoří rozložený double vpravo.}

Capriol.

Nefait on point d'autres decouplements es branles doubles?

Arbeau.

Lesieufnes hommes qui ont vne grande agilité, y font des decouplements a leur plaisir: mais ie vous conseille de les dancier poscement.

BRANLE SIMPLE.

Soubz la mesme mesure binaire: & par mesmes pas que ie vous viens de proposer pour le branle double, vous dancerez le branle simple, faisant vn double a la gaulche pour le commencement, mais voicy la differéce. Car en lieu de faire apres cela vn double droit, ferez seulement vn simple par vn pied droit largy, & pour la fin le pied gaulche ioinct. duquel simple decouperiez les quatre minimes blâches, par trois pied en l'air & vn souspir, comme nous venons de dire cy deuat au branle double.

Tabulature du branle simple.

Air d'un branle simple. Mouuemens pour dancier le branle simple.

Pied gaulche largy.

Pied droit approché.

Pied gaulche largy.

Pied droit ioinct.

Pied droit largy.

Pied gaulche ioinct.

Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.

Ces deux pas
font simple a
droict.

Capriol.

Žádné další rozklady se ve dvojitých branlech nedělají?

Arbeau.

Někteří neobyčejně hbití mladíci v nich dělají rozklady dle libosti; vám ale doporučuji, abyste je tančil uvážlivě.

[25. Branle simple]

JEDNODUCHÝ BRANLE.

Ve stejné sudé míře a stejnými kroky, jako jsou ty, které jsem vám právě popsal u branle double neboli dvojitého branlu, se tančí branle simple neboli jednoduchý branle; začíná se tedy jedním dvojitým krokem neboli double vlevo, ale pak přichází to, v čem se liší: místo toho, abyste pokračoval dvojitým krokem vpravo, uděláte pouze jednoduchý krok čili simple jedním ukročením pravou nohou a nakonec spojíte nohu levou. Čtyři bílé noty tohoto simple rozložíte třemi pied en l'air a jednou pomlčkou, jak jsme si již prve vysvětlili u branlu dvojitého.

Tabulace branle simple neboli jednoduchého branlu.

Air d'un branle simple. Mouvements pour danser le branle simple.

Pied gaulche largy.	Ces quatre pas font vn double a gaulche.
Pied droit approché.	
Pied gaulche largy.	
Pied droit ioinct.	
Pied droit largy.	Ces deux pas font simple a droict.
Pied gaulche ioinct.	

{Nápěv jednoduchého branlu. / Pohyby, kterými se jednoduchý branle tančí. /
Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo. / Tyto dva kroky tvoří simple vpravo.}

Continuation de l'air du branle simple. *Mouvement decoupé, comme nous auons dit au branle double.*

Pied gaulche largy.
 Pied droit approché.
 Pied gaulche largy.
 Pied droit ioinct.
 Pied en l'air gaulche.
 Pied en l'air droit.
 Pied en lair gaulche:
 fouspir.

**Ces quatre pas
 font double a
 gaulche.**

**Ces trois pas
 font vn simple
 a droict.**

{Pokračování nápěvu jednoduchého branlu. / Pohyby rozložené, jak byly popsány u dvojitého branlu. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo. / Tyto tři kroky tvoří simple vpravo.}

[26. Branle gay]

VESELÝ BRANLE.

Po branle simple neboli jednoduchém branlu následuje branle gay čili veselý branle, který se tančí pouze doleva, čtyřmi kroky a pomlkou na dvě trojné míry, a to následovně: ukročíte levou nohou a pokládáte ji na zem uděláte na první bílou notu coby první krok pied en l'air droit neboli zvednete pravou nohu ve vzduchu. Pak přiblížíte řečenou pravou nohu k levé a pokládáte ji na zem uděláte na druhou bílou notu coby druhý krok pied en l'air gauche neboli zvednete do vzduchu nohu levou. Pak ukročíte levou nohu a pokládáte ji na zem uděláte na třetí bílou notu coby třetí krok pied en l'air droit neboli zvednete do vzduchu pravou nohu. Pak přiblížíte řečenou pravou nohu k levé a pokládáte ji na zem uděláte pied en l'air gauche neboli zvednete do vzduchu levou nohu, a po dobu dvou bílých not, které jsou jako dvě pomlky, ji tak necháte připravenou začít znovu od začátku. A pokud v tabulaci u nápěvu narazíte na kulaté noty, rozložte si

DE THOINOT ARBEAV.

les soient coupees en deux minimes blâches, pour y asseoir les pas qu'il conuient faire pour dâncer le branle gay.

Tabulature du branle gay.

Air du branle gay. Mouuements qu'il conuient faire pour dâncer ce branle.

- Pied en l'air droit.
- Pied en l'air gaulche.
- Pied en l'air droit.
- Pied en l'air gaulche.
- Pause.
- Pied en l'air droit.
- Pied en l'air gaulche.
- Pied en l'air droit.
- Pied en l'air gaulche.
- Pause.
- Pied en l'air droit.
- Pied en l'air gaulche.
- Pied en l'air droit.
- Pied en l'air gaulche.
- Pause.
- Pied en l'air droit.
- Pied en l'air gaulche.
- Pied en l'air droit.
- Pied en l'air gaulche.
- Pause.

Capriol.

Ce branle (non sans cause) est appellé gay, car à ce que ie voy l'vn des pieds est tousiours en l'air: Mais poursuyuez, & parlez du branle que vous nommez branle de Bourgoigne.

pomyslně každou z nich na dvě noty bílé tak, aby odpovídaly krokům, jimiž se patří branle gay tančit.

Tabulace branle gay neboli veselého branlu.

Air du branle gay. Mouvements qu'il convient faire pour danser ce branle.

Pied en l'air droit.
 Pied en l'air gaulche.
 Pied en l'air droit.
 Pied en l'air gaulche.
 Pause.
 Pied en l'air droit.
 Pied en l'air gaulche.
 Pied en l'air droit.
 Pied en l'air gaulche.
 Pause.
 Pied en l'air droit.
 Pied en l'air gaulche.
 Pied en l'air droit.
 Pied en l'air gaulche.
 Pause.
 Pied en l'air droit.
 Pied en l'air gaulche.
 Pied en l'air droit.
 Pied en l'air gaulche.
 Pause.

{Nápěv veselého branlu. / Pohyby, kterými se tento branle patří tančit.}

Capriol.

Tento branle se nejmenuje veselý pro nic za nic, řekl bych, že je to proto, že je při něm vždycky jedna noha ve vzduchu. Ale pokročme a povězte mi o tanci, kterému říkáte branle burgundský.

ORCHESOGRAPHIE B. DE BOVRGOIGNE.

Arbeau.

Après le branle gay, les ioueurs d'instruments sonnent le branle de Bourgoigne, lequel se dance de cousté & d'autre, par mesmes pas que le branle double par mesure bitaire, mais ladicte mesure est plus legiere & concitee: Et ny a différence esdits pas, sinon qu'en lieu des pieds ioincts, on y fait des greues ou pieds en l'air, és quatrieme & huictieme pas.

Tabulature du branle de Bourgoigne.

Air du branle de Bourgoigne.

Mouuements qu'il conuient faire au branle de Bourgoigne.

Pied gaulche largy.

Pied droit approché.

Pied gaulche largy.

Greue droicte, ou pied en l'air.

Pied droit largy.

Pied gaulche approché.

Pied droit largy.

Greue gaulche, ou pied en l'air.

Ces quatre pas font double a gaulche.

Ces quatre pas font double a droict.

Et ainsi vous continuerez, en repetant le commencement.

B. BURGUNDSKÝ.

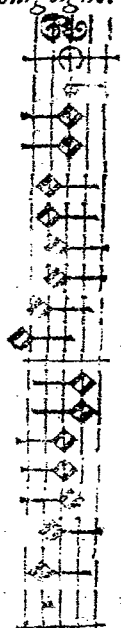
Arbeau.

Po branle gay neboli veselém branlu hřávají hudebníci branle burgundský, který se tančí na jednu a na druhou stranu, stejnými kroky ve dvojně míře jako branle double čili dvojitý branle, řečená míra je ale svižnější a rychlejší. V krocích se ovšem nijak neliší, jen místo spojených nohou neboli pieds joints se v něm jako čtvrtý a osmý krok dělají greves nebo pieds en l'air.

Tabulace burgundského branlu neboli branle de Bourgoigne.

Air du branle de Bourgoigne.

Mouvements qu'il convient faire au branle de Bourgoigne.

Pied gaulche largy.

Pied droit approché.

Pied gaulche largy.

Greue droite, ou pied en l'air.

Pied droit largy.

Pied gaulche approché.

Pied droit largy.

Greue gaulche, ou pied en l'air.

Ces quatre pas font double a gaulche.

Ces quatre pas font double a droit.

Et ainsi vous continuerez, en repetant le commencement.

{Nápěv burgundského branlu. / Pohyby, které se patří v burgundském branlu provádět. / Vpravo: Tyto čtyři korky tvoří double neboli dvojitý krok vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Dole: A tak budete pokračovat, s opakováním od začátku.}

B. DV HAVLT BARROIS.

Il y a vne autre sorte de branle appellé le hault barrois, lequel se dance ainsi que le branle double, ou comme le branle de bourgoigne: Mais il y a difference, parce que ce branle icy ne requiert pas seulement le mouuement des pieds, mais il requiert le mouuement des espaules & bras, avec petits faults, par mesure binaire, legiere & concitee: Pour le dancier, vous ferez ainsi, saulterez des deux pieds, en gagnant chemin du cousté gaulche, en tumbant sur pied largy gaulche: Puis saulterez encore des deux pieds, en gagnant chemin du cousté gaulche, & tumbant sur pied droit approché: Puis saulterez encore des deux pieds, gagnant chemin a gaulche, tumbant sur pied largy gaulche: Puis saulterez encore des deux pieds, en gagnant chemin a gaulche, tumbant sur pieds ioincts, ou bien tumbant sur le pied gaulche, & faisant greue droicte, ou bien pied en l'air droit, & ainsi sera accompli le double a gaulche: Aultant en ferez a reuers, du cousté droit, pour accomplir le double a droit: Et si l'air du hault barrois est comme le branle simple, en retrancherez les deux penultimes mesures, pour accomplir ledit simple: Ce branle se dance par les vallers & chamberieres, & quelquesfois par les ieufnes hommes & damoiselles quand ils font quelques mascarades, desguisez en payfans & bergiers. ou qu'ils se veullent esgayer priueement, La tabulature des branles double & simple escrits cy deuant: vous deburoit suffire, si ne laisserayie a vous en donner vne sur l'air d'vn branle de Monstierandel.

Capriol.

Ce branle icy me semble plus remuant que les precedents, & seroit propre pour dancier en l'hyuer, afin de s'eschauffer: Puis que vous auez commencé a donner de la tabulature, ie vous prie m'en donner pour ce branle icy.

T

B. Z HORNÍHO BARROIS²⁰³

Máme i další druh branlu, který se jmenuje Horní Barrois neboli Hault Barrois, a ten se tančí jako branle double nebo burgundský branle, ovšem s jedním rozdílem, protože v tomto branlu se nemají pohybovat s malými skoky neboli petits saults v rychlé a svižné dvojně míře jen nohy, ale i ramena a ruce. Tančí se následovně: skočíte z obou nohou směrem vlevo a dopadnete s levou nohou ukročenou neboli do pied largy gauche. Pak znovu skočíte z obou nohou směrem vlevo a dopadnete s pravou nohou přiblíženou neboli do pied droit approché. Poté znovu skočíte z obou nohou vlevo a dopadnete s levou nohou ukročenou neboli do pied largi gauche. Pak znovu skočíte z obou nohou doleva a dopadnete do spojených nohou čili pieds joints, případně jenom na levou nohu a zároveň provedete greve droite nebo pied en l'air droite; a tak dokončíte double neboli dvojitý krok vlevo. Stejně, ale opačně, tedy doprava, se provádí double vpravo. A pokud má branle z Horního Barrois melodii jako branle simple neboli jednoduchý branle, škrtněte si druhou a třetí míru od konce, aby vám řečený simple vyšel. Tento branle tančívají sluhové a služebné, a občas i mladí pánové a dámy, když se účastní nějakého mumraje v přestrojení za rolníky a pastýře, nebo jen tak z legrace mezi sebou. Předcházející tabulace na branle double a branle simple by vám měly stačit, pokud ne, přidám vám ještě nápěv branlu z Montier-en-Der²⁰⁴.

Capriol.

Tento branle mi přijde živější než všechny předcházející, byl by dobrý v zimě pro zahřátí. Když už jste mi ale začal dávat tabulace, dejte mi ji, prosím, i k tomuto branlu.

203. Zřejmě se jedná o kraj kolem města Bar-le-Duc v severovýchodní Francii.

204. V šestnáctém století velmi významný klášter poblíž města Chaumont v severovýchodní Francii, nedaleko Langres.

ORCHESOGRAPHIE

Tabulature du branle du hault Barrois.

*Air d'un branle hault Mouvements pour dancier
Barrois. le hault Barrois.*

Pied gauche largy.

Petit fault.

Pied droit approché.

Petit fault.

Pied gauche largy.

Petit fault.

Pieds ioinctz.

Petit fault.

Pied droit largy.

Petit fault.

Pied gauche approché.

Petit fault.

Pied droit largy.

Petit fault.

Pieds ioinctz.

Petit fault.

**Ces quatre pas
fōt vn double
a gauche.**

**Ces deux pas
font simple a
droict.**

Et ainsi vous continuerez, en repetant le commencement.

De tous les branles cy dessus comme d'une source sont deriuez & emanent certains branles composez, & entremeslez de doubles, de simples, de piedz en lair, de piedz ioinctz & faultz: quelque fois variez par intercalation de mesures diuerfes, pesantes ou legieres, selon que bon a semblé aux compositeurs & inuenteurs. Les ioueurs instrumetz les appellent

Tabulace branlu z Horního Barrois neboli branle du hault Barrois.

Air d'un branle hault Barrois. *Mouvements pour dancier le hault Barrois.*

Pied gauche largy.

Petit fault.

Pied droit approché.

Petit fault.

Pied gauche largy.

Petit fault.

Pieds jointz.

Petit fault.

Pied droit largy.

Petit fault.

Pied gauche approché

Petit fault.

Pied droit largy.

Petit fault.

Pieds jointz.

Petit fault.

**Ces quatre pas
font vn double
a gauche.**

**Ces deux pas
font simple a
droit.**

Et ainsi vous continuerez, en repetant le commencement.

{Nápěv branlu z Horního Barrois. / Pohyby, kterými se branle z Horního Barrois tančí. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double neboli dvojitý krok vlevo. / Tyto dva kroky tvoří simple neboli jednoduchý krok vpravo²⁰⁵. / Dole: A tak budete pokračovat, s opakováním od začátku.}

[29. Branles Coupepez de Champagne]

Ode všech výše jmenovaných branlů se jakožto od zdroje odvozují a odvíjejí jisté branly složené a smíchané z doubles, simples, piedz en lair neboli nohou ve vzduchu, nohou u sebe čili piedz jointz a skoků, občas zpestřené vložení rozličných pomalých nebo svižných měr, jak se jejich skladatelům a tvůrcům líbilo. Hudebníci jim říkají

²⁰⁵. Zřejmě přehlédnutí nebo tisková chyba. Očividně má na tomto místě být: „Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo.“

branles de Châpaigne coupez. Et affin de s'accorder par ensemble, ils ont mis ces branles par suites de certains nōbres, comme les nostres de Lengres en iouent dix de suite, qu'ilz appellent branles de Champagne coupez. Ilz en iouent vn certain autre nombre de suite, qu'ilz appellent branles de Camp, vne autre suite, ilz la nommēt branles de Henault, vne autre suite, ilz la nomment branles d'Auignon: Et aulrant qu'il suruient de fresches compositions & nouueaultez, aultrā en font ilz de suites, & leur attribuent des noms à plaisir.

Capriol.

Donnés moy la tabulature de toutes ces suites.

Arbeau.

Je ne vous en donneray point de tabulature, vous remectār à en faire les memoires de vous mesmes, sous les instructiōs des maistres ioueurs d'instruments, ou de voz compaignons. Et quāt serēs instruit, & les voudrés dācer en quelque festin, vous demanderez ausdits ioueurs, la suite que voudrés dācer, par son nom, & ilz la vous donneront. Ce pendant ie vous aduertiray, que si vous bīen dācer ces brāles coupez, il vous fault sçauoir les airs par cœur, & les chanter en vostre esprit avec le violon.

Capriol.

Donnés men au moins la tabulature de deux ou trois, car par ce moyen i'auray plus facile entrée à l'intelligence de tous les autres.

Arbeau.

Je le veulx bien, voicy la tabulature des brāles de Cassandre & Pinagay, premier & second de la suite des branles de Champaigne coupez, qui se dācent par mesure binaire, legierement sans fault (comme ausi font ceulx de Camp, de Henault & d'Auignon) ou bien les dācerez comme les branles du hault barrois, avec petits faultz.

branles de Champagne coupepez, tedy prokládané šampaňské branly. Aby tyto branly lépe vyzněly, sdružili je do svit o různém počtu, například naši hudebníci z Langres jich hrají ve svitě nazvané prokládané šampaňské branly pohromadě deset. V další svitě, branly z Camp²⁰⁶, jich hrají jiný počet, další svitě říkají branly z Hainaut²⁰⁷, ještě další Avignonské branly. A když se objeví další čerstvé skladby a novinky, udělají svity i z nich a pojmenují je, jak se jim zlíbí.

Capriol.

Dejte mi na všechny ty svity tabulaci.

Arbeau.

Žádnou tabulaci vám nedám, udělejte si k nim poznámky sám pod vedením hudebníku nebo přátel. A až budete řádně poučen a budete si je chtít zatancovat někde na slavnosti, stačí hudebníkům ohlásit jméno svity, kterou si přejete, a oni vám ji zahrají. Ještě vám musím poradit jednu věc: pokud chcete tančit branles couppés čili prokládané branly opravdu dobře, je potřeba znát nápěv nazpaměť a v duchu si jej ke zvuku houslí zpívat.

Capriol.

Dejte mi tedy tabulaci alespoň na dva či tři, pak si snáze vštípím do paměti všechny ostatní.

Arbeau.

Dobrá tedy, dám vám tabulaci na branly Kassandra a Pinagay²⁰⁸, první a druhý branle ze svity prokládaných šampaňských branlů, které se tančí ve dvojné míře, svižně a bez poskoků, stejně jako se tančí i branly z Camp, branly z Hainaut a Avignonské; případně je můžeme tančit i jako branly z Horního Barrois, tedy s malými skoky neboli petits saultz.

206. Přesný význam se bohužel nepodařilo dohledat. Může se jednat jak o místopisné označení, tak i o *táborové branly*, tedy tance s inspirací vojenským prostředím. Vzhledem k tomu, že výčet *branles* je v této pasáži jinak přísně místopisný, příkláním se k první variantě. Dále ovšem Arbeau jmenuje i *branle coupé de la guerre*, tedy přímo branle válečný.

207. Za původním výrazem *Henault* se snad skrývá zaniklý region Hainaut na pomezí dnešní Francie a Belgie.

208. Význam se opět nepodařilo stanovit.

ORCHESOGRAFIE

Tabulature du branle couppe nōmé Cassandre.

Air du branle couppe nommé Cassandre. Mouuements qu'il conuiens faire au branle couppe, nommé Cassandre

Pied gaulche largy.
Pied droit approché.
Pied gaulche largy.
Pieds ioincts.

**Ces quatre pas
font double a
gaulche.**

Pied droit largy.
Pied gaulche approché.
Pied droit largy.
Pieds ioincts.

**Ces quatre pas
font double a
droict.**

Pied gaulche largy.
Pied droit approché.
Pied gaulche largy.
Pieds ioincts.

**Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.**

Pied droit largy.
Pied gaulche approché.
Pied droit largy.

**Ces quatre pas
font vn double
a droict.**

Pieds ioincts.

Tabulace prokládaného branlu neboli branle couppe pojmenovaného Kassandra.

Air du branle couppe nommé Cassandre. Mouvements qu'il conuient faire au branle couppe, nommé Cassandre.

Pied gaulche largy.
Pied droit approché.
Pied gaulche largy.
Pieds ioincts.

**Ces quatre pas
font double a
gaulche.**

Pied droit largy.

**Ces quatre pas
font double a
droict.**

Pied gaulche approché.
Pied droit largy.
Pieds ioincts.

Pied gaulche largy.
Pied droit approché.
Pied gaulche largy.
Pieds ioincts.

**Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.**

Pied droit largy.

Pied gaulche approché.
Pied droit largy.

**Ces quatre pas
font vn double
a droict.**

Pieds ioincts.

{Nápěv prokládaného branlu pojmenovaného Kassandra. / Pohyby, které se patří dělat při prokládaném branlu pojmenovaném Kassandra. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double neboli dvojitý krok vpravo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo.}

Continuation de l'air Mouuement

Pied gaulche largy.
Pieds ioinctz.

Ces deux font simple à gaulche.

Pied droit largy.

Ces quatre pas font vn double a gaulche.

Pied gaulche appro.

Pied droit largy.
Pieds ioinctz.

Tabulature du brâle coupé appelé Pinagay.

Air du branle Pinagay. Mouuements.

Pied gaulche largy.

Pied droit approché.

Pied gaulche largy.

Pieds ioinctz.

Pied en l'air gaulche.

Ces quatre pas font double a gaulche.

Pied gaulche largy.

Pied droit approché.

Pied gaulche largy.

Piedz ioinctz.

Ces quatre pas font vn double a droict.

Continuation de l'air Mouvement

Pied gaulche largy.
Pieds ioinctz.

Ces deux font simple à gaulche.

Pied droit largy.

Ces quatre pas

Pied gaulche appro.

font vn double a

Pied droit largy.

gaulche.

Pieds ioinctz.

{Pokračování nápěvu. / Pohyby. / Vpravo: Tyto dva tvoří simple neboli jednoduchý krok vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo²⁰⁹.}

Tabulace prokládaného branlu nazvaného Pinagay.

Air du branle Pinagay. Mouvements.

Pied gaulche largy.

Pied droit approché.

Ces quatre pas font double a gaulche.

Pied gaulche largy.

Pieds ioinctz.

Pied en l'air gaulche.

Pied gaulche largy.

Ces quatre pas font vn double a droit.

Pied droit approché.

Pied gaulche largy.

Piedz ioinctz.

{Nápěv branlu Pinagay. / Pohyby. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo.}

209. Zřejmě chyba, z tabulace vyplývá double vpravo.

ORCHESOGRAFIE

Continuation de l'air. Continuation des mouuements.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droict.

Pied en l'air gaulche.

Pied largy gaulche.

Pied droict approché.

Pied largy gaulche.

Pieds ioincts.

Pied largy droit.

Pied gaulche approché.

Pied largy droit.

Pieds ioincts.

Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.

Ces quatre pas
font vn double
a droict.

Capriol.

Je croy que sçavez tous les mouuements des branles couppez.

Arbeau.

Du commencement que ie vins demeurer en ceste ville de Lengres, on ne parloit que de dances, mascarades, & allegreses: Nous auions maistre Claudin qui iouoit diuinement bien des instruments, & nous faisoit exercer gaillardement: Depuis quelque temps, ie ny voy plus que du chagrin, avec cela ie suis deueno vieil & pesant: Nous dancions lors entre aultres branles coupeez, le branle de la Guerre, le branle d'Aridan, le branle de Charlotte, & vne infinité d'aultres.

Continuation de l'air. Continuation des mouvements.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droit.

Pied en l'air gaulche.

Pied lary gaulche.

Pied droit approché.

Pied lary gaulche.

Pieds ioins.

Pied lary droit.

Pied gaulche approché.

Pied lary droit.

Pieds ioins.

**Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.**

**Ces quatre pas
font vn double
a droit.**

{Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo.}

[30. Další branles coupepez]

Capriol.

Určitě znáte pohyby všech prokládaných branlů.

Arbeau.

Když jsem se přistěhoval do Langres, nemluvalo se tu o ničem jiném než o tanci, mumrajích a zábavách; náš mistr Claudin božsky hrával na své nástroje a pod jeho vedením se nám cvičilo křepce. Poslední dobou tu ale nevidím nic než zármutek, z čehož jsem zeslábl a zahořkl. Tehdy jsme ale tančovali ještě další prokládané branly: branle de la Guerre neboli Válečný branle, branle d'Aridan neboli Aridanův branle, branle de Charlotte neboli Šarlotin branle²¹⁰ a nespočet dalších.

210. Vzhledem k tomu, jak málo máme o těchto tancích informací, jejich názvy se velmi těžko překládají. Jedná se tedy spíše o pracovní odhady.

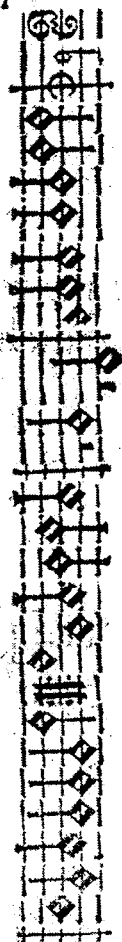
Capriol.
Comment danciez vous ces branles que vous diâtes?

Arbeau.
Vous le verrez par leur tabulature.

Tabulature du branle coupé Charlotte.

*Air du branle coupé
appellé Charlotte.*

*Mouvements requis pour
dancer ce branle.*

Pied largy gaulche.

Pied droi& approché.

Pied largy gaulche.

Pieds ioin&ts.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droi&.

Pied largy droi&.

Pied gaulche approché.

Pied largy droi&.

Pieds ioin&ts.

Pied largy gaulche.

Pied droi& approché.

Pied largy gaulche.

Pieds ioin&ts.

Ces quatre pas
f&ot vn double
a gaulche.

Ces quatre pas
f&ot vn double
a droi&.

Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.

Capriol.

A ty branly, které jste právě vyjmenoval, jste tančívati jak?

Arbeau.

To poznáte z jejich tabulací.

Tabulace prokládaného branlu Šarlota.

*Air du branle coupé
appellé Charlott.*

*Mouvements requis pour
dancer ce branle.*

Pied largy gaulche.

Pied droict approché.

Pied largy gaulche.

Pieds ioinctz.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droict.

Pied largy droict.

Pied gaulche approché.

Pied largy droict.

Pieds ioinctz.

Pied largy gaulche.

Pied droict approché.

Pied largy gaulche.

Pieds ioinctz.

Ces quatre pas
fōt vn double
a gaulche.

Ces quatre pas
fōt vn double
a droict.

Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.

{Nápěv prokládaného branlu nazvaného Šarlota. / Pohyby potřebné k taneční tohoto branlu. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double neboli dvojitý krok vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo.}

ORCHESOGRAPHIE

Continuation de l'air. Continuation des mouvements.

piéd en l'air gaulche.

piéd en l'air droict.

piéd largy droit.

piéd gaulche approché. simple a droict.

piéd en l'air gaulche.

piéd en l'air droict.

piéd en l'air gaulche.

piéd largy gaulche.

piéd droit approché. simple a gaulche.

piéd en l'air droit.

piéd en l'air gaulche.

piéd en l'air droit.

piéd largy droit.

piéd gaulche approché. fõt vn double

piéd largy droit. a droict.

piéd's ioinct's.

Ces deux pas font

Ces deux pas font

Ces quatre pas

fõt vn double

a droict.

Et continuerez en repetant comme au commencement:
Et notterez que si vous le voulez dancier en forme de hault-
barrois,

Continuation de l'air. Continuation des mouvements.

ried en l'air gaulche.

ried en l'air droit.

ried lary droit,

ried gaulche approché. **Ces deux pas font simple a droit.**

ried en l'air gaulche.

ried en l'air droit.

ried en l'air gaulche.

ried lary gaulche.

ried droit approché. **Ces deux pas font simple a gaulche.**

ried en l'air droit.

ried en l'air gaulche.

ried en l'air droit.

ried lary droit.

ried gaulche approché. **Ces quatre pas fõt vn double**

ried lary droit. **a droit.**

rieds ioincts.

{Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů. / Vpravo: Tyto dva kroky tvoří simple neboli jednoduchý krok vpravo. / Tyto dva kroky tvoří simple vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo.}

A pokračujte opakováním od začátku: A povšimněte si, že když chcete tančit ve stylu Horního

barrois, vous fault faire des petits saults, ou voiez les minimes blanches a vuyde.

Tabulature du branle couppe de la guerre.

Air du branle couppe de la guerre. *Mouvements requis pour dancier ce branle.*

Pied largy gaulche.

Pied droict approché.

Pied largy gaulche.
Pieds ioincts

Pied largy droict.

Pied gaulche approc.

Pied largy droict
Pieds ioincts.

Pied largy gaulche.
Pied droict approché.

Pied largy gaulche.
Pieds ioincts.

Pied largy droit.
Pied gaulche approc.

Pied largy droit.
Pieds ioincts.

Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.

Ces quatre pas
font vn double
a droict.

Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.

Ces quatre pas
font vn double
a droict.

Barrois, budete dělat malé skoky neboli petits saults tam, kde vidíte volné bílé noty.

Tabulace prokládaného válečného branlu neboli branle coupé de la guerre.

Air du branle coupé de la guerre. - Mouvemens requis pour danser ce branle.

Pied largy gauche.

Ces quatre pas
font vn double
a gauche.

Pied droict approché.

Pied largy gauche.
Pieds ioincts.

Pied largy droict.

Ces quatre pas
font vn double
a droict.

Pied gauche approc.

Pied largy droict
Pieds ioincts.

Pied largy gauche.
Pied droict approché.

Ces quatre pas
font vn double
a gauche.

Pied largy gauche.
pieds ioincts.

Pied largy droict.

Ces quatre pas
font vn double
a droict.

pied gauche approc.

pied largy droict.
Pieds ioincts.

W

{Nápěv prokládaného válečného branlu. / Pohyby potřebné k tančení tohoto branlu. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double neboli dvojitéj krok vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo.}

ORCHESOGRAFIE

Continuation de l'air. Continuation des mouvements.

Pied largy gaulche.
 pied droit approché.
 pied largy gaulche.
 pieds ioincts.
 Pied largy droit.
 Pied gaulche approc.
 Pied largy droit.
 Pieds ioincts.
 Pied largy gaulche.
 pieds ioincts.
 Pied largy droit.
 Pieds ioincts.
 pied largy gaulche.
 Pied droit approché.
 Pied largy gaulche.
 Pieds ioincts.
 Pied largy droit.
 Piedz ioinctz
 Pied largy gaulche.
 Pieds ioincts.
 Pied largy droit.
 Pied gaulche approc.
 Pied largy droit.
 Pieds ioinctz.
 Pied largy gaulche.
 Pieds ioincts.
 Greue gaulche.
 Greue droicte.
 Greue gaulche.
 Pieds ioincts.
 Sault majeur avec capr.

Ces quatre pas
 font vn double
 a gaulche.

Ces quatre pas font
 vn double a droit.

Ces quatre pas
 font vn double
 a gaulche.

Ces quatre pas
 font vn double
 a droit.

Pied largy gaulche.
 pied droit approché.
 pied largy gaulche.
 pieds ioincts.
 Pied largy droit.
 Pied gaulche approc.
 Pied largy droit.
 Pieds ioincts.
 Pied largy gaulche.
 pieds ioincts.
 Pied largy droit.
 Pieds ioincts.
 pied largy gaulche.
 Pied droit approché.
 Pied largy gaulche.
 Pieds ioincts.
 Pied largy droit.
 Piedz ioinctz
 Pied largy gaulche.
 Pieds ioincts.
 Pied largy droit.
 Pied gaulche approc.
 Pied largy droit.
 Pieds ioinctz.
 Pied largy gaulche.
 Pieds ioincts.
 Greue gaulche.
 Greue droicte.
 Greue gaulche.
 Pieds ioincts.
 Sault majeur avec capr.

Ces quatre pas
 font vn double
 a gaulche.

Ces quatre pas font
 vn double a droit.

Ces quatre pas
 font vn double
 a gaulche.

Ces quatre pas
 font vn double
 a droit.

{Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo.}

Tabulature du branle couppe appellé Aridan.

*Air du branle couppe
appellé Aridan.*

*Mouvements requis pour
dancer ce branle.*

Pied largy gaulche.

Pied droit approché.

Pied largy gaulche.

Pieds ioincts.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droit.

Pied en l'air gaulche.

Pied largy gaulche.
Pied droit approché.
Pied largy gaulche.

Pieds ioincts.

Pied largy droit.
Pieds ioincts.

Pied largy gaulche.

Pieds ioincts.

Pied largy droit.
Pieds ioincts.

Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.

ces quatre pas
font vn double
a gaulche.

Ces deux pas font
simple a droit.

Ces deux pas font
simple a gaulche.

Ces deux pas font
simple a droit.

En toinant le feuiller, vous treuverez la continuation de l'air
& des mouuements de ce branle.

Tabulace prokládaného branlu nazvaného Aridan.

*Air du branle coupé
appellé Aridan.*

*Mouvements requis pour
dancer ce branle.*

Pied largy gaulche.

Pied droit approché.

Pied largy gaulche.

Pieds ioincts.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droit.

Pied en l'air gaulche.

Pied largy gaulche.

Pied droit approché.

Pied largy gaulche.

Pieds ioincts.

Pied largy droit.

Pieds ioincts.

Pied largy gaulche.

Pieds ioincts.

Pied largy droit.

Pieds ioincts.

**Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.**

**ces quatre pas
font vn double
a gaulche.**

**Ces deux pas font
simple a droit.**

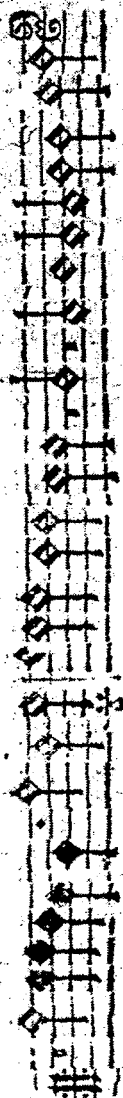
**Ces deux pas font
simple a gaulche.**

**Ces deux pas font
simple a droit.**

{Nápěv prokládaného branlu nazvaného Aridan. / Pohyby potřebné k tančení tohoto branlu. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double neboli dvojitý krok vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vlevo. / Tyto dva kroky tvoří simple neboli jednoduchý krok vpravo. / Tyto dva kroky tvoří simple vlevo. / Tyto dva kroky tvoří simple vpravo.}

Když otočíte list, objevíte pokračování nápěvu a pohybů tohoto branlu.

ORCHESOGRAPHIE

piéd largy gaulche.

piéd droit approché.

piéd largy gaulche.

piéds ioinctz.

piéd en l'air gaulche.

piéd en l'air droit.

piéd largy droit.

piéd gaulche approché.

Piéd largy droit.

piéds ioinctz.

piéd largy gaulche.

piéd droit approché.

piéd largy gaulche.

greue droicte.

piéd largy droit.

piéd gaulche approché.

greue gaulche.

soupir:

Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.

ces quatre pas
font vn double
a droict.

Plusieurs branles preignent denomination des pays esquelz
on les praticque ordinairement : Les Poiteuins dancent
leurs branles de Poictou : Les Escossois les branles d'Écosse:
Les Bretons, les branles qu'ils appellét le Triory, ou passe-pied.

Capriol.

J'attens que m'en donniez les tabulatures.

pied largy gaulche.

pied droit approché.

pied largy gaulche.

pieds ioincts.

pied en l'air gaulche.

pied en l'air droit.

pied largy droit.

pied gaulche approché.

Pied largy droit.

pieds ioincts.

pied largy gaulche.

pied droit approché.

pied largy gaulche.

greue droite.

pied largy droit.

pied gaulche approché.

greue gaulche.

soupir.

Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.

ces quatre pas
font vn double
a droit.

{Vpravo: Týto čtyři kroky tvoří double vlevo. / Týto čtyři kroky tvoří double vpravo.}

[31. Branle de Poictou]

Arbeau.

Množství branlů nese jméno podle kraje, kde se běžně provozují: v Poitiers se tančí branles de Poictou, tedy branly z Poitiers, Skoti tančí branles d'Escosse neboli skotské branly, Bretonci branly, kterým říkají Triory, nebo též passe-pied²¹¹.

Capriol.

Doufám, že mi dáte jejich tabulace.

211. V baroku byl rytmus *passé-pied* součástí taneční svity, jeho genetická souvislost s níže popisovaným Triory ale není prokazatelná, pohybově se diametrálně liší. V Bretani se ovšem dodnes provozuje jednoduchý kruhový tanec *paub-pi* charakterem rozhodně spíš renesanční než barokní.

BRANLE DE POICTOV.

Airbeau.

Aulcuns ignorans, ont corrompu les mouuements du branle de Poictou, lesquels ie n'entends luyute, & vous en donneray la tabulature, a la mode que ie les ay aultresfois danceé avec les Bachelettes de Poictiers: Ce branle se dance par mesure ternaire, en allant tousiours a main gaulche, sans diuertir a la droite: Je ne vous en donneray que le commencement d'un air, parce que le reste dudit air, & tous les aultres branles, dont il en y a grand nombre, ont mesmes mouuements.

*Air du branle de Poictou.**Mouuements.*

ped en l'air droit.

ped en l'air gaulche.

ped en l'air droit.

ped en l'air gaulche.

ped en l'air droit.

ped en l'air gaulche.

ped en l'air droit.

ped en l'air gaulche.

soupir.

Capriol.

Ne fait-on point d'auantage de decouplements en ce branle de Poictou: Iay ouy dire que les Poicteuines le decouperent, & en font vn bruit gracieux de leurs sabots.

BRANLE Z POITIERS.

Arbeau.

Kdejší nedouci dnes branle z Poitiers przní, nebudu následovat jejich příkladu a dám vám tabulaci toho, jak jsem jej kdysi tančil s děvčaty z Poitiers. Tento branle se tančí ve trojné míře, jde se při něm pořád za levou rukou, bez uchýlení vpravo. Dám vám jen začátek nápěvu, protože na zbytek řečeného nápěvu se provádějí stejné pohyby, jak tomu bývá u všech ostatních branlů, jichž je mnoho.

Air du branle de Poictou. Modérément.

pied en l'air droit.

pied en l'air gauche.

pied en l'air droit.

pied en l'air gauche.

pied en l'air droit.

pied en l'air gauche.

pied en l'air droit.

pied en l'air gauche.

soupir.

{Nápěv branle de Poictou. / Pohyby.}

Capriol.

Nedělají se v branlu z Poitiers nějaké rozklady? Slyšel jsem, že jej tamní dívky rozkládají a roztomile při tom klapou dřeváky.

ORCHESOGRAPHIE

Arbeau.

A la verité, elles se trepignent d'auantage sur les deuxieme & troisieme mesures ternaires, qui contiennent six minimes blanches, sur chacune desquelles elles font six pieds en l'air, a rechange, ainsi que voyez cy dessoubz.

Continuation du mesme air. Mouuements plus decouppés.

ped en l'air droit.

ped en l'air gaulche.

ped en l'air droit.

ped en l'air gaulche.

ped en l'air droit.

ped en l'air gaulche.

ped en l'air droit.

ped en l'air gaulche.

ped en l'air droit.

ped en l'air gaulche.

soupir.

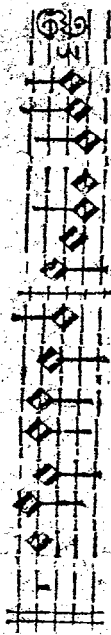
BRANLE D'ESCOSSE.

Les branles d'Escoce estoient en vogue y a enuiron vingt ans. Les ioueurs en ont vne suite de certain nombre de branles, differens de mouuements, que vous pourrez appredre par l'instruction de dits ioueurs, ou de voz compaignons: On les dance par mesure binaire legiere, comme voyez en la tabulature de ces deux branles suyuant, qui font les premier & deuxieme de la suite.

Arbeau.

To je pravda, podupávají²¹² ve druhé a ve třetí trojné míře, které obsahují šest černých not; na každou z nich dělají pro změnu šest *pied en l'air*²¹³, jak je vidět níže.

Continuation du même air. Mouvements plus découppés.

pied en l'air droit.

pied en l'air gaulche.

pied en l'air droit.

pied en l'air gaulche.

pied en l'air droit.

pied en l'air gaulche.

pied en l'air droit.

pied en l'air gaulche.

pied en l'air droit.

pied en l'air gaulche.

soupir.

{Pokračování téhož nápěvu. / Rozloženější pohyby.}

[32. Branle d'Escosse]

SKOTSKÝ BRANLE.

Skotské branly neboli branles d'Escosse byly v módě zhruba před dvaceti lety. Hudebníci je hrají ve svítě o určitém počtu branlů s různými pohyby, jež se můžete naučit právě od hudebníků nebo od svých přátel. Tančí se ve svižné dvojně míře, jak můžete vyčíst z tabulace následujících dvou branlů, což jsou první a druhý oné svity.

212. V originále *trepigner*, které může znamenat jak *podupat* a *pošlapat*, tak i *skákat* či dokonce *tančit*. Vzhledem k výše zmíněnému použití dřeváků se překlad přiklonil k hlučnějšímu významu, nicméně z čistě jazykového pohledu je výkladů víc.

213. Soudě dle zápisu Arbeau zřejmě myslí na každou notu jedno *pied en l'air*, nikoliv šest. V notové ukázce se navíc jedná o míru čtvrtou a pátou, Arbeau zřejmě počítá až od čáry rozdělující fráze.

DE THOINOT ARBEAV.
 Tabulature du branle d'Escoffe.

Air du premier branle d'Escoffe. *Mouvements pour ce premier branle.*

pied largy gaulche.
 pied droit approché.
 pied largy gaulche.
 pied croisé droit.
 pied largy droit.
 pied gaulche approché.
 pied largy droit.
 pied croisé gaulche.
 pied largy gaulche.
 pied croisé droit.
 pied largy droit.
 pied croisé gaulche.
 pied largy gaulche.
 pied droit approché.
 pied largy gaulche.
 pied croisé droit.

Ces quatre pas equi-
 polēt vn dou-
 ble a gaulche.

Ces quatre pas e-
 qui polēt vn dou-
 ble a droit.

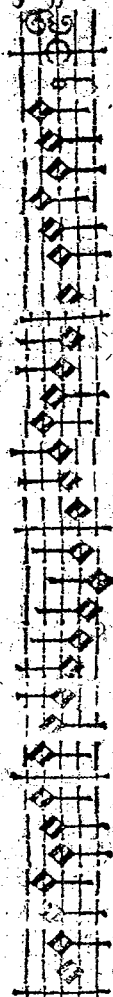
Ces deux equi po-
 lēt a simple gaul.

Ces deux equi po-
 lēt a simple droit.

Ces quatre equi-
 polent vn double
 a gaulche.

Tabulace skotského branlu.

Air du premier branle d'Escoffe. *Mouvements pour ce premier branle.*

pied largy gaulche.	Ces quatre pas e-
pied droit approché.	quipolēt vn dou-
pied largy gaulche.	ble a gaulche.
pied croisé droit.	
pied largy droit.	Ces quatre pas e-
pied gaulche approché.	quipolēt vn dou-
pied largy droit.	ble a droit.
pied croisé gaulche.	
pied largy gaulche.	Ces deux equipo-
pied croisé droit.	lēt a simple gaul.
pied largy droit.	
pied croisé gaulche.	Ces deux equipo-
	lēt a simple droit.
pied largy gaulche.	
pied droit approché.	Ces quatre equi-
pied largy gaulche.	polent vn double
	a gaulche.
pied croisé droit.	

{Nápěv prvního skotského branlu. / Pohyby tohoto prvního branlu. / Vpravo: Tyto čtyři kroky se rovnají jednomu double vlevo. / Tyto čtyři kroky se rovnají jednomu double vpravo. / Tyto dva se rovnají jednomu simple vlevo. / Tyto dva se rovnají jednomu simple vpravo. / Tyto čtyři se rovnají jednomu double vlevo.}

ORCHESOGRAPHIE

Continuation de l'air. Continuation des mouuements.

pied largy droit.

pied gaulche approché.

pied largy droit.

pied croisé gaulche.
pied largy gaulche.

pied croisé droit.

pied largy droit.

pied croisé gaulche.

Ces quatre pas equi-
polent vn double a droict.

Ces deux equipo-
lent simple gaulc.

Ces deux equipo-
lent simple droit.

*Air du second branle Mouuements pour dancier ce
d'Escoffe. second branle.*

pied largy gaulche.
pied droit approché.

pied largy gaulche.

pied croisé droit.

pied largy droit.
pied croisé gaulche.

pied largy gaulche.

pied croisé droit.

Ces quatre equi-
polent vn double
a gaulche.

Ces deux equipo-
lent simple gaul.

Ces deux equipo-
lent simple droit.

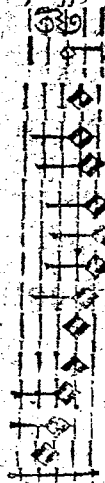
Continuation

Continuation de l'air. Continuation des mouvemens.

pied largy droit.	Ces quatre pas e-
pied gaulche approché.	quipolent vn dou-
pied largy droit.	ble a droit.
pied croisé gaulche.	Ces deux equipo-
pied largy gaulche.	lent simple gaulc.
pied croisé droit.	Ces deux equipo-
pied largy droit.	lent simple droit.
pied croisé gaulche.	

Air du second branle. Mouvemens pour dancier ce second branle.
d'Escoffe.

pied largy gaulche.	Ces quatre equi-
pied droit approché.	polent vn double
pied largy gaulche.	a gaulche.
pied croisé droit.	Ces deux equipo-
pied largy droit.	lent simple gaul.
pied croisé gaulche.	Ces deux equipo-
pied largy gaulche.	lent simple droit.
pied croisé droit.	

Continuation

{Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů. / Tyto čtyři kroky se rovnají jednomu double vpravo. / Tyto dva se rovnají jednomu simple vlevo. / Tyto dva se rovnají jednomu simple vpravo. / Nápěv druhého skotského branlu. / Pohyby, kterými se tento druhý branle tančí. / Vpravo: / Tyto čtyři se rovnají jednomu double vlevo. / Tyto dva se rovnají jednomu simple vlevo. / Tyto dva se rovnají jednomu simple vpravo.}

Continuation de l'air. Continuation des mouvements.

Pied largy droict. Ces quatre equipo-
 Pied gaulche approc. lent a vn double a
 pied largy droict: droict.

pied croité gaulche.
 Pied gaulche largy. Ces quatre equipo-
 Pied droit approché lent a double gaul-

che.

Pied croisé droict.

Pied droit largy. Ces deux equipolét:

Pied gaulche croisé a simple droict.

pied en l'air droict.

pied en l'air gaulche.

pied en l'air droit.

Sault & capriole.

TRIORY DE BRETAGNE.

Ce branle est peu ou point pratiqué par-deça : Sil vous ad-
 uient quelque iour de le dancier, ce sera par mesure binaire le-
 giere, ainsi que ceste tabulature vous le monstre: le l'ay aultres
 fois appris a dancier d'un ieune Breton, lequel demouroit avec
 moy escollier à Poictiers.

Capriol.

Je seray bien ayse de sçauoir ce Triory: On ne peut que
 mieux valloir d'auoir l'intelligence de beaucoup de choses.

Continuation de l'air. Continuation des mouuements.

Pied largy droict. Ces quatre equipo-
 Pied gaulche approc. lent a vn double a
 pied largy droict. droict.

Pied croité gaulche.
 Pied gaulche largy. Ces quatre equipo-
 Pied droit approché. lent a double gaul-
 che.

Pied gaulche largy.
 pied croisé droict.
 Pied droit largy. Ces deux equipolét:
 Pied gaulche croisé a simple droict.
 pied en l'air droict.

pied en l'air gaulche.
 pied en l'air droit.

Sault & capriole.

{ Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů. / Vpravo: / Tyto čtyři se rovnají
 jednomu double vpravo. / Tyto čtyři se rovnají jednomu double vlevo. / Tyto dva se
 rovnají jednomu simple vpravo. }

[33. Triory]

BRETONSKÉ TRIORY.

Arbeau.

Tento branle je u nás rozšířený málo, pokud vůbec; kdybyste jej ale náhodou někdy tančil, bude to ve svižné dvojné míře tak, jak vám ukáže následující tabulace. Já jsem se jej kdysi naučil tančit od jednoho mladého Bretonce, se kterým jsem studoval v Poitiers.

Capriol.

Rád se ono Triory naučím: není přece nic lepšího, než znát co nejvíce věcí.

ORCHESOGRAPHIE

Tabulature du branle appellé Triory.

Air de ce branle.

*Mouvements pour ce branle
Triory.*

Pied gaulche largy.

Pied droit approché.

Pied gaulche largy.
pied en l'air gaulche.

Sault a gaulche, a pieds
joincts.

pied en l'air gaulche.

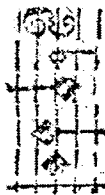
Pied en l'air droict.

pied en l'air gaulche.

**Ces quatre pas
equipolent a
double gaulc.**

Et ainsi vous continuerez, en repetant les mouvements comme dessus.

En lieu des trois pieds en l'air qui sont a la fin de ce Triory, vous vous tiendrez ferme sur les bouts de voz arceils, & remuant voz talons joincts, en lieu du marque pied gaulche, remuerez vos deux talons a droict, & en lieu du marque pied droit, remuerez voz deux talons à gaulche, & en lieu du dernier pied en l'air gaulche, remuerez voz talons a droit, en leuât en mesme instant vostre pied gaulche en l'air, & affin que le voyez plus clairement à l'œil, ie vous donneray la tabulature des trois dernieres notes de l'air cy dessus.

Haulte talon droit.

Haulte talon gaulche.

Haulte talon droit.

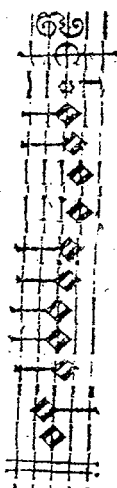
*En faisant ce dernier haul-
se talon, en mesme instant
faut faire vn pied en l'air.*

Tabulace branlu nazvaného Triory.

Air de ce branle.

Mouvements pour ce branle

Triory.

Pied gaulche largy.

Pied droit approché.
Pied gaulche largy.
Pied en l'air gaulche.

Sault a gaulche, a pieds
joincts.

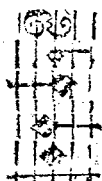
Pied en l'air gaulche.
Pied en l'air droit.
Pied en l'air gaulche.

**Ces quatre pas
equipolent a
double gaulc.**

Et ainsi vous continuerez, en repetant les mouvements comme dessus.

{Nápěv tohoto branlu. / Pohyby tohoto branlu Triory. / Vpravo: Tyto čtyři pohyby se rovnají jednomu dvojitému kroku neboli double vlevo. / Dole: A tak budete pokračovat, s opakováním pohybů jako výše.}

Místo těch tří pied en l'air neboli nohou ve vzduchu, které jsou na konci tohoto Triory, zůstanete stát pevně na špičkách s patami těsně u sebe, a místo přídupu levou nohou stočíte obě paty doprava, místo přídupu pravou nohou²¹⁴ stočíte obě paty doleva a místo posledního pied en l'air stočíte paty doprava, pozvedajíc zároveň levou nohu do vzduchu; abyste to viděl černé na bílém, dám vám ještě tabulaci posledních tří noty nápěvu, který jsem uvedl výše.

Haulte talon droit.

Haulte talon gaulehe.

Haulte talon droit.

*En faisant ce dernier haul-
se talon, en mesme instant
faulc faire un pied en l'air.*

{Vpravo: Společně s posledním haulse talon neboli zvednutím pat se musí zároveň dát noha do vzduchu neboli udělat pied en l'air.}

214. Arbeau má, soudě dle zápisu, v obou předcházejících případech na mysli nikoliv *marque pied* ale *pied en l'air*.

Il y a encore plusieurs sortes de branles, desquelles ie suis d'aduis de vous en donner les tabulatures, puis que vous estes curieux d'en beaucoup sçauoir: Et fault que vous sçachiez que quand on a fait quelque branle nouueau, qu'ils appellent vn ballet (pour s'en seruir en vne mascarade de quelque festin) incontinent les ieunes gens l'apportent és compagnies, & luy attribuent vn nom a leur plaisir. De ce nombre sont les brâles dont s'ensuyuent les tabulatures, desquels branles & ballets, la plupart sont dancez avec mines, morgues, & gestifications, & pour ceste occasion, on les peult appeller branles morguez: Nous les commencerons par le branle de Malte.

BRANLE DE MALTE.

Aulcuns Sieurs Cheualiers de Malte firent vn ballet pour vne mascarade en Cour, ou ils estoient aultant d'hommes que de Damoiselles habillez à la Turque, lesquels dançoient vn branle en rond, qu'ils appellerent le branle de Malte, avec certains gestes & tornoyements de corps: Et depuis fut ce branle dance par la France, comme nouueau, il y a enuiron quarante ans: L'air & les mouuements sont en mesure binaire, pesamment, comme verrez en ceste tabulature.

Capriol.

Peult-estre qu'à Malte, les habitans du pays dancent ordinairement ce branle, & que ce n'est pas vn ballet inuenté a plaisir.

Arbeau.

Ie ne peulx croire que ce soit aultre chose qu'un ballet, car on le dance avec certaines morgues, gestes & cōtenances, que l'on y a obserué pēdant qu'il a esté en regne: Quoy qu'il en soit la tabulature suyuante vous seruira.

Máme ještě další druhy branlů; i na ně vám poskytnu tabulace, když vidím vaši žízeň po vědění. Nejdříve byste ale měl vědět, že když se složí nějaký nový branle pro mumraj na nějaké slavnosti, říká se mu ballet; a mladí lidé ho okamžitě přenesou do společnosti a pojmenují, jak se jim zlíbí. Branly, na které naleznete tabulace níže, vznikly právě takto, a protože se tyto branly a ballety tančí s různými obličejí, pitvořením a posunky, můžeme jim také říkat branles morguez, tedy pitvorné branly. Načneme je Maltským branlem.

MALTSKÝ BRANLE.

Jistí Maltézští rytíři vymysleli pro dvorský mumraj ballet, při kterém stejný počet po turecku oblečených mužů a dam tančil s jistými posunky a natáčením těla kruhový branle, který se jmenuje branle de Malte, tedy Maltský branle. A od dob, kdy se tento branle ve Francii tančil coby novinka, už uběhlo čtyřicet let²¹⁵. Nápěv a pohyby jsou v pomalé dvojnásobné míře, jak uvidíte v následující tabulaci.

Capriol.

Možná, že tento branle tančí domorodci na Maltě běžně a nejde jen o ballet vymyšlený pro potěchu.

Arbeau.

Nechce se mi věřit, že by to bylo něco jiného než ballet, jelikož se tančí s jistým pitvořením, posunky a postoji, které se za dobu jeho užívání nezměnily. Ať už je to ale tak nebo tak, poslouží vám následující tabulace.

²¹⁵ V roce 1565 Maltézští rytíři po dlouhém obléhání zvítězili nad osmanskými vojsky. Zmíněná slavnost by se tedy mohla vztahovat právě k této události, Arbeauv časový údaj přibližně odpovídá.

ORCHESOGRAPHIE

Tabulature du branle de Malte.

Air du branle de Malte. Mouvements.

Pied gaulche largy.

Ces quatre premier pas font vn double gaulche.

Pied droit approché.

Pied gaulche largy.

Pieds ioinctz.

Pied largy droit.

Ces deux font simple droit.

Pieds ioinctz.

Pied gaulche auancé.

Pendant ces mouvements icy, les danceurs font vne gesticulation, s'approchans serrez au meillieu de la dance, comme s'ils vouloient parler ensemble.

Pied droit auancé.

Pied gaulche auancé.

Pied droit auancé.

Pied gaulche auance, avec greue droicte.

Pied droit auancé.

Dés icy, ils laschent leurs mains, & commencent chacun a faire le tour de main gaulche.

Greue gaulché.

Pied gaulche auancé.

Greue droicte.

Tabulace Maltského branlu neboli branle de Malte.

Air du branle de Malte. Mouvements.

Pied gaulche largy.	Ces quatre premier pas font vn double gaulche.
Pied droit approché.	
Pied gaulche largy.	
Pieds ioincts.	
Pied largy droit.	Ces deux font simple droit.
Pieds ioincts.	
Pied gaulche auancé.	<i>Pendant ces mouvements icy, les danceurs font vne gestuculation, s'approchās ferrez au meillieu de la dance, comme s'ils vouloient parler ensemble.</i>
Pied droit auancé.	
Pied gaulche auancé.	
Pied droit auancé.	
Pied gaulche auance, avec greue droite.	
Pied droit auancé.	
Greue gaulche.	<i>Dés icy, ils laschent leurs mains, & commencent chacun a faire le tour a main gaulche.</i>
Pied gaulche auancé.	
Greue droite.	

{Nápěv Maltského branlu. / Pohyby. / Vpravo: Tyto první čtyři kroky tvoří double čili dvojitý krok vlevo. / Tyto dva tvoří simple čili jednoduchý krok vpravo. / Během těchto pohybů provádějí tanečníci přibližující se do středu tance posunky, jako kdyby chtěli společně rozmlouvat. / Zde ruce spustí²¹⁶ a začnou se každý otáčet za levou rukou.}

216. V originále *laschent leurs mains*, což by mohlo znamenat i *pusť se rukama*. Pokud ale předpokládáme, že se zmiňované posunky při pohybu směrem do středu provádějí právě rukama, nemohou se už tanečníci v tuto chvíli držet, pokyn by tedy byl zbytečný. Překlad se proto přiklání k jednomu z okrajovějších významů slovesa *lascher*, tedy *uvolnit*. Samozřejmě je ale možné, že se zmiňované posunky provádějí bez použití rukou nebo že je v popisu tance chyba.

Continuation de l'air. Continuation des mouvemens.

pied en l'air gaulche.

pied en l'air droit.

pied en l'air gaulche.
pieds joincts.

Après que les danseurs ont
fait le tour, & qu'ils sont
tombés à pieds joincts, ils
se repreignent par les mains
pour repeter comme au com-
mencement.

Fault noter, qu'à toutes les fois que l'on fait repetition de ce branle, on fait aussi de nouvelles mines & gesticulations, comme sont touchemens de mains, & à vne aultresfois, eleuations d'icelles avec admiration la teste esleuee au ciel, & ainsi d'aultres morgues, telles qu'il plaist aux danseurs de re-
changer.

B. DES LAVANDIERES.

Le branle morgué, appellé le branle des Lauandieres, se dan-
ce par mesure binaire, & est ainsi appellé, parce que les dan-
ceurs y font du bruit avec le tappement de leurs mains, lequel
represente celuy que font les batoirs de celles qui lauent les
buées sur la riuere de Seyne, à Paris.

Capriol.

Fait-on plusieurs diuersitez de morgues en ce branle des
Lauandieres, duquel vous parlez?

Arbeau.

Vous verrez par les annotations que ie vous mettray en mar-
ge de la tabulature, les diuersitez qui y sont, desquelles on ne
fait point de rechange, quand on repete ledit branle comme
au commencement, dont ie vous eusse aduertty quand bien
vous ne me l'eussiez presentement demandé.

DE THOINOT ARBEAV.

83

Continuation de l'air. Continuation des mouvemens.

pied en l'air gauche.

pied en l'air droit.

pied en l'air gauche.

pieds jointés.

Après que les danseurs ont fait le tour, & qu'ils sont tombés à pieds jointés, ils se repreneint par les mains pour repeter comme au commencement.

{Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů. / Vpravo: Poté, co tanečníci dokončili otáčku a dopadli do spojených nohou neboli pieds jointés, uchopí se znovu za ruce, aby opakovali jako od začátku.}

Je třeba poznamenat, že pokaždé, když se branle tančí od začátku, přichází se také s novými obličejí a posunky, jako je spínání rukou, jindy zase jejich nábožné pozvedání s hlavou zvrácenou k nebesům nebo další pitvornosti, jak se tanečníkům zlíbí je střídat.

[35. Branle des Lavandieres]

B. PRADLEN.

Pitvorný branle nazývaný branle des Lavandieres, to jest Branle pradlen, se tančí ve dvojném míře a jmenuje se tak, protože tanečníci při něm tleskáním rukama dělají hluk, který představuje ten, který dělají tlouky těch, které vytloukají prádlo na březích Seiny v Paříži.

Capriol.

Pitvoří se v tom Branlu pradlen, o kterém mluvíte, ještě nějak jinak?

Arbeau.

Z poznámek, které vám dám vedle tabulace, uvidíte, jak je rozmanitý. Když se ale řečený branle tančí znovu od začátku, už se nijak nemění, na což bych vás upozornil, i kdybyste se mě na to právě nebyl zeptal.

ORCHESOGRAPHIE

Tabulature du branle des Lauandieres.

Air de ce branle. Mouuements d'iceluy.

pied largy gaulche.
 pied droit approché.
 pied largy gaulche.
 pieds ioincts.
 pied largy droit.

Ces quatre pas font vn double a gaulche.

pied gaulche approché.
 pied largy droit.
 pieds ioincts.

Ces quatre pas font vn double a droit.

pied largy gaulche.
 rieds ioincts.
 Pied largy droit.
 Pieds ioincts.

Durant ces deux simples, les femmes se tiennent par les coustex, & les hommes les menacent du doigt, & a la repetition desdits deux simples, les hommes se preignent par les coustex, & les femmes les menacent.

pied largy gaulche.
 Pied droit approché.
 Pied largy gaulche.
 rieds ioincts.

Pendant ce double a gaulche, tous les dancers font vn bruit de leurs mains frappees l'une sur l'autre.

S'ensuyt le reste de l'air & des mouuements de ce branle.

Tabulace Branlu pradlen.

Air de ce branle.

Mouvements d'iceluy.

pied lary gaulche.

pied droit approché.

pied lary gaulche.

pieds ioincts.

pied lary droit.

pied gaulche approché.

pied lary droit.

pieds ioincts.

pied lary gaulche.

pieds ioincts.

Pied lary droit.

Pieds ioincts.

pied lary gaulche.

Pied droit approché.

Pied lary gaulche.

pieds ioincts.

Ces quatre pas
font vn double a
gaulche.

Ces quatre pas
font vn double a
droit.

*Durant ces deux simples,
les femmes se tiennent par les
coustes, & les hommes les
menacent du doigt, & a
la repetition desdits deux
simples, les hommes se prei-
gnent par les coustes, &
les femmes les menacent.*

*Pendant ce double a gaul-
che, tous les danseurs font
vn bruit de leurs mains
frappees l'une sur l'autre.*

{Nápěv tohoto branlu. / Pohyby téhož. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double neboli dvojitý krok vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Během těchto dvou simples čili jednoduchých kroků se ženy drží za boky a muži jim hrozí prstem, a při opakování řečených dvou simples se za boky chytanou muži a ženy hrozí jim. / Během tohoto double vlevo dělají všichni tanečníci hluk jednou rukou tleskající o druhou.}

Následuje zbytek nápěvu a pohybů tohoto branlu.

Air.

Mouvements.

Pied largy droit.

Pied gaulche approc.

Pied largy droit.

pieds ioincts.

Pied largy gaulche.

Pied droit approché.

Pied largy gaulche.

Pieds ioincts.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droit.

Pied en l'air gaulche.

Sault majeur tombant

pieds ioincts.

Ces quatre pas
font vn double
a droit.

*Pendant ces quatre pas, tous
les danceurs font encore du
bruiet, en frappant de leurs
mains l'une sur l'autre.*

*Pendant ces quatre pas, les
danceurs laschés leurs mains,
tornent chacun vn tour a la
main gaulche, & apres le
sault, se repreignent, pour repe-
ter le commencement.*

BRANLE DES POIS.

Entre les branles morguez & gesticulez, est celuy des Poiz, autrement appelé le branle de Marguentotte, lequel se dance par mesure binaire legiere, comme le branle commun, ou come le hault barrois, qui veult, il y entre aultant d'hommes que de femmes, qui le dancent ainsi que vous voyez en la tabulature suyvante, en la marge de laquelle, ie vous ay mis les annotations des gestes & morgues qu'il y conuient faire, lesquelles ne sont pas difficiles.

<p><i>Air.</i></p> 	<p><i>Mouvements.</i></p> <p>Pied largy droit. Pied gaulche approc. Pied largy droit. Pieds ioincts. Pied largy gaulche. Pied droit approché. Pied largy gaulche. Pieds ioincts. Pied en l'air gaulche. Pied en l'air droit. Pied en l'air gaulche. Sault majeur tumbant Pieds ioincts.</p>	<p>Ces quatre pas font yn double a droit.</p> <p><i>Pendant ces quatre pas, tous les danceurs font encore du bruit, en frappant de leurs mains l'une sur l'autre.</i></p> <p><i>Pendant ces quatre pas les danceurs laschäs leurs mains, tournent chacun un tour a la main gaulche, & apres le sault. se repreignent, pour repe- rer le commencement.</i></p>
--	---	--

{Nápěv. / Pohyby. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Během těchto čtyř kroků dělají všichni tanečníci opět hluk jednou rukou tleskající o druhou. / Během těchto čtyř kroků spustí tanečníci ruce, otáčeje se každý za levou rukou, a po skoku se znovu uchopí, aby zopakovali začátek.}

[36. Branle des Pois]

HRÁŠKOVÝ BRANLE.

Mezi pitvornými a posunkovými branly je i jeden Hráškový, tedy branle des Pois, jinak nazývaný Markétčín branle, který se tančí ve svižné dvojně míře jako branle commun čili běžný branle nebo jako branle z Horního Barrois, jak je libo. Účastní se jej stejně mužů jako žen a tančí se tak, jak uvidíte v následující tabulaci, na jejíž okraj jsem připsal poznámky stran nepřiliš obtížných posunků a pitvoření, jež mu přísluší.

ORCHESOGRAPHIE
 Tabulature du branle appelle des Pois.

Air de ce branle. Mouuements d'iceluy.

<p>pied largy gaulche. pied droit approché. pied largy gaulche. pieds ioincts.</p>	<p>Ces quatre pas font vn double a gaulche.</p>
<p>Pied largy droit. pied gaulche approché. Pied largy droit. Pieds ioincts.</p>	<p>Ces quatre pas font double a droict.</p>
<p>Sault majeur, par les hō mes. pieds ioincts.</p>	<p>Pendant ces deux pas les fem- mes ne se bougent.</p>
<p>Sault majeur par les fem mes. Pieds ioincts.</p>	<p>Pendant ces deux pas, les hommes ne se bougent.</p>
<p>pied largy gaulche. Petit sault. Pieds ioincts. Petit sault. Pieds ioincts. Petit sault. Pieds ioincts.</p>	<p>Pendant que les hommes font ces trois saults icy, les femmes ne font aucun mou- uement.</p>

S'enluyt la tabulature de l'acheuement de l'air & mouue-
 ments du present branle, appelle le branle des Pois.

A. r.

Tabulace branlu zvaného Hráškový.

Air de ce branle. Mouvements d'iceluy.

pied largy gaulche, Ces quatre pas
 pied droit approché, font vn double
 pied largy gaulche, a gaulche.
 pieds ioincts.

Pied largy droit. Ces quatre pas
 pied gaulche approché, font double a
 droit.
 Pied largy droit.
 Pieds ioincts.

Sault majeur, par les hō Pendant ces deux pas les fem-
 mes. mes ne se bougent.

pied largy gaulche.
 Pieds ioincts.
 Sault majeur par les fem Pendant ces deux pas, les
 mes. hommes ne se bougent.
 Pieds ioincts.

pied largy gaulche, Pendant que les hommes
 Petit sault. font ces trois saults icy, les
 Pieds ioincts. femmes ne font aucun mou-
 Petit sault. vement.
 Pieds ioincts.
 Petit sault.
 Pieds ioincts.

{Nápěv tohoto branlu. / Pohyby téhož. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double neboli dvojitý krok vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Během těchto dvou kroků se ženy nehýbou. / Během těchto dvou kroků se muži nehýbou. / Zatímco muži dělají tyto tři skoky, ženy neprovádějí žádný pohyb.}

Následuje tabulace dokončení nápěvu a pohybů přítomného branlu zvaného Hráškový branle.

Air.
Mouvements.

Sault majeur par les fem- Pendant ces deux pas, les
 mes, hommes ne se bougent.
 Pieds ioincts.
 Sault majeur par les hom- Pendant ces deux pas, les
 mes, femmes ne se bougent.
 Pieds ioincts.
 Pied lat gy gaulche. Pendant que les femmes
 font ces trois saults icy, les
 Petit sault. hommes ne font aucun mou-
 Pieds ioincts. vement.
 Petit sault.
 Pieds ioincts.
 Petit sault.
 Pieds ioincts.
 Petit sault.
 Pieds ioincts.

B. DES HERMITES.

Je vous colloquerois entre les branles morguez, le branle des hermites, lequel a esté ainsi nommé, parce que l'on y fait des gestes semblables à ceux qu'ont accoustumé de faire les hermites, quand ils saluent quelqu'un, & croy qu'aultres fois il soit yssu de quelque mascarade, en laquelle les ieunes homes s'estoient revestus d'habits taillez en forme de ceux que les hermites portent. Mais ie ne vous conseilleray point de porter tels habits en masque, ny de contrefaire les contenance des Religieux, car il faut honorer & leurs habits & leurs personnes: Pour ceste occasion, ie m'en tairay.

Capriol,

Je suyuray volontiers vostre conseil: Mais ne laissez de me donner la tabulature, comment on l'a dancé.

Y

Air. Mouvements.

Seuls major par les fem- Pendant ces deux pas, les
mes. hommes ne se bougent.
Pieds ioincts.

Seuls major par les hom- Pendant ces deux pas, les
mes. femmes ne se bougent.
Pieds ioincts.

Pied lary gaulche. Pendant que les femmes
font ces trois sauts icy, les
Petit sault. hommes ne font aucun mou-
Pieds ioincts. vement.
Petit sault.
Pieds ioincts.
Petit sault.
Pieds ioincts.

{Nápěv. / Pohyby. / Během těchto dvou kroků se muži nehýbou. / Během těchto dvou kroků se ženy nehýbou. / Zatímco ženy dělají tyto tři skoky, muži neprovádějí žádný pohyb.}

[37. Branle des Hermites]

POUSTEVNICKÝ B.

Zahrnu vám mezi branles morguez neboli pitvorné branly i branle des Hermites, tedy Poustevnický branle, který se tak jmenuje, protože se při něm dělají posunky podobné těm, jež obvykle dělají poustevníci, když někoho zdraví; myslím, že byl kdysi součástí nějakého mumraje, ve kterém byli mladí muži převlečení do hábitů podobných těm poustevnickým. Vám bych ale nedoporučoval, abyste se maskoval obdobnými hábity a znevažoval tak vzezření církevních představitelů, neboť je třeba ctít jejich šat i jejich osoby. Proto o této věci dále pomlčím.

Capriol.

Budu se ochotně řídit vaším doporučením. Nezdráhejte se mi ale dát tabulaci toho, jak se tančil.

ORCHESOGRAPHIE

Arbeau.

Je veulx bien satisfaire à vostre desir, puis que n'avez intention aultre, sinon de l'apprendre, pour n'en estre ignorant. Ce branle a esté dancé par mesure binaire mediocre, en la forme que voiez en la tabulature cy dessoubz.

Tabulature du branle des Hermites.

Air du present branle.

Mouvements pour iceluy.

pied largy gaulche.

pied droit approché.

pied largy gaulche.

pieds ioincts.

pied largy droit.

pied gaulche approché.

pied largy droit.

pieds ioincts.

Pied en l'air droit.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droit.

Pieds ioincts.

Ces quatre pas
fōt vn double
a gaulche.

Ces quatre pas
fōt vn double
a droict.

*Pendant ces quatre pas, les
dancers font vn demy tour
a la main gaulche, & se re-
treuuent le visage en dehors
la dance.*

Le reste de l'air & des contenances, est cy après.

Arbeau.

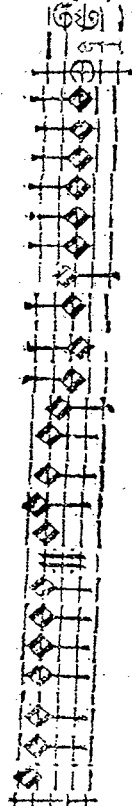
Rád ukojím vaši touhu, protože se jej chcete naučit jen proto, abyste nebyl nevzdělán.

Tento branle se tančil ve střední dvojně míře, v podobě, již vyčtete z následující tabulace.

Tabulace Poustevnického branlu.

Air du present branle.

Mouvements pour iceluy.

pied largy gaulche.

pied droit approché.

pied largy gaulche.

pieds ioincts.

pied largy droit.

pied gaulche approché.

pied largy droit,

pieds ioincts.

Pied en l'air droit.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droit.

Pieds ioincts.

**Ces quatre pas
font vn double
a gaulche.**

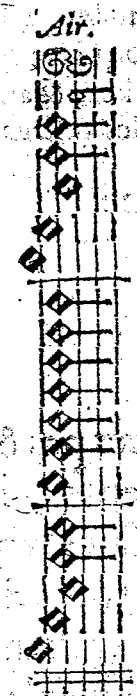
**Ces quatre pas
font vn double
a droict.**

*Pendant ces quatre pas, les
dancers font vn demy tour
a la main gaulche, & se re-
treuuent ie visage en dehors
la dance.*

{Nápěv přítomného branlu. / Pohyby téhož. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double čili dvojitý krok vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Během těchto čtyř kroků udělají tanečníci půlobrat za levou rukou a zůstanou se obličejem vně tance.}

Zbytek nápěvu a postojů je zde níže.

Air. *Mouvements.*

Marque-pied droit.	<i>Pendant ces quatre pas, les danseurs entrecroisent leurs bras, & s'inclinent, comme font les ieunes novices.</i>
Marque-pied gaulche.	
Marque-pied droit.	
Pieds ioincts.	
Pied en l'air droit.	<i>Pendant ces quatre pas, les danseurs font un demy tour a gaulche, & se retreuuent le visage en dedans, comme au commencement.</i>
Pied en l'air gaulche.	
Pied en l'air droit.	
Pieds ioincts.	
Marque-pied droit.	<i>Pendant ces quatre pas, les danseurs s'inclinent comme nous venons de dire.</i>
Marque-pied gaulche.	
Marque-pied droit.	
Pieds ioincts.	

{Nápěv. / Pohyby. / Vpravo: Během těchto čtyř kroků tanečníci zkrátí ruce a ukloní se, jako to dělají mladí novicové. / Během těchto čtyř kroků udělají tanečníci půlobrat vlevo a zůstanou se obličejem dovnitř, jako na začátku. / Během těchto čtyř kroků se tanečníci ukloní, jak jsme právě popsali. }

[38. Branle du Chandelier]

SVÍCNOVÝ B.

Tento branle, jinak nazývaný též branle de la torche neboli pochodňový branle, se tančí ve střední dvojné míře stejně jako allemanda a stejnými kroky jako ona. Ten, kdo jej chce tančit, vezme svícen se zapálenou svíčkou nebo pochodeň či louč a tanče a kráčeje vpřed jednou či dvakrát kolem sálu se porozhlédne, kterou by chtěl vyvést. Když si vybere nějakou dle své libosti, krátce si spolu zatančí, a nakonec ji odvede a zůstává samotnou na konci sálu. Udělav poklonu jí dá do ruky svícen, pochodeň či louč, a tanče se vrátí na své místo. Dáma

ORCHESOGRAPHIE

tenant le chandelier, faict comme elle a veu faire au ieune hō-
me, & en dançant, en va choisir quelque aultre. auquel en fin,
aprez l'auoir mis en sa place, elle donne le chandelier, & ainsi
consequemment s'appellent a ceste dance les vns les aultres.

Tabulature du branle de la torche.

Air de ce branle. *Mouuemens d'iceluy.*

Pied gaulche auancé.

Pied droit auancé.

Pied gaulche auancé.
Greue droicte:

Pied droit auancé.

Pied gaulche auancé.

Pied droit auancé.
Greue gaulche,
Pied gaulche auancé.

Pied droit auancé.

Pied gaulche auancé.
Greue droicte.

Pied droit auancé.

Pied gaulche auancé.

Pied droit auancé.
Greue gaulche.

Pendant ces pas &
mouuemens, le
dancheur faict vn,
ou deux tours de
salle, en cherchant
celle qu'il veult
choisir, pour luy
donner le chande-
lier.

držíc svícen udělá to samé, co právě viděla u mládence, a tančíc si jde vybrat někoho jiného, kterému nakonec, poté, co ho odvede na své místo, předá svícen; a tak se postupně jeden po druhém zapojují do tance.

Tabulace pochodňového branlu.

Air de ce branle. Mouvements d'iceluy.

Pied gaulche auancé.	
Pied droit auancé.	Pendant ces pas & mouements , le danceur faiçt vn, ou deux tours de falle, en cherchant celle qu'il veult choisir , pour luy donner le chandelier.
Pied gaulche auancé.	
Greue droiçte:	
Pied droit auancé.	
Pied gaulche auancé.	
Pied droit auancé.	
Greue gaulche.	
Pied gaulche auancé.	
Pied droit auancé.	
Pied gaulche auancé.	
Greue droiçte.	
Pied droit auancé.	
Pied gaulche auancé.	
Pied droit auancé.	
Greue gaulche.	

{Nápěv tohoto branlu. / Pohyby téhož. / Vpravo: Během těchto kroků a pohybů obkrouží tanečník jednou nebo dvakrát sál hledaje tu, kterou si chce vybrat, aby jí předal svícen.}

*Continuation de l'air.**Continuation des mouvements.*

Pied gauche avancé. *Pendant ces quatre pas le dâ-*
 Greue droite. *ceur regarde en la, pour*
 Pied droit avancé. *choisir celle qu'il aennie de*
 Greue gauche. *prendre entre les autres.*

Capriol.

Ceste dance est propre a y faire entrer tous ceux d'une compagnie, ainsi côme vous m'avez dit en la gaillarde Lyonnoise.

Arbeau.

BRANLE DES SABOTS.

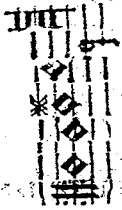
Résius en son liure des antiquitez Romaines rapporte aprez Denis Halicarnassée liure 7. qu'entre les magnificences que l'on faisoit à Rome és pompes des ieuz publiques, marchotent en leur rencles dâceurs, avec les tibies, harpes, & barbytons, l'un desquels dâceurs marchoit deuant les autres, & leur monstroit certaines formules de dances & morgues, que tous les autres qui le suyuoient, s'efforçoient de contrefaire aprez luy, comme s'ils eussent ioué au guignolet: A ceste semblance fut faicte en ceste ville de Lengres vne mascarade, en laquelle vne mere-Folie precedoit trois fols, & leur prescriuoit certains gestes, puis se retournoit pour veoir si lesdits trois fols les enfans, feroient bien comme elle: Ils dançoient le brâle des sabots, qu'ils y auoient adapté.

Capriol.

Comment se dance ce branle des sabots?

Arbeau.

Par mesure binaire, comme les branles doubles, en faisant quatre pas a main gauche, puis quatre pas a main droite. puis deux simples, & trois rappemens de pieds que l'on repete.

Pied gauche avancé.
Greue droite.
Pied droit avancé.
Greue gauche.

Pendant ces quatre pas le danseur regarde sa gauche, pour choisir celle qu'il a envie de prendre entre les autres.

{Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybu. / Vpravo: Během těchto čtyř kroků se tanečník rozhlíží sem a tam, aby vybral tu, kterou má chuť vzít mezi ostatní.}

Capriol.

Tento tanec je případný, když chceme aby se zapojili všichni ze společnosti, stejně jako jste mi to říkal o lyonské gaillardě.

[39. Branle des Sabots]

Arbeau.

DŘEVÁKOVÝ BRANLE.

Rosinus²¹⁷ ve své knize o římských starožitnostech²¹⁸ připomíná, že podle sedmé knihy Dionýsia z Halikarnassu²¹⁹ pochodovali při magnificencích²²⁰, které se v Římě pořádaly jako podívané při veřejných hrách, v řadách tanečníci s tibiemi, harfami a barbitony²²¹; jeden z těchto tanečníků šel před ostatními a předváděl jim jisté taneční formule a pitvoření, které se všichni jeho následovníci snažili opakovat po něm, jako by je vodil coby loutky.²²² Podobně se zde ve městě Langres dělal mumraj, ve kterém šla Matka bláznů před třemi bláznů a předepisovala jim jisté posunky; pak se otočila, aby viděla, jestli ji řečení tři blázni, její děti, věrně napodobují. Tančili upravený Dřevákový branle.

Capriol.

Jak se ten Dřevákový branle tančí?

Arbeau.

Ve dvojné míře, jako branles doubles neboli dvojité branly, čtyřmi kroky za levou rukou, pak čtyřmi kroky za pravou. K tomu dvěma simples neboli jednoduchými kroky a třemi dupnutími, což se opakuje.

217. Johannes Rosinus, německý luteránský vzdělanec přelomu šestnáctého a sedmnáctého století, autor populárního spisu *Antiquitatum romanarum corpus absolutissimum*.

218. Jedná se právě o již zmíněné *Antiquitatum romanarum corpus absolutissimum*.

219. V orig. *Denis Halikarnassé*, zřejmě tedy *Dionysios z Halikarnassu*, řecký řečník a historik prvního století př. n. l. působící dlouho v Římě.

220. Arbeau tu poněkud ahistoricky používá dobový termín vyhrazený dvorským slavnostem.

221. Starořecký strunný nástroj, blízký příbuzný kythary.

222. Zřejmě se jedná o následující pasáž: „Za zápasníky následovaly sbory herců seřazené do tří skupin. Nejprve mužské, potom mladické, naposledy chlapecké, za nimiž kráčeli flétnisté pískající na archaické/starobylé krátké píšťalky, jak se to děje i dnes, pak kitharisté drnkající na sedmistrunné liry ze slonoviny a na takzvaná barbita. Jejich použití zůstalo u Řeků tradicí dodnes. U Římanů se uchovávala při všech obětech. Oděv tanečníků byly purpurové chitóny opásané bronzovými opasky, k nimž měli přivěšené meče a nesli kopí, jež bylo kratší než je běžné. Muži měli bronzové přílby ozdobené třípytívními okrasami a péry. Každou skupinu tanečníků vedl jeden muž, který ostatním udával pohyby/postoje a jako první předváděl bojovné a prudké/rázné pohyby, nejčastěji v prokleusmatickém rytmu. I toto byl dávný řecký zvyk. Tanec ve zbroji, tzv. pyrrhiché, začala tančit nejprve buď Athéna při vyhlazení Titánů jako vítězný tanec se zbraněmi, nebo ještě v dávnější době, kdy jej ustanovili

ORCHESOGRAPHIE
 Tabulature du branle des sabots.

Air de ce branle, Mouuements d'iceluy.

Pied gaulche largy.
 pied droit approché.
 pied gaulche largy.

Ces quatre pas
 font vn double
 gaulche.

Pieds ioinctz.
 pied largy droit.
 pied gaulche approché.

Ces quatre pas
 font vn double
 a droit.

Pied largy droit.
 Pieds ioinctz.
 Pied gaulche largy.

Ces deux font
 vn simple a gaul
 che.

Pieds ioinctz.
 pied largy droit.

Ces deux font
 simple droit.

pieds ioinctz.

tappement du pied droit.

tappement du pied droit.

tappement du pied droit.

En lieu de ces rappements de pied, on fait d'au-
 tres morgues qui veult.

Tabulace Dřevákového branlu.

Air de ce branle,

Mouvements d'iceluy.

Pied gaulche largy.
 pied droit approché.
 pied gaulche largy.

Ces quatre pas
 font vn double
 gaulche.

Pieds ioincts.

pied largy droit,
 pied gaulche approché.

Ces quatre pas
 font vn double
 a droit.

Pied largy droit,

Pieds ioincts.
 Pied gaulche largy.

Ces deux font
 vn simple a gaul
 che.

Pieds ioincts.

pied largy droit.

Ces deux font
 simple droit.

pieds ioincts.

rappement du pied droit.

rappement du pied droit.

rappement du pied droit.

En lieu de ces rappements de pied, on fait d'au-
 tres morgues qui veult.

{Nápěv tohoto branlu. / Pohyby téhož. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double
 neboli dvojitý krok vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Tyto dva tvoří
 simple neboli jednoduchý krok vlevo. / Tyto dva tvoří simple vpravo. / Dole: Místo
 těchto dupnutí nohou se dělají jiná pitvoření dle libosti.}

En ce branle des sabots, les hommes feront (si on veut) les trois premiers tappings des pieds, & cependant les femmes ne feront aucun mouvement, & à la répétition, les femmes feront les autres trois tappings de pied, & cependant les hommes ne se bougeront: Puis tous ensemble recommenceront le branle, pour y faire nouvelle morgues, qui voudra.

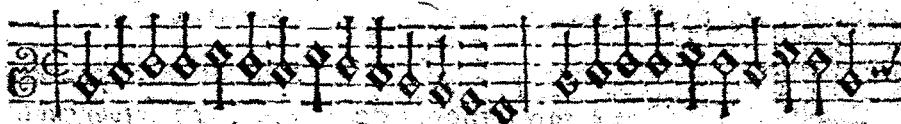
Capriol.

Ces tappings de pied me font souvenir des chevaux quand il veulent troubler l'eau, ou des haquenees, quand il leur tarde d'auoir le picotin d'aucune.

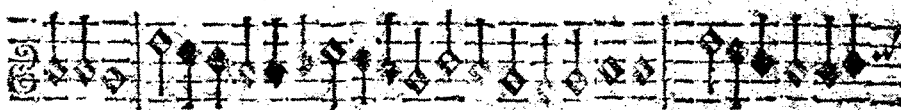
Arbeau.

B. DES CHEVAUX.

A ce propos, iay veu que l'on dançoit en ceste ville vn branle, qu'on nommoit le branle des chevaux, ou l'on faisoit des tappings de pied, comme au branle precedent, & me semble que l'air est tel ou semblable que voyez en la tabulature suyante, laquelle se dançoit par mesure binaire, comme le branle commun, le ieune homme tenant la Damoiselle par les deux mains. Le commencement de l'air dudit branle estoit comme voyez icy notté, & se dançoit par quatre doubles a gauche, & par quatre doubles a droit.

Double a gaul. Double a droit. Double a gaul. Double

a droit. Double a gauche. Double a droit. Double

A pokud chceme, mohou v tomto Dřevákovém branlu dělat muži první tři dupnutí, během čehož se ženy nehýbou, a při opakování ženy druhá tři dupnutí, během čehož se nehýbou muži. Pak všichni společně začnou branle od začátku, aby se pitvořili dle libosti nějak jinak.

Capriol.

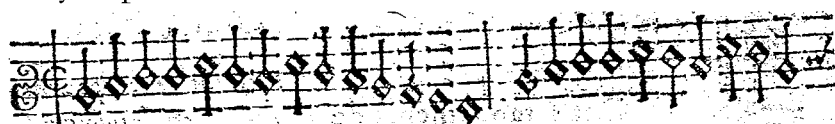
To dupání mi připomíná koně, když jsou neklidní²²³, nebo valachy, když musejí čekat na svůj pytel s obrokem.

[40. Branle des Chevaux]

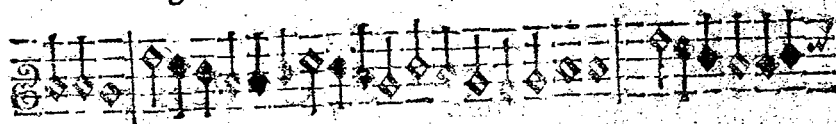
Arbeau.

KOŇSKÝ B.

Když o tom mluvíte, viděl jsem v tomto městě tančit branle, kterému se říká Koňský branle. Také se v něm dupe, jako v tom předešlém, a myslím, že nápěv byl stejný nebo podobný jako ten, který vidíte v následující tabulaci. Tančí se ve dvojně míře, jako běžný branle neboli branle commun, mladý muž drží dámu oběma rukama. Nápěv řečeného branlu začínal, jak vidíte zapsáno zde, a tančil se čtyřmi dvojitými kroky neboli doubles doleva a čtyřmi dvojitými kroky doprava.

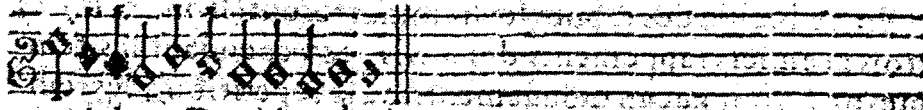
Double a gaul. Double a droit. Double a gaul. Double

a droit. Double a gaulche. Double a droit. Double

223. V originále *veillent troubler l'eau*, což může doslova znamenat i *chtějí zakalit vodu*. Vzhledem k tomu, že se nepodařilo uspokojivě vysvětlit, proč by se koně něčím takovým měli vysilovat, přiklání se překlad k přenesenému významu blízkému našemu rčení *čerit vodu*, tedy *působit problémy*.

ORCHESOGRAPHIE

à gauche. Double à droit.

Tabulature du reste de ce branle.

Mouvements.

Deux tappings du pied droit par l'homme.

Pendant ces tappings de pied, & le tour que l'homme fait, la femme ne bouge.

pied largy droit.

Ces deux pas font simple à droit.

pieds ioincts.

pied largy gauche.

Pendant ces quatre pas icy, l'homme fait un tour à la main gauche.

pied droit approché.

pied largy gauche.

pieds ioincts.

Pendant ces tappings

Deux tappings de pieds droit. par la femme.

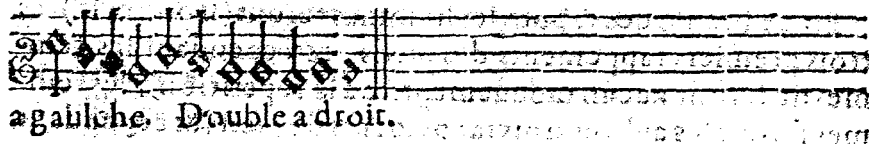
de pied, & le tour que la femme fait, l'homme ne bouge.

pied largy droit.

Ces deux pas font simple à gauche.

pieds ioincts.

Continuation

Tabulace zbytku tohoto branlu.

<p><i>Air.</i></p>	<p><i>Mouvements.</i></p> <p>Deux tappings du pied droit par l'homme.</p> <p>pied largy droit.</p> <p>pieds ioincts.</p> <p>pied largy gaulche.</p> <p>pied droit approché.</p> <p>pied largy gaulché.</p> <p>pieds ioincts.</p> <p>Deux tappings de pieds droit. par la femme.</p> <p>pied largy droit.</p> <p>pieds ioincts.</p>	<p><i>Mouvements.</i></p> <p>Pendant ces tappings de pied, & le tour que l'homme fait, la feme ne bouge.</p> <p>Ces deux pas font simple a droit.</p> <p>Pendant ces quatre pas icy, l'homme fait un tour a la main gaulche.</p> <p>Pendant ces tappings de pied, & le tour que la femme fait, l'homme ne bouge.</p> <p>Ces deux pas font simple a gaulche.</p>
--------------------	--	---

Continuation

{Nápěv. / Pohyby. / Vpravo: Během těchto dupnutí a otáčky, kterou dělá muž, se žena nehýbe. / Tyto dva kroky tvoří simple neboli jednoduchý krok vpravo. / Během těchto čtyř kroků dělá muž otáčku za levou rukou. / Během těchto dupnutí a otáčky, kterou dělá žena, se muž nehýbe. / Tyto dva kroky tvoří simple vlevo. / Pokračování.}

*Continuation de l'air.**Continuation des mouvements.*

Pied largy gaulche.

Pied droit approché.

Pied largy gaulche.

Pieds ioincts.

Ce fait, les danceurs se repreignent par les deux mains, & reiterent comme au commencement.

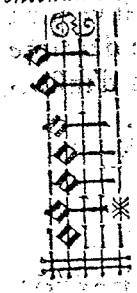
Pendant ces quatre pas, la femme fait un tour à la main gaulche.

B. DE LA MONTARDE.

Aultresfois nous auons dancé vn branle morgué, que l'on nommoit la montarde, qui se dançoit par mesure binaire, avec petits saults comme le haut-barrois, en allant tousiours a gaulche, sans diuertir a la main droite. Les danceurs sont en pareil nombre d'hommes & de femmes, vn des hommes meyne le deuant, vne des femmes tient la queue, & dancent ensemble quatre doubles a gauche: quoy fait, le premiet fait vn tour en se separant des aultres: Puis la deuxième fait vn tour en s'approchant du premier: Puis le troisieme fait vn tour en s'approchar de la deuxième, & ainsi consequément tous ceux de la dace font chacun leur tour. Et quand la dernière a fait son tour, le premier fait vne haye, en passant par deuant les femmes, & par derrier les hommes, & se met a la queue prenant par la main la dernière femme: Et pédant qu'il fait ceste haye, les aultres (par deuant & par derrier lesquels le premier est passé) se repreignent tous par les mains, & repetent le branle come au commencement. Ainsi faisant, celle qui estoit la deuxième, se treuve la première, & faut qu'elle face ainsi qu'à fais

Z

Continuation de l'air. *Continuation des mouvements.*

Pied largy gaulche. *Pendant ces quatre pas, la*
 Pied droit approché. *femme fait un tour de la*
 Pied largy gaulche. *main gaulche.*
 Pieds joints.
 Ce fait, les danseurs se repreignent par les deux
 mains, & reiterent comme au commencement.

{Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů. / Vpravo: Během těchto čtyř kroků dělá žena otáčku za levou rukou. / Dole: Když toto udělají, uchopí se tanečníci za obě ruce a začnou jako na začátku.}

[41. Branle de la Montarde]

HOŘČIČNÝ B.

Kdysi jsme tančivali pitvorný branle neboli branle morgué, kterému jsme říkali Hořčičný²²⁴; tančí se ve dvojné míře, s malými skoky neboli petit saults jako branle z Horního Barrois, stále vlevo bez uchýlení za pravou rukou. Mezi tanečnický je stejně mužů jako žen, jeden z mužů vede vpředu a jedna z žen je na konci. Společně zatančí čtyři dvojité kroky neboli doubles vlevo; když je udělají, první se otočí odděluje se od ostatních, pak se otočí druhý přibližuje se k prvnímu, pak se otočí třetí přibližuje se ke druhému, a tak se postupně otočí všichni tančící. A když se otočí poslední, první udělá průplet procházeje před ženami a za muži, a zařadí se na konec uchopiv za ruku poslední ženu. A zatímco dělá tento průplet, ti, před nimiž a za nimiž prošel, se znovu uchopí za ruce a opakují branle jako od začátku; ten, kdo byl druhý, se při tom ocitá na prvním místě a musí dělat to, co dělal

224. Původní název *montarde* v tomto znění neobsahuje žádný z dobových slovníků, v některých textech se ale očividně používá jako alternativní psaní *moutarde*, tedy *hořčice*. Pohyby tance by tedy snad mohly znázorňovat mletí a míchání hořčičných zrn při výrobě.

ORCHESOGRAPHIE

le premier au commencement, & ainsi chacun meyne le premier & le dernier a son tour : Et quand la dernière est venue a la primauté, & qu'elle a fait sa haye, elle se retrouve dernière comme elle estoit premièrement : Lors les ioueurs d'instruments finissent le branle, duquel voicy la tabulature.

Tabulature du branle de la Montarde.

Air de ce branle. Pas & mouuements

Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pied droit approché.
 Petit fault.
 Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pieds ioincts.
 Petit fault.
 Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pied droit approché.
 Petit fault.
 Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pieds ioincts.
 Petit fault.
 Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pied droit approché.
 Petit fault.
 Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pieds ioincts.
 Petit fault.

Ces quatre pas fōt
 vn double a gaulche.

Ces quatre pas fōt
 encore vn double a
 gaulche.

Ces quatre pas fōt
 encore vn double
 a gaulche.

na začátku první; a tak se jako první a poslední postupně prostřídají všichni. A když se z poslední ženy stane první, udělá průplet a je z ní zase poslední, jak tomu bylo na začátku; a tehdy hudebníci branle, jehož tabulaci máte zde, ukončí.

Tabulace Hořčičného branlu.

Air de ce branle. Pas & mouvements

Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pied droit approché.
 Petit fault.
 Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pieds ioincts.
 Petit fault.
 Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pied droit approché.
 Petit fault.
 Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pieds ioincts.
 Petit fault.
 Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pied droit approché.
 Petit fault.
 Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pieds ioincts.
 Petit fault.

Ces quatre pas fōt
 vn double a gaul-
 che.

Ces quatre pas fōt
 encore vn double a
 gaulche.

Ces quatre pas fōt
 encore vn double
 a gaulche.

{Nápěv tohoto branlu. / Kroky a pohyby. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double
 neboli dvojitý krok vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří další double vlevo. / Tyto čtyři
 kroky tvoří další double vlevo.}

Continuation de l'air. Continuation des mouuements.

Pied largy, gaulche. Ces quatre pas font
 Petit fault. encore vn double a
 Pied droit approché. gaulche.
 Petit fault.

Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pieds ioincts.
 soupir.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droit.

Pied en l'air gaulche.

Pieds ioincts.

*Les ioueurs d'instruments repe-
 tent ceste fin aultat de fois qu'il
 y a de danceurs, afin que chacū
 d'eulx face son tour, puis recom-
 mencent le branle, lors le pre-
 mier fait la haye, & les autres
 se repreignent par les mains pour
 dancier.*

Capriol.

Ce branle de la montarde, est donc celuy que les Damoisel-
 les appellent la haye.

Arbeau.

BRANLE DE LA HAYE.

La dance de la haye que vous dictes est aultre: Elle se dance
 par mesure binaire, comme la Courante. Les danceurs seuls, &
 l'vn aprez l'aultre, premierement dancent l'air en façon de Cou-
 rante, & sur la fin s'entrelacent, & font la haye les vns parmy les
 aultres: le vous donneray en premier lieu l'air de ladicte Courā-
 te, lequel (comme sçauetz) va par deux simples double, puis ie

Continuation de l'air. Continuation des mouvements.

Pied largy gaulche. Ces quatre pas font
 Petit fault. encore vn double a
 Pied droit approché, gaulche.
 Petit fault.

Pied largy gaulche.
 Petit fault.
 Pieds ioincts.
 soupir.

Pied en l'air gaulche. Les ioueurs d'instrumens repe-
 tent ceste fin aultar de fois qu'il
 y a de danceurs, afin que chaqun
 d'eulx face son tour, puis recom-
 mencent le branle, lors le pre-
 mier fait la haye, & les autres
 se repreignent par les mains pour
 d'air droit. d'ancer.
 Pied en l'air gaulche.
 Pieds ioincts.

{ Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří další double vlevo. / Hudebníci opakují tento konec tolikrát, kolik je tanečníků, aby na každého přišla řada; pak začnou branle znovu, přičemž první dělá průplet a ostatní se k tanci znovu uchopí za ruce. }

Capriol.

Tento Hořčičný branle je tedy ten, kterému dámy říkají Průpletový.

[42. Branle de la Haye]

Arbeau.

PRŮPLETOVÝ BRANLE.

Průpletový tanec, o kterém mluvíte, je jiný: tančí se ve dvojně míře jako couranta. Tanečníci napřed tančí po způsobu couranty, sami a jeden za druhým, a na konci se smísí a udělají společně průplet. Dám vám nejprve nápěv řečené couranty, ve které se jde, jak víte, dvěma simples double²²⁵, pak vám

²²⁵. Soudě dle zápisu se jedná o chybu, v textu má být: „dvěma simples a jedním double“.

ORCHESOGRAFIE

donneray l'air que les ioueurs d'instruments sonnent sur la fin, pendant lequel, les danceurs s'entrelacent.

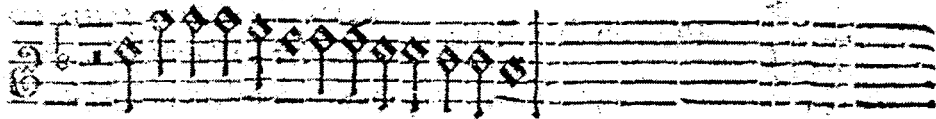
Tablature de la dance de la haye.

Deux simples double. Deux simples

double. Deux simples double.

Deux simples double.

Air & mouuements de la haye.

ried gaulche auancé.

ried droit auancé.

ried gaulche auancé.

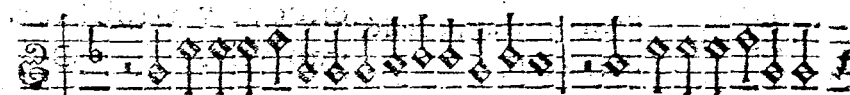
rieds ioincts.

Pendant ces quatre pas, & autres signés qui sont semblables, les danceurs font la haye, en changeans de place l'un l'autre.

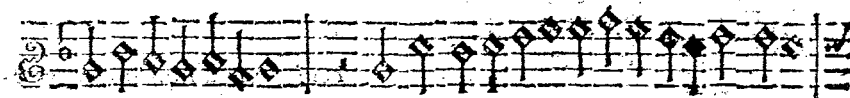
Vous entendrez en la page suyuaute, comme se doit continuer le reste de la dicté haye.

dám nápěv, který hudebníci hrají na konci a během něž se tanečníci proplétají.

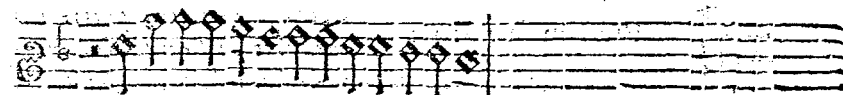
Tabulace Průpletového tance.

Deux simples double. Deux simples

double. Deux simples double.

Deux simples double.

Air & mouuements de la haye.

1. pied gaulche auancé.

2. pied droit auancé.

3. pied gaulche auancé.

4. pieds ioincts.

Pendant ces quatre pas, & autres suyuants qui sont semblables, les danseurs font la haye, en changeant de place l'un l'autre.

Vous entendrez en la page suyuaute, comme se doit continuer le reite de la dite haye.

{Nápěv a pohyby průpletu. / Vpravo: Během těchto čtyř kroků a dalších následujících jim podobných dělají tanečníci průplet měníce si místo jeden s druhým.
/ Dole: Na následující stránce zvíte, jak se musí pokračovat ve zbytku řečeného průpletu.}

Continuation de l'air. *Continuation des mouvements.*

ried droit auancé.

ried gaulche auancé.

ried droit auancé.

rieds ioincts.

Pendât ces quatre pas, le premier de la dance continue la haye, iusques a ce qu'il soit venu a la derniere personne, & les ioueurs sonnent tous iours ceste fin, iusques a ce que la haye soit faicte.

Capriol.

Je ne peulx pas bien comprendre ce que dictes de ceste haye.

Arbeau.

Vous l'entendrez bien facilement ainsi: posez le cas qu'ilz soient trois daceurs (cest le moindre nombre qui y peult estre) & ymaginez qu'ils soient comme voiez ces lettres A B C.

A B C.

E's premiers quatre pas de l'air de la haye, A & B changent de place en passant a leurs gaulches, puis es quatre secôdes mesures A & C changent de place, en passant a leurs mains droictes, tellement qu'ils se treuveront placez ainsi que voiez icy.

B C A.

Ce fait, B & C changeront comme dessus, puis B & A, tellement qu'ils se treuveront disposez ainsi que voiez es troisiemes quatre pas de l'air de la haye.

C A B.

E's quatre pas suyants, C changera avec A, puis ledit C avec B, & ainsi se retreuveront comme au commencement.

A B C.

Continuation de l'air. Continuation des mouvements.

pied droit avancé.

pied gauche avancé.

pied droit avancé.

pieds joints.

Pendant ces quatre pas, le premier de la danse continue la haye, jusques a ce qu'il soit venu a la derniere personne, & les danseurs sonnent toujours ceste fin, jusques a ce que la haye soit faicte.

{Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů. / Vpravo: Během těchto čtyř kroků pokračuje první z tance v průpletu, dokud nedojde k poslední osobě, a hudebníci hrají stále tento konec, dokud není průplet hotový.}

Capriol.

Není mi docela jasné to, co říkáte o tom průpletu.

Arbeau.

To vám snadno objasním: vezměme si například, že bychom měli tři tanečnický, což je v tomto případě nejmenší možný počet. Představte si, že by byli tak, jak vidíte tato písmena A B C.

A B C.

Během prvních čtyř kroků nápěvu průpletu si A a B vymění místa procházejíce se za levýma rukama, pak si v dalších čtyřech mírách vymění místa A a C procházejíce se za pravýma rukama, takže skončí tak, jak vidíte zde.

B C A.

Poté se vymění B a C jako výše, pak B a A, takže se ve třetích čtyřech krocích nápěvu průpletu rozmístí, jak vidíte zde.

C A B.

V následujících čtyřech krocích se C vymění s A, pak řečené C s B, a tak budou zase jako na začátku.

A B C.

ORCHESOGRAPHIE

Capriol.

Si d'aventure les danceurs estoient plus de trois, l'entrelaz se feroit-il de mesme que venez de dire?

Arbeau.

Vous le pouuez conclure. Mais il faudroit auoir esgard a ce que ie vous vay dire: posez le cas qu'ils soient sept en nombre, a b c d e f g. quand a le premier aura changé avec b le second, & que ledit a aura encore changé avec c le troisieme, & qu'il viendra a changer avec d le quatrieme, il faudra quant & quât que b maintenant premier, commence de hayer & changer avec c maintenant le second, & ainsi consequemment.

Capriol.

A ce que vous dictes, i'ymagine que c soit le premier, & qu'il faudra donc qu'il commence sa haye en changeant avec d, maintenant second, en mesme instant que b changera & fera la haye avec e, maintenant quatrieme, & ainsi consequément.

Arbeau.

Vous le prenez & entendez fort bien: Le branle de l'Official ne vous sera pas si difficile.

B. DE L'OFFICIAL.

N'a pas long temps que ce branle est en termes, lequel se dance par mesure binaire, & par petits faults, comme le hault-barrois, & se commence par vn double a gauche & vn double a droit repetez: puis les danceurs vont tousiours a gauche six simples durans, a la fin desquels les ioueurs d'instruments font la cadance, lors les hommes preignent les femmes par le fault du corps, & les font sauter & bondir en l'air, pour tumber a ladicte cadance, & cependant les hommes se tiennent fermes sur les pieds pour les soustenir, & en ces endroicts sont bien enpechez ceulx qui se parforcét de soufleuer celles qui ne se veulent ayder de leurs coustez.

Capriol.

Když bude náhodou tanečníků víc než tři, dělá se to proplétání stejně, jak jste právě řekl?

Arbeau.

V podstatě ano. Je ale potřeba mít na paměti následující: vezměme si, že by jich bylo například sedm, A B C D E F G. Když se první A vymění se druhým B a když se poté řečené A vymění i se třetím C, a když dojde na to, aby se vyměnilo se čtvrtým D, je třeba, aby se zároveň B, nyní první, začalo proplétat a vyměnilo s C, jež je nyní druhé; a tak dále.

Capriol.

Z toho co říkáte to chápu tak, že teď by C bylo první, a bylo by tedy třeba, aby začalo průplet výměnou s D, jež by nyní bylo druhé, a to ve stejnou chvíli, kdy by se B měnilo a dělalo průplet s E, nyní čtvrtým; a tak dále.

Arbeau.

Pochopil jste to a vstřebal velmi dobře. S Oficiálovým branlem vás takové obtíže nečekají.

[43. Branle de l'Official]

OFICIÁLŮV BRANLE²²⁶.

Není to dlouho, co je v užívání tento branle, který se tančí ve dvojnásobné míře a s malými skoky neboli petit saults jako branle z Horního Barrois a začíná se opakováním jednoho double neboli dvojitého kroku doleva a jednoho double doprava. Pak jdou tanečníci stále vlevo po dobu šesti jednoduchých kroků čili simples, na jejichž konci hudebníci udělají kadenci, během které muži chytanou ženy v pase a pomohou jim odrazit se a vyskočit do vzduchu tak, aby dopadly do řečené kadence. Muži během toho zůstanou pevně na obou nohách, aby je podepřeli; a v tuto chvíli to mají nesnadné ti, kteří musejí zvedat ty, jež jim samy nijak nepomohou.

226. Původní francouzský název *official* se může vztahovat k vyšším církevním hodnostářům, *office* ale mimo jiné znamená i služba. Vzhledem k lidovému charakteru tance by byla snadno přípustná i druhá varianta, té ale zase neodpovídá poměrně vznošená melodie.

DE THOINOT ARBEAV.
 Tabulature du branle de l'Official.

Air de ce branle. Mouuements d'iceluy.

pied gaulche largy.
 petit fault.
 pied droit approché.
 petit fault.
 Pied gaulche largy.
 petit fault.
 Pieds ioincts.
 petit fault.
 Pied largy droit.
 petit fault.
 pied gaulche approché.
 petit fault.
 pied largy droit.
 petit fault.
 Pieds ioincts.
 petit fault.
 Pied gaulche largy.
 petit fault.
 Pieds ioincts.
 petit fault.
 pied largy gaulche.
 petit fault.
 Pieds ioincts.
 petit fault.
 pied largy gaulche.
 petit fault.

Ces quatre pas
 font vn double a
 gaulche.

Ces quatre pas
 font vn double a
 droict.

*Pendant ces pas icy, les dan-
 ceurs vont tousiours du
 costé gaulche, sans diuer
 tir a droict.*

Tabulace Oficiálova branlu.

Air de ce branle.

Mouvements d'iceluy.

pied gaulche largy.
 petit fault.
 pied droit approché.
 petit fault.
 Pied gaulche largy.
 petit fault.
 Pieds ioincts.
 petit fault.
 Pied largy droit.
 petit fault.
 pied gaulche approché.
 petit fault.
 pied largy droit.
 petit fault.
 Pieds ioincts.
 petit fault.
 Pied gaulche largy.
 petit fault.
 Pieds ioincts.
 petit fault.
 pied largy gaulche.
 petit fault.
 Pieds ioincts.
 petit fault.
 pied largy gaulche.
 petit fault.

Ces quatre pas
font vn double a
gaulche.

Ces quatre pas
font vn double a
droict.

*Pendant ces pas icy, les dan-
ceurs vont toujours du
cousié gaulche, sans dimer
tir a droict.*

{Nápěv tohoto branlu. / Pohyby téhož. / Vpravo: Tyto čtyři kroky tvoří double neboli dvojitý krok vlevo. / Tyto čtyři kroky tvoří double vpravo. / Během těchto kroků jdou tanečníci stále vlevo, bez uchýlení doprava.}

ORCHESOGRAPHIE

Continuation de l'air. Continuation des mouvements.

pieds ioincts.

petit fault.

pied largy gaulche.

petit fault.

pieds ioincts.

petit fault.

pied largy gaulche.

petit fault.

pieds ioincts.

petit fault.

pied largy gaulche.

petit fault.

pieds ioincts.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droit.

pieds ioincts.

paufe.

*La continuatiõ de ces mou-
uements icy, se fait tousiours
a gaulche, sans diuertir a
droict.*

*Pendant ces quatre pas icy,
l'homme empoignè la fem-
me par le fault du corps, l'es-
leuant en l'air pour la faire
sauter, & pour ce faire se
retorne a la main droite.*

Capriol.

*l'entends bien qu'il fault continuer ce branle, en repetant
comme au commencement: Mais iele treuve de grand peine,
ioinct que pour le biè d'acer. on depend en partie de la dexte-
rite & allegresse de la Damoiselle qu'il fault que le danceur fa-
ce sauter, & tel danceroit qui n'auoit pas force competente.*

Arbeau.

Continuation de l'air. Continuation des mouvements.

pieds ioincts.

petit fault.

pied largy gaulche.

petit fault.

pieds ioincts.

petit fault.

pied largy gaulche.

petit fault.

pieds ioincts.

petit fault.

pied largy gaulche.

petit fault.

pieds ioincts.

Pied en l'air gaulche.

Pied en l'air droit.

pieds ioincts.

paufe.

*La continuatiō de ces mou-
vements icy, se fait tousiours
a gaulche, sans diuertir a
droict.*

*Pendant ces quatre pas icy,
l'homme empoignē la fem-
me par le faulx du corps, l'es-
leuant en l'air pour la faire
sauter, & pour ce faire se
retorne a la main droicte.*

{Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů. / Vpravo: Pokračování těchto pohybů se dělá stále vlevo, bez uchýlení doprava. / Během těchto čtyř kroků muži chytí ženy za pas zvedajíce je do vzduchu, aby jim pomohli ve skoku; a aby to udělali, otočí se za pravou rukou.}

Capriol.

Je mi jasné, že se má v tomto branlu pokračovat opakováním od začátku. Shledávám jej ale velmi namáhavým, protože abychom ho mohli dobře zatančit, jsme částečně odkázáni na zručnost a zdatnost dámy, které musí tanečník pomáhat skákat; a sotva by ho zatančil, kdo nemá potřebnou sílu²²⁷.

227. Z větné vazby v originále není zcela jasné, jestli se poslední povzdech o *potřebné síle* vztahuje na tanečníka, tanečnici nebo oba dva zúčastněné.

Arbeau.
 Vous ne treuveriez pas de grand peine les branles des Gavotes, esquelz il ne fault point enleuer en l'air les Damoiselles, seulement il les fault baiser.

Capriol.
 Cest chose que ie ferois aiseement & bien volontiers, parquoy ie desire les sçavoir & apprendre.

Arbeau.
GAVOTES.

Gauottes, cest vn recueil & ramazun de plusieurs branles doubles que les ioueurs ont choisy entre aultres, & en ont composé vne suytte que vous pourrez sçavoir deulx & de voz compagnons, a laquelle suytte ils ont donné ce nom de Gauottes, lesquelles se dancent par mesure binaire, avec petits saults, en façon de hault barrois, & consistent de double a droit & de double a gauche comme les branles communs: Mais les dancours decouppent lesdits doubles tant a droit qu'à gauche, par passages a plaisir tirez des gaillardes: Quand lesdits dancours ont quelque peu dancé, l'vn d'iceulx (avec sa Damoiselle) s'escarte a part, & fait quelques passages au meillieu de la dance au contpect de tous les aultres, puis il vient baiser toutes les aultres Damoiselles, & sa Damoiselle tous les ieunes hommes, & puis se remettent en leur renc, ce fait, le second dancour en fait aultant, & consequemment tous les aultres: Aulcuns donnent ceste prerogatiue de baiser, seulement a celuy qui est le chef de la feste, & a celle qu'il mene: Et en fin ladicte Damoiselle ayant vn chapelet ou bouquet, le presente a celuy des dancours qui doit payer les ioueurs, & estre le chef de la feste a la prochaine assemblee, lequel y vtera de mesme prerogatiue, & ainsi font par tour: le vous donneray l'air du premier branle, & aulcuns decouppements que changerez a plaisir:

Arbeau.

Branly gavott vám nebudou připadat tak namáhavé, jelikož se v nich dámy nemusejí zvedat do vzduchu, ale stačí je líbat.

Capriol.

To je věc, kterou budu dělat snadno a s potěšením, pročez hořím touhou se o nich poučit a osvojit si je.

[44. Gavottes]

Arbeau.

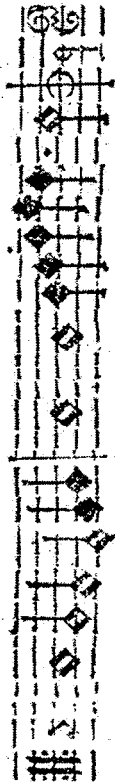
GAVOTTY.

Gavotty, to je posbíraná směsice různých dvojitých branlů neboli branles doubles, které si hudebníci vybrali mezi ostatními a z nichž složili svitu, kterou se můžete naučit od nich nebo od svých společníků, a kteréžto svitě dali jméno Gavotty. Tančí se v sudé míře s malými skoky neboli petit saults, na způsob branlu z Horního Barrois, a skládají se z double vpravo a double vlevo jako běžné branly. Tanečníci ovšem prokládají řečené doubles vpravo a vlevo vazbami libovolně přejetými z gaillardy: poté, co řečení tanečníci chvíli tancovali, jeden z nich se se svou dámou odpojí a udělá uprostřed tance všem na očích několik vazeb, pak odejde políbit všechny ostatní dámy a jeho dáma všechny mladé pány, a pak se oba vrátí do řady; poté udělá totéž druhý tanečník, a následně všichni ostatní. Někteří vyhrazují výsadu líbání jen hostiteli²²⁸ a té, kterou vede: řečená dáma pak na konci daruje tomu z tanečníku, který má zaplatit hudebníkům a být hostitelem další sešlosti, svůj věneček či kytici; onen tanečník pak příště požívá stejné výsady, a tak se střídají. Dám vám nápěv prvního branlu a několik rozkladů, které můžete měnit dle libosti.

²²⁸ V originále *chef du feste*, doslova *vedoucí slavnosti*.

ORCHESOGRAPHIE
 Tabulature d'une Gauotte.

Air de la Gauotte. Mouvements.

ped largy gaulche.
 petit fault.

ped droit approché.
 petit fault.

marque-pied droit croisé.
 petit fault.

greue droicte croisee.
 petit fault.

pieds ioincts.

petit fault.
 marque-pied g. croisé.

marque-pied droit croisé.
 greue droicte croisee.

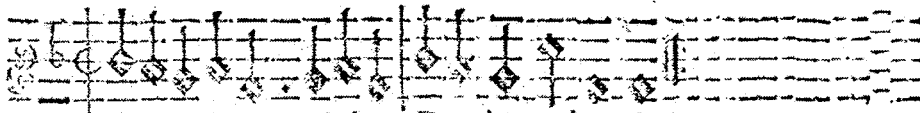
petit fault.

pieds ioincts avec capriole.

*Passage de quatre pas,
 equipolents a un double a
 gaulche.*

*Passage de cinq pas, con-
 tenant la mesure de qua-
 tre pas, equipolents a un
 double a droit.*

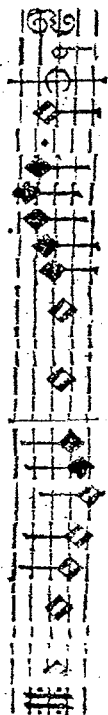
Voicy le reste de l'air du premier branle de la suytte des Gauottes, que sonnent noz ioueurs de Lengres: Vous y adapterez les decouppements cy dessus, ou tels autres qu'il vous plaira choisir & inuenter, ou imiter après les bons & gaillards danceurs: Si ceste espece de dance fust venue du temps de mes premieres iambes, ie neusse pas failly d'en faire des memoires.

Double a gaulche. Double a droict.

Tabulace jedné Gavotty.

Air de la Gavotte. Mouvements.

ped largy gaulche.
petit fault.

ped droit approché.
petit fault.

marque-pied droit croisé.
petit fault.

greue droite croisee.
petit fault.

pieds ioindts.

petit fault.
marque-pied g. croisé.

marque pied droit croisé.
greue droite croisee.

petit fault.

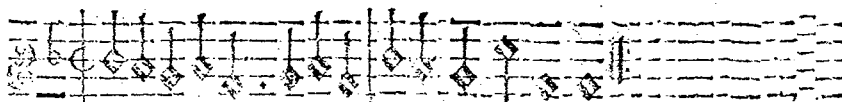
pieds ioindts avec capriole.

*Passage de quatre pas,
equipolents a un double a
gaulche.*

*Passage de cinq pas, con-
tenant la mesure de qua-
tre pas, equipolents a un
double a droit.*

{Nápěv Gavotty. / Pohyby. / Vpravo: Vazba čtyř kroků, rovná se jednomu double neboli dvojitému kroku vlevo. / Vazba pěti kroků o délce čtyř kroků, rovná se jednomu double vpravo.}

Zde je zbytek nápěvu prvního branlu ze svity Gavott, kterou hrají naši hudebníci z Langres. Můžete mu přizpůsobit rozklady uvedené výše, nebo jiné, které si dle libosti vyberete, vymyslíte nebo okoukáte od dobrých a křepkých tanečníků. Kdyby byl tento druh tance v užívání, když jsem měl ještě mladé nohy, byl bych si je tehdy zapsal.

Double a gaulche. Double a droit.

MORISQUES.

De mon ieune aage, iay veu qu'és bonnes compagnies, aprez le soupper entroit en la salle, vn garçonnet machuré & noir-cy, le front bandé d'vn tafferats blanc ou faulne, lequel avec des tambieres de sonnettes dançoit la dance des Morisques, & marchant du long de la salle, faisoit vne sorte de passage, puis retrogradant, reuenoit au lieu ou il auoit commencé, & faisoit vn autre passage nouueau, & ainsi continuant, faisoit diuers passages bien agreables aux assistans: Macrode en son troisieme liure des Saturniales chap. 14. fait reciter par Horus, que les nobles enfans & ieunes filles des bonnes maisons de Rome, dançoient avec Crotales, que bade commentateur interprete sonnettes, mais ceste interpretation ne me plaît, & croirois plustost que Crotales fussent vn petit tabourin de basque, garny de clochettes & sonnettes, tel que l'on faisoit porter a la mere des Dieux, ou bien que ce fussent ce que nous appellons cymbales & fer triangulaire, garny de boucles, dont aucuns iouent & font vn bruit agreable pour accompagner la vielle. Quoy qu'il en soit, ils tenoient a grand louange d'y scauoir bien dancier.

Capriol.

Ce vers de Virgile sert pour vostre opinion.

Crispum sub Crotalo docta mouere latus.

Si le Poëte eust eutendu des sonnettes, il eust mis *Cum*, & non pas *sub*: Tandis ie vous priem' en donner quelque peu de tabulature, & ie les apprendray adancer a mon laquaiz.

Arbeau.

Les Morisques se dancent par mesure binaire: Du commencement on y alloit par tappements de pieds, & par ce que les dancers les treuuoient trop penibles, il y ont mis des tappements des talons seullement, en tenât les arceils des pieds fer-

MORISKA.

Za svých mladých let jsem byl v dobré společnosti svědkem toho, jak po večeři vešel do sálu načerněný chlapec, čelo ovázané bílou nebo žlutou stuhou, a s rolničkami na holenních návlecích začal tančit tanec moriska. Jda napříč sálem dělal jistou vazbu, pak se couvaje vrátil na místo, kde začal, a udělal vazbu novou, a tak pokračoval dělaje rozličné vazby libé oku přihlížejících. Horus ve čtrnácté kapitole Macrobiovy²²⁹ třetí knihy o Saturnáliích²³⁰ říká, že urozené děti a mladé dívky z dobrých římských rodin tančily s *Crotaly*²³¹, což Badius²³² v komentáři vykládá jako rolničky; tento výklad mě ale neuspokojuje a věřím, že *Crotalum* byl malý baskický tabourin lemovaný chrastítky a rolničkami, se kterým zobrazujeme Matku bohů nebo že to bylo to, čemu říkáme cymbales, tedy vypouklé trojhranné plechy, na které se občas hrává a jejichž příjemný zvukem se doprovází niněra²³³. Ať už to ale bylo cokoliv, umění zatančit dobře tento tanec se vysoce cenilo.

Capriol.

Tento verš z Vergilia souhlasí s vaším názorem.

*Crispum sub Crotalo docta mouere latus.*²³⁴

Kdyby Básník měl na mysli rolničky, napsal by *cum*, a ne *sub*. Prosím vás ale, abyste mi dal kousek tabulace, naučím takto tančit svého posluhu.

Arbeau.

Moriska se tančí ve dvojné míře: zpočátku se tančilo s ťukáním nohama, ale jelikož to tanečnickům bylo nepříjemné, začali ťukat jen patami, nechávající špičky nohou na zemi,

229. Macrobius, řecký idealistický filozof začátku pátého století, významný představitel novoplatonismu.

230. Výbor z Macrobiova spisu *Saturnálie* je českému čtenáři dostupný v překladu Jakuba Hlaváčka, nakladatelství Hermann & synové, Praha 2002. Jedná se o následující pasáž: „Ale kdysi byli i řádní občané do tance celí diví. Vždyť mezi druhou a třetí punskou vákou – abych se vrátil do období, kdy byly morální standardy nejvyšší – docházeli slušní občané, co slušní občané, dokonce i synové senátorů, do tanečních škol, a tam se učili tančit s kastanětami“. Celou kapitolu ovšem nepromlouvá Horus nýbrž Furius k Horovi.

231. *Crotalum*, podle soudobých badatelů se jedná nejspíš o druh klapáček příbuzný kastanětám.

232. Zřejmě Jodocus Badius, pařížský průkopník knihtisku, 1462-1535.

233. V lidové hudbě jižní Francie a severního Španělska a Portugalska se tato pro nás poněkud absurdní kombinace nástrojů dodnes používá.

234. „[krčmářka] v klapotu kastanět znalá rozkývat vlnivý bok.“ Citát z básně Copa, in: Římská lyrika, Praha 1954, Odeon, s. 221-2. Jak vidno, ani verš z pseudo-Vergilia v českém překladu s Arbeauovým názorem nesouhlasí.

ORCHESOGRAPHIE

mes: Aulcuns les ont voulu dancier avec des marque-pieds, & marque-talons meslez ensemble: L'exercice de toutes les trois sortes, signamment celle qui va par tapparements de pieds, a fait cognoistre par experience, que finablement on y engendre la podagre & maladies des gouttes, parquoy ceste dance est tumbee en desuetude: Je ne laisseray de vous en donner l'air, avec les mouuements d'un passage, & quand aux autres passages, vous les pourrez apprédre de ceulx qui y sont stilez, desquels pour le iourd'huy s'en treuve bien petit nombre.

Tabulature des Morisques.

Air de Morisques. Mouuements.

frappe talon droit. *Le dancier de Morisques tiens*
 frappe talon gaulche. *le bout des arceils tousiours fer-*
 frappe talon droit. *me cependant qu'il frappe des*
 frappe talon gaulche. *talons, pour faire resonner ses*
 frappe talons. *sunnettes, & les frappe talons*
 soupir. *sans dire a droit ny a gaulche, &*
 frappe talon droit. *qui polent a pieds ioinctz.*
 frappe talon gaulche.
 frappe talon droit.
 frappe talon gaulche.
 frappe talons.
 soupir.
 frappe talon droit.
 frappe talon gaulche.
 frappe talon droit.
 frappe talon gaulche.

jiní chtěli tančit střídavě přídupy nohou neboli *marque-pieds* a přídupy patou neboli *marque talons*; u všech třech provedení, především u toho s dupáním nohama, se ale prokázalo, že nakonec vedou k podagře a pakostnici, pročez tento tanec vyšel z užívání. Dám vám nápěv a pohyby jedné vazby, další se můžete naučit od těch, kteří v nich jsou cvičení; takových je dnes už ovšem pomálu.

Tabulace morisky.

Air de Morisques.

Mouvements.

frappe talon droit. *Le danseur de Morisques tient*
frappe talon gaulche. *le bout des arceils toujours fer-*
frappe talon droit. *me cependant qu'il frappe des*
frappe talon gaulche. *talons, pour faire resonner ses*
frappe talons. *sunnettes, & les frappe talons*
sospir. *sans dire a droit ny a gaulche, &*
frappe talon droit. *quipolent a pieds jointcs.*
frappe talon gaulche.
frappe talon droit.
frappe talon gaulche,
frappe talons,
sospir.

frappe talon droit.
frappe talon gaulche,
frappe talon droit.
frappe talon gaulche.

{Nápěv morisky. / Pohyby. / Vpravo: Tanečník morisky drží špičky nohou na zemi, zatímco ťuká patou, aby rozezněl rolničky; a přídup patou, u kterého není řečeno, zda je levou nebo pravou, je spojenýma nohama neboli *pieds jointcs*.}

DE THOINOT ARBEAV.

Continuation de l'air de Morisques, comme aussi des mouuemens.

frappe talon droit.
 frappe talon gaulche.
 frappe talon droit.
 frappe talon gaulche.
 frappe talon droit.
 frappe talon gaulche.
 frappe talon droit.
 frappe talon gaulche.
 frappe talons.
 soupir.

Capriol,

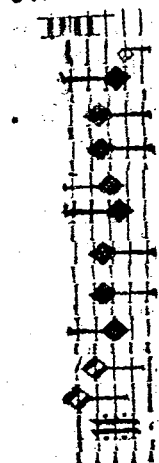
Ainsi que me deduisez les mouuemens de ceste Morisque, il semble que le danceur ne bougera d'une place.

Arbeau.

Il fault bien qu'il marche tousiours auant, iusques au bout de la salle: Et pour ce faire, notterez qu'aprez le frappe talons qui equipole a pieds ioincts & cadance, auant le frappe-talon droit, le danceur auance legerement ses deux pieds, & en mesme instant, fait ledit frappe talon droit: Car si vous cõsiderez bien, aprez les pieds ioincts, le frappe talõ droit suyt. Notterez aussi, que cest air de Morisques se decoupe par crochues, & a chacune d'icelles, fault des frappe talons comme dessus.

Continuation de l'air de Morisques, comme aussi des mouuements.

frappe talon droit.
 frappe talon gaulche.
 frappe talon droit.
 frappe talon gaulche.
 frappe talon droit.
 frappe talon gaulche.
 frappe talon droit.
 frappe talon gaulche.
 frappe talons.
 soupir.

{Pokračování nápěvu morisky, jakožto i pohybů.}

Capriol.

Když si tak pohyby této morisky představím, přijde mi, že se tanečník nehýbe z místa.

Arbeau.

Má jít ovšem stále vpřed až na konec sálu, a aby toho dosáhl, po přídupu patami, který je spojenýma nohama neboli pieds joints, a kadenci, a před přídupem pravou patou tanečník svižně postoupí oběma nohama a současně udělá řečený přídup pravou patou; protože když se pozorně podíváte, po pieds joints následuje přídup patou. Povšimněte si také, že tento nápěv morisky se rozkládá na zahnuté noty a přídupy patami případnou na každou z nich jako výše.

ORCHESOGRAPHIE

Capriol.

Monsieur Arbeau, ie me suis prins garde qu'en toutes les dances desquelles auez donué les mouuements, vous n'auez point parlé du Ru de vache, & neâtmoins vous me l'auez figuré par cy deuant entre les aultres mouuements.

Arbeau.

Vous dictes vray : Mais la raison est, parce que les danceurs n'en vsent quasi point, si ce n'est en la dance des Canaries, de laquelle ie voulois entrer en propos.

CANARIES.

Aulcuns dient qu'és Isles des Canaries on vse de ceste dance, & qu'elle leur est ordinaire: Aultres, de l'opinió desquels iay-merois mieux estre, soustiennent qu'elle a pris source d'un ballet composé pour vne mascarade, ou les danceurs estoient habillez en Roys & Roynes de Mauritanie, ou bien en forme de Sauvages, avec plumaches teintes de diuerses couleurs: La façon de dâcer les Canaries est telle: Vn ieune homme prend vne Damoiselle, & danceans ensemble soubz les cadances de l'air qui y est propre, la mene suster au bout de la salle: Ce fait il se recule ou il a commencé, regardant tousiours la Damoiselle, puis il va la retreuer, en faisant certains passages, quoy fait, il recule comme dessus: Lors la damoiselle en vient faire aultant deuant luy, & apres se recule en la place ou elle estoit, & continuent tous deux ces allees & reculements, tant que la diuersité des passages leur en administre les moyens, & notterez que lesdits passages sont gaillards, & neantmoins estrâges, bizarres, & qui reséentent fort le sauuage: Vous les apprendrez de ceulx qui les scauent, & en pourrez inuenter vous mesmes de nouueaulx, seulement ie vous donneray l'air de ceste dance, & aulcuns mouuements des passages qu'ont accoustumé de faire les danceurs, a veoir lesquels les spectateurs preignent plaisir.

Capriol.

Uvědomil jsem si, pane Arbeau, že v žádném z tanců, na které jste mi dal pohyby, jste nemluvil o kravském kopanci neboli ru de vache, a to přesto, že jste mi jej prve mezi ostatními pohyby vyobrazil.

Arbeau.

Máte pravdu; to ale proto, že jej tanečníci téměř nepoužívají, pokud ovšem netančí kanárský tanec Canaries, o kterém jsem se právě chystal pojednat.

[46. Canaries]

CANARIES.

Někteří tvrdí, že na Kanárských ostrovech se tento tanec provozuje běžně; jiní, k jejichž názoru bych se klonil spíše, mají za to, že pochází z balletu složeného pro mumraj, ve kterém byli tanečníci převlečeni za krále a královny Mauretánie, nebo za divochy, s pestrobarevně obarveným peřím. Canaries se tančí následujícím způsobem: mladý muž vezme jednu dámu a tančí s ní podle kadencí příslušného nápěvu, dokud ji neodvede na konec sálu; on pak ustoupí tam, odkud začínal, dívaje se při tom stále na dámu, pak se k ní vrátí dělaje jisté vazby, a pak ustoupí jako prve. Poté vyrazí dáma udělat totéž před ním, a pak se vrátí na místo, kde byla; a oba pokračují v těchto nástupech a ústupech, dokud jim zásoba vazeb vystačí. Povšimněte si, že řečené vazby jsou křepké, a navíc podivné a výstřední, se silnou divoškou příchutí; naučíte se je od těch, kdo je znají, a stejně tak si můžete sám vymyslet nové, dám vám ale nápěv tohoto tance a pohyby několika vazeb, které tanečníci obvykle dělají vědouce, že v nich přihlížející nacházejí potěchu.

DE THOINOT ARBEAV.
 Tabulature de la dance des Canaries.

Air des Canaries. Mouuements.

tappement du pied gaul. causant pied en l'air d.
 marque-talon droit.
 marque-pied droit.
 rappemét du pied droit, causant
 pied en l'air gaulche.
 marque-talon gaulche.
 marque-pied gaulche.
 rappemét du pied gaulche, cau-
 sant pied en l'air droit.
 marque-talon droit.
 marque-pied droit.
 rappemét du pied droit, causant
 pied en l'air gaulche.
 marque-talon gaulche.
 marque-pied gaulche.

*Le reste de c'est air est continué à dancier comme dessus, tant
 & si long temps que le dancier met à aller iusques deuant
 sa damoiselle & à retrograder, en demarchant iusques en sa
 premiere place.*

*Et noterez que pour vn second passage, en lieu des tappe-
 ments de pied que lon a fait sur les minimis blanches de
 cest air, on peut faire vne greue fort haulte, rabaissee en tap-
 pement de pied trainé en derrier, comme si on marchoit des-
 sus vn crachat, ou qu'on voulust tuer vne araignee.*

Capriol.

Vous m'avez cy deuant promis la pauane d'Espagne aprez
 les Canaries: Comment la fault-il dancier?

Tabulace kanárského tance Canarias.

Air des Canarias. Mouvements.

tappement du pied gaul. causant pied en l'air d.
 marque-talon droit.
 marque-pied droit.
 tappemét du pied droit, causant
 pied en l'air gaulche.
 marque-talon gaulche.
 marque-pied gaulche.
 tappemét du pied gaulche, cau-
 sant pied en l'air droit.
 marque-talon droit.
 marque-pied droit.
 tappemét du pied droit, causant
 pied en l'air gaulche.
 marque-talon gaulche.
 marque-pied gaulche.

*Le reste de c'est air est continué à dancier comme dessus, tant
 & si long temps que le dancier met à aller iusques deuant
 sa damoiselle & à retrograder, en demarchant iusques en sa
 premiere place.*

*Et noterez que pour vn second passage, en lieu des tappe-
 ments de pied que lon à fait sur les minimes blanches de
 cest air, on peult faire vne greue fort haulte, rabaissee en tap-
 pement de pied trainé en derrier, comme si on marchoit des-
 sus vn crachat, ou qu'on voulust tuer vne araignee.*

{Nápěv Canarias. / Pohyby. / Vpravo: Na zbytek tohoto nápěvu se dál tančí jako výše; tak dlouho, aby mohl tanečník dojit až před svou dámou a zpátky, couvaje až na své původní místo. A povšimněte si, že ve druhé vazbě můžeme místo tappements du pied neboli klepání nohou, které jsme dělali na bílé noty, udělat velmi vysoké greve, snižující se do tappement du pied tažením nohy vzad, jako bychom stůrali z boty plivanec nebo jako bychom chtěli zabít pavouka. }

Capriol.

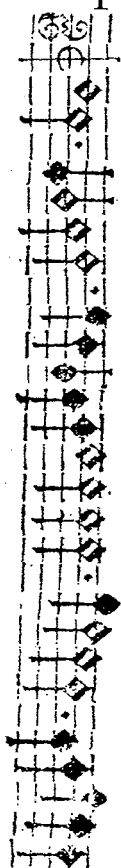
Slíbil jste mi prve po Canarias španělskou pavanu. Jak se tančí ona?

[Arbeau:]

ŠPANĚLSKÁ PAVANA.

Španělská pavana neboli pavane d'Espagne se tančí ve střední dvojné míře, na nápěv a s pohyby podle následující tabulace. Když se dotančí vpřed kroky první vazby, musí se ještě stejná vazba zopakovat v couvání; pak se pokračuje dál na stejný nápěv novými pohyby druhé vazby, a pak následují další, které se můžete doučit ve volných chvílích.

Nápěv a pohyby španělské pavany.

pied gaulche avancé.
pieds ioinçts.

Ces deux pas s'ont
simple a gaulche.

pied droit avancé.

Ces deux pas s'ont
simple a droit.

pieds ioinçts.

pied gaulche avancé.

Pied droit approché, caufant pied en l'air gaul.
fleuret.

*Es aultres passages de ceste
pavane d'Espagne, en lieu de
ces fleurets icy, le danseur
fait d'aultres gesticulations,
tant en marchant que retro-
gradant.*

fleuret.

fleuret.

fleuret.

fleuret.

En la page suyuante pourrez veoir le reste.

Continuation.

{Vpravo: Tyto dva kroky tvoří simple neboli jednoduchý krok vlevo. / Tyto dva kroky tvoří simple vpravo. / V dalších vazbách této španělské pavany dělá tanečník místo těchto fleuretů jiné posunky, jak s kroky vpřed, tak i v couvání. / Na další stránce můžete najít zbytek. / Pokračování.}

Continuation de l'air. Continuation des mouvemens.

fleuret.

fleuret.

pieds ioincts.

pied en l'air droit.

pied en l'air gauche.

pied en l'air droit.

pieds ioincts.

*Le danceur fait ceste fin
en tous les passages de la
pauane d'Espagne.*

Il me semble (Capriol mon bon amy) vous auoir satisfait, en vous donnant ce que i'ay peu me resouuenir, tant de la saltatiõ & dance guerriere, que de la recreatiue: N'est ce pas suffisamment, attendu qu'il y a si long temps que ie n'en n'ay fait exercice, & que la pluspart des dances sont nouuelles.

Capriol.

Je ne pense pas (monsieur Arbeau) qu'il soit possible d'en traiter d'auantage ny plus lucidement: Vray est qu'auetz encore oublié a parler des Bouffons.

Arbeau.

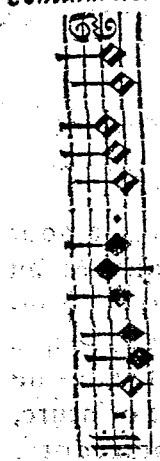
Vrayement puisque vous m'en aduisez, ie vous diray ce que i'en ay peu apprendre.

LES BOUFFONS.

Les Saliens ou danceurs instituez par le Roy Numa en nombre de douze, pour celebrer les festes sacrees a Mars, estans vestus de robes peintes, avec riches bauldriers & bonnets aguz, les braquemards aux coustéz, les petites baguettes en la main droite, & en la main gauche les boucliers (desquelz l'un estoit

b

Continuation de l'air. Continuation des mouvements.

fleuret.
fleuret.
pieds joints.
pied en l'air droit.
pied en l'air gauche.
pied en l'air droit.
pieds joints.

*Le danseur fait ceste fin
en tous les passages de la
pauane d'Espagne.*

{Pokračování nápěvu. / Pokračování pohybů. / Vpravo: Tanečník dělá tento konec ve všech vazbách španělské pavany.}

Zdá se mi, Caprioli, můj příteli, že jsem vás dokonale uspokojil, poskytnuv vám vše, co jsem si byl mocen vybavit jak o tanečních pochodech a válečných tancích, tak i o tanci společenském. Nebylo to snad dostačující, přihlédneme-li k tomu, jak dlouho už jsem se mu nevěnoval, a tomu, že značná část tanců jsou novinky?

Capriol.

Nemyslím si, pane Arbeau, že by bylo lze o tom pojednat lépe nebo jasněji; zapomněl jste ovšem promluvit o bouffons neboli kašparech.

Arbeau.

Pravda, a když jste mi to připomněl, řeknu vám, co jsem se o nich naučil.

[48. Bouffons]

KAŠPAŘI.

Saliové²³⁵, neboli tanečníci ustavení králem Numou²³⁶ v počtu dvanácti, aby oslavovali svátky zasvěcené Martovi oblečení do barevných tunik s bohatým zdobením a kněžských čepic, s krátkými oštěpy v pravé ruce a v levé ruce s puklíř²³⁷, z nichž o jednom

235. Starořímské kněžské kolegium. V tomto případě tzv. *palatinští saliové*, dvanáctičlenný sbor složený ze zástupců významných rodin. Na začátku a na konci tradičního válečného období, tedy v březnu a v říjnu, tančili oblečení po starobylém vojenském způsobu v průvodu městem tanec zvaný *tripudium*. Jméno *saliové* je zřejmě odvozeno od slovesa *salire*, křepčit.

236. Numa Pompilius, druhý římský král, nástupce Romulův.

237. Ottova encyklopedie o oděvu Salů uvádí: „Oblek jejich o průvodech byl pestrá tunika, kovovým pasem sepjatá, plášť (trabea) s nachovým límcem; na hlavě měli kněžskou čepici (apex), po boku meč, v levici ancile, o něž tloukli oštěpem.“

ORCHESOGRAPHIE

comme on disoit descendu du Ciel) dançoient au son des tibies, & faisoient gesticulations militaires, tantost les vns aprez les aultres, tantost ensemblement.

Capriol.

Ceste dance, n'estoit ce pas la dance armee appelée Pirrique, que Minerue dança de ioye aprez les Titans vaincuz?

Arbeau.

La fable dit que les Curetes inuenterent ceste Pirrique pour amuser le petit enfant Iuppiter, a leurs gesticulations, & au bruit qu'ils faisoient de leurs espees heurtees contre les boucliers: De ces deux sortes de dances, on en a composé vne que nous appellons les Bouffons ou Mattachins, qui sont vestus de petits corcelets, avec simbries és espaules, & soubz la ceinture, vne pente de taffetats soubz icelles, le morion de papier doré, les bras nus, les sonnettes aux iambes, l'espee au poing droit, le bouclier au poing gaulche: Lesquels dancent soubz vn air a ce propre, & par mesure binaire, avec battements de leurs espees & boucliers: Pour comprendre ceste dance, fault presupposer qu'on y fait plusieurs sortes de gestes: L'vn des gestes est appelé feincte, quand le danceur sault sur ses pieds ioincts, tenant son espee sans en toucher aucunement: L'autre geste est appelé estocade, quand le danceur recule son bras, & auance la poincte de son espee, pour frapper d'icelle son compagnon. L'autre geste est appelle taille haulte, quand le danceur frappe son compagnon en descendant & fauchant de la main droicte (de laquelle il tient son espee) à la main senestre: L'autre geste est appelé reuers hault, quand au contraire le danceur frappe son compagnon, en fauchant & descendât des sa main senestre à la main droicte: L'autre geste est appelé taille basse, quand le danceur frappe son compagnon, en montant de la main droicte à la senestre: L'autre geste est nommé reuers bas, quand le danceur frappe son compagnon, en montant de la

se říkalo, že spadl z Nebes²³⁸, tančivali za zvuku tibií a dělali vojenské posunky, někdy jeden po druhém, někdy společně.

Capriol.

Nebyl tento ozbrojený tanec ten, kterému se říká pyrrhický, jež radostně tančila Minerva po porážce Titánů?

Arbeau.

V legendách se říká, že tento pyrrhický tanec vymysleli Kureti²³⁹, aby pobavili posunky a lomozením, který vydávaly jejich meče narážejíce do jejich puklírů, samotného Jupitera, když byl ještě robě. A spojením těchto dvou druhů tance²⁴⁰ vznikl ten, kterému říkáme bouffons čili kašpaři, nebo též mattachins. Jeho tanečníci jsou oblečeni do lehkých kyrysů s třásněmi na ramenou a pod opaskem, pod nimiž splývají taftové stuhy, mají moriony²⁴¹ ze zlaceného papíru, holé paže, rolničky na nohou, v pravé pěsti meč a puklír v pěsti levé. Tančí ve dvojnásobné míře na nápěv tomu případný bijíce se meči a puklírů. Abyste tento tanec pochopil, musíte napřed vědět, že se v něm dělají různé druhy posunků.²⁴² Jeden z posunků se jmenuje zálud neboli feincte, tanečník při něm skočí na spojené nohy neboli pieds joints drže svůj meč bez toho, aby se někoho dotkl. Další posunek se jmenuje bod čili estocade, tanečník při něm stáhne ruku a pohne špičkou meče vpřed, aby udeřil tamního ze svých společníků. Další posunek se jmenuje vysoký sek neboli taille haute, tanečník při něm udeří na svého společníka směrem dolů, sekaje od pravé ruky, v níž drží meč, k ruce levé. Další posunek se jmenuje převrácený vysoký neboli revers hault, tanečník při něm naopak udeří na svého společníka sekaje směrem dolů od své levé ruky k ruce pravé. Další posunek se jmenuje nízký sek neboli taille basse, při něm tanečník udeří na svého společníka směrem vzhůru od pravé ruky k levé. Další posunek se jmenuje převrácený nízký neboli revers bas, tanečník při něm udeří na svého společníka vzhůru

238. Podle legendy věštila Numovi víla Egeria, že spása Říma závisí na zachování onoho štítu, právě proto nechal Numa zhotovit jedenáct jeho identických kopií a ustavil kolegium Saliů, aby všechny štíty střežilo.

239. Horší démoni z Kréty, kteří svým hlukem zachránili malého Dia před Kronovou obžerností. Obdoba Korybantů spojovaná s krétskou variantou Kybely Rheou.

240. Arbeau zřejmě myslí pyrrhický tanec a tanec saliů.

241. Druh jednoduché otevřené přílby běžné v šestnáctém a začátkem sedmnáctého století, viz Arbeauovy ilustrace.

242. K Arbeauově úvodu je nutno dodat, že šermířské pohyby v tanci jsou do jisté míry archaické, což je zřejmě vedeno snahou o imitaci antiky. Šerm konce šestnáctého století byl převážně bodný. Podrobněji viz Pugliese, Patri J.: Parallels between fencing and dancing in late sixteenth century treatises [online], The Massachusetts Center for Renaissance Studies Newsletter, podzim 2005, dostupné na WWW<<http://www.umass.edu/renaissance/lord/pdfs/parallels.pdf>>.

main senestre a la droicte: Et a fin que vous entendiez mieux la tabulature que ie vous en veulx donner, ie n'elpargneray pas de vous figurer leldictes formes de gestes.

Feincte.

Estocade.

Taille haulte.

Reuers hault.

Vous voyez ce dessus quatre figures des gestes dont ie vous ay parle, scauoir la feincte, l'estocade, taille haulte, & reuers hault,

od levé ruky k pravé.²⁴³ Abyste lépe porozuměl tabulaci, kterou vám chci dát, nešetřím si tu námahu a řečené druhy gest vám vyobrazím.

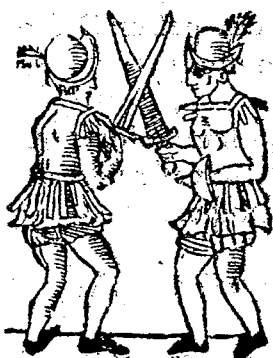
Feincte.

Estocade.

Taille haute.

Reuers hault.

{Zálud. / Bod. / Vysoký sek. / Převrácený vysoký.}

Výše vidíte čtyři vyobrazení gest, o kterých jsem mluvil, tedy zálud, bod, vysoký sek a převrácený vysoký,

243. Pro podrobné pojednání o technice šermu mečem v šestnáctém století viz Saint-Didier, Henry de: Traicté contenant les secrets du premier livre sur l'espee seule, mere de toutes armes [online], Paříž 1573, dostupné na WWW <http://www.bvh.univ-tours.fr/Consult/consult.asp?numtable=B410186201_I410&numfiche=259&mode=3&offset=0>.

ORCHESOGRAPHIE

restent les figures des deux autres gestes, que vous voyez icy deffoubz, outre lesquels il y a encore quelques mouuements de corps qu'il me semble suffiront de vous estre donnez par escrit, sans qu'il soit besoin de figures.

Taille basse.

Reuers bas.

Capriol,

L'escrime m'auoit desia appris tous ces gestes: Dictes moy maintenant comment on dance les Bouffons.

Arbeau.

Presupposez que quatre personnes, soient Soldats ou Amazones, ou deux d'un & deulx d'autres, sont a l'entree de la salle, A. B. C. D. bien proprement habillez.

Capriol.

Je les ymagine comme vous dictes, que feront-ils?

Arbeau.

Premierement A. entrera seul, & en maniant son espee a mesures, fera vne ronde par la salle, & se viendra presenter a l'entree, mettant la pointe de son espee contre le plancher, comme s'il vouloit appeller au combat ses cōpagnons: Ce fait

zbývají ještě obrázky dvou dalších, které vidíte níže, pokud jde o ostatní, zbývají ještě nějaké pohyby těla, které vám podle mého soudu bude stačit popsat, aniž by bylo třeba vyobrazení.

Taille basse.

Reuers bas.

{Nízký sek. / Převrácený nízký.}

Capriol.

Šerm mě všem těm gestům již naučil; řekněte mi tedy, jak se bouffons neboli kašpaři tančí.

Arbeau.

Představte si, že čtyři postavy, vojáci nebo amazonky (nebo dva vojáci a dvě amazonky), jsou v případném oděví seřazeny u vstupu do sálu, A. B. C. D.

Capriol.

Představuji si je, jak jste řekl; co dělají?

Arbeau.

Napřed vstoupí samotný A., mávaje mečem do rytmu jednou obkrouží sál a dojde se postavit ke vstupu skláněje špici meče k podlaze, jako by chtěl vyzvat své společníky k boji. Pak vyrazí

DE THOINOT ARBEAV.

99

il recommencera vne ronde, & B. le suyura, a la fin de la ronde, appellera ses compagnons: Lors A. B. recommenceront vne ronde, & C. les suyura, lequel fera comme les deux autres auront fait: Puis tous trois feront vne ronde, & D. qui est le quatrieme les suyura: et quand ceste quatrieme ronde sera finie, & qu'il ny aura plus personne a entrer, ils feront vne ronde tout au contraire de la premiere, & a la cadance de ceste ronde renuersee, ils se treueront plantez en escadron pour commencer les passages de leurs batteries, & se treueront ainsi, car ils ont premierement fait leur ronde, le pied gaulche en dehors.

D. C.

A. B.

L'air des bouffons est notoire a vn chacun: Le voicy notté entierement iusques a la cadance, & les ioueurs le repetét tous iours, tant en faisant les rondes que les passages.

Air des Bouffons.

Capriol.

Quels mouuements feront ces quatre ainsi campez?

Arbeau.

Il vous fault encore scauoir, que tout ainsi que les ioueurs d'instruments continuer de sonner iusques a la fin l'air cy des-

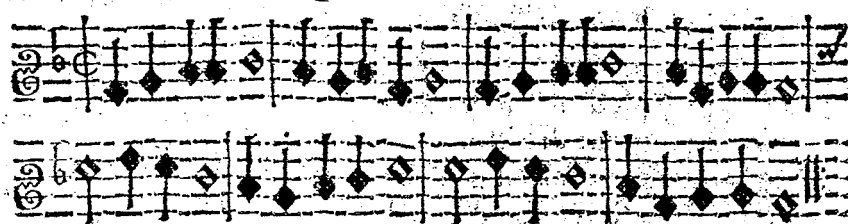
znovu kolem sálu a B. jej následuje, na konci kola vyzve i on své společníky. Pak A. a B. vyrazí kolem sálu znovu a následuje je C., který udělá totéž, co ti dva prve. Pak obkrouží sál všichni tři a D., který je čtvrtý, je následuje; a když je toto čtvrté kolo u konce, jelikož už není, kdo by se přidal, obkrouží sál opačným směrem než poprvé, a na kadenci tohoto opačného kola skončí ve formaci, aby mohli začít bojové vazby, a to tak, jak prve kroužili, tedy s levou nohou vně.

D. C.

A. B.

Nápěv Bouffons je všem dobře znám: Zde je zapsán v úplnosti, až po kadenci, a hudebníci jej stále opakují, jak na kroužení, tak i na vazby.

Nápěv Bouffons.

Capriol.

Jaké pohyby ti čtyři dělají, když jsou takto rozmístění?

Arbeau.

Musíte napřed ještě vědět, že stejně jako hudebníci hrají nápěv výše až do konce,

ORCHESOGRAPHIE

fus, aussi les quatre danseurs continuent de dancier les mesmes mouvemens, soit en cheminant quand ils font les rondes, soit en s'arrestant quand ils font leurs batteries.

Capriol.

Les mouvemens sont-ils fascheux a faire?

Arbeau.

Vous les treuverez tresfaciles, comme il appert en la tabulature cy desloubz, qui se dance par mesure binaire legiere.

Air des Bouffons.

Mouvemens pour les dancier.

greue gaulche.

pied en l'air droit.

pied en l'air gaulche.

greue droite.

pied en l'air gaulche.

pied en l'air droit.

greue gaulche.

pied en l'air droit.

pied en l'air gaulche.

greue droite.

pied en l'air gaulche.

pied en l'air droit.

Tant que la dance dure, jusques a ce que tout soit fait & finy, il ny a point d'autres mouvemens, q̄ les greues qui emportent chacune deux minimes noires. & deux pieds en l'air qui emportent chacun une minime noire.

Vous avez les pas & mouvemens des rouffons, apprenez maintenant les gestes que l'on y fait es passages des batteries, lesquelles il faudra faire immediatement apres les rondes, & vous soufendrez qu'a la fin d'un passage, il fault faire vne ronde de le pied gaulche en dehors, puis la renuerfer & retrograder

ledit pied gaulche en dedans, auant que commencer le passage qui doit suyure, chose qui sert beaucoup aux quatre danceurs, car pendant qu'ils font la ronde, & qu'ils l'a retournent, ils meditent au passage qu'ils ont a faire, & se remettent en ceruelle. Ainsi que les danceurs A. B. C. D. sont disposez, A. est viz a viz de D. & battra contre ledit D. & par fois contre B. qui est a sa droicte: Et au semblable C. se treuera viz a viz de B. & battra contre ledit B. & par fois contre D. Et notterez que les mesmes gestes que fait A. ces mesmes doit faire C. & par ainsi la tabulature propre au danceur A. seruita pour le danceur C. comme voiez icy deffoubz.

A. combat contre D. C. combat contre B.
& contre B. & contre D.

Gestes du premier passage.

seincte. A. fait seincte avec D.

taille haulte. A. donne contre D.

reuers hault. A. donne encore contre D. puis il fait trois quarts de tour de son costé gaulche, & donne ceste taille basse contre B.

taille basse.

A. fait un tour a sa main droicte, en dehors, & donne encore audit B.

reuers bas. ce reuers bas.

La page suy uante vous enseignera le reste des gestes de ce premier passage.

ORCHESOGRAPHIE

Air.

Gestes.

taille haulte,

A. donne encore contre B. ceste taille haulte, puis torne trois quarts de tour a sa main droite en dehors, & donne

reuers bas.

contre D. ce reuers bas.

taille haulte,

A. donnera encore contye D. une taille haulte, & changera de place avec D.

Après que A. & D. ont changé de place, & que C. & B. ont aussi changé de place en mesme instant, les quatre danseurs se treueront ainsi disposez.

A. B.

D. C.

A. battra maintenant contre B. & par fois contre D. & C. battra contre D. & par fois contre B. & fetont les mesmes gestes & batteries que cy dessus; & quand ils auront changé de place, ils se treueront campez ainsi:

B. A.

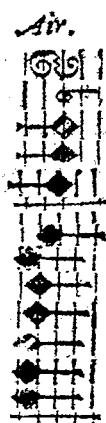
C. D.

A. fera les gestes que nous auons dit au cōmencement, contre D. & par fois contre B. comme aussi fera C. contre B. & quād ils auront changé de place, ils se treueront ainsi posez.

C. D.

B. A.

A. battra

Gestes.

taille haulte,

reuers bas.

taille haulte,

A. donne encore contre B. ceste taille haulte, puis torne trois quarts de tour a sa main droicte en dehors, & donne contre D. ce reuers bas.

A. donnera encore contre D. une taille haulte, & changera de place avec D.

{Nápěv. / Posunky. / Vpravo: A. provádí tento vysoký sek ještě proti B., pak se otočí o tři čtvrtě otáčky za svou pravou rukou ven a provádí následující převrácený nízký proti D. / A. provádí vysoký sek ještě proti D. a mění si s ním místo.}

Poté, co si A. a D. vyměnili místo, a co si C. a B. také ve stejnou dobu vyměnili místo, nacházejí se čtyři tanečníci rozmístění následovně.

A. B.

D. C.

A. nyní bojuje proti B. a někdy proti D.; C bojuje proti D. a někdy proti B. A dělají stejná gesta a údery jako výše, a když si na konci opět vymění místa, budou rozmístění následovně:

B. A.

C. D.

A. dělá gesta, která jsme popsali na začátku, proti D. a někdy proti B.; stejně jako C. dělá totéž proti B.; a poté, co si opět vymění místa, se nacházejí rozmístění následovně:

C. D.

B. A.

A. battra contre B. & par fois contre D. comme aussi C. contre D. & par fois contre B. & quand ils auront changé de place, les danceurs se treuveront ainsi posez.

D. C.
A. B.

Vous voyez que les quatre danceurs sont posez comme ils estoient au commencement, parquoy leur premier passage est accompli, & doibuent sans intermission, faire leur rōde & retour d'icelle pour commencer le second passage, que l'on appelle passage des trois coups.

Capriol.

Je ferois bien les gestes de A. & de C. mais vous ne m'avez point dit quelz gestes doibuent tenir D. & B.

Arbeau.

Les mesmes que A. & C. & ny a difference, sinon que quand A. & C. font trois quarts de tour en dehors a la gauche, D. & B. doibuent faire seulement vn quart de tour a la droite, & quand A. & C. font vn tour en dehors a la gauche, D. & B. doibuent faire ledit tour a la droite: Les autres passages vous les apprendrez tout a loisir.

Capriol.

Je ne treuveray guieres de maistres ny de compagnons qui m'enseignent les autres passages, comme ils pourront faire les autres branles, parquoy ie vous prie les m'apprendre, car j'espere quelque iour en faire vne iolie mascarade, pour donner plaisir a ma maistresse.

Arbeau.

Je le veulx bien: Supposez donc que les quatre danceurs sont disposez (aprez leur ronde) comme au commencement, ils feront le passage suyuant, que l'on appelle les trois coups.

A. bojuje proti B. a někdy proti D., stejně jako C. proti D. a někdy proti B.; a poté, co si opět vymění místa, budou tanečníci rozmístěni následovně.

D. C.

A. B.

Vidíte, že čtyři tanečníci jsou nyní rozmístěni stejně jako na začátku, tudíž je první vazba završena; bez meškání tedy musí začít kroužit tam a zpátky, aby posléze mohli začít druhou vazbu, které se říká *passage des trois coups*, tedy vazba tří seků.

Capriol.

Provedl bych správně gesta A. a C., ale neřekl jste mi vůbec, jaká mají dělat D. a B.

Arbeau.

Stejná jako A. a C., a není mezi nimi rozdíl, kromě toho, že zatímco A. a C. dělají tříčtvrtěobrat ven doleva, D. a B. musejí udělat jen čtvrtobrat vpravo, a zatímco A. a C. dělají obrat ven doleva, D. a B. musejí dělat řečený obrat doprava. Další vazby se naučíte ve volných chvílích.

Capriol.

Sotva najdu učitele nebo společníky, kteří by mě poučili o dalších vazbách, jak to mohli udělat u jiných branlů, proto vás prosím, abyste mě je naučil, neboť chovám naději, že jednoho dne uspořádám roztomilý mumraj, abych potěšil svou milou.

Arbeau.

V tom případě vám rád vyhovím: představme si tedy, že čtyři tanečníci dokroužili a jsou rozmístěni jako na začátku; tu udělají následující vazbu, které se říká tři seky.

ORCHESOGRAPHIE

Passage des trois coups.

A. battra contre D. & C. battra contre B.

Gestes du second passage.

taille haulte.

reuers bas.

taille haulte.

taille haulte

reuers bas.

taille haulte.

taille haulte.

reuers bas.

taille haulte.

taille haulte.

reuers bas.

taille haulte.

Ce q̄ dessus se repete quatre fois, & font la rōde.

A. donne ces trois coups contre D. puis passent a leurs mains droictes & changent de place l'un l'autre, C. fait de mesme contre B.

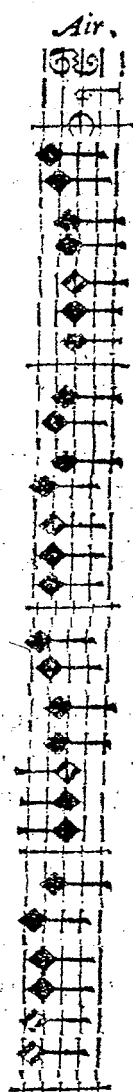
A donne ces trois coups contre B. puis passent & changent de place l'un l'autre, C. & D. font de mesme.

A. donne ces trois coups contre D. puis passent & chāgēt de place l'un l'autre, C. fait de mesme contre B.

A. donnera ces trois coups contre B. puis passent & chāgēt de place l'un l'autre, C. & D. font de mesme, & ainsi les quatre danceurs se reueuent disposez comme au commencement.

Vazba tří seků.

A. battra contre D. & C. battra contre B.

Gestes du second passage.

taille haulte.

reuers bas.

taille haulte.

taille haulte

reuers bas,

taille haulte.

taille haulte.

reuers bas.

taille haulte.

taille haulte.

reuers bas.

taille haulte.

Ce q̄ deffus se repete quatre fois, & font la rōde.

A. donne ces trois coups contre D. puis passent a leurs mains droictes & changent de place l'un l'autre, C. fait de mesme contre B.

A donne ces trois coups contre B. puis passent & changent de place l'un l'autre, C. & D. font de mesme.

A. donne ces trois coups contre D. puis passent & chāgēt de place l'un l'autre, C. fait de mesme contre B.

A. donnera ces trois coups contre B. puis passent & chāgēt de place l'un l'autre, C. & D. font de mesme, & ainsi les quatre danceurs se reueuent disposez comme au commencement.

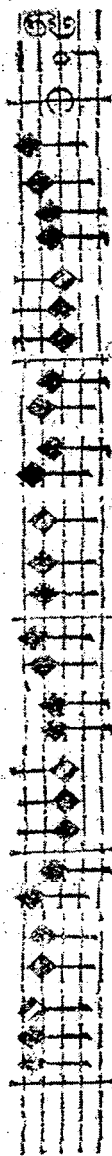
{A. se bude bít proti D. a C. se bude bít proti B. / Nápěv. / Posunky druhé vazby. / Vpravo: A. provádí tyto tři seký proti D., pak se projdou za pravou rukou a vymění si spolu místa, C. dělá totěž proti B. / A. provádí tyto tři seký proti B., pak se projdou a vymění si spolu místo, C. a D. dělají totěž. / A. provádí tyto tři seký proti D., pak se projdou a vymění si spolu místo, C. dělá to samé proti B. / A. provede tyto tři seký proti B., pak se projdou a vymění si spolu místo, C. a D. dělají totěž; a tak se čtyři tanečníci vrátí do stejného rozmístění jako na začátku. / Dole: Toto vše se opakuje čtyřikrát, pak se krouží.}

DE THOINOT ARBEAV.
Passage des quinze coups.

102

Air.

Gestes du troisieme passage.

taille haulte.

A. le visage tourné en dedans, donne cõ-
tre D. qui a le visage tourné en d. hors.

reuers bas.

A. donne contre B. qui a le visage tor-
né en dehors.

taille haulte.

A. encore contre D.

reuers bas.

A. encore contr. B.

taille haulte.

A. torne visage en dehors, & donne
contre B. qui le tourne en dedans.

reuers bas.

A. donne contre D. tourné dedans.

taille haulte.

a. donne encore contre B.

reuers bas.

a. donne encore contre D.

taille haulte.

a le visage tourné en dedans, donne cõ-
tre D. qui a le visage tourné en dehors.

reuers bas.

a. donne contre B. qui a le visage tor-
né en dehors.

taille haulte.

a encore contre D.

reuers bas.

a encore contre B.

taille haulte.

a. torne visage en dehors, & donne
contre B. qui le tourne en dedans.

reuers bas.

a. donne contre D. tourné dedans.

taille haulte.

a donne contre B. passét & changent
de place a leurs mains droiètes.

Ce fait, a. le visage en dehors, battra contre D.
qui tornera le visage en dedans, & repeteront
pour faire quatre cadances.

Vazba patnácti seků.

Gestes du troisieme passage.

Air.

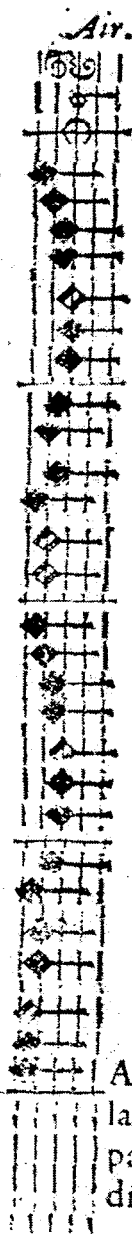

taille haulte.	A. le visage tourné en dedans, donne cō-
tre D. qui a le visage tourné en d. hors.
reuers bas.	A. donne contre B. qui a le visage tor-
né en dehors.
taille haulte.	A. encore contre D.
reuers bas.	A. encore contr. B.
taille haulte.	A. torne visage en dehors, & donne
contre B qui le torne en dedans.
reuers bas.	A. donne contre D. torne dedans.
taille haulte.	a. donne encore contre B.
reuers bas.	a. donne encore contre D.
a le visage tourné en dedans, donne cō-
tre D. qui a le visage tourné en dehors.
taille haulte.	a. donne contre B. qui a le visage tor-
né en dehors.
reuers bas.	a. encore contre D.
taille haulte.	a. encore contre B.
reuers bas.	a. torne visage en dehors, & donne
contre B qui le torne en dedans.
taille haulte.	a. donne contre D. torne dedans.
reuers bas.	a. donne contre B. passēt & changent
de place a leurs mains droictes.
taille haulte.	Ce fait, a. le visage en dehors battrā contre D.
qui tornera le visage en dedans, & repeteront
pour faire quatre cadances.

{Nápěv. / Posunky třetí vazby. / Vpravo: A. s obličejem obráceným dovnitř provádí proti D., které má obličej otočený ven. / A. provádí proti B., které má obličej otočený ven. / A. stále proti D. / A. stále proti B. / A. se otočí obličejem ven a provádí proti B., které se jím otočí dovnitř. / A. provádí proti D. otočenému dovnitř. / A. provádí stále proti B. / A. provádí stále proti D. / A. s obličejem obráceným dovnitř provádí proti D., které má obličej otočený ven. / A. provádí proti B., které má obličej obrácený ven. / A. stále proti D. / A. stále proti B. / A. se otočí obličejem ven a provádí proti B., které se jím otočí dovnitř. / A. provádí proti D. otočenému dovnitř. / A. provádí proti B., projdou se a vymění si místo za pravými rukama. / Dole: Když je toto hotovo, A. se s obličejem ven bude bít proti D., které se otočí obličejem dovnitř; a vše se opakuje na čtyři kadence. }

ORCHESOGRAFIE

Passage de l'estocade.

Air.

Gestes du quatrieme passage.

Supposé qu'aprez la ronde faiçte, les quatre dâ-
ceurs se treuuet rangez côme au cômencemêt.

taille haulte. a. donne contre D. & C. donne con-
tre B.

reuers hault. a donne encore contre D. & C con-
tre B.

taille basse. a donne encore contre D. & C. con-
tre B.

coude retiré,
estocade. sous les quatre a. B. C. D. retirent
leur coudes en derrier, & s'ent redon-
nent estocades contre leurs bouciers.

taille haulte. a. donne contre D. & C. contre B.

reuers hault. a donne encore contre D. & C. con-
tre B.

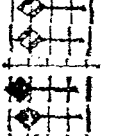
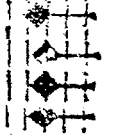
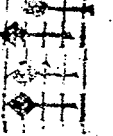
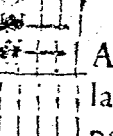
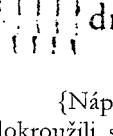
taille basse, a donne contre D & C contre B.

coude retiré.
estocade. sous les quatre a. B. C. D. retirent
leur coudes en derrier, & s'entr. don-
nant estocades, passent a leurs mains
droictes & changent de place.

A. maintenant barra contre B. & D. contre C. pour
la deuxiesme cadance, puis repeteront comme au-
parauant & apres ces quatre cadances le treuuetôt
disposez comme au commencement.

Bodná vazba.

Air. *Gestes du quatrieme passage.*
 Supposé qu'aprez la ronde faiçte, les quatre dâ-
 ceurs se treuuet rangez côme au cômencemêt.

	taille haulte.	a. donne contre D. & C. donne contre B.
	reuers hault.	a. donne encore contre D. & C. contre B.
	taille basse.	a. donne encore contre D. & C. contre B.
	coude retiré, estocade.	tous les quatre a. B. C. D. retirent leur coudes en derrier, & s'ent redonnent estocades contre leurs boucliers.
	taille haulte.	a. donne contre D. & C. contre B.
	reuers hault.	a. donne encore contre D. & C. contre B.
	taille basse,	a. donne contre D. & C. contre B.
	coude retiré, estocade.	tous les quatre a. B. C. D. retirent leur coudes en derrier, & s'ent. donnans estocades, passent a leurs mains droictes & changent de place.

A. maintenant battra contre B. & D. contre C. pour la deuxiesme cadance, puis repeteront comme auparavant & après ces quatre cadances se treuuetôt disposez comme au commencement.

{Nápěv. / Posunky čtvrté vazby. / Předpokládá se, že poté, co tanečníci dokroužili, se nacházejí uspořádání jako na začátku. / Vpravo: A. provádí proti D. a C. proti B. / A. provádí stále proti D. a C. proti B. / A provádí stále proti D. a C. proti B. / Všichni čtyři, A. B. C. D., stáhnou lokty vzad a udělají výpad do svých puklířů. / A. provádí proti D. a C. proti B. / A. provádí stále proti D. a C. proti B. / A. provádí proti D. a C. proti B. / Všichni čtyři, A. B. C. D., stáhnou lokty vzad a během výpadu se projdou za pravýma rukama a vymění si místo. / Dole: A. se teď bude na druhou kadenci bít proti B. a D. proti C., pak vše zopakují jako předtím a po čtyřech vazbách budou zase rozmístění jako na začátku.}

Passage du Bastion.

Air.

Gestes du cinquiesme passage.

Supposé que les quatre danceurs sont tengez comme au commencement, D. & B. se mettront le cui l'vn contre l'autre.

taille haulte. a. contre D. & C. contre B.

reuers bas. a. contre B. & C. contre D.

taille haulte. a. contre D. & C. contre B. & en passant changent de place.

taille haulte. a. contre B. & C. contre D.

reuers bas. a. contre D. & C. contre B.

taille haulte. a. contre B. & C. contre D. & en passant changent de place.

taille haulte. a. contre D. & C. contre B.

reuers bas. a. contre B. & C. contre D.

taille haulte. a. contre D. & C. contre B. & en passant changent de place.

taille haulte. a. contre B. & C. contre D.

reuers bas. a. contre D. & C. contre B.

taille haulte. a. contre B. & C. contre D. & en passant changent de place.

Aprés l'air de ceste cadance reppeté quatre fois, les quatre danceurs serrenuent ditposez comme au commencement: Lors sans intermission ils font leurs rondes, comme cy deuiât a esté dit, pour se preparer au sixieme passage.

Bařtová vazba.

Air.
Gestes du cinquiesme passage.
 Supposé que les quatre danceurs font rengez
 comme au commencement, D. & B. se mettront
 le cui l'vn contre l'aultre.

taille haulte.	a. contre D. & C. contre B.
reuers bas.	a. contre B. & C. contre D.
taille haulte.	a. contre D. & C. contre B. & en passant changent de place.
taille haulte.	a. contre B. & C. contre D.
reuers bas.	a. contre D. & C. contre B.
taille haulte.	a. contre B. & C. contre D. & en passant changent de place.
taille haulte.	a. contre D. & C. contre B.
reuers bas.	a. contre B. & C. contre D.
taille haulte.	a. contre D. & C. contre B. & en passant changent de place.
taille haulte.	a. contre B. & C. contre D.
reuers bas.	a. contre D. & C. contre B.
taille haulte.	a. contre B. & C. contre D. & en passant changent de place.

{Nápěv. / Posunky páté vazby. / Předpokládá se, že čtyři tanečníci jsou uspořádaní jako na začátku, D. a B. se postaví pozadími k sobě. / Vpravo: A. proti D. a C. proti B. / A. proti B. a C. proti D. / A. proti D. a C. proti B.; a vymění si spolu místa. / A. proti B. a C. proti D. / A. proti D. a C. proti B. / A. proti D. a C. proti B.; a vymění si spolu místa. / A. proti D. a C. proti B. / A. proti B. a C. proti D. / A. proti D. a C. proti B.; a vymění si spolu místa. / A. proti B. a C. proti D. / A. proti D. a C. proti B. / A. proti D. a C. proti B.; a vymění si spolu místa.}

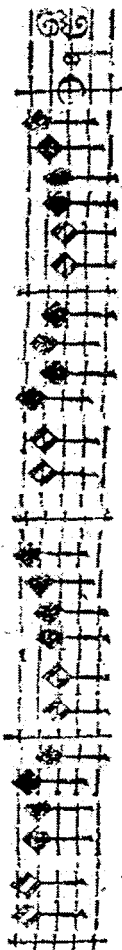
Poté, co se nápěv této kadence čtyřikrát zopakuje, octnou se tanečníci rozmístěni jako na začátku; tehdy bez meškání začnou kroužit, jak bylo řečeno prve, aby se připravili na šestou vazbu.

ORCHESOGRAFIE

Passage de la haye.

Air.

Gestes du sixieme passage.

taille haulte.	a. battra contre D. & C. contre B. & en passant à leurs mains droictes, changeront de place.
reuers bas.	a. battra contre B. & C. contre D. & en passant changeront de place.
taille haulte.	a. battra contre D. & C. contre B. & en passant changeront de place.
reuers bas.	a. battra contre B. & C. contre D. & en passant changeront de place, & se retrouueront comme au cōmencement.
taille haulte.	a. battra contre D. & C. contre B. passeront & changeront de place comme dessus.
reuers bas.	a. battra contre B. & C. contre D. & en passant changeront de place.
taille haulte.	a. battra contre D. & C. contre B. & en passant changeront de place.
reuers bas.	a. battra contre B. & C. contre D. & en passant changeront de place, & se retrouueront comme au commencement.

Fault maintenant renuerser la haye, parquoy a donnera contre B. & C. contre D. pour la deuxieme cadance, puis repeteront comme au parauant ladite haye & son reuers, pour la troisieme & quatrieme cadances, & le tout fait, se retrouueront disposez comme au commencement, puis se retireront.

Průpletová vazba.

Gestes du sixieme passage.

taille haulte.	a. battra contre D. & C. contre B. & en passant à leurs mains droictes, changeront de place.
reuers bas.	a. battra contre B & C. contre D. & en passant changeront de place.
taille haulte.	a. battra contre D. & C. contre B. & en passant changeront de place.
reuers bas.	a. battra contre B & C contre D. & en passant changeront de place, & se retrouueront comme au commencement.
taille haulte.	a. battra contre D. & C. contre B. passeront & changeront de place comme dessus.
reuers bas.	a. battra contre B. & C. contre D. & en passant changeront de place.
taille haulte.	a. battra contre D. & C. contre B. & en passant changeront de place.
reuers bas.	a. battra contre B. & C. contre D. & en passant changeront de place, & se retrouueront comme au commencement.

{Nápěv. / Posunky šesté vazby. / Vpravo: A. se bude bít proti D. a C. proti B. a projdou se za pravé ruce, čímž si vymění místo. / A. se bude bít proti B. a C. proti D. a vymění si spolu místa. / A. se bude bít proti D. a C. proti B. a vymění si spolu místa, a octnou se tak jako na začátku. / A. se bude bít proti B. a C. proti D. a vymění si spolu místa, a octnou se tak jako na začátku. / A. se bude bít proti D. a C. proti B. a vymění si spolu místa jako výše. / A. se bude bít proti B. a C. proti D. a vymění si spolu místa. / A. se bude bít proti D. a C. proti B. a vymění si spolu místa. / A. se bude bít proti B. a C. proti D., a vymění si spolu místa, a octnou se tak jako na začátku.}

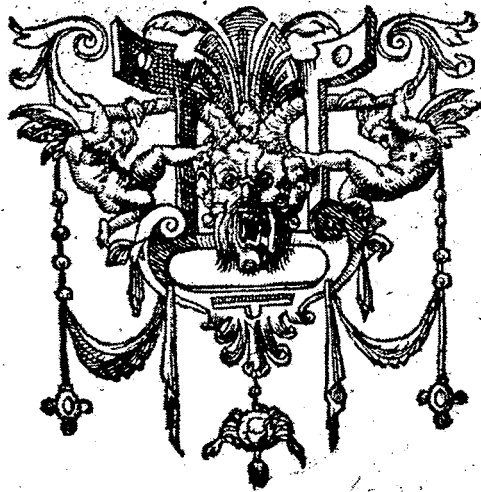
Nyní je třeba průplet obrátit, což na druhou kadenci postaví A. proti B. a C. proti D., a to všechno se celé ještě zopakuje na třetí a čtvrtou kadenci; když je po všem, octnou se tanečníci rozmístění jako na začátku. Pak odejdou.

Capriol.

Monsieur Arbeau, ie vous mercie de la peine qu'avez prise a m'enseigner la dance.

Arbeau.

Ie desirerois auoir peu egaller l'effect a ma bonne affection, que prendrez de bonne part, attendant que ie vous recite les airs & mouuements de plusieurs balletz de mascarades faites en ceste ville, dont nous traicterons en vne seconde partie a nostre premier loysir: Ce pendant pratiquez les dances honnestement, & vous rendez compagnon des planettes qui dancent naturellement, & de ces Nymphes que M. Varro dit auoir veu en Lydie sortir d'vn estang au son des flutes, d'acer, puis rentrer deans leur estang, & quand vous aurez dancé avec vostre maistresse, rentrez dedans le grad estang de vostre estude, pour y profiter, comme ie prie Dieu vous en donner la grace,

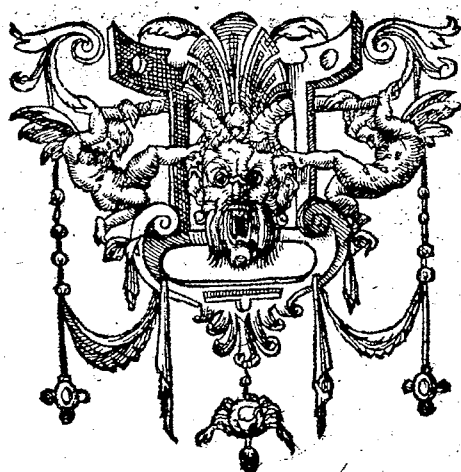

Capriol.

Pane Arbeau, děkuji vám, že jste nelitoval námahy, již jste podstoupil vzdělávaje mě v tanci.

Arbeau.

Přál bych si, aby to bylo stejně prospěšné, jako to bylo příjemné, a doufám, že tím vezmete zavděk, dokud vám neposkytnu pohyby a nápěvy dalších balletů z mumrajů provozovaných v tomto městě, o nichž pojednáme ve druhé části při nejbližší volné chvíli. Mezitím poctivě procvičujte tyto tance: stanete se tak společníkem planet, pro něž je tanec přirozeností, a oněch nymf, o kterých M. Varro²⁴⁴ řekl, že je viděl v Lýdii vystupovat z jezera za zvuku fléten, tančit, a pak se do onoho jezera navracet; i vy se poté, co dotančíte se svou milou, navrat'te se do širých vod svých studií a čerpejte z nich i nadále, v čemž vám buď Bůh milostiv.

244. Marcus Terentius Varro, římský vzdělanec prvního století př. n. l.

Extraict du Priuilege.

IL est permis à Iehan des Preyz Imprimeur demeurant à Lengrés, d'imprimer ou faire imprimer vn liure intitulé *l'Orthesigraphie*, estant soubz le nom de *Thoinot Arbeau*, durât six ans, avec deffences à tous Imprimeurs & Libraires d'imprimer ne faire imprimer ledit liure durant ledit téps de six ans, sur peine de confiscation desdits liures, d'amende arbitraire, & de tous despēs dômagez & interestz, comme plus amplement est contenu en ses lettres de Priuilege donné à Bloys le 22. Nouembre 1588. signé par le Roy en son Conseil B V Y E R. seellé en cire iaulne, du grand scel de sa Majesté.

Výňatek z privileje

Tímto se povoluje Jehanu des Preyz, nakladateli sídlem v Langres, tisknout či nechat tisknout knihu nazvanou Orchesographie vydávanou pod jménem Thoinot Arbeau po dobu šesti let; se záповědou všem ostatním nakladatelům a knihkupcům, aby řečenou knihu během řečených šesti let vydávali, a to pod hrozbou konfiskace řečených knih, peněžní pokuty a nutnosti uhradit všechny škody a pohledávky, o čemž je šířeji pojednáno v jeho privileji vydané v Bloys 22. listopadu 1588. Podepsáno Králem v zastoupení B U Y E R, zapečetěno velkou pečetí jeho Milosti ve žlutém vosku.

e) glosář

Glosář slouží především ke snadnému dohledání překladů názvů tanců, tanečních kroků a dalších termínů. Pokud v textu používám francouzský i český výraz, glosář obsahuje obě podoby, výkladové heslo se nachází u té, která je v překladu preferována. U kolísajících francouzských tvarů jsem se snažil zvolit ten nejčastější.

Hesla poskytují především obsírnější odůvodnění některých překladatelských rozhodnutí a poznámky ke sporným místům. U všeobecně rozšířených renesančních tanců je do výkladu zapojen i základní kontext.

allemande: *allemanda*. Doslova *německá*. Termín, který se v mnoha variacích (*allemanda*, *almain*, *almayne* aj.) používá od šestnáctého do devatenáctého století pro různé taneční formy. Za renesance označuje poměrně klidný a nepříliš složitý druh párového tance, jehož jediný podrobný popis najdeme právě u Arbeaua.

Není zcela jasné, jestli byla francouzská podoba *allemande* skutečně tak chudá, jak ji Arbeau zachycuje, nebo jestli se jedná o jakousi „kostru“, která se rozvíjela improvizací tanečníků či nabývala různých fixovaných choreografických podob. Ve sbírkách z londýnských právnických kolejí (tzv. *Inns of Court*) se totiž zachovalo několik strohých zápisů konkrétních choreografií složených z poměrně krátkých a snadno zapamatovatelných krokových vazeb, což by podporovalo poslední variantu – z francouzského prostředí bohužel žádný podobný pramen nemáme. V každém případě se jednalo o tanec vyloženě společenský, procesionální a pro libovolný počet párů.

Německý původ *allemande* není zatím podložen jinak než etymologicky.

ballet: *ballet*. Jelikož se *Ballet Comique de la Reine*, dvorské představení z roku 1581, považuje s jistou nadsázkou za první balet v tanečních dějinách, nabízel se jako překlad zcela moderní výraz *balet*. Arbeau termín ovšem používá o něco šířeji: jednak pro kratší tance, které byly součástí mumrajů, jednak i pro jakýkoliv tanec dějový, například původní podobu *courante*. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi specifický význam, přiklonil jsem se nakonec k originálnímu psaní.

basse-dance: *nízký tanec*. Arbeau používá nahodile i ve tvaru bez pomlčky, *basse dance*. *Nízký tanec* zřejmě proto, že byl tančen při zemi, kráčivou chůzí bez poskoků. V různých národních variantách (italská *bassa danza*, španělská *baixa* aj.) zřejmě nejdůležitější tanec patnáctého a první poloviny šestnáctého století.

Nejstarší spisy o *basse-dance* pocházejí z dvorského prostředí, pozdější tisky jsou směřované k širšímu okruhu čtenářů. Můžeme předpokládat, že původně dvorská forma tance postupně zdomácněla i v měšťanském prostředí.

Zhruba od třicátých let šestnáctého století *basse-dance* začíná vycházet z módy, zachovává se spíše jako písňová forma, jeho taneční funkci přebírají *pavane* a *allemande*.

Arbeauova interpretace *basse-dance* je v mnohém poplatná spisu Anthoina Areny *Ad suos compagnones*. Sám říká, že tento tanec už je čtyřicet či padesát let z módy, a v době, kdy tato slova psal, mu bylo nejspíš šedesát devět let.

Některé Arbeauovy poněkud absurdní pokyny (především k provádění *reprise*) zároveň vyvolávají dojem, že pokud nepopisuje zcela originální variantu tance, která se zásadně odlišuje od všech starších pramenů, Arenu příliš dobře nepochopil a paměť mu buď neslouží nebo *basse-dance* ve skutečnosti nikdy netančil. Jeho zanícený výklad volající po oživení této „počestné a uměřené“ společenské zábavy tak zůstává především úsměvným pokusem o zřejmě vůbec první rekonstrukci v dějinách taneční vědy.

běžný branle: *branle commun*. Alternativní název pro *branle double* reflektující fakt, že se jedná o nejběžnější typ řetězového tance. Arbeau používá oba dva názvy zcela zaměnitelně.

bílá (nota): *blanche*. Zkrácená hovorovější varianta *minime blanche*, viz *nota bílá*.

bouffons: *kašpaři*. Arbeau přináší jediný podrobný popis tohoto mečového tance, který připomíná některé dobové tance cechovní a mumrajové.

Ačkoliv by to z Orchesographie mohlo vypadat, že se jednalo o vyloženě scénické povyražení, které fungovalo spíše jednorázově, Cotgraveův francouzsko-anglický slovník z roku 1611 uvádí *danser les bouffons* jako samostatné (a zároveň jediné) podheslo slova *bouffon*, a to s významem *to dance a morris*. *Morris* je v samostatném hesle zároveň uváděno jako překlad dalšího Arbeauova tance, *morisques*. Ačkoliv francouzští *les bouffons* nikdy nerozkvetli do takové šíře jako anglický *morris dance*, musely si být oba tance na přelomu šestnáctého a sedmnáctého století poměrně příbuzné svým charakterem. Ostatně víme, že termín *morris* (v různých podobách: *moresca*, *morisca*, *morisque* aj.) označuje po celé Evropě široké spektrum rozličných tanců komického a/nebo válečného charakteru, takzvané *morisky* (srovnej).

Můžeme tedy předpokládat, že termín *les bouffons* zahrnuje různé formy francouzských mečových tanců a Arbeau hovoří o jednom specifickém provedení, které mu bylo nejznámější.

Srovnej *mattachins*.

branle. Někdy též jako *bransle*. Původní význam slovesa *branler* je *kývat se*. V textu figuruje jako jméno tance a zároveň jako označení tanečního kroku *basse-dance*.

Popis tanečního kroku *branle* Arbeau poměrně přesně přebral od Areny (viz *basse-dance*). Soudě dle starších zápisů se původně jednalo o úkrok stranou s kývavým pohybem z nohy na nohu, který se postupně zmenšil na pouhé úklony trupu.

Jako tanec najdeme *branle* pod různými jmény (italské *brando*, anglický *braul* nebo *brawl*, německý *brande* aj.) po celé renesanční Evropě. V drtivé většině případů se jedná o řetězové formy, které postupují za levou rukou tanečnicků. Jediné podrobné zápisy původní společenské varianty ovšem máme právě z francouzského prostředí a Arbeau je v tomto ohledu zdaleka nejpodrobnějším pramenem.

- **branle commun:** *běžný branle* (viz).
- **branle coupé:** *prokládaný branle* (viz).
- **branle morgué:** *pitvorný branle* (viz).

canaries: *kanárský tanec*. Pod názvem *canario* se vyskytuje i v italských pramenech. Zatímco Arbeau popisuje tanec spíše obecně, italské traktáty poskytují konkrétní choreografie. Celkový styl si je ale v obou případech poměrně blízký.

Vazby v duchu *canaries* nebo jeho ozvuky najdeme i v dalších renesančních tancích, Arbeau například připomíná podobnost s *pavane d'Espagne*.

capriola: *capriole*. Český dobový termín je *kozeleček*, jedná se o poměrně přesný kalk. Vzhledem k tomu, že originální výraz se v různých obměnách hojně používá nejen v taneční terminologii šestnáctého století, ale i v dnešním klasickém tanci, ponechávám jej v mírně počestněném francouzském znění. Provedení se samozřejmě v různých zemích a různých stoletích liší, vždy se ale jedná o ozdobu prováděnou ve výskoku.

capriole: *capriola* (viz).

cinq pas: *pětikrok* (viz).

congé: *rozloučení* (viz).

couranta: *courante*. Doslova *běhaná*. V češtině se užívá jako cizí slovo ve tvaru *kuranta*, většina lidí si ji ale v tomto psaní spojuje s barokní hudbou, přidržel jsem se proto mírně počestněného originálního znění.

Arbeau bohužel věnuje tolik prostoru popisu varianty tance z dob svého mládí, že o vrcholně renesanční *courante* se toho mnoho nedozvíme. Z toho, že jí mladíci *tančí podle své fantazie*, a z poznámek o střídání tanečnic můžeme usuzovat, že už se jednalo o tanec vyloženě společenský. Tomu napovídají i prameny z italského prostředí, Caesare Negri roku 1602 popisuje *corrente* jako poměrně jednoduchý tanec, ve kterém se postupně prostřídá větší množství tanečníků.

Courante koncem šestnáctého a začátkem sedmnáctého století nabývala na popularitě, zdá se, že postupně vytlačila *gaillarde* z pozice nejoblíbenějšího tance, přinejmenším ve Francii. De Lauze ji ve své *Apologie de la Danse* z roku 1623 označuje spolu s *branles* za typicky pařížskou zábavu. V baroku patří k nejdůležitějším tancům vůbec, její charakter je už ovšem poněkud méně rozverný.

courante: *couranta* (viz).

černá (nota): *noire*. Zkrácená hovorovější varianta *minime noire*, viz *nota černá*.

dáma: *damoiselle*. Původně žena šlechtice, který nedosáhl rytířského titulu, na přelomu šestnáctého a sedmnáctého století už označuje všechny počestné ženy, jež chodí s pokrytou hlavou, tedy i měšťanky. Je to vůbec nejčastější výraz, který Arbeau pro ženy v tanečních souvislostech používá.

decoupelement: *rozklad* (viz).

decouper: *rozložit* (viz).

double: *dvojitý krok*. Používá se v různých obměnách (italské *doppio*, anglický *double*) do dnešních dnů jako pojmenování krokové vazby mnoha společenských tanců. Provedení se pochopitelně liší, u renesančních tanců se obvykle jedná o tři přenesení váhy a nějakou další akci: přinožení, přednožení, výdrž. Jeho pandánem je *simple* (viz), který obsahuje jen jedno přenesení váhy a akci.

V moderní terminologii společenských tanců se pro ekvivalenty *double* nejčastěji používá označení *dvojkrok*. Vzhledem k tomu, že implikuje zdvojení pohybu, považují je v renesančním kontextu za zavádějící, *double* totiž v žádném případě nejsou dva *simples*. Jediná obecně platná souvislost mezi oběma kroky je jejich trvání, *double* je totiž vždy dvakrát delší než *simple*. Proto volím méně obvyklé výrazy *dvojitý krok* a *jednoduchý krok*.

dvojitý krok: *double* (viz).

dvojná (míra): (*mesure*) *binaire*. Arbeau výrazu používá jednak pro označení sudého metra tanců a notových ukázek, jednak pro hudební úsek blízký dnešnímu taktu, v tomto případě pro skupinu o délce dvou *not bílých* (viz). Opakem je *trojná míra* (viz). Podrobněji viz pasáž o hudební terminologii v úvodu práce.

entretaille: *podseknutí*. Dobové slovníky výraz v tomto tvaru neobsahují. Podobný taneční prvek se v italských traktátech nazývá *sottopiede*, doslova *pod nobou*. Překlad *podseknutí* se inspiroval právě italským výrazem a jedním z významů slovesa *tailler*, tedy sekat. V klasickém tanci ostatně najdeme prvek *coupé*, který je přímým potomkem *entretaille*, doslovný překlad jeho názvu by byl *sekaný*.

fleuret. Zřejmě tvar *fleurette*, původně *kvítek*, do dnešních dnů se zachovalo ve významu *galantní návrh* nebo *lichotka*. Vzhledem k tomu, že význam je nejasný a jeho souvislost s tancem nepřilíží zřejmá, používám originální výraz. Pravděpodobně se prostě jedná o druh ozdoby.

V italských pramenech najdeme prvek zvaný *fioretto*, jedná se rovněž o ozdobný krok, jeho provedení se ale liší.

gaillarda: *gaillarde*. Doslova *křepká* (srovnej *křepky*). Tanec zásadně formující taneční styl druhé poloviny šestnáctého století. Pod různými názvy (anglicky *galliard*, italsky *gagliarda*, španělsky *gallarda* aj.) se tančila ve všech zemích Evropy, z italského prostředí se nám dokonce zachovalo několik traktátů věnovaných jen jí.

Gaillarde došla popularity zřejmě někdy v polovině šestnáctého století. Arena ji ve dvacátých letech uvádí jako novinku a vyjadřuje se o ní poměrně nelichotivě, Arbeau už ve svém výkladu o tanečních krocích vychází právě z ní.

Tanec se těšil takovému ohlasu nejspíš proto, že v něm pánové měli možnost předvést veškeré své taneční umění. Pasáže ve stylu *gaillarde* se záhy staly nedílnou součástí řady dalších

tanců, tanec sám se tak stal klíčovým prvkem vrcholně renesanční taneční kultury.

V sedmnáctém století *gaillarde* postupně ztrácí na významu, ve francouzském prostředí ji částečně nahrazuje *gavotte* (viz).

gaillarde: *gaillarda* (viz).

gavotta: *gavotte*. V Arbeauově době zřejmě lokální francouzský tanec, jeho popis nemáme v žádném jiném tanečním prameni. Masivního rozšíření se dočkala až v barokní éře, tou dobou se ale stylem od původní renesanční podoby liší, uchovávají se jen hudební souvislosti a skočný charakter tance. Renesančnímu pojetí se blíží lidové *gavottes*, které se dodnes tančí v Bretani.

V barokních souvislostech se v češtině používá ve tvaru *gavota*, zdvojené *t* zachovávám pro formální odlišení renesančního významu.

gavotte: *gavotta* (viz).

grand sault: *velký skok*. Alternativní pojmenování pro *sault majeur* (viz), Arbeau je zřejmě používá zaměnitelně.

greve. Doslova *holeň*. Základní krok *gaillarde* (viz), který se používá i v mnoha dalších tancích. Jeho alternativní název je *coup de pied*, tedy *kopnutí*.

hlavní skok: *sault majeur* (viz).

jednoduchý krok: *simple* (viz).

jemně: *doucement*. Doslova *sladce*, ve významu *jemně* se ovšem v hudbeních souvislostech používá dodnes.

cadence: *cadance*. Termín zároveň hudební i taneční. Označuje zakončení hudební fráze, ale i seskok či jiné uzavření taneční vazby. Arbeau princip *cadance* dokonce přímo vysvětluje na hudebním příkladu. V přeneseném smyslu někdy označuje i celou hudební či taneční frázi.

kanárský tanec: *canaries* (viz).

kašpaři: *bouffons* (viz).

kopnutí: *coup de pied*. Alternativní název pro *greve* (viz). Arbeau jej v originálním textu používá pouze několikrát, v překladu se vyskytuje častěji, protože je návodnější než doslovný překlad *greve*, tedy *holeň*.

kravský kopanec: *ru de vache* (viz).

křepký: *gaillard*. Francouzské slovo v sobě obsahuje jistou dávku mužnosti a statnosti spolu s veselostí a živostí, pro kterou se nepodařilo najít vhodnější český protějšek. Jeho substantivizovaná forma navíc označuje přímo tanec, tedy *gaillarde* (viz). Výraz *křepký* jsem zvolil s ohledem na to, že se jeho kořen uchoval i ve slově *křepčit*, tedy rychle a divoce tančit, což je charakteru *gaillarde* blízké. V některých pasážích bohužel není zcela jasné, jestli Arbeau hovoří o věcech souvisejících s *gaillarde* nebo jen používá výraz *křepký* v obecnějším významu. Při čtení textu je každopádně dobré mít na paměti, že v originále je mezi oběma slovy přímá jazyková souvislost.

malý skok: *petit sault* (viz).

marque arteil: *přídup špičkou* (viz).

marque pied: *přídup nohou* (viz).

marque talon: *přídup patou* (viz).

mattachins. Druhé označení, která Arbeau používá pro *les bouffons*. Najdeme je rovněž v Cotgraveově slovníku. *Matachin: m. The Matachin danunce, also, those that dance it.* Zajímavé je, že v dobových francouzských slovnících se slovo nevyskytuje. Podle současných výkladů údajně pochází z arabského *muttawajjibin*, které znamená *nosit masku*. Stejný slovní základ by mohl mít *mattacino*, komická postava benátských karnevalů. V Mexiku se *matachines* dodnes říká skupinám tanečníků, kteří zobrazují příběh pádu Montezumovy říše.

Srovnej *bouffons*.

mignarde: *zdrobnělý* (viz).

míra: *measure*. Základní jednotka pro rozměření hudby, označuje skupiny not určité délky. Arbeau ji používá pro určení metra a tempa.

Metrum zná Arbeau dvojí, sudé a liché. *Dvojná míra* (viz) označuje skupinu dvou *minimes blanches* (viz), *trojná míra* (viz) skupinu tří *minimes blanches*.

Označení tempa najdeme v textu tři, *míry* Arbeau označuje jako *pomalé* (viz), *střední* (viz) a *rychlé* (viz).

Podrobněji viz pasáž o hudební terminologii v úvodu práce.

moriska: *morisques*. V různých podobách (*moresca*, *morisca*, *morisque* aj.) označuje široké spektrum rozličných tanců určených k podívání. Často se jedná o znázornění boje křesťanů s maury, někdy naopak o tance komického charakteru.

Arbeau popisuje nezvykle chudou variantu, soudě dle dobových vyobrazení a popisů bývaly *morisques* výrazně výpravnější záležitostí. Navíc se podle jeho slov tato varianta dávno neprovozuje. Srovnej *bouffons*.

morisques: *moriska* (viz).

mumraj: *masquerade*. Francouzský výraz je odvozený od slovesa *masquer*, tedy *maskovat*, *přestrojit*. Arbeau termín používá pro kratší taneční vstupy určené k podívání, právě v těchto raných formách nacházíme kořeny pozdějších anglických *masks*, italských *intermezzi* a francouzského *ballet de cour*.

V renesanční češtině se pro podobné události vžil termín *mumraj*, který je pravděpodobně odvozený od francouzského *mommerie*. Jedním z možných alternativních překladů by bylo *kuklení*.

nápěv: *air*. Termín, který Arbeau používá důsledně v tabulacích a povětšinou i v textu pro melodii tanečních skladeb. Obvyklejší a širší slovo *melodie* se v textu vůbec nevyskytuje, ačkoliv ho dobové slovníky bez výjimky obsahují. Podrobněji viz pasáž o hudební terminologii v úvodu práce.

návrat: *retour*. Označuje druhou část *basse-dance* (viz), před kterou se taneční pár vrací na své původní místo. Arena stejnou krokovou strukturu umístěnou za *basse-dance* označuje jako *la moitié*, nepíše ale, že by se před ní měl taneční pár kamkoliv přesouvat. Žádný jiný taneční pramen věnovaný *basse-dance* se o podobné praxi nezmiňuje, může se tedy jednat i o Arbeauův neologismus.

nízký tanec: *basse-dance* (viz).

nota bílá: *minime blanche*. V české terminologii bílé menzurální notace *minima*. Délkou a významem odpovídá zhruba moderní notě čtvrt'ové. Podrobněji viz pasáž o hudební terminologii v úvodu práce.

nota černá: *minime noire*. V české terminologii bílé menzurální notace *semiminima*. Délkou a významem odpovídá zhruba moderní notě osminové. Podrobněji viz pasáž o hudební terminologii v úvodu práce.

nota kulatá: *semibreve*. V české terminologii bílé menzurální notace *semibrevis*. Délkou a významem odpovídá zhruba moderní notě půlové. Podrobněji viz pasáž o hudební terminologii v úvodu práce.

nota zahnutá: *crochue*. V moderní francouzštině *croche*. Renesanční psaní odkazuje ke tvaru noty (crochu – zakřivený, zahnutý). V české terminologii bílé menzurální notace *fusa*. Délkou a významem odpovídá zhruba moderní notě šestnáctinové. Podrobněji viz pasáž o hudební terminologii v úvodu práce.

(totéž) **obráceně:** *revers*. Francouzské podstatné jméno s významem *rub* nebo *druhá strana* používá Arbeau s terminologickou platností ve chvíli, kdy se nějaká kroková vazba provádí znovu od druhé nohy. Nepodařilo se najít české slovo, které by fungovalo jako plnovýznamové substantivum a zároveň bylo schopné vstupovat do stejných větných vazeb.

pavana: *pavane*. Majestátní procesionální tanec, který pod různými názvy (italská *padovana* nebo *pavaniglia*, anglická *pavan*, německá *paduana*) najdeme po celé Evropě. Často tvoří svitu s *gaillarde* (viz).

Anglické prameny nám poskytují několik jednodušších společenských variant pro libovolný počet párů, v italských se nacházejí komplikovanější choreografie pro pár sólový.

Arbeau se zmiňuje o tom, že *pavane* je stále běžná, nicméně už není tak populární jako dřív. Choreografie na vážnou hudbu *pavane* se nicméně vytvářely ještě v baroku.

Název tance je etymologicky nejasný, nejčastější interpretace hledají souvislosti s městem Padova nebo se španělským slovem *pavón*, které znamená *páv*.

pavane: *pavana* (viz).

petit sault: *malý skok*. Soudě dle Arbeauova popisu se jedná o jakési miniaturní nadskočení či rychlé přenesení váhy, které je součástí všech pohybů, při nichž se zvedá jedna noha do vzduchu. Bohužel není zcela jasné, jestli se jeho výklad vztahuje pouze ke krokům *gaillarde* nebo ho má

čtenář vztáhnout i na další tance. Po přezkoumání všech souvislostí se s jistými pochybnostmi kloním k první variantě.

pětikrok: *cinq pas*. Základní kroková vazba *gaillarde* (viz). Doslova *pět kroků*. Italský ekvivalent *cinque passi* znamená totéž, anglické *sink-a-pace* je očividně jen foneticky přejaté. Český překlad vychází z doslovného významu, jedná se navíc o výraz, který je dnes mezi tanečníky renesančních tanců běžný.

pied approaché: *noha přiblížená*. Arbeau provedení tohoto kroku nikde přímo nevysvětluje, můžeme jej ale odvodit z popisu *branle double*. Jedná se o přiblížení nohy z pozice rozkročených nohou k noze stojné, které ale není úplné přinožení. Používá se uprostřed kroku *double*, jehož základní průběh (zřejmě platí i u ostatních *branles*), tedy je: ukročení jednou nohou, přiblížení druhé nohy, ukročení první nohou, úplné přinožení druhé.

pied croisé: *překřížená noha*. Alternativní překlad by mohl být i *zkřížená noha*, stávající řešení vychází z podoby zachycené na obrázcích a z Arbeauova pokynu, aby se noha křížila před holení nohy stojné.

pied en l'air: *noha ve vzduchu*. Arbeau tento krok popisuje společně s *greve* (viz), což některé badatele vede k úvaze, že se jedná o dvě různě velká vykopnutí. Podrobné čtení pokynů nám ale odhalí, že Arbeau předepisuje, aby se při *pied en l'air* noha nevysunula vpřed vůbec, případně jen velmi málo. Tomu přitakává i sám název kroku.

pieds joints: *spojené nohy*. Český překlad je doslovný.

pieds joints oblique: *nohy spojené šikmo*. Arbeau sice tento postoj popisuje a dokonce jej má za krásnější než postoje s nohama rovnoběžnými, v zápisech tanců ho ale prakticky neuvádí. To může mít dva důvody. Buď si Arbeau *pied joint oblique* a *pieds largis oblique* odvodil a do výčtu dal jen pro úplnost, nebo se jedná o pohyby a postavení, které se nezapisují. Arbeau se totiž také zmiňuje o tom, že postoje s nohama vytočenými jsou případnější pro muže a postoje s nohama rovnoběžnými pro ženy. Je tedy možné, že tam, kde by dáma tančila například *pieds largis*, tančí pán automaticky *pieds largis obliques*.

pieds largis: *rozkročené nohy* (viz).

pieds largis oblique: *rozkročené nohy šikmo*. Podobně jako *pied joint oblique* Arbeau tento postoj popisuje ale v tanečních zápisech nevyužívá. Pro možné důvody viz *pied joint oblique*.

pitvorný branle: *branle morgué*. Většina dobových slovníků uvádí slovo *morgue* pouze jako *sveřepé vzezření* nebo *vážný výraz*. Arbeau tímto výrazem ovšem označuje všechny *branles* pocházející z mumrajů, jedná se obvykle o tance s nějakou mimetickou akcí. Zdá se, že pro něj má výraz *morgue* obecnější význam, říká doslova, že se tyto *branles* dělají s různými *mines*, *morgues*, & *gesticulations*. Překlad *pitvorný* vychází z hesla *morgueur* v Cotgraveově slovníku, kde stojí: *A maker of strange mouthes, or soure faces*.

podseknutí: *entretaille* (viz).

pochodový krok: *passée*. Arbeauův výraz znamená doslova *průchod*. V dobových slovnících se sice ve významu *pochodový krok* nevyskytuje, Arbeau ho ale používá jen a pouze tak, navíc výhradně v pasáži věnované pochodování. Jeho význam poměrně obsírně vysvětluje v textu.

poklona: *reverence*. Doslova *aktivost*. Vzájemný pozdrav tančících, provádí se obvykle na začátku i na konci každého tance, někdy i uvnitř. Podobný pohyb najdeme pod názvem *riverenza* i v italských traktátech. Pánská poklona ve všech provedeních obsahuje pohyb jedné nohy vzad, drobnou úklonu trupu a smeknutí pokrývky hlavy.

pomalá (míra): (*measure*) *pesante*. Doslova těžká. Arbeauův systém označování tempa skladeb a tanců v souladu s renesanční tradicí používá tři základní výrazy: *measure pesante*, *measure moyenne* a *measure concité*, tedy *pomalá míra*, *střední míra* a *rychlá míra* (doslova *vzrušená*).

posture: *pozice*. Doslova *postavení*. Na rozdíl od obecnějšího označení *assiette*, pro které používám právě uvedený překlad, se jedná o výraz s terminologickou platností, jenž označuje jedno konkrétní postavení nohou. *Posture* se navíc v renesanci používá i pro šermířský střeh. Překlad *pozice* jsem tedy volil nejen pro nedostatek ryze českých ekvivalentů, ale i proto, že jako cizí slovo vyvolává dojem něčeho terminologicky ustáleného. Arbeau zároveň v tabulacích jedenáctikroků používá i výraz *position*, a to pro *posture* uvnitř vazby, která netvoří kadenci. Tuto jemnou nuanci se nepodařilo zachovat.

pozice: *posture* (viz).

prokládaný branle: *branle coupée*. Doslovný překlad by byl snad *sekaný branle* nebo *řezaný branle*. Pro související výrazy *decouper* a *decouplement* jsem zvolil z důvodů objasněných v příslušných heslech překlady *rozložit* (viz) a *rozklad* (viz), v logice věci by tedy bylo označovat *branle coupée* jako *rozkládaný branle*. Stávající řešení se snaží kromě jazykového vztahu s *decouper* podchytit i další možný význam, totiž že se jedná o *branles*, jejichž pravidelnost je různým způsobem rozbitá a obměňovaná.

překřížená noha: *pied croisé* (viz).

přídup nohou: *marque pied*. Sloveso *marquer* doslova znamená *značit* nebo *zdůrazňovat*. Ve spojení *marquer le pas* se používá pro přešlapování či pochodování na místě. Překlad *přídup* vychází z terminologie lidových tanců a tanců společenských, kde se tímto slovem označuje v podstatě jen měkké přiložení nohy k noze. Rozhodně se tedy nejedná o dupání, pro což mluví i fakt, že Arbeau pohyby *marque pied* a *marque talon* předepisuje i pro *tourdion*, který se má tančit jemně.

V pohybu samotném se nepoužívá celá noha ale jen špička, srovnej *přídup špičkou*.

přídup patou: *marque talon*. Překlad je doslovný, pro další možnosti viz *přídup nobou*.

přídup špičkou: *marque arteil*. Alternativní název, který razí Capriol pro *marque pied*, tedy *přídup nobou* (viz). Pohyb se podle popisu skutečně provádí špičkou nohy, Capriolova připomínka je tedy zcela na místě.

reprise. Název tanečního kroku odvozený od slovesa *repandre*, tedy *brát znovu*. Ve

francouzském prostředí se objevuje pouze jako součást *basse-dance* (Arbeau zmiňuje, že se může provádět i v *branles*, v žádném ji ale přímo nepředepisuje). V italských dvorských tancích šestnáctého století se vyskytuje velmi podobný prvek zvaný *ripresa*, který naopak patří mezi ty nejčastější.

Vzhledem k tomu, že se termín velmi obtížně překládá a v textu se vyskytuje v podstatě jen v pasážích věnovaných *basse-dance*, ponechal jsem jej v originálním znění.

retour: *návrat* (viz).

reverence: *poklona* (viz).

reverence passagiere: *vazebná poklona* (viz).

rozklad: *decoupelement* (i jako *decouppement*). Výraz v tomto tvaru nezachycuje žádný z dobových slovníků, může se tedy jednat o Arbeauův novotvar od slovesa *decouper* (viz *rozložit*). Označuje složitější krokové vazby, často zřejmě improvizované, které tanečníci libovolně provádějí na místě původně pohybově jednodušším. Překlad *rozklad* jsem nakonec zvolil především s ohledem na jeho hudební souvislosti, v popisu tanců by situaci v některých případech lépe vyhovovalo *proložení*. Srovnej *prokládaný branle*.

rozkročené nohy: *pieds largiz*. Doslova *rozšířené, oddálené*.

rozloučení: *congé*. Problematický termín, z Arbeauova výkladu není zcela jasné, jestli se jedná o samostatný krok nebo jen o zdvořilostní akci. Překlad *rozloučení* v sobě nese i zcela původní význam francouzského výrazu, tedy *odejít, rozdělit se*, Arbeau jej v tomto smyslu na několika místech používá, mohlo by se tedy jednat o drobné oddálení před provedením poklony.

rozložit: *decouper*. Doslova *rozsekat, rozřezat*. Arbeau používá výraz ve chvíli, kdy se libovolná nota dělí na noty menší hodnoty. Obvykle se každé z nich přiřazuje další pohyb, odtud zřejmě *decoupelement* (viz *rozklad*). Přeneseně je tedy možné *rozkládat* i kroky.

ruade: *zakopnutí*. Ve francouzštině se jedná o specifický výraz, který označuje vykopávání zadníma nohama u koní, oslů a podobně. Nepodařilo se mi najít patřičný český ekvivalent, překlad *zakopnutí* vychází z Arbeauvy poznámky, že se jedná o pohyb opačný ke *greve*, tedy kopnutí vpřed.

ru de vache: *kravský kopanec*. Zvláštní druh kopnutí stranou. Arbeau tvrdí, že se používá pouze v *canaries*, ani u tam jej ovšem neuvádí v *tabulaci*. Rozhodně se tedy nejedná o standardní taneční pohyb šestnáctého století. Český překlad je doslovný.

rychlá (míra): (*measure*) *concitée*. Doslova *vzrušená*, v renesanční hudební terminologii odpovídá tepu vzrušeného srdce. Arbeauův systém označování tempa skladeb a tanců v souladu s renesanční tradicí používá tři základní výrazy: *measure pesante*, *measure moyenne* a *measure concitée*, tedy *pomalá míra*, *střední míra* a *rychlá míra*.

sault majeur: *hlavní skok*. *Majeur* může doslova znamenat i *větší*. Stávající překlad vychází z toho, že Arbeau pro stejný pohyb používá i alternativní název *grand sault*, a především z toho,

že se jedná opravdu o hlavní skok pohybové vazby, po kterém neprodleně následuje *posture* (viz) a konec.

sault moyen: *střední skok*. Menší obdoba *sault majeur*, Arbeau jej předepisuje jen pro *tourdion* (viz).

simple: *jednoduchý krok*. Výraz se v různých jazykových podobách (italské *sempio*, anglický *single*) udržel v mnoha tancích až do dnešních dnů. V renesanční terminologii se obvykle jedná o jedno přenesení váhy a nějakou další akci: přinožení, přednožení, výdrž. Bývá pravidelně dlouhý jako polovina *double* (viz).

spojené nohy: *pieds joincts*.

společenský (tanec): (*la danse*) *recreative*. Spojení *la danse recreative* se ve francouzštině dodnes používá pro celou škálu tanců, které u nás zahrnujeme pod termín *společenský tanec*. Kořen francouzského slova ovšem skrývá mnohem víc důraz na odpočinek a zábavu než na formální události, které nám připomíná slovo *společenský*.

střední (míra): *moyenne (mesure)*. V renesanční terminologii odpovídá klidnému tepu lidského srdce. Arbeauv systém označování tempa skladeb a tanců v souladu s renesanční tradicí používá tři základní výrazy: *mesure pesante*, *mesure moyenne* a *mesure concité*, tedy *pomalá míra*, *střední míra* a *rychlá míra* (doslova *vzrušená*).

střední skok: *sault moyen* (viz).

svižná (míra) – (*mesure*) *legiere*. Nejčastěji ve spojení *legiere & concité*, jako mnohde jinde v textu používá Arbeau vedle sebe slova s velmi podobným významem. V moderní francouzštině znamená především lehký, v renesanci byl význam o poznání širší a vztahoval se také k rychlosti. Srovnej *rychlá (míra)*.

šlechtična: *dame*. Žena urozeného původu, které náleží nějaká moc. Nejširšímu významu by odpovídalo české slovo *paní*, které s sebou bohužel dnes už nese příliš vzdálené konotace.

tabourin. Druh delšího bubnu se dvěma blánami a strunou či několika strunami přes jednu z nich. Pokud pomineme kapitoly o pochodování, jedná se o nejčastěji zmiňovaný rytmický nástroj v celém spise, Arbeau o něm často hovoří pouze jako o *bubnu*.

tabulace: *tabulature*. Slovo v tomto tvaru nezachycuje žádný z dostupných dobových slovníků, nejbližší výraz *tablature* má stejný význam jako česká *tabulatura*, tedy zápis hudby nenotovými značkami zachycujícími pouze výšku tónu. Jelikož je systém tanečních zápisů v *Orchesographie* zcela unikátní, jedná se zřejmě o Arbeauv novotvar. Vzhledem k tomu, že zápisy mají podobu tabulky, zvolil jsem překlad *tabulace*.

tanec společenský. Viz *společenský (tanec)*.

tourdion. Podle Arbeaua se jedná o rychlejší dovětek *basse-dance* (viz), podobně jako je *gaillarde* (viz) rychlejší dovětek *pavane* (viz). Jiné primární prameny tento zvyk nezachycují, může se tedy jednat i o uměle vytvořenou paralelu.

O *tourdionu* se zmiňuje už Arena v roce 1529, hned ale dodává, že se jej nebude snažit zapsat, protože se jedná o věc, kterou se lze naučit jen přímo. Z Arbeauova popisu tanec vypadá velmi chudě, navíc ani nedělá čest svému jménu: *tourdion* doslova znamená *točení* nebo *kroužení*. V italských variantách zvaných *tordiglione* opravdu pán i dáma krouží v promenádních pasážích, někdy kolem sebe, někdy společně.

Touridon se ve Francii těšil největší popularitě v první polovině šestnáctého století, vzhledem k tomu, jak sporné jsou Arbeauovy pokyny týkající se *basse-dance*, je otázka, nakolik je důvěryhodný jeho zápis *tourdionu*. Rozhodně by se k němu mělo přistupovat s krajní obezřetností.

trojná (míra): (*mesure*) *ternaire*. Arbeau výrazu používá jednak pro označení lichého metra tanců a notových ukázek, jednak pro hudební úsek blízký dnešnímu taktu, v tomto případě pro skupinu o délce tří *not bílých* (viz). Opakem je *dvojná míra* (viz). Podrobněji viz pasáž o hudební terminologii v úvodu práce.

usadit: *getter*. Problematický výraz s mnoha významy. Doslova může znamenat *hodit*, *mrštit*, ale i *spustit* či *položít*. Arbeau jej často využívá ve spojení *getter & poser*, jedná se tedy o pohyb, který vede ke statické poloze. Zřejmě je ale buď rychlý, pevný nebo důrazný, případně všechno naráz: například u *volte* má tanečník *getter* ruku kolem pasu dámy, aby ji mohl zvednout do výšky. Postupně jsem vystřídal několik variant českého překladu, žádná ale nedokázala pokrýt všechny odstíny původního významu. Stávající řešení mi přijde v kontextu spisu nejméně zavádějící.

vazba: *passage*. U Arbeaua má výraz terminologickou platnost, používá jej vždy ve významu sled kroků či tanečních pohybů, nejčastěji gaillardového charakteru. Volím proto termín, který se v dnešní taneční terminologii pro sled pohybů běžně používá. Je ovšem dobré mít na paměti, že kořenem francouzského slova je *pas*, tedy *krok*, takže s tancem vlastně souvisí úžeji než poněkud abstraktní český výraz.

vazebná poklona: *reverence passagiere*. Název zřejmě vychází z toho, že se jedná o poklonu prováděnou v rámci tanečních *vazeb* v *gaillarde*. Jelikož *passage* doslova znamená i *průchod*, přípustný a smysluplný překlad by byl i *průchozí poklona*.

volta: *volte*. Doslova *krub*, *otáčka*. Jedná se o ojedinělý, nebývale populární a zároveň kritizovaný tanec. Především proto, že se tančí v nebývale těsném držení a dámám se v točivých zvedačkách nekontrolovatelně zdvíhají sukně.

Arbeau ji uvádí jako novinku, víme, že se na taneční scéně udržela i začátkem sedmnáctého století. Největší popularitě se zřejmě těšila v Anglii. Najdeme ji tu nejčastěji pod názvem *lavolta*, ve kterém francouzské slovo splynulo s vlastním určitým členem.

Italské prameny zachycují velmi blízký tanec jménem *Nizzarda*.

vyobrazení: *figure*. Přesnější by snad bylo *zpodobení*, ale ani to není optimální, protože původní výraz v sobě skrývá význam *podoba* i *postava*. Arbeau jej ostatně používá výhradně právě pro obrázky postav.

zakopnutí: *ruade* (viz).

zjemnělý: *mignarde*. Doslova může znamenat též *půvabný* či naopak *strojený*. Arbeau výraz používá pro ladnější způsob provádění pětikroků. Váha těla se u *pas mignardez*, tedy *zjemnělých kroků*, údajně přenáší na zem postupně.

f) literatura

- Arbeau, Thoinot: Orchesographie [online], Langres 1589, dostupné na WWW <[http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/musdibib:@field\(NUMBER+@band\(musdi+219\)\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/musdibib:@field(NUMBER+@band(musdi+219)))> nebo <<http://lcweb2.loc.gov/musdi/219/>>.
- Arbeau, Thoinot: Orchesographie [online], Langres 1589, elektronická transkripce, dostupné na WWW <<http://www.graner.net/nicolas/arbeau/>>.
- Arbeau, Thoinot: Orchesographie, Paříž 1888.
- Arbeau, Thoinot: Orchesographie, Langres 1596, reprint Ženeva 1972.
- Arbeau, Thoinot: Orchesography, New York, 1967.
- Arena, Antoine: Antoinius Arena, Provincialis de bragardissima villa de Solertiis, ad suos compagnones studiantes, qui sunt de persona friantes, bassas dansas in gallanti stilo bisognatas et de novo per ipsum correctas et joliter augmentalas cum guerra Romana totum ad longum sine require, et cum guerra Neapolitana et cum revolta Gennuensi et guerra Avenionensi, et epistola ad falotissimam garsam, pro passando lo tempus alegrementum mandat [online], villa de Leone 1538, dostupné na WWW <<http://gallica.bnf.fr/document?O=N071525>>.
- Arena, Antonius de: Rules of Dancing by Antonius Arena, in: Dance Research, roč. 4, č. 2, 1986, str. 3-53.
- Basses danses dites de Marguerite d'Autriche [online], rukopis uložený jako Ms. 9085 v Bibliothèque royale Albert Ier, Brusel, dostupné na WWW <[http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=musdi&fileName=112//musdi112.db&recNum=0&itemLink=r?ammem/musdibib:@field\(NUMBER+@band\(musdi+112\)\)&linkText=0](http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=musdi&fileName=112//musdi112.db&recNum=0&itemLink=r?ammem/musdibib:@field(NUMBER+@band(musdi+112))&linkText=0)>
- Barochová, Hana: Taneční mistr a jeho role v historii tance, diplomová práce, HAMU, Praha 2000.
- Beková, Alena: Římský pantomimus, diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2004.
- Bible svatá aneb Všecka svatá písmena Starého i Nového zákona, Praha 2007.
- Blahoslav, Jan: Musica, to jest knížka zpěvákům náležitě zprávy v sobě zavírající, Ivančice 1558, přepis in: Hostinský, Otokar: Jan Blahoslav a Jan Josquin, Praha 1896.
- Brissenden, Alan: Shakespeare and The Dance, Londýn 1981.
- Brodská, Božena: Dějiny baletu v Čechách a na Moravě do roku 1945, Praha 2006.
- Caroso, Fabritio: Courtly Dances of the Renaissance, New York 1986.
- Codex Iustinianus [online], dostupné na WWW <<http://webu2.upmf-grenoble.fr/Haiti/Cours/Ak/Corpus/codjust.htm>>.
- Coplande, Robert: Manner of dauncynge of bace dauces [online], dostupné na WWW <http://www.pbm.com/~lindahl/lod/vol2/translation_coplande.html>.
- Corneille, Thomas: Le Dictionnaire des Arts et des Sciences [online], Paříž 1694, dostupné na WWW <<http://www.champion-electronique.net>>.
- Cotgrave, Randle: A Dictionarie of the french and english tongues [online], Londýn 1611, dostupné na WWW <<http://www.pbm.com/~lindahl/cotgrave/>>.
- Černý, Miroslav Karel: Hudba antických kultur, Praha 2006.
- Dictionnaire de l'Académie françoise dedié au Roy, Le [online], Paříž 1694, dostupné na WWW <<http://www.champion-electronique.net>>.
- Dionysius Halicarnas: Antiquitates Romanae, Stuttgart 1997.
- Dykast, Roman: Hudba věku melancholie, Praha 2005.
- Estienne, Robert: Dictionnaire françois-latin, Paříž 1549 [online], dostupné na WWW <<http://gallica2.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k505878.r=Dictionnaire+latin.langEN>>.

- Euripidés: Héraklés a jiné tragédie, Praha 1988.
- Furetière, Antoine: Essai d'un dictionnaire universel [online], Amsterdam 1687, dostupné na WWW <<http://www.champion-electronique.net>>.
- Furetière, Antoine: Dictionnaire universel [online], La Haye a Rotterdam 1690, dostupné na WWW <<http://www.champion-electronique.net>>.
- Hérodotos: Dějiny, Praha 2004.
- Horatius: De arte poetica, přel. R. Mertlík, in: Vavřín a réva, Praha 1972.
- Hůrková, Jiřina: Antická jména: jak je správně číst a skloňovat, Praha 2005.
- Isidorus Hispaliensis: Etymologiarum sive Originum libri XX [online], dostupné na WWW <http://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0560-0636,_Isidorus_Hispaliensis,_Etymologiarum_Sive_Originum_Libri_XX_%5B1%5D,_LT.pdf>.
- Iuvenalis, D. Iunius: Satiry, Praha 1948.
- Kazárová, Helena: Barokní taneční formy, Praha 2005.
- Kendall, Gustavia Yvonne: Le Gratie d'Amore 1602 By Cesare Negri: Translation and Commentary, disertační práce, Stanford University, Stanford 1985.
- Kröschlová, Eva: Dobové tance 16. až 19. století, Praha 1981.
- Lauze, Francois de: Apologie de la danse et de la parfaite méthode de l'enseigner tant aux cavaliers qu'aux dames, 1623, reprint Genève 1997.
- Macrobius: Saturnálie, Praha 2002.
- Ménage, Gilles: Dictionnaire étymologique ou Origines de la langue française [online], Paříž 1694, dostupné na WWW <<http://www.champion-electronique.net>>.
- Ménage, Gilles: Les Origines de la langue française [online], Paříž 1650, dostupné na WWW <<http://www.champion-electronique.net>>.
- Moderne, Jacques: S'ensuyvent Plusieurs Basses Dances Tant Communes Que Incommunes [online], Lyon 1532 nebo 1533, dostupné na WWW <<http://www.pbm.com/~lindahl/moderne/all.pdf>>
- Nepos, Cornelius: De excellentibus ducibus exterarum gentium [online], Epameinondas, dostupné na WWW <http://ctibi.webzdarma.cz/de_ducibus.htm#_EPAMINONDAS>.
- New Grove Dictionary of Music and Musicians, The; New York 2001.
- Nicot, Jean: Thresor de la langue françoise, tant ancienne que moderne [online], Paříž 1606, dostupné na WWW <<http://www.lib.uchicago.edu/efts/ARTFL/projects/dicos/TLF-NICOT>>.
- Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí, Praha 1888-1909.
- Philomates, Wenceslaus: Musicorum libri quattor, Praha 2003.
- Plútarchos: Životopisy slavných Řeků a Římanů I., Praha 2006.
- Pugliese, Patri J.: Parallels between fencing and dancing in late sixteenth century treatises [online], The Massachusetts Center for Renaissance Studies Newsletter, podzim 2005, dostupné na WWW <<http://www.umass.edu/renaissance/lord/pdfs/parallels.pdf>>
- Rabelais, François sur ABU: la Bibliothèque Universelle [online], dostupné na WWW <<http://abu.cnam.fr/BIB/auteurs/rabelaisf.html>>.
- Renaissance, The; The Macmillan Press Limited, London 1989.
- Richelet, Pierre: Dictionnaire françois [online], Ženeva 1680, dostupné na WWW <<http://www.champion-electronique.net>>.
- Rumlová, Gabriela: Historické tance XV.-XVII. století, Praha 1977.
- Saint-Didier, Henry de: Traicté contenant les secrets du premier livre sur l'espee seule, mere de toutes armes [online], Paříž 1573, dostupné na WWW <<http://www.bvh.univ-tours.fr/Consult/consult.asp?>>

- numtable=B410186201_I410&numfiche=259&mode=3&offset=0>.
- Shakespeare, William: Twelfth Night or what you will [online], dostupné na WWW <http://internetshakespeare.uvic.ca/Library/facsimile/book/Bran_F1/275/?size=small&view_mode=normal&content_type=>.
- Šourek, Petr: Julius Pollux: Onomastikon – slovníková hesla věnovaná divadlu [online], Divadelní revue, 2. 3. 2006, dostupné na WWW <<http://www.divadlo.cz/art/clanek.asp?id=10235>>.
- Stiebitz, Ferdinand: Římská lyrika, Praha 1954.
- Suetonius, Gaius Tranquillus: Životopisy dvanácti císařů spolu se zlomky jeho spisu O významných literátech, Praha 1998
- Tillmanová, Hana: Encyklopedie historického tance [online], dostupné na WWW <<http://tanec.tillwoman.net>>.
- Le Tresor de la Langue Française informatisé [online], dostupné na WWW <<http://atilf.atilf.fr>>.
- Vangeliová, Nina: Kostým dvorských slavností, diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Oddělení divadelní a filmové vědy, Praha 1978.
- Vergilius, Maro Publius: Aeneis, Praha 1970.
- Viard, Georges: Jean Tabourot et son temps, Langres 1989.
- Vitruvius: De architectura Libri X [online], dostupné na WWW <<http://www.vitruvius.be>>.
- Xenofón: Anabaze, Praha 1974.
- Zíbrt, Čeněk: Jak se kdy v Čechách tancovalo, Praha 1895.

Pozn.: U dokumentů dostupných on-line neuvádím oproti normě datum návštěvy, platnost všech odkazů a jejich aktuálnost vzhledem k textu jsem ověřil jednorázově 17. srpna 2008. Ke všem citacím elektronických dokumentů je tedy možné pomyslně dodat povinný údaj [cit. 17. srpna 2008].

g) summary

This thesis, *Theatricality of early dance: French Renaissance*, concentrates on providing a commented translation of the crucial dance manual of the 16th century: *Orchesographie* by French canon Thoinot Arbeau. Since it is the first full translation of a period dance manual to the Czech language ever, its task is mainly to set the stage for wider awareness of early dancing, both on academic grounds and amongst the general public.

Due to the extent of the original work, the introductory study is mostly concerned with the problems of translation, footnotes throughout the work fill in mainly the essential life and institutions and provide a discussion on handling the objectionable and questionable passages.

Orchesographie itself purveys critical information on social ballroom behaviour and on the interaction of musicians and dancers, covering a full spectrum of late Renaissance dance; therefore it makes an excellent starting point for further examination of various other topics: the influence court masks and their theatricality had on social dancing and vice versa, overall culture of movement giving birth to the tradition of French court ballet and musical theatre and last but not least the dance references in period dramatic works, for example of The Elizabethan Era or The Spanish Golden Age.

Czech scholars concerned with Renaissance history will find here ground for further study of local Renaissance theatre, dance, music, festivities and other related subjects. Stage directors concerned in Renaissance theatre may come across some interesting thoughts regarding the synthetic nature of the period staging conventions.

příloha: slovníček pro čtení tabulací

Slovníček obsahuje české překlady všech výrazů, které Arbeau používá v tabulacích. Vzhledem k tomu, že se nejčastěji jedná o názvy kroků, lze k nim v případě potřeby dohledat podrobnější výklad v glosáři.

Aby vyhledávání bylo co nejsnadnější, snaží se transkripce slovníčkových hesel maximálně blížit originálnímu textu a zachovává v některých případech nestandardní tvary.

aucc:	s
cadance:	kadence
cadance de posture droicte:	kadence pravé pozice
cadance de posture gaulche:	kadence levé pozice
cadance en posture droicte:	kadence do pravé pozice
cadance en posture gaulche:	kadence do levé pozice
capriole:	capriola, kozeleček
causant:	vedoucí k
coude retiré:	stažení lokte
deux tappements du pied droit:	dvě poklepání pravou nohou
deux tappements de pieds droit:	dvě poklepání pravou nohou
entretaille:	podseknutí
entretaille droicte:	pravé podseknutí
entretaille du droit:	podseknutí pravou
entretaille gaulche:	levé podseknutí
estocade:	bod
feincte:	záhud
fleuret:	fleuret
frappe talon droit:	ťuknutí pravou patou
frappe talon gaulche:	ťuknutí levou patou
frappe talons:	ťuknutí patami
greue:	greve, též kopnutí
greue droicte:	pravé greve

greue droicte croisé:	pravé greve křížem
greue gaulche:	levé greve
haulse talon droict:	zvednutí pravé paty
haulse talon gaulche:	zvednutí levé paty
marque-pied droict:	přídup pravou nohou
marque-pied droit croisé:	přídup pravou nohou křížem
marque-pied gaulche:	přídup levou nohou
marque-pied gaulche croisé:	přídup levou nohou křížem
marque-talon droict:	přídup pravou patou
marque-talon gaulche:	přídup levou patou
ou:	nebo
par la femme:	dělá žena
par les femmes:	dělají ženy
par les homes:	dělají muži
par l'homme:	dělá muž
pas gaulche/du gaulche:	krok levou
pas droit/du droit:	krok pravou
pause:	pauza
petit pas en sautant sur le gaulche:	malý krok se skokem na levou
petit sault:	malý skok
pied croisé droict:	pravá překřížená noha
pied croisé gaulche:	levá překřížená noha
pied droit approché:	přiblížená pravá noha
pied droit auancé:	postup pravou nohou
pied droit ioinct:	připojená pravá noha
pied droit largy:	ukročená pravá noha
pied en l'air gaulche:	levá noha ve vzduchu
pied en l'air droict:	pravá noha ve vzduchu
pied gaulche approché:	přiblížená levá noha
pied gaulche auancé:	postup levou nohou
pied gaulche ioinct:	připojená levá noha
pied gaulche largy:	ukročená levá noha

pied largy droit:	noha ukročená vpravo
pied largy gaulche:	noha ukročená vlevo
piedz ioincts:	spojené nohy
plus grand pas du droit:	větší krok pravou
position droicte:	pravá pozice (viz glosář)
position gaulche:	levá pozice (viz glosář)
posture droicte:	pravá pozice
posture gaulche:	levá pozice
posture en pieds ioincts:	pozice ve spojených nohou
pour faire:	aby udělal/a
pour preparer:	co by příprava na
qui fait:	které způsobí
reuerence droicte:	poklona pravou
reuerence gaulche:	poklona levou
reuerence passagiere droicte:	vazebná poklona pravou
reuerence passagiere gaulche:	vazebná poklona levou
reuers bas:	převrácený nízký
reuers hault:	převrácený vysoký
ruade droicte:	zakopnutí pravou
ruade gaulche:	zakopnutí levou
sans:	bez
sault:	skok
sault a gaulche:	skok vlevo
sault majeur:	velký skok
sault majeur tumbant a pieds ioincts:	velký skok s dopadem do spojených nohou
sault moyen:	střední skok
souspir:	výdrž
taille basse:	nízký sek
taille haulte:	vysoký sek
tappement du pied droit:	klepnutí pravou nohou
tappement du pied gaulche:	klepnutí levou nohou